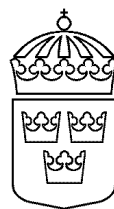

Riksdagens protokoll

2002/03:12

Onsdagen den 6 november

Protokoll
2002/03:12

Kl. 09.00 – 12.22
14.00 – 22.50

1 § Partiledardebatt

Partiledardebatt

Anf. 1 TALMANNEN:

Varje debattdeltagare disponerar 25 minuter med undantag för statsministern som har 40 minuter till sitt förfogande. Ett huvudanförande får inte överstiga 15 minuter. Efter första debattomgången kan deltagarna få ordet för ytterligare inlägg.

Replik kan begäras oavsett om huvudanförandet har hållits eller inte. En replik får inte vara längre än två minuter, och ett replikskifte får omfatta högst två inlägg per deltagare. Duellmetoden tillämpas.

Anf. 2 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Varje dag vaknar fyra miljoner människor och går till jobbet. De undervisar våra barn, de tillverkar möbler och bygger hus. De vårdar gamla, de driver företag och de utvecklar nya idéer. Det är de som är grunden för vårt välstånd och vår möjlighet att möta framtidens utmaningar.

Varje dag vaknar också uppemot en och en halv miljon människor i arbetsför ålder och stannar hemma. En del är sjuka eller har arbetsskador. Många av dem väntar på vård och rehabilitering. En del är förtidspensionerade. Många av dem skulle kunna arbeta, om än inte på det gamla jobbet. En del är arbetslösa. De flesta av dem skulle arbeta om företagen och jobben var fler.

Sveriges största problem är att för få som arbetar måste försörja för många som inte arbetar. Det leder till högre skatter, men trots det blir det svårare och svårare att finansiera framtidens äldreomsorg, sjukvård och skola.

Bara sjukskrivningar och förtidspensioneringar kostar varje hushåll i genomsnitt uppemot 3 000 kr varje månad. Och därtill kommer ytterligare någon tusenlapp för arbetslösheten och arbetsmarknadspolitiken.

Orsaken till detta är en politik som reser hinder för företagande och som gör det för svårt att leva på sin lön och för lätt att leva på bidrag. Problemet är både ekonomiskt och moraliskt.

Vårt samhälle bygger på – eller ska enligt min uppfattning i varje fall bygga på – att var och en som kan ska försörja sig själv, men man ska också ta ansvar för andra när deras förmåga sviker. Men alltför ser det som acceptabelt att sjukskriva sig fast man inte är sjuk. Svartarbete ses mer och mer som ett naturligt inslag i samhällslivet.

En tidigare djupt förankrad arbetsmoral har undergrävt. Men regeringen har skygglapparna på.

Den avvisar kategoriskt varje samband mellan att arbete lönar sig dåligt och att för få arbetar.

Den blundar inför det uppenbara faktumet att höga skatter tränger ut hederligt arbete och gör att många jobbar svart eller anlitar svart arbetskraft.

Regeringen ser inte att människor som vill jobba fastnar i bidragsfällor, trots att det i en tvåbarnsfamilj som lever på socialbidrag krävs en ingångslön på nästan 19 000 kr för att det ska löna sig för en av föräldrarna att börja arbeta. Detta är naturligtvis helt orimligt.

I sitt sommartal sade Göran Persson att det inte finns någon som fuskar med sjukskrivningarna.

Samtidigt känner nästan var tredje någon som sjukskrivit sig utan att vara sjuk, enligt undersökningar. En utredning har visat att var fjärde Stockholmsförälder hade lämnat felaktiga uppgifter som grund för vård av sjukt barn. I en TEMO-undersökning som publicerades för några månader sedan svarade 4 % att de tyckte att det var acceptabelt att sjukskriva sig om man hade blivit trött av att vara ledig.

Priset för den urholkade moral som vi ser är mindre arbete, större offentliga utgifter och därmed ännu högre skatter som gör att arbete lönar sig ännu sämre.

Efter valet är det uppenbart i vilken riktning vi är på väg som det i dag ser ut med politiken. I Skåne höjs kommunalskatterna med en krona eller mer, i Stockholms län med 1:30 kr eller mer och i Uppsala län med minst 75 öre. Och mer kommer det att bli.

Vilka är det som drabbas hårdast? Det är inte regeringen. Det behövs inga skattesänkningar, säger regeringen. Nej, det behöver man inte – inte med de löner och pensioner man har där. Men andra behöver det – andra som har sämre marginaler och som känner att det egna arbetet inte ger den avkastning som det borde ge. De känner att de inte med egna insatser kan förbättra sina egna villkor.

Herr talman! De arbetande människorna är Sveriges största och samtidigt egentligen Sveriges mest bortglömda folkgrupp.

Det är människor som går till jobbet varje dag, dag efter dag, och som inte skulle drömma om att leva på bidrag i onödan. Det är människor med låga inkomster som behöver stöd och subventioner för att få ekonomin att gå ihop. Det är människor som sliter vardag och helg för att få företaget att gå runt.

Det är dessa människors arbete och företagande som försörjer familjerna. Det är de som skapar det välstånd som betalar för skolan, sjukvården, polisen och mycket annat. Det är de som får hela samhällsekonomin att växa.

Ändå tas deras insatser för givna av de politiker som hela tiden talar om att fördela resurser, men som inte alls talar om hur resurser skapas och växer.

Då går det som det går. Vi har haft tre decennier med sämre välbefinnande än omvärlden och det lägsta nyföretagandet sedan mätningarna startade.

Företag och välutbildade människor flyttar utomlands.

Det är en och en halv miljon människor som inte går till jobbet – en vanlig arbetsdag.

Före valet var det högre tillväxt, fler jobb och stora satsningar i den socialdemokratiska retoriken. Nu flagnar skönmålningarna.

Prognoserna räknas ned. I september bröts en utveckling, och sedan dess har arbetslösheten ökat varje vecka jämfört med förra året. Sjukskrivningarna och förtidspensioneringarna ökar. Vi har en utveckling där också myndigheter och regering skönmålar genom att arbetslösa blir sjukskrivna och sjukskrivna blir förtidspensionerade. Ändå har vi fler och fler som inte arbetar men som skulle kunna arbeta och som Sverige behöver i arbete.

Men regeringen verkar – om man lyssnar på den senaste tidens debatt – vara mer engagerad i hur stora extrainkomster och pensioner man ska ha än av hur företagandet ska öka, jobben bli fler och sjukskrivningarna färre.

Göran Persson! Varför slår regeringen vakt om ett socialförsäkrings-system som bidrar till att sjukfrånvaron och sjukskrivningarna ökar? Varför slår ni vakt om ett sådant system när ni ser hur de människor som arbetar får betala priset?

Herr talman! Sverige behöver en ny politik som återuppväcker den arbetsmoral och företaganda som en gång gjorde Sverige till ett av världens rikaste länder.

Människor ska genom egna insatser kunna arbeta sig till en bättre vardag och en bättre framtid för sig själva och för sina barn. Fler företag, mer arbete och starkare tillväxt är det bästa sättet att klara skolan, vården och äldreomsorgen och att hjälpa de människor som verkligen behöver vårt gemensamma stöd.

Ett land som inte har råd att låta någon lyckas kommer inte att ha råd att ta hand om dem som misslyckas.

Det handlar om lägre skatter på arbete och företagande. Det ska löna sig bättre att jobba och sämre att fuska.

Två av tre arbetslösa får mindre än 100 kr extra per dag om de går till jobbet. Då ska lunch och resekostnader betalas. Men vinsten för statskassan är 600 kr per dag. Om man förändrar den här sneda fördelningen mellan vad den enskilde tjänar på att gå till jobbet och vad staten tjänar på att någon går till jobbet kommer många fler att välja att arbeta, och det är bra både för var och en och för staten som representant för oss alla.

Det handlar om att ta bort krångliga regleringar så att det blir lättare att starta och driva företag. Det behövs en ny enklare företagsform som gör att småföretag kan klara redovisningen på några sidor. Bara några kvarter från riksdagen står just nu företagare och ägnar en vecka åt läsa upp inte alla de regler och förordningar som gäller företagandet, utan bara 8 000 av de 20 000 sidorna lagtext, förordningar och regelsystem. Under en vecka läser man upp det som påverkar företagandets villkor.

Det är klart att sådana förhållanden gör att färre satsar på att starta och driva företag. Det behövs enklare regler och bättre förutsättningar.

Det handlar om att genomföra folkomröstningen om euron tidigt nästa år. Euron förbättrar den ekonomiska stabiliteten, investeringsklimatet och förutsättningarna för företagande. Euron ökar också konkurrensen, vilket i sig leder till lägre priser.

Det handlar om att öppna den offentliga sektorn för mångfald. Sverige behöver många fler olika skolor, äldreboenden och sjukhus för att öka människors valfrihet och trygghet, men också för att bättre ta till vara och belöna den stora kompetens som finns hos sjuksköterskor, läkare, lärare och hemvårdare.

Herr talman! Sverige behöver en politik som tar sin utgångspunkt i det arbetande, skapande och ansvarstagande Sverige. Regeringen och dess två stödpartier är överens om att behålla världens högsta skatter, krångliga regleringar och centralplaneringen av skolan, vården och omsorgen. Men samtidigt är de djupt splittrade i många andra frågor. Det kan leda till ett extraval, för det finns väl ändå en gräns för hur mycket Socialdemokraterna är beredda att sälja ut till Miljöpartiet.

Men oavsett när det blir riksdagsval nästa gång kommer Moderaterna att använda tiden för att ge röst åt det arbetande Sverige. Vi kommer att fortsätta att tala om behovet av färre regleringar och lägre skatter. Vi kommer aldrig att vika från kravet på mångfald och mer frihet. Det ger en bättre ekonomisk utveckling, men framför allt är det i sig rätt att människor kan leva på sin lön och bestämma över sina egna liv.

Det är de värderingar vi tror på, och det är den moral som Sverige behöver.

(Applåder)

Anf. 3 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag trodde att Bo Lundgren skulle ge en liten valanalys av varför det gick som det gick för Moderaterna. I stället läser han upp det anförande som han höll i valrörelsen en gång till. Där ställer han olika grupper mot varandra.

Vi tror inte att problemen med sjukskrivningarna beror på att människor fuskar. Vi tror inte att undersköterskor stannar hemma från jobbet efter att ha jobbat i 30 år i vården därför att de fuskar. Det är någonting genuint fel på deras arbetsplatser. Det är inte ett mänskligt arbetsliv. Det är där vi måste sätta in stöten.

Sedan kan det naturligtvis finnas ett överutnyttjande av systemen. Det ska angripas, men det är inte huvudförklaringen.

När man ställer dem som arbetar mot dem som är sjukskrivna, som Bo Lundgren nu gjorde, bygger man in en spänning i samhället som resulterar i motsättningar. Det vill vi inte ha i Sverige. Det sade vi nej till i valrörelsen. De som går till arbetet, de som har ett jobb, röstade för den solidariteten och att vi ställer upp för varandra.

När Bo Lundgren nu en gång till envisas med att läsa upp samma tal som kördes i valrörelsen blir min fråga till honom: Var det därför att ni inte kom ut med detta budskap som ni förlorade valet? Eller var det därför att ni kom ut med budskapet som ni förlorade valet? Det vore intressant att höra en självvranssakande reflexion omkring detta från riksdagens talarstol.

Prot. 2002/03:12
6 november

Partiledardebatt

Anf. 4 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! I den här debatten ska jag faktiskt avstå från att diskutera den politiska taktiken och strategin. Jag vet att detta är det mest väsentliga av allt för Göran Persson som ordförande för ett maktparti. Men för mig, som vill företräda ett parti som bygger på de idéer som kan ge oss ett bättre Sverige, är det idéerna och sakpolitiken som är det väsentliga.

Vi har en situation, som Göran Persson själv sade, där många av dem som jobbar i offentlig sektor har haft svårt att hitta andra arbetsgivare, där villkoren inte har varit tillräckligt bra och där de tunga lyften har gett skador. Det är därför vi har kritiserat regeringens oförmåga att ge vård i tid och klara rehabiliteringen. Som jag sade i mitt anförande, och det var ett av budskapen i valet, är det viktigt att vi ser till att snabbt ge vård till dem som behöver det och rehabilitering till dem som behöver det. Där har ni misslyckats, och ni har ingenting att komma med nu heller.

Sedan finns det många som far illa i andra avseenden. Men den explosion av sjukfrånvaron och förtidspensioneringarna vi har sett i Sverige beror inte enbart på att någonting dramatiskt har inträffat i arbetslivet. Det är också en fråga om hur systemen fungerar. Vi kan alltid diskutera hur mycket det är, men den exploderande sjukfrånvaro som ni inte har gjort någonting åt under den senaste mandatperioden och inte heller har något recept mot för framtiden beror också på de förmåner och regler som finns i socialsystemen.

Det skulle vara intressant att höra om vi är överens, Göran Persson, om att ni kanske kan göra något när det gäller rehabiliteringen. Vi har lagt fram förslag tillsammans med andra borgerliga partier. Det skulle vara intressant att höra om ni kanske kan, vilket är mer tveksamt, bryta upp monopolen i den offentliga sektorn så att man får andra arbetsgivare. Om detta är någonting vi kan diskutera så svara på frågan, Göran Persson! Varför är det så att länder med samma system som vi, till exempel Nederländerna och Norge, också har en exploderande sjukfrånvaro? (Applåder)

Anf. 5 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tror inte att man ska underskatta att det finns ett samband mellan en rejäl ersättning vid sjukfrånvaro och sjukfrånvaro. Jag tror att det finns ett sådant samband, och det är ganska naturligt. Om man inte får en rejäl ersättning går man till jobbet också när man är sjuk. Vi har haft en sådan period i Sverige då man har haft sämre ersättningar och då det också fanns en rädsla för att förlora jobbet. Många gick till jobbet fast man var sjuk. Det är kanske det vi betalar för nu. Var försiktig med att dra den slutsatsen!

Sedan är det intressant att Lundgren inte vill svara på den enkla frågan om man kom ut med det här budskapet i valrörelsen och det var därför man förlorade, eller om man inte kom ut med det och det var därför man förlorade.

Han glider lite i argumentationen nu. Han säger att det är klart att arbetsvillkoren borde vara bättre i vård och omsorg. Han säger att de tunga lyften skulle vara färre, att arbetsmiljön skulle kunna förbättras och att scheman skulle kunna ändras. Det är ju det vi har sagt. Det kostar pengar. Folk förstår att vi får avstå mer av de gemensamma inkomsterna till detta, eller enklare uttryckt: Då går det inte att sänka skatterna. Det var ju Moderaternas budskap i valrörelsen för att lösa alla de här problemen. Om man förstår det samband som Bo Lundgren nu talar om och har talat om i valrörelsen blir en given fråga till en moderatledare som har förlorat 400 000 röster i det val som just har avslutats: Fick ni ut det politiska budskapet? Eller fick ni inte ut det?

Vad beror förlusten på? Det skulle vara intressant att få höra en stilla reflexion om detta på de två minuter som nu står till förfogande. Varsågod!

(Applåder)

Anf. 6 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Det finns alltid anledning, inte minst för oss moderater, att noga fundera kring hur denna förskjutning inom det borgerliga blocket kom att utvecklas, men det som vi diskuterar nu är faktiskt framtidens situation och förutsättningar.

Det som är oroande i det som Göran Persson säger – det tror jag att alla har noterat – är att när vi hade en lägre sjukfrånvaro var detta det onaturliga tillståndet. Vi har i dag en sjukfrånvaro som fortsätter att öka dramatiskt, inte minst på grund av förtidspensioneringarna. Vi har haft en våldsamt kraftig ökning med 25 % hittills i år. Vad jag säger är att detta för Göran Persson är normaltillståndet.

För mig är det tvärtom. Jag tror säkert att människor har kunnat gå till jobbet därför att de känt att de pengar som de fick för detta behövdes och trots att de borde ha haft möjlighet att vara hemma. Jag vill lösa det problemet genom att man alltid kan få behålla mer såväl av sjuk- och a-kasseersättning som av lönen, men det ska löna sig mer att arbeta än att inte arbeta. Det ska alltid vara väsentligt mer lönsamt, men man ska klara sig oavsett om man får a-kasse- eller sjukersättning eller lön. Det är för mig en självklarhet.

Skillnaden mellan dessa ersättningar måste dock bli större. Det visar erfarenheterna av en del saker som har gjorts i Sverige, inte minst när Socialdemokraterna i början på 90-talet sänkte ersättningen för de första tre dagarna.

Därför är frågan till Göran Persson om också han är beredd att göra något åt de system som i sig driver på en ökad frånvaro. Detta är allvar. Slutsatsen blir: Göran Persson vill inte göra något åt det faktum att alltför få arbetar och att alltför många behöver få sin försörjning av andra. Det som blir kvar av den prestation som den som arbetar gör blir så lite att varken tid eller pengar räcker till.

Jag tror att man i tusentals eller kanske miljontals hushåll i Sverige märker hur den egna situationen blir svårare och svårare. Man hinner i

livets ekorrhjul inte med att ge barnen all den kärlek och omtanke som de behöver. Den solidaritet som visas blir kanske svårare att genomföra, och då är det lättare att dra nytta av systemen. Då är det lättare att använda svart arbetskraft, och då får vi den moralurholkning som är så farlig för framtiden. Vi behöver i stället stärka moralen och se till att arbetet är det som gäller. Det är där som regeringen har misslyckats, och den kommer också att misslyckas med det som Göran Persson nu säger. Det är därför som det så snabbt som möjligt behöver sättas in en annan politik i Sverige, en politik som sätter arbete före bidrag.
(Applåder)

Anf. 7 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Låt mig först konstatera att det är intressant när Moderaterna talar om bristande moral. Jag tror att vi är ganska många som under de senaste åren har sett att det finns stora brister när det gäller moralen. Men det är knappast bland de löntagare som Bo Lundgren talar om utan snarare i andra samhällsskikt som det visar sig att den vittrar sönder. Där frodas faktiskt en moral som väl de flesta inte har råd att kosta på sig. Det skulle kanske vara intressantare att prata om detta än om vanligt hederligt folk som jobbar och får för lite i lön, Bo Lundgren.

Den diskussion om löner som genast förs när Moderaterna talar om att vi ska sänka skatten är en intressant koppling. Varför ska man inte i stället få ordentligt betalt för sitt arbete? Det vore väl någonting att propagera för.

Bo Lundgren säger att han tycker att man ska kunna leva på sin lön. Det måste väl innebära att Kommunals medlemmar ska kunna få en lön som det går att leva på. De måste rimligen få en bra löneökning, så att de kommer i fatt andra grupper i samhället. Både Bo Lundgren och jag är i det fallet arbetsgivare, och jag utgår därför från att vi kan göra gemensam sak och uttala oss till stöd för de mycket rimliga krav som Kommunals medlemmar ställer. Vi har ju ett arbetsgivaransvar.

Jag skulle också vilja gå mera framåt i tiden och till Bo Lundgren ställa frågor som handlar om den stora valrörelse som vi ska gå in i, nämligen vad gäller EMU-folkomröstningen. Vad tror Bo Lundgren att ett EMU-medlemskap skulle få för konsekvenser för arbetstillfällena? Att så många som möjligt ska kunna ha ett arbete är en fråga som vi bägge värnar mycket starkt om. Hur ser Bo Lundgren och Moderaterna på alla de varningar som har rests när det gäller arbetslösheten, och hur har Moderaterna tänkt möta riskerna i det sammanhanget?

Anf. 8 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Vad beträffar euron är det klart att risken med ett medlemskap i EMU är att Gudrun Schyman och hennes politik skulle bli gällande. Det är Gudrun Schyman som är risken. Om vi ansluter oss till en gemensam valuta och höjer lönerna här och där utan att det finns en ekonomi och en produktivitetsförbättring som kan klara det är risken för arbetslöshet stor. Jag tror dock att de fackliga företrädarna och arbetsgivarna är tillräckligt kloka för att inse detta.

Vi lever redan i dag i den realiteten att om lönerna ökar mer än vad det finns utrymme för genom våra arbeten, kommer inflationen att stiga. Om i stället inflationen hålls nere kommer kursen på den svenska valutan

att gå ned, och då försvinner löneökningarnas värde. Vi kan aldrig få gratislöner. Vi måste alltid se till att arbeta med mer av kunskap och att få fler i arbete. Det är detta som ger tillväxten.

Det finns bara en risk med euron, och det skulle vara att Gudrun Schyman fick regera. Annars kommer euron att ge bättre konkurrens, lägre priser och ökade förutsättningar för investeringar i Sverige. Vi kommer att tillhöra ett valutaområde som gör det enklare att driva företagsverksamhet. Det är detta som är fördelen med euron. Det finns en enda risk, och den är mycket liten, nämligen för det fall att Vänstern skulle regera Sverige.

I frågan om lönebildningen i övrigt och möjligheterna att leva på sin lön vill jag säga att var och en utom Gudrun Schyman och vänsterpartisterna inser att man inte kan höja löner administrativt. Vad händer exempelvis om man på Saab i Trollhättan skulle höja lönen med 15 %? Skulle det inte leda till att Saab skulle få svårt att klara sin lönsamhet? Man måste ju kunna sälja de produkter man tillverkar.

Vi kan inte höja lönerna mer än vad vi producerar mer och vad som motsvarar den ytterligare kunskap som vi lägger in i våra produkter och tjänster. På den vägen kan vi höja lönerna. Vad vi kan göra är att riva hinder för det företagande som ger de nya jobben och för att människor tar de nya jobben. Då får vi fler i arbete och kan fördela kostnaderna för det offentliga på fler. Då kan skatterna sänkas, så att man får mer kvar av lönen efter skatt.

(Applåder)

Anf. 9 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Det var ju svindlande perspektiv som öppnade sig inför den folkomröstningskampanj och den debatt som vi ska ha om EMU. Jag och Vänstern skulle vara det största hotet. Det var väl att tillmäta mig en väldigt stor betydelse. Jag tackar så mycket för det.

Jag tror nu inte att det där är så sant. Jag måste säga att det öppnar sig ett mörker inför den folkbildningskampanj som är fullständigt nödvändig inför att vi ska gå till omröstning om detta viktiga politiska beslut, Bo Lundgren. Då kan vi väl inte ha en debatt på en så låg intellektuell nivå. Jag måste säga att det vore en skam.

Om ni dessutom har tänkt er att vi ska ha den här folkomröstningen redan i vår och menar att debatten ska föras på det här sättet är det inte seriöst, Bo Lundgren. Jag tycker att det vittnar om att ni egentligen skulle vilja att vi fattade beslutet här i riksdagen och att folk inte skulle lägga sig i detta. Det finns ju här en stabil majoritet för ett medlemskap i EMU, och ni tycker kanske att det egentligen vore skönt att slippa diskutera detta.

Jag ska ge några exempel på vad andra, mera sansade personer säger. Kanske några av dem till och med ställer sig bakom vad Moderaterna säger.

Ett medlemskap i EMU är utomordentligt farligt för svensk ekonomi. Sverige skulle förlora möjligheterna att bedriva en självständig ekonomisk politik. Vi skulle avskaffa vår självständiga riksbank, som fört en framgångsrik penningpolitik.

Det här skriver bland andra tidigare riksbankschefen Lars Wohlin och näringslivets Rune Andersson och Per-Olof Eriksson.

En statlig utredning som lades fram för inte så länge sedan – jag tror att det var i våras – pekar på riskerna för arbetslöshet:

Arbetslösheten kan komma att öka till 6 % enbart på grund av EMU:s inflationsmål. Vid obalanser kan arbetslösheten nå extrema nivåer.

Det här är sansade människor, som förstår vad det handlar om. Jag förstår inte vad Bo Lundgren har haft i huvudet i de här diskussionerna. Är det seriöst att det är så här vi ska föra debatten, som Bo Lundgren har gjort? Han går ut och målar ut mig som något spöke i det här sammanhanget. Är det seriöst detta, Bo Lundgren? Jag är – ja, jag vet inte vad jag är!

(Applåder)

Anf. 10 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Jag måste erkänna det: Gudrun Schyman är inget spöke.

När det gäller den politiska definitionen av spöke kan vi diskutera den sedan.

Jag valde nivå på den här debatten efter Gudrun Schymans inlägg. Att gå upp och säga att vi kan sätta löner administrativt hur vi vill och att det inte påverkar förutsättningarna för jobb, det är så oseriöst som något inlägg kan vara i den här kammaren. Om det är så man ska driva politiken kan man naturligtvis inte klara varken den nuvarande svenska ekonomiska situationen och stabiliteten eller framtidens, hur det än går med euron. Det var det som var min slutsats här.

Seriöst sett är detta ju egentligen ganska naturligt för oss i Sverige. Vi tillhör en gemensam inre marknad med det fredsprojekt som den europeiska unionen är, ett fredsprojekt som drivs av att man river gränser och barriärer för människor så att de kan jobba och studera var som helst och för företag så att de kan etablera sig och driva handel över gränserna. Det är ganska givet att man i detta stora fredsprojekt, som bygger på att ekonomierna knyts samman, också har ett sätt att betala.

Det första och viktigaste skälet för att Sverige bör införa euron är att det är ganska naturligt. Valuta är ett sätt att få ekonomin att fungera bättre.

Sedan ska vi naturligtvis i en seriös diskussion, som vi borde ha haft långt tidigare med kampanjer och beslut, behandla vad fördelar och nackdelar det finns. Det är klart: Det finns risker med allting. Det finns, som socialdemokraterna också har insett, en risk som innebär att vi skulle ha en lönebildning som fungerar dåligt i Sverige. Vare sig vi har en egen fast valutakurs eller är med i en fast valutakurs gäller det för oss att ha en fungerande lönebildning, och det är jag övertygad om att arbetsmarknadens parter klarar av att se till att vi har, givet att vi har en gemensam valuta. Men vi har fördelar. Vi har investeringsklimatet. Vi har enkelheten, inte minst för företagen i Sverige, och vi har konkurrensen som ger medborgarna lägre priser. Detta är de seriösa argumenten för den euro som vi behöver så snabbt som möjligt.

(Applåder)

Anf. 11 MAUD OLOFSSON (c) replik:

Herr talman! Låt mig först få säga att det känns både högtidligt och trevligt att få stå här för första gången som partiledare. Men det känns naturligtvis också lite pirrigt!

Bo Lundgren har inlett den här partiledardebatten med att bland annat prata om de ekonomiska förutsättningarna. I många stycken är vi överens om vad vi vill göra för företagsamheten i Sverige.

Men EMU är ju en av de viktiga huvudfrågor som kommer här framöver. Jag har stor respekt för de argument som Bo Lundgren och Moderaterna har i den här frågan, liksom jag hoppas att han kommer att ha respekt för mina argument att stå utanför EMU.

Det jag egentligen är orolig för är det sällskap som Bo Lundgren har hamnat i. När vi läser de remissvar som har kommit in från LO och andra verkar det långt ifrån säkert att Sverige kommer att bedriva den strama ekonomiska politik som vi faktiskt behöver. För att LO ska säga ja säger man att man vill ha ett stort inflytande, och man kräver buffertfonder, inte i parternas regi utan i statens. Man vill alltså ha en ren skattehöjning. Man kräver också ett strukturråd, inte med ekonomiska experter och inte heller med riksdagens partier, utan man vill ha ett sådant med arbetsmarknadens parter.

För Centerpartiet har en av de viktigaste frågorna under de senaste åren varit den ekonomiska stabiliteten. Staten ska inte fortsätta gå med underskott. Vi ska inte låna från våra barn för att betala morgondagens reformer. Därför har vi också lagt fram en tuff budget för att klara det. Regeringen ska inte få fortsätta lova en massa utgifter som man inte har pengar till.

Jag skulle därför vilja fråga om Bo Lundgren tycker att ett ja i folkomröstningen är värt det här priset. Är han beredd att acceptera de här buffertfonderna och minska kraven på stramhet i den svenska ekonomiska politiken? Tänker han acceptera ett strukturråd som ger parterna möjlighet att få det här inflytandet på bekostnad av riksdagens partier?

Anf. 12 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Det är väldigt trevligt att se Maud Olofsson i partiledardebatten. Jag trivs väldigt bra i hennes och andra borgerliga kollegers sällskap. Det finns andra sällskap som är besvärligare.

Min tid är begränsad av de debattregler vi har här nu, så låt mig bara säga att jag tycker att sådant som inte behövs och sådant som är fel och som leder till skattehöjningar, till för mycket utgifter och till att demokratin inte fungerar naturligtvis inte ska vara det som följer av ett medlemskap i EMU:s tredje steg. Vi ska införa euron därför att det är bra för Sverige.

Låt oss sedan ta en stor, intressant debatt, gärna i riksdagen redan i höst, om de här sakerna. Sedan får vi återkomma till detta.

Anf. 13 MAUD OLOFSSON (c) replik:

Herr talman! Bo Lundgren, det är ett snyggt sätt att glida förbi den där problematiken.

Bekymret är ju att Bo Lundgren finns i det här sällskapet. Bekymret är att LO kommer att kräva de här sakerna. Bekymret är väl också att Socialdemokraterna kommer att ställa upp på det här för att euron ska införas.

Jag känner en stor oro för EMU-projektet. Låt oss nu ha en ordentlig diskussion det kommande året kring EMU-projektet, men glöm inte att det är viktigt att ställa de här kraven och hålla stabiliteten i de svenska

finanserna, och att också föra en ordentlig och kritisk debatt. Det som nu händer i Europa är ju att de stora länderna inte tycker sig vilja och behöva följa de strama ekonomiska kraven medan man tvingar de små länderna att göra det. Det tycker jag är ett stort bekymmer när det gäller den framtida EMU-politiken.

Prot. 2002/03:12
6 november

Partiledardebatt

Anf. 14 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Som jag sade: Euron är för mig något som är både naturligt och bra, och jag kommer att utveckla det i många sammanhang, liksom jag hittills har gjort, och många moderater runtom i Sverige kommer att göra det.

Riskerna är, precis som Maud Olofsson sade, att andra hänger på saker i den debatt vi har som gör att vi får problem, inte med euron, men med den egna politiken. Det finns all anledning att återkomma till detta. Vi kommer för vår del att presentera våra utgångspunkter inför de samtal vi förhoppningsvis ska ha så snart som möjligt när det gäller folkomröstningsdatum.

Anf. 15 PETER ERIKSSON (mp) replik:

Herr talman! Jag tänkte också ställa en liten fråga till Bo Lundgren. Den gäller bland annat det här med valutaunionen, som diskuterades alldeles nyss. Jag undrar varför det är så förtyvlat bråttom att ha den här omröstningen. Varför vill ni redan nu eller i vår ha omröstningen? Ska vi inte ge svenska folket en chans att faktiskt göra en utvärdering, nu när vi, till skillnad från alla de andra länderna som har gått in i EMU redan, har en möjlighet att faktiskt se om det här blev bra?

Väldigt många människor – det har vi sett bland annat från LO-ledningen – är oroliga för vad som kommer att hända med riskerna med EMU. Är det inte vettigt att låta svenska folket se det här över några år och se om det här blev ett bra projekt eller inte?

Jag kan föreställa mig, om jag skulle vara positiv till EMU, att det faktiskt finns en poäng även för dem som är positiva att se vad som händer. Det finns stora risker. Det finns redan nu stora problem med stabilitetspakten, med stora underskott som gör att det här projektet har hamnat i konflikt och i gungning. Vad kommer att hända om några år? Om femtio år kanske det inte alls är lika lyckat. Men ur demokratiperspektiv borde väl Bo Lundgren ändå kunna hålla med om att det vore bättre för svenska folket att se under några år hur detta utvecklas innan vi rusar in i det?

Anf. 16 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Om man är övertygad om att någonting är bra för Sverige och för dem som bor och verkar i Sverige bör man ju ta till vara det så fort som möjligt. Konkurrensen, de lägre priserna, det bättre investeringsklimatet, att slippa risken att företag – stora och små – lokaliserar sig någon annanstans: Detta är vad euron betyder för mig, och det är därför man naturligtvis ska införa euron så fort som möjligt.

Anf. 17 PETER ERIKSSON (mp) replik:

Herr talman! Bo Lundgren pratar gärna om stabilitet i samband med valutaunionen. Men förra gången vi hade en fast växelkurs, när vi gick in i en fast kurs i förhållande till just EU-länderna, ledde det till att hundratusentals människor gick ut i arbetslöshet. Hela 90-talet blev en lång kamp för att få tillbaka människor i jobb och få en hygglig ekonomi i Sverige efter den här katastrofen.

Det finns problem med fasta växelkurser, med den typ av stabilitet som Bo Lundgren eftersträvar. Det kan bero på olika saker. Men jag tror att det är en miss att underskatta problemen, att bara gå förbi och låtsas som om riskerna över huvud taget inte finns.

Anf. 18 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Det var inte den fasta valutakursen som var problemet utan att man inte förmådde föra en politik som klarade Sveriges ekonomi. Många kommer fortfarande ihåg spekulatsekonomin under 80-talet. Det var där problemet låg och inte i den fasta växelkursen. Om vi hade haft en fast växelkurs redan då och vi dessutom hade haft det gemensamt med andra länder, med de förutsättningar som då hade gällt, hade vi inte fått 90-talskrisen. Den hade i vart fall inte blivit så djup som den blev.

Anf. 19 LARS LEIJONBORG (fp):

Herr talman! Man ska säga som det är. Det gjorde vi i valrörelsen och det vann vi på, så jag tänker inte börja hyckla nu. Jag ska strax utveckla hur inspirerande det är att få utveckla en liberal politik från en starkt oppositionsroll, men jag hade mycket hellre gjort det i regeringsställning. Det finns absolut ingen anledning att hyckla på den punkten.

Vi gjorde så gott vi kunde före valet och efter valet för att åstadkomma en växling vid makten. Men väljarna och andra partier ville annorlunda.

Opposition är ett sämre alternativ men inte det sämsta. För oss i Folkpartiet fanns det helt klart ett sämre alternativ inför valet 2002: att varken regera eller opponera, att vara utslagna från den parlamentariska scenen. Det blev inte så. Vi vann en stor framgång och förändrade sammansättningen av oppositionen på ett sätt som kommer att betyda mycket för möjligheterna att hävda liberala idéer i samhällsdebatten och i det parlamentariska livet och att åstadkomma en maktväxling 2006.

Oppositionsrollen är viktig i en demokrati. Rätt utförd kan den också innebära stor samhällspåverkan. Vi har höga ambitioner när det gäller att förvalta vår framgång så att vi motsvarar våra väljares förtroende, gör det bästa för Sverige och lägger grunden för ett kommande maktskifte.

Det här med oppositionsrollen är svårt. Det är lätt att hamna i gnällande och kverulans. Alla som gnäller har ju inte rätt. Som ansvarsfullt oppositionsparti gäller det att vara noga med vilka krav och protester man legitimerar och för vidare. Vår opposition kommer inte att vara populistisk.

Vår ambition är att utöva det jag skulle vilja kalla för en inspirerande opposition. Vi ska försöka fullfölja det vi lyckades med i valrörelsen: lyfta fram viktiga områden, stå för intressanta idéer om hur stora sam-

hållsproblem kan lösas och säga en del sanningar som andra inte vågar säga.

Det bästa vi kan göra, tror vi, är att tydligt och klart stå för våra värderingar. Och vi kan ju aldrig monopolisera dem; vi vill inte monopolisera dem. Tvärtom, hela tanken är att andra, inte minst regeringspartiet, ska inspireras av dem. På det sättet kan vi nå resultat redan den här mandatperioden.

Vi har också satt upp ett djärvt mål när det gäller vårt eget inre arbete. Vi ska inte bara ha de modernaste idéerna. Vi ska också bli det modernaste partiet när det gäller organisation och arbetsformer. Vi ska, bland annat med hjälp av de många nya medlemmar som nu strömmar till oss, bygga ett politiskt parti med arbetsformer som är anpassade till 2000-talet.

Ett viktigt syfte är att nå grupper där vi hittills har varit för svaga, grupper som kan bidra till att det verkligen blir regimskifte 2006. En sådan grupp är till exempel de vårdanställda, där de vänsterröstande är i klar majoritet. Varför ska det vara så? När man ser på resultatet av vårdpolitiken är det obegripligt. Bland skolans folk har vi lyckats göra stora inbrytningar. Vi borde kunna göra lika bra ifrån oss inom vården.

Vi tänker också arbeta mycket hårt i de invandratäta områdena. Kombinationen av våra moderna idéer och våra nya arbetsformer ska göra att vi vinner nya vänner bland invandrarna.

Jag tänkte använda det här anförandet till att utveckla några områden där jag tror att vi kan bedriva en inspirerande opposition och inspirera andra till omtänkande. Jag tänkte börja med just integrationsfrågan.

Först ska jag säga att jag är väldigt stolt över det vi åstadkom på det området i valrörelsen. För första gången hamnade utanförskapets människor – betongförörternas människor, människor som i sitt nya land sällan mött respekt och positivt intresse – mitt i den svenska debatten.

Det som hände var något unikt i ett europeiskt perspektiv. Ingenstans har integrationsproblemen tagits upp av ett parti som bejakar mångfalden och som först och främst pekar på invandringens möjligheter. Det vill jag fullfölja. Invandrarna är inte problemet. Invandrarna är en viktig del av lösningen. När invandrarnas entreprenörskap och arbetsvilja får fullt utlopp och inte längre hindras av stelheter och fördomar i samhället kommer Sverige att lyfta.

Svaret från regeringen i valrörelsen var att allt håller på att ordna sig. Men nya fakta visar att problemen är minst lika stora som tidigare. Några dagar efter valet kom en rapport från SCB och Arbetslivsinstitutet som varnar: Flyktingar är på väg att bli en svensk underklass. Jobben och språket lyfts fram, och det är helt rätt. Vi måste få fram många fler jobb. Det är precis som Bo Lundgren har utvecklat här: Sverige behöver ett helt annat klimat för skapande och entreprenörskap för att de hundratusentals nya jobb vi behöver ska komma fram.

Det är också viktigt att säga att ett låglönejobb är bättre än inget jobb alls. För somliga är det kontroversiellt, men det är likväl sant. Det är bättre att leva på lön än att leva på bidrag. Det har stor betydelse för självbilden och självrespekten att försörja sig själv och sina barn.

Jag har märkt att de som tar till den här klyschan – Gudrun Schyman var inne på samma tankegång – att vi inte ska ha ett A- och ett B-lag på arbetsmarknaden systematiskt förtränger det faktum att vi i dag har ett C-

Prot. 2002/03:12
6 november

Partiledardebatt

lag i samhället som står helt utanför. Det är den spännande debatten vi måste föra: Hur ska vi förändra samhället så att det C-laget släpps in och att också deras insatser behövs?

Det är bra att vi har fått en debatt om språkets betydelse för integrationen. Det är mycket viktigt att kunna svenska om man bor i Sverige.

Vi hade språkrav för medborgarskap fram till omkring 1980. Den utredning som jag nämnde påpekar att de invandrare som kom, fram till ungefär då, är mycket väl etablerade i det svenska samhället. Jag vill inte påstå att den kopplingen är den enda, men det är ändå viktigt och intressant att påminna sig att det har funnits perioder i Sverige då integrationen har fungerat mycket bättre än den gör nu.

De flesta länder i världen har språkrav för medborgarskap, och i flera av de länderna fungerar också integrationen bättre än i Sverige.

Vårt integrationsprogram innehöll en strategi för att stärka språkkunskaperna bland invandrare. Språkravet för medborgarskap var en liten men viktig del av den strategin. Jag hoppas verkligen att regeringen är redo att låta sig inspireras av den strategin.

Det andra exemplet som jag vill ta upp har redan diskuterats en del, nämligen det höga antalet sjukskrivningar. Mitt första råd är att man ska vidga perspektivet. Ja, det är viktigt att tala om arbetsmiljön, och jag ska strax återkomma till det. Men det är också uppenbart att orsakerna till den utveckling vi nu har finns att söka i ett bredare fält.

Enskilda individer måste få större möjlighet att forma sina liv. Vi måste till exempel få en större servicesektor i det svenska samhället så att människor i högre grad kan köpa tjänster som underlättar deras vardags-situation.

Om fler barnfamiljer hade råd att ibland, också under veckorna, äta ute skulle det minska stressen i vardagslivet. För många är dock marginalerna så små och det kostar så mycket att detta inte är ett praktiskt alternativ.

Jag tycker också att det är viktigt att fundera på vilka arbetsplatser som har hittat sådana former att medarbetarna känner att de får komma till tals, att de lyssnas på och så vidare.

Tidningen Landstingsvärlden redovisade häromdagen intressant statistik där man redovisade siffror dels över sjukfrånvaron i landstingets vård, dels över sjukfrånvaron i den privata vården. Varje människa som ser detta måste fråga sig: Varför ger sig regeringen på den låga stapeln? Varför ska den hindras med stopplagar? Varför utreder man dess existens?

Jag läste en mycket intressant skrivelse häromdagen. Den var undertecknad av en regeringsmedlem, nämligen vår nya jordbruksminister. Hon hade dock skrivit under skrivelsen i sin tidigare egenskap som generaldirektör för Konkurrensverket.

Det är ett lysande remissvar där Ann-Christin Nykvist i början av oktober avrättar alla tankar på att inskränka möjligheterna till konkurrens och mångfald inom vårdsektorn.

Lyssna på jordbruksministern när ni ska diskutera det här nästa gång. Man ska ju inte ge sig på de arbetsplatser som har lyckats decentralisera och släppa fram personalens arbetslust och initiativkraft.

Jag ska sluta mitt anförande med att tala om ett område som jag har talat om många gånger, nämligen skolan. Jag tyckte mig se Thomas

Östros i kammaren för en stund sedan. När han kastades in efter Wärnersson fick han direktiv att låta mer som en folkpartist. Skulle det inte vara dags att ge Östros direktiv att också *bli* folkpartist, åtminstone på skolområdet?

Inom arbetarrörelsen har ni en helt annan tradition att knyta an till än det flummeri som de senaste årtiondena har fått dominera. Det fungerar inte. Det kommer ständigt nya uppgifter som visar hur problemen i svensk skola växer.

Jag blev häromåret ganska chockad när jag såg att det program som Göran Persson inrättade och som kallas det individuella programmet hade växt till att bli det tredje största programmet. Detta program var tänkt att bli det minsta. Det inrättades för elever som inte har fått det stöd de behöver i grundskolan, som är skoltrötta och därför inte får läsa på ett vanligt program i gymnasieskolan.

Sedan läste jag i Joakim Palmes *Välfärdsbokslut* att bara 16 % av dem som börjar på det individuella programmet går ut med slutbetyg. Först trodde jag att jag hade läst fel. Det var väl 16 % som hoppade av? Nej, 84 % lyckas inte eller hoppar av.

Men glöm dessa siffror, mina vänner! I dag är det individuella programmet, som alltså skulle vara det minsta, det näst största programmet. Det har nu gått om naturvetarprogrammet i antal elever. Och det är inte längre 16 % som går ut med slutbetyg efter fyra år. Det är 13 %. Detta är en katastrof! Det här är bara ett av många exempel som visar att det behövs helt nya grepp i skolan.

På alla dessa områden och på många fler har Folkpartiet nya inspirerande idéer som jag tror att andra, inte minst socialdemokratin, skulle behöva ta till sig. När jag läste Ann-Christin Nykvists remissvar slog det mig att hennes hyllning till vad konkurrens och mångfald betyder för bra resultat också säger en hel del om betydelsen av en effektiv opposition.

Vi ska se till att vi blir en så effektiv, kraftfull och inspirerande opposition att regeringspartiet hela tiden stimuleras till bättre insatser.
(Applåder)

Anf. 20 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag ska tacka Lars Leijonborg för hans anförande, även om jag inte vill påstå att jag känner mig direkt inspirerad. Och jag blir förskräckt när jag hör att han hoppas att Thomas Östros ska låta likadan. Så stark är inte regeringen.

Däremot finns det anledning att fundera på vad Folkpartiets valframgång berodde på. Folkpartiet sade det som andra inte vågade säga, säger man.

Vad sade Folkpartiet i valrörelsen som gjorde att var tredje moderatväljare blev folkpartist? Var det ett socialliberalt budskap, Lars Leijonborg, eller var det någonting annat som ni sände signaler om? Har ni inom Folkpartiet reflekterat över det?

Jag tror nämligen att när ni blinkade lite med högerögat och sade att ni säger sådant som andra inte vågar säga – ställ lite krav på svenskkunskaper för dem som ska bli svenska medborgare – var det första gången i svensk politik som någon i en valrörelse började utnyttja den flyktingfientliga stämningen. Så tror jag att det var. Så småningom får vi väl se vad valanalysen utvisar.

Jag tror inte att de som Leijonborg talar om – invandrarna i storstädernas förorter – kände sig attraherade av budskapet. Där har vi snarare ett utfall av valet som visar att socialdemokratin gick starkt, mycket starkt, ur valrörelsen. Och det stöd vi inte fick gick till Vänsterpartiet och Miljöpartiet.

Reflektera ett ögonblick över, Leijonborg, varför det var de väljare som stod till höger som lockades av det budskap som Leijonborg tror är socialliberalt. Det skulle vara intressant att höra den analysen.
(Applåder)

Anf. 21 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Herr talman! När man framför en anklagelse bör man vara precis, och när man framför en grov anklagelse bör man vara extra precis. Jag måste begära av Göran Persson att han preciserar vad i det Folkpartiet sade i valrörelsen som skulle vara fientligt mot invandrare. Det är en sådan bisarr anklagelse att jag inte kan kommentera den.

Göran Persson sade i valrörelsen: Jag har inget problem med språkkravet. Men nu är det främlingsfientligt. 80 % av svenska folket tycker att det är naturligt med språkkrav. Är 80 % av svenska folket främlingsfientliga? De flesta länder i världen har språkkrav för medborgarskap. Är de flesta länder i världen rasistiska? Detta är ju inte klokt.

Vi har undersökt vår väljarkår. Vi har låtit Sifo göra en mätning om värderingarna i vår väljarkår jämfört med andra partier. Det kan jag säga direkt – och det gäller både Socialdemokraterna och Moderaterna – att i den mån ni har några invändningar mot våra väljares värderingar attackerar ni också era egna väljarkårer.

I den mån det finns till exempel några som tycker att problemen med invandringen överväger framför fördelarna – vi har ju också några sådana – är de fler hos både Socialdemokraterna och Moderaterna. Här får ni vara enormt noga med det ni säger.

Ni lyckades i de invandrartäta förorterna skrämma upp invandrarna med lögnen om vårt förslag. Det är bland annat därför vi nu har så höga ambitioner när det gäller att verkligen få många fler medlemmar. Det är just de människorna som skulle behöva en ny politik.

Notera att Göran Perssons replik innehöll attack men ingen som helst egen idé om hur detta jätteproblem i det svenska samhället, den växande segregationen, ska attackeras.
(Applåder)

Anf. 22 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Socialdemokraterna lyckades skrämma upp invandrarna, sade Lars Leijonborg. Det resulterade tydligen i att var tredje av Moderaternas väljare röstade på det socialliberala alternativet. Känns det inte lite haltande i analysen? Kommer vi inte närmare sanningen, Lars Leijonborg, om vi läser följande citat?

”Vilka ska kontrollera om en individ har de korrekta kunskaperna? Språkpolicier? Risken för ett gravt godtycke är uppenbar. Det här minskar människornas chans att få stanna i Sverige. – – – Ett socialliberalt parti som folkpartiet borde veta bättre.” Det är sagt av en ledamot av denna kammare, Birgitta Ohlsson, i Dagens Nyheter i början av augusti i år, efter ert utspel i Västervik.

Jag söker inte sak i den här frågan. Men det fanns ett inslag i valrörelsen från Folkpartiets sida som var av slaget att det blinkade med högerögat och sade: Vi säger sådant som inte andra vågar säga. Jag tror att den signalen gick fram, Lars Leijonborg, men inte på det sätt som Lars Leijonborg kanske avsåg. Jag hoppas inte det. Jag hoppas att Lars Leijonborg avsåg något annat.

Som jag har lärt känna Folkpartiet är det någonting annat ni står för än det budskap som kom att dominera i valrörelsens debatter mellan människor, på gator och torg och på arbetsplatser. Det kanske byggde på ett missförstånd, men ni tog inte avstånd ifrån det.

Invandrarna skrämdes inte. De visste vad den traditionen står för, att blinka med högerögat och säga: Vi säger sådant som andra inte vågar säga. De valde det alternativ som står för solidaritet, socialdemokratin. Vi har jättelika problem. Dem känner vi, och dem ska vi lösa. Har ni goda förslag där är vi öppna för ett samarbete. Men inte genom att man blinkar med högerögat – det ställer vi inte upp på.
(Applåder)

Anf. 23 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Herr talman! Det fanns ett inslag i valrörelsen som innebar en flirt med invandrarfientliga stämningar. Det var Göran Perssons, Wanja Lundby-Wedins och andra ledande socialdemokraters attacker på vårt förslag om arbetskraftsinvandring. De formuleringarna – som låg mycket nära tankegången: Invandrarna kommer hit och tar våra jobb, svenskarna först – var obehagliga.

Det fanns en period i valrörelsen då jag kände en svindlande oro för hur invandrardebatten höll på att utvecklas. Det var inte vårt fel. Man måste få säga sanningen. Man måste få säga det man tror på och lägga fram positiva förslag. Att andra – och där var Socialdemokraterna de som syndade – känner sig provocerade, inspirerade eller vad det nu var att inta orimliga ståndpunkter och argument kan inte vi ta ansvar för.

Jag tyckte att det var obehagligt att höra Göran Persson attackera arbetskraftsinvandring och tanken att vi behöver fler invandrare i Sverige. Jag är också mycket kritisk till den flyktingpolitik ni för. Den präglas av en hårdhet som jag tycker är fjärran från humanistiska värderingar. Det är bara den gamla regeln att när man känner sig illa ute ska man gå till motattack som vi ser här i dag.

Socialdemokraterna har misslyckats med integrationspolitiken. Det är en katastrof, som vi läste i rapporten efter valet. Flyktingarna hotar att bli en ny underklass i Sverige. Det är verkligheten. Vi har lagt fram förslag om hur detta ska åtgärdas. Socialdemokraterna står fullständigt tomhänta. Det är verkligheten bakom retoriken.

(Applåder)

Anf. 24 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Nej, jag tror inte att det är verkligheten bakom retoriken, Lars Leijonborg. Jag tror att verkligheten är den som vi känner allihop, nämligen att det är svårt med integration. Vi har många problem på vägen. Jag tror att vi gör väldigt klokt i att försöka identifiera dem och se var de sitter i stället för att idka någon form av retorisk pajkastning mellan varandra.

Integrationspolitiken i Sverige såsom den har utvecklats hittills är ett misslyckande. Jag tror inte att någon står upp och säger: Vi är stolta över hur det ser ut. Det tror faktiskt inte jag. Vi måste titta på: Vad är det som fattas? Jo, det är arbete. Det är språkkunskaper. Det är bostäder. Det är skolor som har tillräckligt med lärare med tillräckligt mycket kunskaper för att kunna möta de barn som behöver extra stöd och hjälp och som behöver hemspråksundervisning. Det är likadant med förskolan. Det är många saker som behöver göras.

Det som skiljer oss åt när vi diskuterar detta är vart vi riktar kraven. Ska vi – du, jag och vi här – ställa krav på dem, eller är det på oss själva vi ska ställa kraven? Det är vad det handlar om, tycker jag och Vänstern. Det var det som var så upprörande i valrörelsen. Plötsligt från att ha varit en diskussion om hur vi ska ta gemensamt ansvar för det som är välfärd för alla blev det en diskussion om vilka krav som vi ska ställa på dem.

Där hade ni ett avgörande inflytande på att vrida debatten. Det är inte att tala om sanningen, utan det är att lyfta på locket till en soptunna som är full av fördomar. Det gjorde att ni gick fram i valet.

Jag vill också, Lars Leijonborg, tala om EMU och framtidsfrågor. Hur tänker sig Folkpartiet EMU-frågan? När ska vi ha folkomröstning? Hur tycker ni att det ska gå till? Hur ska vi undvika de risker som så många talar om? Vad har Folkpartiet för syn på detta?

Anf. 25 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Herr talman! Det var en mycket bra inledning till Gudrun Schymans replik. Detta med integration är inte lätt. Det är väldigt viktigt att vi för en seriös debatt kring detta.

Jag tror att ett huvudskäl till vår framgång inte var det faktum att vi lade fram de här förslagen – flera av dem har vi för övrigt lagt fram förut – utan det var de hysteriska reaktionerna. Människor kände att nu ska det läggas locket på – nu får man inte erkänna att det är ett problem att så många invandrare inte har arbete och att det är ett problem att många invandrares språkkunskaper brister.

Gudrun Schyman frågar sedan: På vem ska man ställa kraven? Det är väl här vi börjar skilja oss åt. Vårt svar är naturligtvis: både på samhället och på individerna.

Varför ska man inte ställa krav på invandrare när man ställer krav på svenskar? Det är klart att vi alla som medborgare och som människor som lever i detta land har vissa skyldigheter. Varför ska man inte uttala att den som tänker leva resten av livet i Sverige gör bra i att lära sig svenska så bra som möjligt? Det är väl inget märkvärdigt.

Som jag sade förut tycker 80 % av svenska folket att detta är mycket naturligt. Det var det faktum att Gudrun Schyman och andra så att säga förnekade behovet av att föra den diskussionen som så många människor reagerade mot.

Den stora skillnaden mellan mig och mina motdebattörer är att jag har förslag. Var är era förslag? Ni säger ju att det har misslyckats. Då måste vi göra någonting annorlunda, men ni vill bara fortsätta i gamla hjulspår. Var är alltså era förslag?

Anf. 26 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Det är faktiskt inte så att vi inte har förslag. Vi har förslag, men utifrån hur vi definierar problemet: arbete, bostäder, språkundervisning och tillräckligt med lärare i skolan och i förskolan. Där har vi naturligtvis förslag om att det ska bli bättre, om att vi ska sätta i gång med detta.

En del av de förslag som Folkpartiet nu har presenterat har Moderaterna för övrigt presenterat ännu tidigare. Men då blev de nedröstade, bland annat av Folkpartiet och Vänstern. Då var vi överens om att det där skulle vi inte ha. Sedan kom ni tillbaka med de förslagen i lite putsad tappning och har också fått gehör för dem.

De förslag som vi har riktar inte in sig på människors ursprung och bakgrund utan på människors sociala situation. Det är att säga att människor är lika mycket värda och har rätt att ställa samma krav på samhället, på oss. Visst ska vi ställa krav på oss själva, men det ska inte vara någon skillnad på de krav som vi ställer på oss själva och de krav som vi ställer på människor som har ett annat ursprung. Det är ju det vi säger.

Människor har lika mycket värde och har rätt att ställa samma krav. Är det brister i utbildningen, i undervisningen, i boendet eller i arbetet ska vi hjälpas åt med att klara av detta – men inte utifrån varifrån människor kommer utan utifrån den sociala situation som råder. Där skiljer vi oss åt.

Ni fick hurrarop från många främlingsfientliga partier, bland annat i de nordiska länderna. Varför tror Lars Leijonborg att ni fick det? Varför tror Lars Leijonborg att ni fick så rysligt lite stöd från invandrare i valet? Varför tror ni att Sverigedemokraterna tyckte att det ni lade fram var bra? Jo, ni rörde vid möjligheten att vi säger någon form av sanning som de andra inte vågar. Det är helt fel, men det är en retorik som de främlingsfientliga partierna alltid använder i hela Europa.
(Applåder)

Anf. 27 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Herr talman! Det var ett antal felaktiga påståenden. Vi fick naturligtvis inte stöd och hurrarop från främlingsfientliga partier. De partierna vet mycket väl att vi är Sveriges mest antirasistiska parti och att vi har gått, och går, i spetsen för kampen mot de strömningar som de representerar.

Självklart har alla människor lika värde. Det är ju Vänsterns politik som förnekar dem det människovärdet. Vi är överens om fler jobb, säger Gudrun Schyman. Nej, det är vi inte. Ni slår ju vakt om bidragspolitiken. Det enda förslag som Gudrun Schyman hade här förut var att lönerna skulle höjas ytterligare för låginkomsttagare. Ja, det är jättebra. Jag ser gärna att människor har en löneutveckling. Men ju fler låglönejobb som slås ut, desto svårare kommer det att bli för de nytillträdande på arbetsmarknaden att hitta jobb. Det är en sådan där svår och viktig debatt som Gudrun Schyman talade om att vi behöver, men ni hindrar alltid den genom era populistiska uttalanden.

Vi har tagit upp de här frågorna och verkligen satt dem i centrum. Det är vi stolta över. Nu förväntar vi oss att andra – i den mån ni inte tycker att våra konkreta förslag är bra – kommer med motförslag. Låt höra! Hittills har vi inte hört någonting på det området.

(Applåder)

Anf. 28 ALF SVENSSON (kd):

Herr talman! ”Jag tog tåget hem från stan en vanlig kväll. Ingenting hände. Men en annan berättelse är också möjlig.”

Så inleder Maria Wendt Höjer den avhandling på vilken hon i fredags disputerade vid statsvetenskapliga institutionen på Stockholms universitet.

”I tågvaggen sitter jag”, skriver hon, ”och en man och en kvinna. Klockan närmar sig midnatt. Det är vardagskväll och få människor är i rörelse. Kvinnan går av första gången tåget stannar. Omedelbart blir jag medveten om mannen, om att det bara är vi två kvar i vagnen.”

Hon ska till slutstationen och hoppas nu innerligt att han ska gå av innan de kommer så långt. ”Tåget bromsar in, dörrarna öppnas med en smäll. Mannen sitter kvar. Han tänker alltså åka till slutstationen. Min kropp förvandlas till en hård spänd muskel. Långsamt drivs pulsen upp. Slutstationen ligger öde så här dags och jag vet hur gången mellan stationen och parkeringen ser ut. Den är lång, smal och mörk och dessutom passerar den under en bro.”

Framme, och hon låtsas fixa med väskan för att han ska komma av först. ”Jag går 20 meter bakom mannen. Jag sätter ner fötterna försiktigt för att inte ljudet av mina fotsteg mot perrongen ska göra honom uppmärksam på mig. Fortfarande finns chansen att han ska svänga åt vänster mot sjukhuset, där jag kommer att ta åt höger mot parkeringsplatsen. Han kliver av rulltrappan och svänger – åt vänster. För en sekund är lättnaden så stark att jag känner en lätt yrsel. Då hör jag steg bakom mig, vänder mig häftigt om. En ung man, nästan en pojke, kommer släntrande bakom mig. Han måste ha suttit i en annan vagn och jag har inte sett honom förut. Jag börjar gå fortare trots att jag vet att jag inte borde, att denna blottade rädsla bara gör mig än mer sårbar.”

Utåt sett hände det ingenting, men inombords var Maria Wendt Höjer fylld av skräck denna sena men i övrigt vanliga vardagskväll. Det jag citerat är upptakten till hennes avhandling. *Rädslans politik* heter den.

Även om rädslan ofta visar sig vara obefogad inträffar dagligdags grymheter riktade mot kvinnor som gör rädslan i hög grad begriplig och motiverad. ”Kvinnor är rädda i egenskap av sin könstillhörighet, av att de som kvinnor riskerar att utsättas för mäns sexuella våldshandlingar”, skriver Wendt Höjer.

Avhandlingen visar hur vi politiker – liksom för övrigt ledande jurister – genom åren har haft förtvivlat svårt för att ta till oss detta i lagstiftningsarbetet och i rättstillämpningen. Till och med när regering och riksdag 1997, efter flera års tvekan, införde brottet mot kvinnofrid blev det underordnat ett könsneutralt fridsbrott. Endast problem som kan omformuleras från att vara kvinnors till att vara hela samhällets blir legitima, skriver Wendt Höjer.

Är det så måste vi politiker tänka om. Då fungerar inte demokratin tillfredsställande för halva vår befolkning.

Kristdemokraterna har motsatt sig de nedskärningar som skett inom rättsväsendet under senare år. I vår budgetmotion anslår vi 1,7 miljarder mer än regeringen under den kommande tvåårsperioden: flera poliser, förstärkt närpolisverksamhet etcetera.

Det Wendt Höjer så målande beskriver är inget storstadsproblem. Min familj och jag bor i det lilla Gränna. Där avfolkas polisstationen, och

folk känner rädsla och ängslan. Och så är det dessvärre på många, många håll. Jag behöver inte här i kammaren redovisa för någon, tror jag, att tilltron till det svenska rättssamhället börjar vackla.

Men det räcket inte med 19 000 poliser. Vi kan självfallet inte fortsätta att se mäns våld mot kvinnor som nära nog något slags naturkraft som man måste bygga skyddsrum omkring för att klara sig undan. Jo, visst, ibland är det tyvärr nödvändigt att ge de drabbade en ny identitet och hemlig bostad. Men i grunden måste vi väl tycka att det är fel att det är de drabbades, och inte våldsverkarnas, frihet som ska beskäras. Det gäller inte minst för det upprepade våld som sker inom hemmens väggar. Dessa förövare bör, har vi föreslagit, förses med elektronisk fotboja. Nej då, förövarna ska inte lämnas i sticket. Kriminalvården ska ge meningsfull rehabilitering, men det räcker inte. Det är attityder och värderingar som måste ändras. Och detta klarar samhället aldrig om inte föräldrar och skolor gör gemensam sak.

Det behöver, herr talman, utgå vad man skulle kunna kalla ett påbud till varenda kommun att den viktigaste arbetsmiljö man har inom sina kommungränser är skolorna. Det ordas ju åtskilligt om arbetsmiljöernas betydelse för hälsotalen. Jag är övertygad om att hemmens och skolornas miljöer i stort sett är avgörande för vårt samhälles mentala hälsotillstånd, avgörande för möjligheten att skapa respekt för varje individ, för möjligheten att tränga tillbaka förakt för svaghet och tränga tillbaka våld mot kvinnor.

Inte en enda flicka eller pojke ska behöva höra könsord ropade efter sig på skolgårdar eller i korridorer. I medierna har en del förfärliga fysiska mobbningsfall refererats. Och jag är säker på att vi alla känt vrede. Men med ett grovt och kränkande språk mobbas massor av elever dag ut och dag in, och ingenting händer! Jo, det händer att ordet tar sig makt över tanken i en del sinnen. Och mellan tanke och gärning är det långt ifrån alltid någon nämnvärt hög tröskel.

Herr talman! Det var rubriken i doktorsavhandlingen, *Rädslans politik*, som fångade mig och fick mig att börja läsa den. Ingen av oss vet hur många flickor och pojkar som denna morgon den 6 november, Gustav Adolfsdagen, traskat eller smugit med hjärtat i halsgropen till sina skolor. Men vi vet att det är många tusen. Det är den stora ynkedomen, den största arbetsmiljöskandalen, alla kategorier, att det ägnas så liten uppmärksamhet åt att skaffa fram och garantera elever och lärare en värdig vardag.

Herr talman! Rädslans politik – jag har mött den, och det tror jag att ni har gjort alla i många sammanhang, inte bara bland barn utan faktiskt också bland våra äldre. Häromdagen larmade Socialstyrelsen om att många särskilda boenden inte hade någon läkare anknuten till boendet. Kära nån! På våra särskilda boenden, där våra äldre placeras efter att de förklarats medicinskt färdigbehandlade, är 40 % av arbetskraften utbildad. Det är på sjukhusen en läkare går rond, inte bland våra äldre som ofta kan vara sjukare när de skickas från lasarettet än vad de var när de togs in där. Rädslans politik frodas där ensamhet härskar, där de som kan svara på de svåra frågorna aldrig, eller så gott som aldrig, dyker upp och där personalen inte hinner.

Det må verka patetiskt, men jag har lovat mig själv att så länge jag finns kvar i politiken ska jag i tid och otid stryka under vad jag anser vara

Prot. 2002/03:12
6 november

Partiledardebatt

en måhända omedveten men förfärande diskriminering, nämligen diskrimineringen av våra äldre.

Herr talman! Före valet var regeringens och även Konjunkturinstitutets syn på den ekonomiska konjunkturen onekligen ljusare än vad den är i dag. Nu efter valet kommer en tid då man utan politiska risker kan ta fram dystrare – och tyvärr mer realistiska – prognoser för tillväxt och sysselsättning. Regeringen måste väl höra hur det gnisslar efter allt grus som man slängt in i maskineriet.

Regeringen avser att arbeta för en tillväxtpolitik med tydlig inriktning på utbildning av hög kvalitet, ökad konkurrens och goda villkor för företagen, står det att läsa på första sidan i finansplanen. Ja, det är en god ambition att regeringen avser, men regeringen har ju avsett i åtta år.

Sverige behöver konkreta insatser för tillväxt och det nu. Helst skulle vi behöva det retroaktivt, men det går ju inte. Skolan, sjukvården, äldreomsorgen ropar efter resurser.

Varenda en av oss vet att de så kallade ohälsotalen måste ned om våra budgetar ska hålla. Om inte ohälsokostnaderna minskar rejält kommer det att saknas resurser till ytterligt angelägna och livsnödvändiga verksamheter. Riksförsäkringsverket räknar med ökande sjukskrivningskostnader, inte minskande.

Göran Persson har bytt minister, och simsalabim ska förtidspensioneringar, kort- och långtidssjukskrivningar framstå som ett *nytt* problem. Ministern ska sätta sig in i frågan, får vi veta – som om regeringen efter en ombildning ska lura oss att tro att man kan börja på ny kula, som om åratals försummelser kan avskrivas för att regeringen fått en del nya ministernamn.

Om regeringen biter sig fast i föreställningen att det är dåliga arbetsmiljöer som i stort sett är den enda anledningen till de svenska höga ohälsotalen kommer regeringen att hugga i sten. Jag tror att bristen på tid, tid för våra barn, tid för varandra, tid för oss själva, är en av de stora orsakerna till den så utbredda ohälsan.

Herr talman! Nu när inte enbart en rad konsultbolag inom IT utan även flaggskepp som Ericsson, ABB och rader av bolag inom finanssektorn är nära att gå över styr är det hög tid – snarare fem över tolv än fem i tolv – att göra något för att ingjuta framtidstro och mod i de små- och medelstora företagen, som måste komma i åtskilliga av de gamla giganternas ställe. Sverige är mig veterligt det enda land i världen som beskattar förluster. När riksdagen – tack vare att också insiktsfulla vänsterpartister drivit på – tvingat fram ett medel för att vrida om näsan på Pompeipossa, så ojar sig finansministern som om den var hin snåle själv som drabbats.

Herr talman! Det krävs avsevärda förbättringar för att företagen ska bli flera och växa sig starka i Sverige. Här i vårt land är ju småföretagen diskriminerade.

Svenska småföretag har inte mindre än 10 000 regler att rätta sig efter. Enligt OECD finns det inget medlemsland som har ett lika kostsamt regelsystem för denna kategori företag som Sverige har. Vid en vinst motsvarande 50 000 euro betalar den svenske företagaren 50 % i skatter och avgifter. Genomsnittet i våra konkurrentländer är 40 %. I Storbritannien betalar företagaren bara drygt 20 % av vinsten i skatter och avgifter. Belgien är det enda EU-land där skattebelastningen är större.

Herr talman! Jag känner inte till bråkdelen av de regler som våra företagare har att rätta sig efter, men jag vågar ändå gissa att tusentals kunde avskaffas till båtad naturligtvis inte enbart för företagen och deras ägare utan för hela samhället.

Nyligen blev den så kallade 3:12-utredningen klar. 3:12-reglerna är mycket komplexa, och det är naturligtvis också därför som de har utretts. I princip går det ut på att förhindra att förvärvsinkomster i fåmansaktiebolag omvandlas till lägre beskattad kapitalinkomst. Reformeringen av 3:12-reglerna får inte stanna vid något slags fernissa utan den måste uppfylla syftet att skapa ett bättre företagsklimat för småföretagen.

Här i kammaren kan vi tala om allt vi vill i hur många partiledardebatter som helst. Men om vi inte får fart på svenskt näringsliv – och då handlar det om att ge drägligare villkor för småföretagen – blir det bara en debatt bland debatter. Det här är naturligtvis regeringsmajoritetens ofrånkomliga ansvar.

Herr talman! Många medborgare har det knapert. Många får inte den vård och omsorg som de har rätt till och förväntar sig. För deras skull och för andra gruppers skull är det nu hög tid att vi alla som sjunger småföretagarnas lov i alla de tonarter får uppleva att det går från ord till handling.

(Applåder)

Anf. 29 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Jag ska be att få gratulera Alf Svensson till att ha läst en avhandling. Jag hoppas att det inte blir den sista. Jag tänker nämligen rekommendera en till som heter *Slagen dam* och är skriven och producerad av Rikskvinnocentrum i Uppsala. Den visar på den utbredda rädsla som väldigt många av oss kvinnor känner i olika skeden i vårt liv och framför allt i vår vardag. Det är en rädsla som beskär oss vår frihet i livet. Det gäller alltifrån att man när man står i kö vid korvkiosken undrar hur det är med den som står bakom till den situation som Alf Svensson så målande beskrev och till den brutala övergrepp som inte sällan sker bakom hemmets stängda dörr.

Vi behöver ha en stor debatt om det här och en stor folkbildning om dessa frågor för att vissa på sambandet mellan detta och andra typer av diskriminering av kvinnor i vardagen, inte minst på arbetsmarknaden. Då återkommer jag till detta med lönerna som jag tidigare hade en diskussion om. Ser Alf Svensson det som jag ser, nämligen att det finns ett samband mellan synen på kvinnor som mindre värda och det uttryck som det tar sig i form av våld och lönesättning när det gäller kvinnodominerade arbeten? Ser Alf Svensson sambandet, att det är ett uttryck för samma sak, nämligen diskriminering och synen på människor av kvinnligt kön som mindre värda?

Anf. 30 ALF SVENSSON (kd) replik:

Herr talman! Jag vet inte om vi ska tävla om vem som har läst flest avhandlingar. Men jag var tacksam för att jag kunde ta till mig den avhandling som jag citerade ur. Jag ska absolut öppet och ärligt tillstå att det var hälsosamt för mig att läsa den. Jag har frågat en mängd kvinnor i både storstad och småstad och de tittar en djupt i ögonen och säger: Pre-

cis så känner vi det. Då är det klart att detta är ett problem som vi inte kan vifta bort utan som vi måste göra åtskilligt åt.

Sedan kan jag i sammanhanget också erinra om att vi brukar berätta eller skryta över att vi har ett oerhört jämställt samhälle. Det borde tankemässigt och värdemässigt ha lett till att vi kommit mycket längre bort från den här typen av våldsmättade beteendemönster. Men det har det ju inte gjort. Också detta finns det anledning att fundera över.

Jag tror att man ska vara aktsam inför att tillämpa aspekten att ju lägre lön, desto mindre respekt har man för en individ, för en grupp eller för könstillhörighet.

Sedan är det naturligtvis en annan sak att det är i allra högsta grad förståeligt att kvinnor i låglönegrupper tycker att de har för låg lön. Det är den självklaraste sak i världen. Men jag tror ju inte att Gudrun Schyman har receptet för att komma till rätta med det. Jag hörde debatten här tidigare. Om det räckte med att önska produktivitetsökningar som gör löneökningar möjliga, då skulle vi säkert ha väldigt höga löner. Men det är mer komplicerat än så.

Anf. 31 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Jag menade allvar när jag gratulerade Alf Svensson till att ha läst denna avhandling. Och jag vill gärna att Alf Svensson läser också den som jag rekommenderade. Det vore nyttigt för fler att ta till sig den typen av kunskaper. Det finns en mycket stor och stark benägenhet att förneka detta, att inte våga se hur det är, eftersom det berör oss själva som människor och individer. Därför skjuter vi gärna ifrån oss det faktum att vi tillhör olika grupper i samhället. Jag som kvinna tillhör en grupp, Alf Svensson som man tillhör en annan grupp, och det finns en konflikt mellan grupperna som ibland tar sig väldigt brutala uttryck. Det finns ett förtryck och en diskriminering.

Jag hävdar att detta är samma mönster som går igen på arbetsmarknaden. Därför, Alf Svensson, är det viktigt att diskutera lönerna och att se vad det är som gör att vi fortfarande har så till den milda grad osakliga löneskillnader kvar i Sverige. Det finns mängder med statistik som visar på detta. Det spelar ingen roll om den är offentliga eller privata företag, utan dessa skillnader finns över hela linjen. Där kvinnorna dominerar där är lönerna lägre. Det grundar sig på en värdering när man fastställer lönerna. Rör det sig om en människa som är mindre värd blir det lägre lön. Det är också kopplat till ansvaret för det obetalda arbetet som har att göra med hem, barn, familj och relationer.

Vi måste våga se detta. Jag menar att Alf Svensson och jag har ett arbetsgivaransvar. Om vi kan bli överens om att det förekommer en diskriminerande lönesättning måste vi göra någonting åt det. Vi kan inte bara vara emot diskriminering när vi så att säga har råd. Det är ju inte en ekonomisk fråga, utan det är en fråga om värderingar.

Det skulle glädja mig mycket om vi tillsammans kunde komma fram till att vi ska bryta den diskriminering av kvinnor som nu finns på arbetsmarknaden och att vi ska vara föregångare i vårt eget företag, i den offentliga sektorn.

Anf. 32 ALF SVENSSON (kd) replik:

Herr talman! Man kan inte gärna säga att det inte är fråga om vi har råd eller inte, utan att det är fråga om värderingar. Man kan ha aldrig så goda värderingar i ett samhälle, men om man inte har råd kommer man inte särskilt långt.

Sedan är det riktigt att i synnerhet Gudrun Schyman har ett arbetsgivaransvar eftersom hon ingår i riksdagens majoritet, och det är beklagligt att man monopoliserar den typ av arbetsgivaransvar som Gudrun Schyman är delaktig i. Det innebär att det är svårare att få upp lönerna för kvinnorna.

Vi har den erfarenheten nu att där det finns flera arbetsgivare, exempelvis inom vården eller förskoleverksamheten, kan man få upp lönerna. Men där är Gudrun Schyman en av de ivrigaste att sätta en käpp i hjulet. Sedan tror jag inte att man enbart kan koppla rädslans politik till lönerna. I riksdagen har vi väl alla samma lön som riksdagsledamöter, men det är ju inte detsamma som att det bland kvinnor inte finns en rädsla av den typ som jag här nämnde utifrån en avhandling. Sedan skulle jag vilja säga att det inte enbart är kvinnor utan också barn, som jag nämnde, män och gamla som känner rädsla.

Jag nämnde här i all hast Gränna, en liten idyllisk ort. I förrgår hade vi ett rån i Konsumbutiken i Gränna. Jag kan försäkra att det sprider ängslan i de vidaste kretsar. Men det finns ingen polis som tjänstgör i lilla Gränna vid ett sådant tillfälle, utan då ska man ringa till Jönköping. Det är klart att när de kommer ut därifrån är det inte lätt att fånga någon rånare. Ibland undrar jag om vi inte är helt kontraproduktiva när vi talar om rättssamhället. Därmed, herr talman, vill jag än en gång stryka under att det inte räcker med enbart poliser.

(Applåder)

Anf. 33 PETER ERIKSSON (mp) replik:

Herr talman! Alf Svensson, jag är intresserad av ohälsfrågorna. Det är ett av de verkligt stora samhällsproblemen i dag. Vi ser hur livskvaliteten för många människor sjunker på grund av att de inte mår bra, att de är sjukskrivna och far illa i samhället. Det är också ett samhällsekonomiskt gigantiskt problem som vi måste försöka komma till rätta med på olika sätt.

Vi har tillsammans med Socialdemokraterna skrivit ett antal förslag som vi jobbar med nu för att försöka få ned ohälsotalen. Miljöpartiet har ytterligare förslag. Vi har idéer om något som vi kallar för friska pengar. Vi menar att kostnaderna för ohälsan ska staten ta, medan möjligheten att komma åt problemet och göra något åt det har landstinget i mycket större utsträckning. Man har en organisation och man har kunskaper om problemen när det gäller ohälsan som staten inte alls har tillgång till. Det gör att landstingen borde få mer incitament, tycker vi, för att göra någonting åt det här.

Många andra pratar också om ohälsan, men jag hör väldigt få förslag egentligen för att komma åt problemen, att göra någonting åt dem. Alf Svensson pratar här om att tiden kanske är ett av de stora problemen. Det håller jag med om, men vad jag förstår är Alf Svensson motståndare till en arbetstidsförkortning till exempel. Kanske är ni med på att genomdriva det förslag som vi nu har kommit överens med Socialdemokraterna

om att förlänga föräldraförsäkringen. Men har ni några andra konkreta förslag på hur vi ska minska ohälsan, hur vi ska få ned kostnaderna och öka livskvaliteten tycker jag att det vore utmärkt och spännande att få höra om det.

Anf. 34 ALF SVENSSON (kd) replik:

Herr talman! Tala inte med mig om ohälsan, höll jag på att säga, för är det någonting som jag har upplevt så är det kvalificerade och ansvarsfulla och mindre ansvarsfulla politikernas enorma attack när jag råkade säga att det finns en del som överutnyttjar eller fuskar. Det var väldigt vad det gick varmt då, och det vet ni ju allihop som sitter här. Kom inte och säg någonting annat! Hur stort fusk är det jag inte – det vet ingen av oss – men jag vet att det förekommer. Det är nonsens att försöka plocka poäng, som en del av er gjorde här både i opposition och i regering. Det var någon som inte ville säga att det var fusk, utan dåvarande ministern sade att det kanske sliras på lamellerna – vad det nu är för något i det här sammanhanget.

Vi har föreslagit en rehabiliteringsförsäkring, den som finns framarbetad. Den kostar ett antal miljarder. Den har vi täckt in i flera omgångar i vår budget, och det trodde jag faktiskt att Eriksson var underkunnig om. Den tror vi är nödvändig.

När det sedan gäller tiden håller jag fast vid att vi ska överlåta till föräldrarna – Peter Eriksson var inne på det – att välja. Det är ju det vi inte gör. Vi dikterar småbarnsföräldrarna när det gäller att satsa resurser på den grupp som har barnomsorg och som är särskilt utsatt tidsmässigt. Där är ni med om ett diktat. Ni vågar inte låta föräldrarna välja. Så mycket frihet har vi inte. Och det finns ju en hel del borgerliga som inte heller vågar släppa till så mycket frihet, vilket för mig är fullständigt obegripligt.

(Applåder)

Anf. 35 PETER ERIKSSON (mp) replik:

Herr talman! Det var en intressant formulering att det är ett diktat att låta alla svenska föräldrar få möjlighet till en förlängd föräldraförsäkring. Det är en lite märklig inställning, tycker jag, till en politik som kommer att beröra alla barn, i motsats till det förslag som kd och Alf Svensson lägger fram, som kan beröra en del men inte alla när det gäller att faktiskt få mer tid i realiteten med sina föräldrar. Det tror jag är en stark poäng, en politik som gör att både barn och föräldrar kan må bättre i framtiden.

Alf Svensson pratade också om rädslans politik. Det finns många aspekter på de frågorna. Man kan också tala om rädslan för det avvikande, för det som inte riktigt passar in i det normala, i det vanliga, i det som de flesta rör sig kring. Jag tycker att Alf Svensson och kd borde ta sig en rejäl funderare på om man inte skulle försöka modernisera partiet och driva en politik där man försöker vara med oss andra som försöker åstadkomma förändringar som gör att politiken blir mer lika för alla, att vi inte längre har en diskriminering gentemot homosexuella till exempel, i stället för att gräva i rädslans politik.

Anf. 36 ALF SVENSSON (kd) replik:

Herr talman! Nu snurrar den gode Eriksson till det när han talar om en politik som blir mer lika för alla. Det är precis det vi står för, att också adopterade barn ska få uppleva en politik som är lika för alla, att de har rätt till både en mamma och en pappa. Det är barnperspektivet. Eriksson ser det hela från vuxenperspektivet. Vi kristdemokrater ser det som en självklarhet att se den här frågan i första hand utifrån barnperspektivet. Ska vi då tala om lika för alla måste också de adopterade barnen, som redan utifrån adoptionen är utsatta för en påfrestning, ha rätt till en mor och en far.

Sedan kan det väl inte vara obekant att det system som vi för närvarande har för barnomsorg generellt sett är sådant att vill man få några pengar från Göran Persson, då ska kommunen acceptera Göran Perssons diktat. Sedan ska föräldern acceptera kommunens diktat. Det kan ju inte vara obekant att vi har haft folkomröstningar i det här landet, där en majoritet i Uppvidinge och en majoritet i Karlstad ville ha en annan tingens ordning. Det är väl demokrati att man får tycka det, vilja det och kräva det. Det ska bli väldigt intressant att höra hur miljöpartister, vänsterpartister och socialdemokrater möter folkliga krav i de kommuner där man *fick* folkomrösta, för det var ju åtta kommuner till där man ville men inte fick. Då tycker jag att man kan kalla detta för diktat. (Applåder)

Anf. 37 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Det är kanske så att man skulle börja med en liten valutvärdering. Det verkar så. Då ska jag bara säga något utan att gå in på detaljer. Vi har naturligtvis tillsatt en valutavärderingsgrupp i Vänsterpartiet precis som alla andra partier har gjort.

Jag måste säga att det är något att glädjas över att vi i Sverige har fått ett valresultat som så tydligt markerat att många människor i Sverige väljer solidaritet och trygghet genom gemensam finansiering i stället för det köp-och-sälj-koncept som det borgerliga alternativet erbjöd. Det sticker ut lite om vi tittar på hur utvecklingen ser ut i de övriga europeiska länderna.

Jag tycker att vi har anledning att fundera över vad det är som gör att vi fortfarande har den här majoriteten i Sverige. Jag tror att det beror mycket på att vi har en folkrörelsebaserad politik som än så länge har sina rötter ute bland människor och inte i en politisk elit som svävar i några högre sfärer med sina egna privilegiesystem. Då är det viktigt att vi håller kvar det synsättet och att vi arbetar för detta. Då är det naturligtvis viktigt att vi också ser oss om i våra egna hus så att det inte utvecklas privilegiesystem som skär i ögonen på många människor i form av fantasilöner och pensioner som de flesta med all rätt uppfattar som väldigt provocerande när de ser på sin egen vardag. Jag tror att det är viktigt att vi tänker på det.

Jag tycker att vi har anledning att vara glada, åtminstone vi som tillhör den här rödgröna majoriteten, över att se att det finns ett sådan stabilt förtroende för att bygga solidaritet och att använda skattemedel för att göra detta. Vi har faktiskt gått till val på att inte lova skattesänkningar. Det är ganska anmärkningsvärt i den politiska atmosfär som nu finns – inte minst i Europa.

Vänsterpartiet har gått tillbaka, det vet vi. Det innebär att man kommer lite senare upp i talarstolen. Det innebär att man har möjlighet att lyssna lite bättre på vad de andra säger och att reflektera lite. Det är några saker som har kommit upp i debatten som jag inte hann beröra tillräckligt i replikerna men som jag gärna vill ta upp.

Jag vill gå tillbaka till den här diskussionen som vi hade, Lars Leijonborg, om integrationen. Lars Leijonborg sade någonting i debatten som jag ändå tycker är betecknande för hur man ser på det här. Lars Leijonborg sade att ju fler låglönejobb som slås ut, desto svårare blir det för de nya som kommer att få jobb.

Då vill jag koppla det till Folkpartiets förslag om arbetskraftsinvandring. Jag undrar: Vad är det som gör att det är så självklart att de som kommer hit ska ha låglönejobb? Vad är det som gör att om man inte har en massa låglönejobb innebär det att man motarbetar arbetskraftsinvandring? Är det så vi ska se på Folkpartiets förslag? Vi ska ha låglönejobb, och dessutom gärna med andra villkor än de som finns för andra som jobbar här. Det är just det jag tycker är så bekymrande med Folkpartiets politik. Ni ser på dem som kommer hit som att det är människor som ska ha låglönejobb och otrygga anställningar. Det är det vi har reagerat mot. Det är ett sätt att resonera som jag tycker är väldigt stötande.

Den andra sak som Lars Leijonborg sade som upprörde mig var i diskussionen om hur man ska kunna forma sitt liv, att människor måste få frihet att forma sina liv. Lösningen på det problemet är att vi ska kunna köpa tjänster. Barnfamiljer ska till exempel kunna köpa tjänster; gå på restaurang eller något sådant. Då undrar jag: Vad är det för människor som Folkpartiet och Lars Leijonborg pratar om? Vilka lönegrupper är det man pratar om när man tror att det är genom att köpa tjänster som vi ska kunna få större frihet i våra liv?

Det är den här diskussionen om pigor. Vem ska vara piga åt pigan då? Det är väl den här typen av låglönejobb som man tänker sig att det är invandrare som ska ha. Och så är det kvinnor. Det här är ett väldigt förlägligt sätt att tänka. Där vi ser det här bli verklighet i en del länder ser vi ju just detta. Det blir en ökad segregation. Vi får ökade klyftor i samhället. Det vill inte vi ha.

Sedan skulle jag vilja gå över till det som handlar om den kommande mandatperiodens stora politiska frågor. Jag tänker inte prata nu om ohälsan, miljöfrågorna och bostadsfrågorna, många aktuella frågor som vi har framför oss den kommande mandatperioden. Andra ledamöter från Vänsterpartiet kommer att göra det i den allmänpolitiska debatten. Jag vill ta upp frågan om EMU-anslutningen. Jag tror att vi är överens om att det är den absolut största och viktigaste politiska fråga som vi har att avhandla. Det här är avgörande för framtiden. Blir det ett ja så är vi där. Det går inte att backa från det.

Jag tror att vi är många som har sagt att det *är* en stor och avgörande fråga. Då är det också viktigt hur man hanterar den. Vår uppfattning i Vänsterpartiet är att vi ska ha en folkomröstning och att det ska hinna gå ett år från det att vi fattar beslut om att vi ska ha en folkomröstning på det här och det här viset till dess att vi har själva folkomröstningen. Det ska finnas tid till en bred folkbildning omkring de här frågorna så att vi undviker en debatt liknande den som jag hade med Bo Lundgren här. Den var på en intellektuellt oacceptabel nivå.

Det måste bli en diskussion som gör att många fler förstår att det inte bara är en fråga om huruvida vi har euro eller kronor i portmonnän. Det är inte bara en fråga om att vi ska kunna resa utan att behöva växla pengar. Det är inte bara en fråga om huruvida vi ska samarbeta eller inte med andra länder. Det är klart att vi ska göra det, både med de europeiska länderna och med länder i andra världsdelar. Det här är inte någon liten fråga.

Det är inte heller bara en ekonomisk fråga, som en del gärna vill få det till. Det är ofta det som kommer upp i debatten. Det bekymrar mig, för det är inte bara en fråga om pengar. Det är inte ett ekonomiskt projekt, detta, utan det är ett politiskt projekt. Det handlar om att gå in i en politisk union, en form av federation eller statsbildning. Det handlar om att ha gemensam utrikes- och säkerhetspolitik, om att bygga upp en gemensam försvarskapacitet och om att ha en gemensam ekonomisk politik som ligger fast oavsett om man har olika förutsättningar i olika länder.

Det innebär att kärnan i detta faktiskt handlar om demokrati. Är det så att vi självständigt ska kunna använda det redskap som heter pengar, ekonomisk politik, för att kunna förverkliga våra politiska mål? Eller ska vi lämna ifrån oss det verktyget till en centralbank som är gemensam för hela den politiska unionen så att vi inte längre själva har de verktyg som heter valuta, ränta och riksbank? Det är det som är själva kärnan. Det här måste bli klart. Det måste tydliggöras. Det måste finnas en folkbildning omkring detta.

Det är angeläget att det här arbetet kommer i gång. Jag vet inte varför inte statsministern har kallat ihop oss partiledare för att vi ska kunna få den här diskussionen, och få beslutet framför allt. Många människor väntar naturligtvis ivrigt på att få sätta sig in i frågan och framför allt på att få vara med och besluta i frågan. Många har farhågor för att det inte ska finnas tillräckligt med tid att sätta sig in i det. Många har farhågor för att det ska bli en folkomröstning som inte tillgodoser både ja- och nej-sidan på ett rättvist sätt och så vidare. Vi har ju erfarenheter av att det inte har gått så bra till tidigare.

Det här skulle jag vilja reda ut, och jag skulle väldigt gärna vilja höra från statsministern: När får vi ett möte så att vi kan klara ut det här? Kan vi inte få det kan vi väl passa på nu? Alla har väl lite tid kvar av sin talar-tid så att vi kan gå upp och säga hur vi tycker att vi ska ha det här. Mot slutet kanske vi kan komma till klarhet i den här frågan. Vi kanske skulle använda det här som ett forum för att fatta beslut också i sådana viktiga frågor.

Min fråga är till statsministern, men naturligtvis vill jag också höra andras syn på detta.

Anf. 38 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Det är berättigade frågor som Gudrun Schyman ställer. Jag kommer att besvara dem i mitt huvudanförande, där jag ska ägna en större del av tiden åt just EMU-frågan.

Anf. 39 MAUD OLOFSSON (c):

Herr talman! Årets val innebär en valframgång för Centerpartiet. Även om den var liten var det en mycket efterlängtd valframgång, vill jag lova.

Statsministern har hävdat att årets val var ett ideologiskt val. Jag håller med honom. Alternativen i svensk politik blev tydligare än på länge, och de är tydliga också här i riksdagen.

Det är ingen slump att den sociala och regionala klyvningen av vårt land bara tilltar. Det är ingen slump att mer än 800 000 människor är sjukskrivna eller har förtidspension i dag. Det är heller ingen slump att löneskillnaderna mellan kvinnor och män har ökat med 1 000 kr de senaste fem åren. Det är ingen slump att företagarna står på Drottninggatan hela veckan för att protestera mot krånglet och byråkratin för småföretagen. Och det är ingen slump att nästan varannan kommun tappar invånare.

Herr talman! Det är ingen slump. Det är ett systemfel vi ser. Det är den naturliga följden av ett samhälle där alltmer makt och allt fler beslut koncentrerats till allt färre människor, allt längre bort. Och det saknas inte exempel på hur systemen ständigt sätts framför de människor som de är tänkta att hjälpa.

Ta de sjuksköterskor vi såg på TV i går. De har bra utbildning, lång erfarenhet och kunskaper som skulle komma till nytta i sjuksköterskebristens Sverige. Men de får inte använda sin utbildning. De får inte använda sina kunskaper här. De får inte bidra, därför att byråkratin sätter käppar i hjulet. Man dömer människor till arbetslöshet och beroende av socialbidrag i stället för att ta vara på kunskap och kompetens.

Statsministern tar valresultatet till intäkt för att fortsätta på den inslagna vägen. Jag måste säga att det är ett löfte som förskräcker. Om socialdemokratisk politik fört oss dit vi är nu, hur ska då mer av samma sort kunna lösa problemen?

Särskilt svårt att se på detta är det kanske för en centerpartist. För i Centerpartiet lever minnet av hur Bondeförbundet och Socialdemokraterna en gång i tiden slogs på samma sida. Vi slogs mot samma överhet, samma översitteri och samma förmynderi. Vi slogs för de enskilda människorna mot dem som hade makten över bönderna och arbetarna.

Men i dag, när de gamla patronerna och direktörerna är borta, har Socialdemokraterna tagit deras plats. Man har satt sig i de nedsuttna skinnfåtöljerna. Precis som en gång i tiden den förhatlige bruksägaren satt där. Man har själv blivit den nya överheten.

Även om man inte ska dra liknelsen för långt spelar det ingen roll för vad det kallas – om det är auktoritär, frihetlig eller demokratisk socialism. Socialism är och förblir socialism – inte först och främst för hur den utövas, utan för hur den påverkar människor och griper in i människors vardag.

Det är också därför regeringen inte känner några gränser när det gäller att reglera livet för människor in i minsta detalj. Det är därför som statsministern närmast personligen har lovat att köpa böcker till landets skolbibliotek. För vem skulle kunna anförtro en lokal politiker att göra något sådant? Det är därför man har lagstiftat om maxtaxa för barn, maxtaxa för äldre, förbud mot skattehöjning, förbud mot skattesänkning, förbud mot försäljning av hyreshus, förbud mot entreprenörer i vården. För tänk, bara tänk, på hur det skulle kunna bli om människorna själva lokalt skulle besluta om sådant.

Herr talman! Storskalighetens allra största misslyckande är kanske ohälsan och sjukskrivningarna. I flera år har vi varnat för följderna om

inte någonting görs. Vi har varnat för att statsfinanserna hotas. Men vi har också beskrivit de mänskliga kostnaderna.

Men vi har faktiskt talat för döva öron. Inte förrän sjukskrivningarna blev en valfråga reagerade regeringen. Inte förrän maktinnehavet var hotat kom några förslag på DN Debatt. Och nu, när valet är vunnet, väntar vi naturligtvis med spänning på de konkreta åtgärderna och de tydliga propositionerna.

För det är inte förslagen som har saknats, som Peter Eriksson menade. Det är den politiska viljan som har saknats. För Centerpartiet och många andra har lagt fram förslag – tidigare år och i år igen – om vårdgaranti, finansiell samordning, rehabiliteringsgaranti, tvåläkarintyg, ökade kontroller, individuella planer, utbildning i försäkringsmedicin, hjälpmedelsgaranti och mycket mer.

Nu har vi i och för sig sett vad löftena handlade om. Vi ska få en ny myndighet, lovar regeringen – ytterligare en myndighet som kartlägger hälsan och sjukskrivningarna och som ska beskriva redan kända fakta! Är det någon här i kammaren eller bland svenska folket som tror att vi kommer att bli friskare av att vi får ännu en myndighet som tar fram nya fakta?

Nej, det är människors upplevelse av maktlöshet och anonymitet inför de stora systemen som gör människor sjuka i dag. Vi ser det kanske mest i offentlig sektor, som inte alls är någon mönsterarbetsgivare utan tvärtom dras med de största problemen. Vi ser hur kvinnor drabbas värst, genom dåliga arbetsmiljöer och otydlig ledning men också genom dubbelarbete.

Herr talman! Upplevelsen av otillräcklighet och stress i vardagen, inte bara på jobbet, spelar en stor roll för ohälsan. Det är så mycket som ska gå ihop: Vi ska jobba, vi ska städa, vi ska hämta och lämna barn på dagis, vi ska skjutsa till idrottsklubben, vi ska umgås med vänner, laga mat. Det är inte märkligt om det brister för väldigt många.

Därför är det en nyckelfråga att se till att familjerna kan få mer tid med barnen särskilt när de är små. Därför måste papporna ta ett större ansvar för barnens uppväxt. Och därför måste småbarnsfamiljerna få en bättre ekonomisk situation och större valfrihet.

Hälsa och livsmiljö hänger också ihop. Och därför måste miljöfrågorna också handla om miljön i vardagen, om buller, stress och vårt behov av utrymme och gröna rum i våra livsmiljöer. Forskningen visar tydligt och entydigt att just närheten till de gröna rummen är viktig för hälsan.

Stressen förvärras när man inte har kontroll över sin egen tillvaro – när man i många familjer måste vända på varje krona för att få vardagen att gå ihop. Därför behövs en väg bort från beroendet av bidrag och offentlig välvilja. Att kunna försörja sig själv och kunna klara sig på sin lön ger självkänsla. Det är inte bara statsråd som vill klara sig på sin lön och bestämma hur man vill använda sina pengar. Låt det också gälla folk med vanliga inkomster.

Det är därför jag och Centerpartiet så envist drivit frågan om sänkta skatter för dem som behöver det bäst och inte bara för dem som ropar högst. Det är därför vi lagt konkreta förslag som skulle sänka skatten med 600 kr i månaden för många lärare, sjuksköterskor, affärsbiträden, chaufförer och många, många andra.

Prot. 2002/03:12
6 november

Partiledardebatt

Det ger bättre jämställdhet, för när man sänker skatten för dem med vanliga inkomster, så sänker man den också mest för kvinnor. Och det förbättrar för de äldre som arbetat ihop till sina pensioner, men som ofta, på ålderns höst har lite kvar att leva på. Här finns alla kvinnor som jobbat deltid, som har haft låg lön och slitit hela sitt liv men i dag inte kan gå till tandläkaren, köpa sina glasögon därför att pensionen inte räcker.

Min fråga till Socialdemokraterna är: Varför är det så svårt att sänka skatter så att fler kan leva på sin lön? Varför är det så svårt att få ett resultat som innebär att fler kan leva på sin lön och lätta bördan för dem som har minst, inte bara för dem som tjänar bäst?

Den ekonomiska friheten är naturligtvis viktig. Men minst lika viktig är valfriheten i vardagen: självbestämmandet, vardagsmakten, rätten att välja omsorg åt sina barn, möjligheten att överklaga och kunna få rätt mot myndigheters beslut.

Att kräva valfrihet i skola, vård och omsorg är en fråga om lokalt självbestämmande: att slå vakt om möjligheten att lokalt driva en förskola, att ha inflytande i äldreboendet där mamma bor och att tillsammans med sina arbetskamrater kunna driva en skola. Det handlar om att vi som människor vill vara med och påverka och engagera oss. I vardagen kring våra barn och i vården av sina anhöriga är det viktigt att vara med och påverka. Tänk så många fantastiska insatser som görs av människor varje dag och hur många fler som står i kö för att få vara med och påverka.

För att ett verkligt lokalt självbestämmande ska bli möjligt måste också makten finnas lokalt och nära människorna. Det är därför som Centerpartiet kämpar för det kommunala självstyret.

Låt mig ta strandskyddet som ett exempel. Där har riksdag och regering beslutat om hårda restriktioner som säkert är lämpliga i Stockholm där stränderna är utsatta för mycket hårt tryck från många men som blir fullständigt absurda i Arjeplog när vi vet att man där har minst tre sjöar per invånare.

Varför ska det vara så omöjligt att låta de lokalt förtroendevalda fatta sådana beslut? Varför ska de behöva stå med mössan i hand och begära undantag hos statliga byråkrater när vi vet så väl var kunskapen och den verkliga omsorgen om den egna hembygden finns?

Strävan efter självbestämmande och viljan att vara sin egen är drivkraften bakom många företagare. De är många de som drivits av viljan att förverkliga en idé, en tanke eller en dröm. Men de skulle kunna vara många fler i vårt land.

Det handlar om något så enkelt som vanlig anständighet, nämligen att småföretagare ska kunna bli behandlade med respekt av myndigheter, att man ska ha ett fungerande socialt skydd precis som de människor som man ger jobb åt, att få erkännande och möjlighet att få avkastning på det arbete och de pengar som man har lagt ned på den egna affärsidén.

Det är också en fråga om lika villkor för kvinnor och män, att företagande inte ska vara en manlig domän och offentliganställning en kvinnlig, att Sverige ska vara ett land där både män och kvinnor får och kan driva företag och också får goda villkor att göra det.

Varför är det så svårt att leva upp till de egna högtidliga löftena från olika regeringsföreträdare om bättre villkor och om enklare regler?

Möjligen är det så att de egna ministrarnas egen beskrivning av Simplexgruppen ger det bästa svaret. Sanningen är att fyra heltidsarbeten inte har kunnat förhindra och ta bort en enda regel. All deras tid har nämligen gått åt till att förhindra nya dumheter under dessa år. Och det är klart att om det kommer så mycket dumheter från så många statsråd är det tydligt att det är svårt att rensa i det gamla.

Företagandet är en nyckel för att skapa tillväxt och utveckling i hela landet. Och i längden måste det vara människors eget arbete och egna skapande som är grunden för välfärd i landets alla kommuner och som ger intäkter till välfärden. Det är många jobb som måste göras, offentligt och privat, och som kräver tillväxt och att alla är med och bidrar.

Många unga står utanför arbetsmarknaden, och många människor som har kommit hit har aldrig fått chansen att komma in på arbetsmarknaden. Vi måste ta vara på de läkare, sjuksköterskor, lärare, ingenjörer som i dag jobbar överallt utom i sina egna yrken för att de har fel hudfärg eller fel namn.

Herr talman! De kommande fyra åren kommer att handla om vilket slags samhälle vi vill leva i och hur det ska formas – om vi ängsligt ska blicka över ryggen eller om vi ska ta oss an morgondagens frågor, om vi ska ägna oss åt nostalgiska tillbakablickar på folkhemmet eller om vi tillsammans ska forma en ny gemensam dröm för Sverige.

I grunden handlar det för oss om hur vi ser på människan. Är det alla vi individer som tillsammans är Sverige, eller finns det ett abstrakt kollektiv som står över de enskilda människorna? Ska vi fortsätta styra uppifrån, eller ska vi börja bygga underifrån? Ska vi fortsätta att centralstyra och lägga till rätta, eller ska vi tro på att var och en själv bäst förmår forma sin vardag bara det ges rätt förutsättningar och lika villkor och också tro på att människors företagsamhet och människor i gemenskap med varandra kan förändra Sverige och världen?

Det handlar också om hur vi skapar ett hållbart Sverige men också en hållbar värld, hållbara för både människor och natur och som i slutändan ger ökad livskvalitet för var och en av oss.

Valet 2002 visade på tydliga alternativ i svensk politik. Jag ser fram emot att använda fyra år för att göra dessa alternativ än tydligare 2006 och att då påbörja förändringen mot ett Sverige byggt underifrån, ett Sverige där människor får växa.

(Applåder)

Anf. 40 PETER ERIKSSON (mp):

Herr talman! Vi har haft en lång valrörelse, och vi kanske alla fortfarande är lite trötta. Det kanske är därför som denna debatt känns lite tam. Jag ska försöka hjälpa till lite grann att bidra till lite mer friskhet.

Miljöpartiet kommer efter detta val att bedriva ett nära samarbete med regeringen, framför allt när det gäller ekonomi- och budgetfrågor. Vi har också förhandlat fram ett gemensamt politiskt program som omfattar 121 politiska enskilda punkter. I övrigt kommer vi att bedriva oppositionspolitik. Det finns trots dessa 121 punkter mycket annat också inom politiken. Vi kommer att göra detta med kraft också i opposition.

Några av de punkter som vi är överens om är väldigt viktiga, och det är bråttom med dem. En sådan tänkte jag på när integrationsfrågor alldeles nyss diskuterades. Där har vi en rad punkter som innebär en skärp-

ning av diskrimineringslagstiftningen. Det tycker jag känns oerhört viktigt och angeläget för att minska diskrimineringen i Sverige och för att förbättra och förenkla för invandrargrupper att komma in på arbetsmarknaden, att utnyttja den kompetens som finns bland invandrare på ett helt annat sätt än vad som görs i dag. Huvudproblemet är nämligen att vi inte ger möjligheter för alla att vara med på samma villkor.

Jag tycker att den politiska debatten efter valet har varit intressant. Vi har äntligen lyckats få upp miljön på dagordningen, men det har också visat hur få det är som orkar stå upp för en långsiktigt vettig politik.

Miljöpartiets genombrott i kravet på ett stopp för torskfisket har fått stora rubriker. Det är en ganska typisk naturvårdsfråga där tanken om en långsiktigt uthållig förvaltning av naturresurserna kolliderar med kortsiktiga intressen. För en utomstående är det hela mycket enkelt. Forskarna varnar för att fisket håller på att kollapsa. I Västerhavet är det så akut att det kanske redan är för sent. Det är på väg åt samma håll som i Newfoundland för tio år sedan och där man trots fiskeförbud ännu inte har lyckats få tillbaka torsken. Ändå är striden stenhård mellan dem som kräver fortsatt fiske och dem som vill ha en förändring. Nu fick vi av formella skäl vänta med fiskestoppet några månader, men den försening- en tror jag i och för sig kan ha någonting gott med sig också. Förhopp- ningsvis kan vi lämna ett förslag tillsammans med Vänsterpartiet och regeringen som tar ett bredare perspektiv kring fiskemetoder även efter detta stopp.

Globalt sett kan man säga att striden om torskfisket är en liten fråga. Vi kommer inte att svälta ihjäl, och torsken som art försvinner sannolikt inte på grund av vårt rovfiske. Det stora problemet är att det är just så här som världen och människan fungerar. Naturresurser världen över håller på att förödhas på grund av kortsiktiga ekonomiska intressen oavsett om det handlar om rovfiske, skogsskövling eller något annat. Politikerna vågar inte gå emot destruktiva särintressen. Antingen är man en tyst liten mus som inte vill stöta sig med någon eller också går man som Alf Svensson aktivt in och stöder särintressena. Därför behövs det ett starkt grönt parti, inte bara här utan i hela världen.

Det finns även för starka band mellan myndigheter och industri både i Sverige och i andra länder. Argumenten är desamma: Om inte vi fiskar och om inte vi skövlar så gör någon annan det. Vi är för små. Vad spelar det för roll att vi tar ansvar när någon annan inte gör det?

Men det spelar roll att någon vågar gå före, att någon tänker lite längre än näsan räcker.

Det är du och jag, vi tillsammans, som bildar världen. Om vi vågar och orkar finns det hopp att också andra kan vara med. Det kan gälla torsken och havsmiljön eller luftföroreningar som ändrar klimatet och leder till katastrofer som är betydligt dyrare och värre än de översväm- ningar vi sett i sommar i Europa och i Asien.

Den andra stora miljöfrågan efter valet har handlat om bilköerna i Stockholm, mängder av bensin som bränns och avgaser som sprutas ut helt i onödan. Egentligen är detta en samhällsekonomisk fråga i första hand. Samhället förlorar många miljarder varje år på köerna och trafikin- farkten i Stockholm liksom i de andra storstäderna. Näringslivet förlorar miljarder på att bilarna står stilla. Privatbilisterna förlorar både tid och pengar.

Faktum är att trängselavgifter är effektivare än alla andra alternativ. Även om man satsar hårt på att bygga aldrig så många kringleder så kommer inte köerna att försvinna. För fyra år sedan skrev den dåvarande miljöministern Kjell Larsson i DN att även om vi skulle sätta sprätt på hela landets vägnät enbart i huvudstadsregionen skulle vi inte lyckas bygga bort köerna av bilar.

Det räcker inte heller med att satsa på kollektivtrafik. I denna fråga är det Moderaterna, Folkpartiet och Motormännens Riksförbund som hårdast tar upp kampen mot miljön och för att behålla köerna. Man går till och med så långt som att samla namn från köande bilister mot det man kallar straffavgifter mot bilismen. Tanken tycks stå lika stilla som bilarna.

Trängselavgifter är ett sätt att slippa sitta kvar i köerna. De är lätta att administrera. Man kan ha avgifterna enbart de timmar på dygnet som de verkligen behövs. Pengarna som kommer in går till en bättre kollektivtrafik.

Moderaterna brukar skryta med sin näringslivspolitik. Hur kommer det sig att ni har hamnat helt på kollision med alla de yrkeschaufförer, åkerier och företag som vill ha en effektiv transportapparat? Är det inte så att ni har låtit demagogi och kortsiktig retorik gå före förnuftet? Ge mig ett seriöst alternativ till trängselavgifter i storstaden, Bo Lundgren, om du kan hitta det någonstans!

Tänk att folkomröstningen om EU fortfarande är ett sådant öppet sår! Den ilska och bitterhet som vice riksbankschef Willy Bergström tar fram i sin skrift om lögnerna och bluffarna från ja-sidan visar att Socialdemokraterna ännu inte har gjort upp inom sitt eget parti. Sju år efter folkomröstningen blommar debatten och anklagelserna upp igen. Nu ska vi ha en ny omröstning om samma fråga, om den valutaunion som fanns i det dåvarande avtalet men som man inte ville låtsas om eftersom den med stor säkerhet hade lett till att ja-sidan förlorat.

Jag tror, som Stig Malm nyligen sade, att om vi väntar fem–tio år så är frågan löst eftersom ingen kommer att vilja vara med i EMU. Då kommer problemen och konflikterna att vara i öppen dager. Den så kallade stabilitetspakten är ju redan i gungning. Högern i Frankrike och Italien öser på med skattesänkningar och struntar i budgetbalans. Till och med Tyskland räknar med underskott. Därför gäller det nog att skynda på med en snabb omröstning om ni ska ha en chans att få ett ja även den här gången.

Problemet för ja-sidan är att det numera knappast finns någon som tror på pratet om att EU är ett mellanstatligt samarbete. När vi ska rösta om en gemensam valuta och Europas förenta stater lanseras som det nya namnet på unionen är det inte längre möjligt med några fikonlöv för att dölja verkligheten. EU, eller Europas förenta stater, är inte samma sak som Nordiska rådet fast större. Det vet varje myndig svensk och även regeringen borde känna till saken.

Systemet med en rörlig växelkurs och en riksbank som har som mål att hålla nere inflationen har fungerat bra. Vi har en stabil och låg inflation samtidigt som exportindustrin har gått bra. Behovet av en förändring är därför mycket litet medan riskerna är mycket stora. Ett bevis på vilken oro man känner inom LO är att man kräver att det ska avsättas mångmiljardbelopp varje år för att ha pengar att sätta in i a-kassa och mot arbets-

löshet när krisen kommer. Det är pengar som säkert många LO-medlemmar hellre skulle vilja lägga på skola, vård och omsorg. Vad tycker du Göran Persson om LO:s buffertfonder? Tror du att de är nödvändiga, eller är du mindre orolig för riskerna med EMU än man är inom LO-familjen?

En annan EU-fråga kommer upp här alldeles strax. Den 20 november kommer det andra steget i grundlagsändringen, där riksdagen ska fatta beslut. Varför, måste man fråga sig, är det så viktigt att göra det lättare och ännu snabbare att överföra ännu mer makt till EU? Varför måste ni till varje pris undvika att väljarna har en möjlighet att påverka? Jag måste erkänna att ni lyckades undvika en debatt i valrörelsen. Men jag tycker inte det känns särskilt lyckligt ur demokratisk synvinkel att gå vidare på den vägen.

Jag tänker i likhet med de andra debattörerna inte ta upp diskussionen om statsrådets löner och pensioner. Det är många andra som gör det. Jag vill ändå fråga Göran Persson: Tycker inte du som jag att det vore viktigt att få en förändring inom EU? Det privilegiesystem som råder i dag med jättelöner, extremt låga skatter och orimliga pensionssystem är väl knappast något som stärker tilltron till unionen bland medborgarna? Borde det inte vara lämpligt just nu att deklarerat att regeringen aktivt och starkt kommer att bidra till att få bort privilegiesystemet eftersom det skadar både politiken och EU som sådant?

(Applåder)

Anf. 41 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag kommer tillbaka till EMU-frågan i mitt anförande. Låt mig bara säga till Peter Eriksson att jag delar hans synpunkter på löner och förmåner i EU. Jag tycker att det är utmanande. Detta inslag plus den överstora byråkrati som finns runt kommissionen och rådet är något som vi har all anledning att bekämpa. Det är ingenting som stärker den folkliga förankringen, tvärtom.

Anf. 42 PETER ERIKSSON (mp) replik:

Herr talman! Jag tycker att det var ett utmärkt besked från statsministern. Det innebär att vi säkert kan samarbeta i denna fråga. Jag hoppas att det finns andra partier som också är villiga att avskaffa privilegiesystemet och att driva frågan internationellt nere i Bryssel.

Anf. 43 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Herr landshövding! Herr talman! Vid årsskiftet utvecklas välfärden i vårt land. Det gäller barnen, de äldre och satsningarna på vården och skolan. Det är omfattande reformer som har blivit möjliga eftersom vi har lyckats pressa tillbaka arbetslösheten, få ordning på offentliga finanser och fått stöd i valet för en politik som sätter satsningarna på dessa områden före stora skattesänkningar. Detta var valresultatet. Det känner jag mig mycket ödmjuk inför. Det vill jag förvalta tillsammans med mitt eget parti naturligtvis och tillsammans med andra i denna kammare. Det är ett klartecken för en politik som bygger på solidaritet och gemensam finansiering av välfärdens tjänster.

Jag ska inte räkna upp alla reformer som kommer vid årsskiftet. Men det är klart att det är särskilt värdefullt att kunna fortsätta att förbättra för

pensionärerna, och det är särskilt bra att kunna fortsätta att bygga ut barnomsorg, att kunna satsa på allmän förskola, att se till att de som har ungdomar i gymnasieåldern får en litet enklare och lättare ekonomisk situation. Det är också bra att vi kan anställa fler i skolan som arbetar med ungdomar som har problem med att läsa, räkna och skriva. Sådant fullföljer vi. Över det känner jag stolthet.

Vi gör det tillsammans med Miljöpartiet och Vänsterpartiet, och jag är glad för att den allians som vi hade under föregående mandatperiod nu också kan fortsätta att ta ansvar för Sverige.

Jag ska också säga att jag är glad att se Peter Eriksson i talarstolen som representant för sitt parti i sin första partiledardebatt. Välkommen! Samma välkomsthälsning går till Maud Olofsson. Jag ser fram emot många konstruktiva meningsutbyten. Vi kommer säkert inte alltid att ha samma synpunkter. Däremot förenas vi ofta i ett ansvarstagande för en rättvis fördelningspolitik.

Vad som händer med den borgerliga oppositionen vet inte jag. Dagens partiledardebatt har ju visat att det spretar åt alla håll. Det finns inget samlat budskap. Det finns inget samlat ledarskap. Det finns ingen samlad strategi. Det kanske är naturligt efter en valförlust, men jag ser fram emot att det på den borgerliga kanten klarnar omkring hur oppositionen ska bedrivas. Jag tar gärna intryck av Folkpartiet. Vi tar gärna intryck av andra konstruktiva förslag. Men det vore också bra om man kunde få ett tydligt besked om vem det är som leder oppositionen.

Vi har stora problem framför oss. Det har vi talat om i den här kamaren vid flera tillfällen. En del är lättare att lösa än andra, en del är väldigt svåra.

En sak som jag uppehöll mig vid i valrörelsen och som jag känner starkt för är den utbredning vi kan se av narkotikan i vårt samhälle. För många unga människor fastnar i ett narkotikaberoende. Knarket är livsfarligt. Med knarket kommer också våldet, kriminaliteten och hårdheten i samhället.

Det krävs poliser, naturligtvis. Det krävs tullare. Men det krävs också socialt arbetande människor. Det krävs behandlingsassistenter och fältassistenter, alla de som arbetar hårt och professionellt med dem som oftast har kommit sämst ut i samhället. Vi behöver ägna oss mer åt detta.

Här behövs naturligtvis mer resurser. Men jag delar också den inställning som Alf Svensson gav uttryck för när han talade om våldet i samhället. Det är inte enbart en fråga om att samhälleliga insatser löser detta. Vi har också var och en av oss ett personligt ansvar för att när vi i vår omgivning ser att unga människor går snett säga: Nu räcker det! Det har jag också ett ansvar för. Jag kan göra något. Du kan göra något. Vi vet alla att det som nu drabbar tiotusentals föräldrar runtom i vårt land kunde ha drabbat dig själv eller någon i din omgivning, att behöva uppleva att ens ungdomar sitter fast i missbruket.

Det är fruktansvärt, men det är också en uppmaning till handling, till solidaritet. Allt kan vi inte göra som enskilda, framför allt inte i den tunga vården. Det krävs professionella insatser, och det krävs nya resurser. Vi kommer under den nye ministern Morgan Johanssons ledning att satsa på detta område. Det måste vi göra.

En annan fråga, som vi har talat om förut, är invandrarnas situation. Det är tre saker som måste stå i förgrunden. De är skolor för barnen, så

att de lär sig svenska. Det är arbete åt de vuxna, så att vuxna människor får tillfälle att komma in i det svenska samhället på ett naturligt sätt. Det sker via arbetet för en vuxen. Och det är att vi ska bekämpa diskriminering. På alltför många ställen i vårt svenska samhälle finns diskriminering av invandrare.

Bra förslag är framlagda av Miljöpartiet. Vi kommer att ta vara på dem och på andra förslag och komma tillbaka till riksdagen med propositioner i dessa ärenden under hösten. Vi kommer också att skärpa insatserna när det gäller våra ansträngningar att bereda jobb åt invandrare.

Den tredje frågan är naturligtvis sjukskrivningarna. Där har vi den bestämda uppfattningen att vi inte löser sjukskrivningsproblemet genom att göra de sjuka fattiga. De sjuka ska naturligtvis bli friska inte fattiga.

Vi avvisar vägen att gå via försämrings i socialförsäkringarna. Visst finns det problem också med att dessa överutnyttjas. Ja. Men det är inte den huvudsakliga förklaringen. Börjar vi med den ansatsen missar vi det som kanske är vår tids stora problem, nämligen att vi har stress, vi har jäkt, vi har brist på inflytande, vi har ett främlingskap som sprider sig på många arbetsplatser och skapar grogrund för hälsoproblem. Där kan vi göra någonting.

Den offentliga sektorn ska gå först. Vi har stora problem inom vård och omsorg. Låt oss på det sätt som Peter Eriksson antyder utnyttja kapacitet och kunskap exempelvis i landstingen genom att staten på något sätt växlar resurser med dem så att de kan gå först och visa hur man kan pressa tillbaka sjukskrivningar genom att göra vården till mönsterarbetsgivare.

Det finns oerhört många som här kan bidra med goda förslag. Jag tackar för Leijonborgs utsträckta hand med ett erbjudande om en inspirerande opposition. Jag ser också på detta område fram emot goda förslag där åtminstone vi, Folkpartiet och den allians som tar ansvar för majoriteten, är överens om uppfattningen att det inte är i socialförsäkringssystemen problemen ligger.

Den ekonomiska utvecklingen är osäker. Jag vet inte och ingen vet med bestämdhet vad som händer exempelvis i Irak. Skulle ett krig bryta ut får det väldiga konsekvenser för människorna på plats, för närområdet Mellanöstern, men också för världsekonomin. Vi vet inte vad som händer. Jag känner mig vad gäller ekonomiska utsikter osäker. Även om vi nu kan se att vi har marginaler i vår ekonomi, vi har buffertar, som numer är ett populärt ord, känner jag mig osäker.

Om det trots allt är någonting som får mig att vara optimist i dessa dagar är det utvecklingen inom Europeiska unionen. Det är tre saker som får mig att särskilt känna stimulans.

Först är det den pågående diskussionen om EU:s framtid. Där är det viktigt för oss att säga att den grundläggande legitimiteten i EU finns i den ryggrad som går från Europeiska rådet via medlemsländernas regeringar till de nationella parlamenten. Rådets arbete måste präglas av en större öppenhet, och de nationella parlamentens roll behöver stärkas. Europaparlamentets uppgift som demokratiskt forum är viktigt men har sina naturliga begränsningar. Jag ser inga demokratiska skäl att till exempel ändra på det sätt på vilket kommissionens ordförande utses.

Det andra som jag tycker är viktigt som utgångspunkt för konventets arbete är att kommissionens roll är central i det europeiska integrations-

bygget. En opartisk och effektiv kommission bör vara garanten för den inre marknaden. Det finns några politikområden där utvecklingen troligen skulle bli mycket bättre om vi fattade fler beslut på europeisk nivå. Miljöfrågor är ett sådant exempel. Asyl och migration är ett annat exempel. Men detta förutsätter att vi har en kommission som konsekvent och mer öppet förvaltar det ansvar som medlemsländerna kan vilja ge den.

En tredje principiell utgångspunkt för konventet är att EU behöver en tydligare profil i utrikes- och säkerhetspolitiken. Javier Solana gör ett utmärkt arbete i nära samråd med kommissionären Chris Patten, men vi behöver fundera på om det inte finns möjligheter att stärka Europas röst i viktiga internationella frågor. Det är bland annat därför jag förordar en vald ordförande i Europeiska rådet som skulle kunna spela denna roll av Europas ansikte utåt. Det bör kunna ske utan att inkräkta på kommissionspresidentens befogenheter.

Men vi behöver också andra mekanismer. En permanent plats för den europeiska unionen i FN:s säkerhetsråd bör vara vår långsiktiga ambition. Om ett halvår kommer konventet att lämna sina bidrag och en ny regeringskonferens ta vid. Jag hoppas att vi också här i kammaren kommer att få tillfälle att mer ingående diskutera frågorna.

Herr talman! Om en dryg månad fattar man vid toppmötet i Köpenhamn det historiska beslutet om EU:s utvidgning. Med den irländska folkomröstningen om Nicefördraget revs det sista hindret. Drömmen om ett helt enat, fredligt och säkert Europa kan äntligen förverkligas. Vi lever i den region, Östersjöregionen, som kanske har allra mest att vinna på EU:s utvidgning. Utvidgningen erbjuder något så unikt som en situation där alla är vinnare. Nya demokratier får del av ett utvecklat demokratiskt och ekonomiskt samarbete. Gamla demokratier får del av nya, kraftigt växande marknader.

Så ser bakgrunden ut när vi i Sverige nu går mot den tidpunkt då det svenska folket i folkomröstning ska underställas frågan om införandet av euron i Sverige – de gemensamma europeiska pengarna. Jag vill att vi tar det steget. Sverige är nu moget för det. Vi har ansvarstagande parter på arbetsmarknaden och en väl fungerande lönebildning. Vi har en konjunktursituation som bättre låter sig fasas i euroområdet.

Jag ska inte gå igenom alla för- och nackdelar med att införa euron, men låt mig nämna några viktiga motiv för denna valuta.

För det första: För ett litet exportberoende land som Sverige är det viktigt att ha tillgång till större och väl fungerande marknader där våra företag kan sälja sina varor och tjänster. Exportinkomsterna avgör till stor del hur stor välfärd vi kan kosta på oss. Med gemensam valuta får svenska företag bättre möjligheter att tävla med sina konkurrenter i andra länder.

För det andra: Den inre marknaden för också med sig en bättre konkurrens. Den leder till prisutjämning. Svenska priser ligger i dag 20 % högre än snittet i euroområdet. Med gemensam valuta kan priserna pressas. Exempelvis spelar lägre matpriser stor roll för det flertal medborgare som lever enbart på sin lön eller sin pension.

För det tredje: Sedan euron introducerades har ränteskillnaderna mot euroområdet mer än fördubblats. Utan euron betalar vi högre räntor än vad vi annars hade behövt göra. Jag ser inga goda skäl för Sverige att ligga med en så mycket högre ränta än omvärlden. Det tror jag att många

hushåll med höga kostnader för exempelvis ett villalån håller med mig om. Valutasamarbetet är inte perfekt utan kan förbättras. Men EMU är det bästa skydd som Sverige i dag har och kan få tillgång till mot växande globala marknadskrafter. Ensam är inte stark! Det handlar för mig om ett litet lands trygghet i en internationaliserad ekonomi och om en naturlig fortsättning på ett EU-samarbete som blivit vardag i Sverige.

Det finns fler argument. Det finns naturligtvis för- och nackdelar. Vi ska ta god tid att diskutera dessa frågor. Det börjar med en partiledaröverläggning som jag härmed bjuder in till den 29 november, för att vi där ska kunna diskutera datum för folkomröstningen. Jag strävar i den överläggningen efter att vi ska få en samsyn om tidpunkt för folkomröstningen och att den folkomröstningen ska ligga vid en sådan tidpunkt att vi har god tid för en folkbildningsambition innan vi går till valurnorna.

Sammanfattningsvis, herr talman! Valet var klart: solidaritet före stora skattesänkningar. Uppgifterna ligger framför oss: invandrarnas situation, knarkets utbredning, sjukskrivningarna. Vi genomför detta i en miljö av internationell utveckling som präglas av osäkerhet. Det är uppmuntrande med utvecklingen i den europeiska unionen med utvidgning och fördjupning i form av eurosamarbete. I dessa processer vill regeringen spela en ledande roll i samarbete med denna kammare och i öppen dialog med svenska folket.

(Applåder)

Anf. 44 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Låt mig helt och fullt instämma med Göran Persson i hans beskrivning av eurons fördelar. Jag kan dock inte riktigt förstå varför detta ska ha dröjt så länge. Om någonting har så stora fördelar för det svenska folket, är det någonting som inte minst Socialdemokraterna och Göran Persson själv borde ha tagit initiativ till för flera år sedan.

Det har dröjt. Under tiden har priserna varit högre än vad de skulle ha behövt vara. Under tiden har räntorna varit högre än vad de skulle ha behövt vara. Priset för splittringen och passiviteten hos Socialdemokraterna är uppenbarligen högt.

När jag lyssnade på Göran Persson hörde jag att det handlade mycket om satsningar, det vill säga de traditionella politiska satsningarna. Men det handlade inte om hur man ska förbättra förutsättningarna för de människor som driver eller funderar på att starta företag runt om i Sverige. Det är de människorna som både skapar jobb och ger förutsättningar för välståndet. Det fanns ingenting som handlade om att vi måste se till att arbete lönar sig bättre än i dag.

Det där är för mig skrämmande och farligt för de kommande åren. Låg mig citera vad SACO:s nuvarande ordförande, tidigare statssekreteraren, Anna Ekström skrev i sin kommentar till budgeten. Hon talade om att kunna möta framtidsutmaningar, till exempel behovet av resurser till äldreomsorgen. Hon skrev följande:

I stället för att samla många olika beslut till en lösning, går budgeten åt rakt motsatt håll. Den tonar ned problemet och föreslår åtgärder som går stick i stäv med vad som behövs – fler som jobbar och bättre produktivitet.

Detta är en allvarlig anklagelse. Varför, Göran Persson, var det ingenting i anförandet som handlade om bättre förutsättningar för företagande, ingenting som handlade om att arbete måste löna sig bättre?

Prot. 2002/03:12
6 november

Partiledardebatt

Anf. 45 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Vi är tillbaka i den eviga debatten mellan socialdemokrater och moderater.

Vi tror att hela vårt samhälle bidrar till tillväxt och utveckling. Vi tror att om människor känner trygghet och delaktighet får vi den vägen en stimulans till tillväxt. Därför menar vi att vi vill motverka ett samhälle som skärper motsättningarna, som ökar klyftorna, skapar rädsla och osäkerhet. Rädsla och osäkerhet leder fram till bristande framtidstro och sänker troligen tillväxten.

Det är de två modellerna som står mot varandra och som stod mot varandra i valrörelsen. När jag tittar på resultatet har jag en känsla av att vår samhällsmodell vann gillande av en ganska bred majoritet i det svenska samhället.

Det innebär inte att vi inte kan och ska diskutera skatteförändringar, regelförenklingar och så vidare. Det är självklart. Men vi ska också sätta in detta i ett ansvarsfullt makroekonomiskt sammanhang, som innebär att människor ska ha förmåga att efterfråga, inflationen ska hållas tillbaka, räntorna ska hållas ned. Det är där min kritik har varit som hårdast mot Moderaterna. Med er politik och ert upplägg hade vi återigen skapat det statsfinansiella kaos som vi nu har tagit oss ur. Därmed skulle vi inte ha möjlighet till tillväxt.

Det där har vi pratat om i valrörelsen. Jag frågade förut, och jag frågar igen: Var det därför att ni inte fick ut politiken som det gick som det gick, eller var det därför att ni fick ut den? Det är det som det är intressant att höra Bo Lundgren lägga ut texten kring.

Sedan ska jag komma tillbaka till EMU-frågan i min nästa replik.

Anf. 46 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Statsministern är mer intresserad av politik och taktik än av politik och innehåll. Det är spännande att se maktpartiet; vi ser Stockholms arbetarekommun och socialdemokraterna i Stockholm. Det är klart att makten kräver sitt pris. Men det där är mer internt socialdemokratiskt.

För Sverige och Sveriges befolkning är det naturligtvis mycket mer allvarligt att vår statsminister, eller åtminstone majoritetens statsminister, står här och säger att egentligen är företagandets villkor tillräckligt bra, egentligen är arbetets villkor tillräckligt bra, och ingenting behöver göras.

Efter fyra års surfande på högkonjunkturen kommer de kommande fyra åren att vara besvärligare och se annorlunda ut. Det är här som ni, som SACO:s ordförande säger, går med politiken i motsatt riktning.

Det bygger lite grann på den ideologiska missuppfattningen, känslan av att kollektivet, politiken, kan styra, när det är de enskilda människornas insatser som betyder någonting. Därför kommer ni snett när det gäller företagandet och när det gäller arbetet.

Och därför, Göran Persson, kommer ni också snett när det gäller narkotikamissbruket. Det behövs fler poliser. Det behövs också kamp mot vardagsbrottsligheten, som ju ofta är någonting som den som är narkoti-

kaberoende ägnar sig åt. Vi ser nu att Rikspolisstyrelsen efter valet säger att det inte går med de poliser man talar om och åklagarna säger att de inte kan hantera vardagsbrottsligheten som regeringen vill.

Det är en sak att hantera det som har hänt, men än viktigare är det som statsministern glömde att tala om: vikten av att våra barn blir sedda, vikten av att barnen växer upp med trygga föräldrar, föräldrar som räcker till och som har möjlighet att ge barnen den kärlek och omtanke som gör att man i sig själv kan stå emot det narkotikamissbruk som är så förödande för både individen och samhället. Det är människan som borde gå före politiken, Göran Persson.

Anf. 47 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Var det inte så, Bo Lundgren, att när ni i valrörelsen talade om möjligheten att ha krogarna öppna dygnet runt föll allt det socialkonservativa ansvarstagande som nog en gång i tiden var förknippat med Moderaterna? Sedan kan man tala väldigt mycket och vackert om en lång rad andra saker. Men skickar man den typen av signaler saknar man trovärdighet i bekämpandet av vardagsbrottsligheten, i kampen mot drogliberalismen och i upprättelsen av dem som har fastnat i missbruket.

Försök skapa en politik som hänger ihop, moderater, där ni gör upp med dessa drogliberala fundamentalister som tycks bestämma vad ni ska tycka i de här frågorna. Börjar ni med spriten blir det knarket sedan. Se upp med den utvecklingen.

Det är intressant att Bo Lundgren uppehåller sig vid idén om maktparti. Ja, det är klart att vi politiker eftersträvar makt – det vore dumt att påstå någonting annat. Vi vill ju förändra samhället.

Socialdemokratin har i ett allmänt val lyckats få ett förnyat förtroende. Jag skäms inte över detta. Jag är stolt över detta, och jag är ödmjuk inför detta faktum.

Vad som händer med partier som förlorar ett allmänt val, där makten så att säga försvinner bort i fjärran, finns det ett gott exempel på just nu i svensk politik. Det vore kanske fel att vara mer tydlig än så. Om ni tittar på vad som händer och hur de personer hanteras som står bakom nederlaget får ni ett uttryck, ett ansikte, för begreppet maktparti.

I EMU-frågan har vi inte dröjt. Vi har provat den. Det är ett stort steg. Jag deltar inte i ett större beslut för Sveriges del än EMU-beslutet. När vi tar det steget ska vi veta att det bär, att det inte brister när vi sätter ned foten. Det är försiktighetsprincipen som har gällt. Därför har den här debatten i praktiken pågått ända sedan 1994. Nu tycker jag att det är dags att vi går till folkomröstning och låter folk säga ja eller nej. Sedan lever vi med det beslut som svenska folket talar om att man vill ha. Vi ska följa folkomröstningen. Det är helt naturligt.

Anf. 48 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Herr talman! Jag hinner tyvärr bara ta upp en enda aspekt, och det är regeringens uppseendeväckande passivitet när det gäller att komma åt de exploderande sjukskrivningarna.

Sjukfrånvaron är allra högst bland dem som ska vårda andra sjuka. Är då inte den bild som jag visade upp inspirerande? Den visar att det går att bedriva vårdverksamhet så att sjukfrånvaron halveras och går att skapa sådana arbetsmiljöer.

Är det inte dags att en gång för alla lägga ned kampanjen mot alternativen i vården? Kan vi inte få ett sådant besked i dag, inte minst för sjukskrivningarnas skull?

Prot. 2002/03:12
6 november

Partiledardebatt

Anf. 49 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Beskedet är tydligt. Vi är inte mot alternativ i vården. Vad vi är emot är när man säljer ut akutsjukhusen till börsföretag. Vi tycker inte att börsens handlag är av sådant slag att det är till den vi vill överlämna de tunga, stora akutsjukhusen. Jag tror att svenska folket instinktivt känner att detta är rätt.

Alternativ för vårdcentraler, äldreomsorgsenheter och allt vad det kan kallas är självklart. Men håll emot vinstintresset. Släpp inte i väg sjukhusen till börsen.

Titta på *non profit*-företagen, alltså de stiftelser och andra ideella föreningar som driver både vård och omsorg och gör det utan vinstintresse med stor framgång. Det är attraktivt och intressant.

Låt oss sedan inse att vi i vården, framför allt många gånger i landstingens verksamhet, har en arbetskraft som har arbetat väldigt länge och som successivt har åldrats i arbetet. Genomsnittsåldern där är högre än på andra ställen. De flesta som arbetar i vården är i min och Lars Leijonborgs ålder. Där någonstans ligger snittet, eller strax under. Det börjar ta emot när man är i 53-årsåldern – det vet både Lars och jag.

Om vi vill behålla arbetskraften – och jag tycker att Lars ska vara kvar länge som oppositionspolitiker – måste vi se till att förbättra arbetsvillkoren så att man orkar. Det är där vi har brustit i den gemensamma sektorn. Den är inte mönsterarbetsgivare.

Ett medvetet val att styra resurser dit kommer att kosta pengar. Det ska vi göra under den kommande mandatperioden. Det kommer att innebära att andra sektorer får stå tillbaka. Men det är en nödvändig satsning. Där menar jag att vi har vår huvudsakliga ingång, vårt huvudsakliga angreppssätt.

Blanda inte ihop kampen mot sjukskrivningarna med den moderata idén om att föra akutsjukhusen till börsen, därför att då är det två helt olika saker vi diskuterar. Där borde Folkpartiet kunna hamna på rätt sida, tycker jag.

Anf. 50 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Herr talman! Den här stigmatiseringen av privat ägande i vården är gammalsocialistiskt tungomålstalande. Läs jordbruksministerns utomordentliga remissvar från Konkurrensverket. Där sågas allt sådant snack jäms med fotknölna.

Vi behöver alternativen i vården, inte minst för att få fram bättre arbetsmiljöer för personalen.

Anf. 51 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Mina vänner! Var det så här det lät i valrörelsen? Det här sågar vi med fotknölna. Det finns bara socialistiskt tungomålstalande. Detta är partiet som vågar säga det andra tänker.

(Applåder)

Anf. 52 ALF SVENSSON (kd) replik:

Herr talman! Jag tycker att det var utomordentligt att statsministern tog upp narkotikaproblemen. Jag skulle väldigt gärna se att det kommer en inbjudan till partiledarna för att vi gemensamt inte bara ska tala i frågan utan ska kunna hitta ett aktivitetsprogram. Jag tror att statsministern bör fundera över det som en lika stor fråga som vilket datum EMU-folkomröstningen ska äga rum.

Sedan kan jag inte låta bli att i sammanhanget säga att Göran Persson inte ska ta i för hårt mot det förslag som jag också ogillade som kom från Moderaterna om att ha öppet på krogarna nätterna igenom.

Var det inte så att en av Göran Perssons disciplar bjöd på gratis sprit någon natt för att få så många kryss som möjligt? Men jag ska för den sakens skull inte beskylla honom för att öppna alla dammluckor för narkotika, brottslighet och allt vad det nu var.

Sedan har jag en helt annan fråga, Göran Persson, som inte har varit uppe, som jag hoppas att vi kan få ett svar på. Om man läser brev och mejl som har kommit på sistone märker man att folk är förtvivlade över ett ärende som inte alls har avhandlats här. Det handlar om fastighets-skatten. Nu pågår det en utredning, men jag utgår från att Göran Persson, som har yttrat sig om så mycket annat här har någon aning om vad den här utredningen ska komma fram till. Det är ju ingen fråga som är ny på dagordningen.

Jag känner mycket ärligt, Göran Persson, en djup nedstämdhet när äldre människor skriver och berättar om hur de i förtvivlan börjar kalkylera med att lämna sina hem. Det måste ni väl också göra. Vad är svaret till dem som sitter framför sina TV-apparater i dag och undrar över just den frågan?

Anf. 53 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Omdömeslöshet i alkohol- och narkotikafrågan finns, men den behöver ju inte upphöjas till partiledarartiklar. Det är då vi tar upp den här i kammaren.

När det gäller narkotikafrågan i övrigt ska jag föra vidare Alf Svenssons erbjudande till Morgan Johansson som är vår socialtjänstminister. Vi har engagerat honom just därför att vi upplever att vi har anledning att anstränga oss extra på det här området. Det är många gånger de mest utsatta i samhället som har kommit mycket i kläm under 90-talet. Dessutom behöver en yrkesgrupp, socialarbetarna, som arbetar oerhört hårt under besvärliga förhållanden, också ha ett stöd från oss som är beslutsfattare.

Sedan gäller det fastighetsskatten. Jag får också mejl och brev, och jag märker att väldigt många av dem bygger på ett missförstånd, att man inte känner till begränsningsregeln, som ju löser problemet för de allra flesta pensionärer i sammanhanget och för de allra flesta med låga inkomster. Sedan har vi dem som sitter med fastigheter som ger höga förmögenhetsvärden. Där tillämpas inte begränsningsregeln, men den utredning som nu sitter ska också titta på om det går att ta in detta under begränsningsregeln. Då tror jag att vi har löst de flesta av de problem som finns.

Vi har från statens sida ingen anledning att ta in mer pengar på fastighetsskatten. Vi sitter ju i ett läge då det i riksdagen tävlas om att sänka

skatterna. Vi håller emot därför att vi tror att vi behöver ha våra intäkter, men jag ser ingen anledning att ta in mer skatteintäkter på fastighetsskatten. Den konstruktion som man hittar ska rimligen lösa det här problemet. Det handlar om att hitta ett system som i framtiden är överblickbart och begripligt. Jag tycker nämligen inte att vi ska leva med den här debatten särskilt länge till. Den är inte konstruktiv för svenskt samhällsliv.

Anf. 54 ALF SVENSSON (kd) replik:

Herr talman! Jag tror inte heller att regeringen är intresserad av att ta in mer, men problemet är att en del har hamnat i så attraktiva områden att de inte mäktar med det sammantagna uttaget av fastighetsskatt och förmögenhetsskatt. Det är ju, som Göran Persson klart antydde, inte alls entydigt med att området var så attraktivt när de en gång bosatte sig där.

Nu tog vi detta som ett löfte om att det ska åtgärdas, så att folk kan ta sig ur den här kniptången. Önskemålet är naturligtvis att det ska ske så snabbt som möjligt.

Anf. 55 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Jag vill tacka statsministern för inbjudan till möte för att fatta beslut, hoppas jag, om hur folkomröstningen om EMU ska gå till. Det är efterlängtat att vi kommer till skott. Så som jag nu hörde statsministern resonera utgår jag från att vi kommer att fatta beslut om att ha en folkomröstning någon gång under hösten år 2003. Enligt vår uppfattning bör det, som sagt, gå ett år, så att vi hinner med en ordentlig folkbildning. Då landar vi där någonstans på hösten.

Det är viktigt hur den här folkomröstningen går till, så att det blir lika villkor mellan ja- och nejsidan. Vi vet ju att det vid den förra folkomröstningen var en väldigt stor övervikt när det gällde resurser, pengar, för jasidan. Många av näringslivets organisationer stödde jasidan. Hela etablissemangen, så att säga, fanns på jasidan. Därför är det viktigt att reglerna för folkomröstningen väldigt klart säger att de olika kampanjorganisationerna tydligt ska redovisa varifrån de får sina pengar och så vidare. Sådana saker får vi diskutera när vi ses.

Jag fäste mig vid att statsministern sade att det är försiktighetsprincipen som ska gälla, och det är den som har varit vägledande när Socialdemokraterna har tagit beslut om att säga ja till EMU. Jag måste säga att jag tycker att det är lite konstigt, för det har ju kommit väldigt många varningar om vad detta kan innebära. Också regeringens egen utredning i våras sade att det finns en betydande risk för att den gemensamma penningpolitiken inte ska passa Sverige, att det vid ett deltagande i valutaunionen kan bli svårare att föra en framgångsrik stabiliseringspolitik och att EMU-medlemskapet kommer att leda till stora svängningar i produktion och sysselsättning.

Just detta med sysselsättning är det många som har varnat för. Fackföreningsrörelsens forskningsinstitut talar om en arbetslöshet på 6 %, och om det blir större obalanser kan det bli ännu mer. Det är också detta som har fått många att kräva olika kompensatoriska åtgärder med buffertar och annat. Det finns en hel lista som jag kan ta upp i nästa replik. Jag undrar: Hur ser Göran Persson på detta? Vad har försiktighetsprincipen lett Socialdemokraterna till?

Anf. 56 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Det finns två helt avgörande faktorer för att vi ska känna att vi ska ta det här steget.

Det första är lönebildningen. Vi har nu genomfört två lönerörelser i Sverige, en i lågkonjunktur, en i högkonjunktur. Båda har landat på utfall som är förenliga med en europeisk lönebildning. Vi måste det, oavsett om vi är med i EMU eller inte. Går vi in i EMU och har en lönebildning som inte fungerar får vi bära av allting med hjälp av finanspolitiken. Står vi utanför EMU och har en lönebildning som inte fungerar har vi både finanspolitik och penningpolitik att bära av det med, men i båda fallen tappar vi vår konkurrenskraft, och i båda fallen kommer arbetslösheten att stiga.

Med de öppna ekonomier som vi har i Europa och med den avreglering som skedde av svensk ekonomi redan på 80-talet har vi redan uppfyllt en lång rad av de krav som vilar på en ekonomi som är färdig för EMU. Vi har tagit besvären med detta, så att säga, och visat att vi kan leva med det. Nu ska vi ta hem fördelarna och se till att folk får någonting tillbaka. Det gäller inte bara dem som reser ute i Europa, utan det handlar också om att vi kan börja pressa ned de svenska priserna ytterligare.

Det var lönebildningen.

Det andra är att vi ska vara i takt med Europas konjunktursvängningar, så att vi inte ligger i fel cykel, och vi ser ju att det är som vi alltid har trott. Vi följer Tyskland väldigt nära, och den penningpolitik som utformas i Europa bör rimligen utformas med hänsyn till den tyska ekonomin. Där känner jag inte någon oro längre.

Nu är det kostnaderna för att stå utanför som det handlar om. Hur stora kostnader ska man ta på sig? Vilka uppoffringar ska man göra? Det är ju inte vi som tycker att vi ska ta steget in som ska vara på den frågan, utan det är de som vill vänta ytterligare och se.

Sedan gäller det ja- och nejkampanjer. Ja, det ska vara en rättvis redovisning och rättvisa resurser. Det lärde vi oss inte minst av intrycken från Irland. Nejsidan vid den irländska folkomröstningen hade ett massivt internationellt stöd, ofta av mycket tvivelaktigt slag. Jag hoppas att vi slipper det i den svenska folkomröstningen.

Anf. 57 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Det är intressant att följa med i diskussionen när det gäller vem det är som har bevisbördan för att göra vad. Jag menar nog att det är ni som vill att Sverige ska gå med som har bevisbördan för att visa att det händer någonting bättre om vi gör det.

Vi kan titta på vad det är som har hänt sedan 1999. EMU har ju funnits under den tiden, även om det inte har funnits så länge. Under den tiden kan vi se att Sverige genomgående har haft en bättre ekonomisk utveckling i jämförelse med EMU-området. Vi har haft högre tillväxt, lägre arbetslöshet, lägre inflation, större investeringar från utlandet och stabila statsfinanser. Så är läget. Vad är det som gör att vi ska utsätta detta för de risker som finns, och som får så många att tala om att vi måste kompensera det faktum att vi inte längre har en riksbank som kan sätta räntan och att vi inte har verktygen i vår hand?

Man talar om olika strukturråd, finanspolitiska expertråd, konjunkturskatter, höjt överskottsmål, statliga buffertfonder, partnerfyllda buffertfonder, flexibel arbetsmarknad, löneflexibilitet, varierande arbetsgivaravgifter, variationer i mervärdesskatt och mycket annat. Detta finns att läsa i olika utredningar.

Det här är som försäkringar. Om vi går in i detta så måste vi alltså försäkra oss! Ökat sparmål, säger man. Det är kanske upp till 3 % – 10–20 miljarder – som ska låsas i en särskild buffert, i en kassakista, för att ha ifall det händer någonting. Varför detta, när det visar sig att det går alldeles utmärkt att samarbeta klokt och förståndigt inom den europeiska unionen utan att vara med om detta? Det går utan att lämna ifrån sig beslutandemakt över de verktyg som vi behöver när vi ska förverkliga våra politiska mål. Vi ska ju bygga välfärden, Göran Persson, med skattefinansierade medel och vi ska ha en stark offentlig sektor. Det måste vi kunna bestämma över själva.

Anf. 58 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Vi ska bestämma själva. Det är målsättningen och inriktningen. Vi ska inte låna utomlands, som vi gjorde förr. Vi ska bestämma själva. Det är svensk produktion som är basen för svensk välfärd.

Gudrun frågar om detta. Vi har mycket riktigt haft en bättre utveckling i Sverige än EU-snittet. Det är bra att det sägs. I valrörelsen fanns det ett annat budskap – inte från Gudrun Schyman:s sida utan från andras – om att Sverige skulle halka efter. Det är inte sant. Sverige har haft en bättre utveckling. Men vi kanske skulle kunna ha haft en ännu bättre utveckling om vi tidigare hade utnyttjat förutsättningen att få en lägre ränta, att pressa priserna och att få ut mer för våra löner och pensioner. Stödet för ett sådant resonemang kan vi hämta på andra sidan Bottenviken. Finnarna har haft en bättre utveckling än vi, och de är med i EMU. Det skulle vi naturligtvis ha kunnat ha också i Sverige – det är jag övertygad om.

Inget av det som Gudrun Schyman talar om i form av finanspolitiska åtgärder och instrument är sådant som vi inte använder redan i dag. Det är ju detta som den ekonomiska politiken syftar till och använder sig av. Det är olika typer av skatter, reserveringar och garderingar för att vi inte ska hamna i ett läge med stora underskott.

Gudrun Schyman talar om 10–20 miljarder kronor i buffertfonder. Vi har ju redan en buffertfond uppbyggd! Jag har slitit för den och regeringen har slitit för den. Gudrun Schyman har varit måttligt entusiastisk inför den, men det handlar faktiskt om de överskott vi har i de offentliga finanserna. De är nu 2 % av BNP. Vi får falla ned till –3 %. Det är hela fem procents marginal! Det är vår buffertfond. Den kan vara större, som STEMU-utredningen säger. Den kan vara 3 %, så att vi får sex procents buffertfond. 6 % på en BNP på drygt 2 000 miljarder – det blir uppemot 150 miljarder kronor i buffertfond. Det tryggar jobben och det tryggar välfärden i en lågkonjunktur. Det är ju det som vi har byggt upp! Det är det ni har gjort i den här kammaren under de senaste tio åren. Ni har skaffat er den ekonomiska handlingsfrihet som behövs för att ett litet, exportberoende land ska ta steget att gå in i den gemensamma valutan och få fördelarna av prispress och lägre ränta.

Därmed blir det större välfärd för dem som lever på lön och pension, och inte för dem som lever på att producera till högre priser än vad som annars skulle vara nödvändigt. Det är så det ser ut. Därför tror jag att det här är rätt för Sverige.

Anf. 59 MAUD OLOFSSON (c) replik:

Herr talman! Statsministern tar upp en del viktiga problem och utmaningar inför framtiden – jag tror att det var så han uttryckte det.

Jag noterar då att de regionala klyftorna i Sverige inte är något problem för statsministern. För mig handlar det om att skapa ekonomisk tillväxt och utveckling i hela landet för att ge förutsättningar för en bra välfärd. Det är inte den offentliga sektorn som driver tillväxt, utan det är en massa småföretag runtom i landet. Då krävs det rätt förutsättningar.

Jag saknar förslag som innebär att företag och människor kan bo och leva i hela landet genom bättre förutsättningar för vägnätet. Jag saknar förslag som innebär att vi år 2002 kan få en bredbandsutbyggnad som gäller hela landet. Vart tog löftena om bredbandsutbyggnaden vägen? Är det klart för statsministern att Vietnam nu går in och satsar 80 miljarder på bredband? Vietnam klarar av att bygga ut modern teknik, men inte Sverige. Vi har bekymmer i telekomsektorn. Vi har bekymmer med kommunikationer. En bredbandsutbyggnad i hela Sverige skulle ge goda förutsättningar.

Jag vill också se, och jag efterlyser, åtgärder för att förbättra villkoren för småföretagen. Det gäller inte minst de småföretag som Centerpartiet naturligtvis slåss alldeles extra för, nämligen de inom jordbruket. De är en förutsättning för landsbygdens överlevnad, men också en förutsättning för att vi ska få god, sund och säker mat. Jag vill ha åtgärder och jag vill ha förslag som minskar de regionala klyftorna. Det är nämligen inte bara bra för landsbygden, utan det är bra för hela Sverige.

Anf. 60 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Vi är helt överens om vikten av en aktiv regionalpolitik. Bra kommunikationer, väl spridda högskolor och starka kommunala ekonomier som bygger på ett ordentligt utbildningssystem; så ser politiken ut. Sedan får Maud Olofsson och Centern fundera på med vilket parti man kan genomföra en sådan politik. Det är det första.

Det andra som jag vill säga är att jag är glad att Maud Olofsson i kammaren tar upp jordbrukets villkor, så att jag slipper vara den enda som talar om jordbruket i den här församlingen. Det är viktigt, och jordbruket är en enormt central del av svensk landsbygdsutveckling. Det är också viktigt för landets ekonomi.

Avslutningsvis vill jag säga att jag blir lite förvånad över valrörelsens slutskede. Då fick vi som ni vet en broschyr till samtliga hushåll med de fyra borgerliga partiledarna glatt leende mot oss. Där kunde man inte hitta ordet regionalpolitik. Jag har aldrig varit med om att Centern i slutet av en valrörelse har släppt den frågan såsom man gjorde nu.

Anf. 61 MAUD OLOFSSON (c) replik:

Herr talman! I debattens hetta är det lätt att vara lite oförsiktig med sanningen. Göran Persson har läst dåligt, för detta finns med i broschyren.

Det räcker inte med att tala om regional utveckling och att tala om jordbrukets villkor. Det handlar också om att lägga fram konkreta förslag. Ni har ju stått här nu i fyra, eller låt oss säga åtta, år och pratat om detta. Men fortfarande har inte Sveriges jordbrukare samma villkor som övriga Europas jordbrukare.

Ni har stått här och pratat om bredbandsutbyggnad i hela Sverige, men ni har inte lagt fram några förslag. 8 miljarder, sägs det, men det krävs någonstans mellan 60 och 70 miljarder kronor för att klara detta! En gång i tiden klarade vi att bygga ut telefonnätet. Vi klarade att bygga järnvägsnätet, vi klarade att bygga elnätet och så vidare. År 2002 klarar inte vi att bygga den moderna infrastruktur som vi behöver. Vi klarar inte av att sköta det vägnät som vi behöver för att människor ska kunna bo och leva i hela Sverige. Ansvar är ditt, Göran Persson! Det räcker inte med att stå här och prata.

Centerpartiet har i sin budgetmotion lagt pengar både på att bygga ut bredbanden och på att rusta det finmaskiga vägnätet. Vi har lagt pengar till de enskilda vägarna, till att sänka arbetsgivaravgiften för småföretagen och pengar till likvärdiga villkor för jordbruket i hela Sverige jämfört med Europa. Ni har inte lagt de pengarna i ert budgetalternativ – det är sanningen! Då spelar det ingen roll om ni kallar propositioner för "livskraft i hela landet" och att Göran Persson står här och säger att vi ska satsa på jordbruket och så vidare. Det hjälper inte! Det är bara de konkreta exemplen som är intressanta, och inte talet här i talarstolen. Jag beklagar det.

Anf. 62 PETER ERIKSSON (mp) replik:

Herr talman! Jag tog miste på tiderna förra gången. Det är därför jag har lite för mycket tid kvar. Jag ska inte hålla er kvar här alla dessa minuter.

Jag tänkte avslutningsvis kort ta upp EMU-frågan. Det stora problemet med EMU-frågan är att man lämnar ifrån sig räntan, valutakursen och mycket av den finanspolitik som gör det möjligt att bedriva en ekonomisk politik för Sverige. Det blir en europeisk ekonomisk politik. Det blir inte en ekonomisk politik som är anpassad just till svenska förhållanden. Det gör att man måste ha stora farhågor inför framtiden. Det finns stora risker med det här projektet. Vi vet inte vart det kommer att leda. Det kanske går bra ett antal år i Sverige, med det kan också gå väldigt illa. Det kan leda till att andra länder får stora problem eftersom det är den tyska räntan som leder detta, precis som statsministern sade. Så kommer det att vara även i den övriga ekonomiska politiken i stor utsträckning.

I det läget vet vi att några länder kommer att fara illa. Några kommer att drabbas av hög arbetslöshet. Vad händer då i förlängningen när vi inte längre har möjligheter att hantera detta? I dag finns det inte en centralmakt i Bryssel som kan hantera en sådan situation. Då kommer kraven på att göra EU till en starkare ekonomisk statsmakt och på att lägga över skattemöjligheter till Bryssel och EU. Då har vi lämnat ifrån oss ännu mer av den ekonomiska demokratin och de möjligheter att styra Sverige som vi fortfarande har kvar. Diskussioner bör föras det närmaste året om var vi ska lägga makten. Ska den finnas kvar här i Sverige? Eller ska vi överlämna den till andra länder och till Brysseladministrationen?

Partiledardebatten var härmed avslutad.

Allmänpolitisk debatt

Ajournering

Kammaren beslutade slag av förste vice talman- förhandlingarna till allmänpolitiska debatten skulle börja.	<i>Hälso- och sjukvård, socialfrågor och ohälsa</i>	kl. 12.22 på för- nen att ajournera kl. 14.00 då den
---	---	--

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.00.

2 § Anmälan om inkomna upppteckningar från EU-nämndssammanträde

Andre vice talmannen anmälde att upppteckningar från EU-nämndens sammanträde fredagen den 11 oktober inkommit.

3 § Anmälan om inkommen faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen

Andre vice talmannen anmälde att följande faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen inkommit och överlämnats till utskott:

2002/03:FPM19 Lägesrapport för GALILEO-programmet
KOM(2002)518 till trafikutskottet

4 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Proposition
2002/03:16 till skatteutskottet

Motioner
2002/03:Sf1 och Sf2 till socialförsäkringsutskottet
2002/03:Ub1–Ub3 till utbildningsutskottet

5 § Allmänpolitisk debatt

Hälso- och sjukvård, socialfrågor och ohälsa

Fru talman! Jag vågar påstå att regeringen diskriminerar äldre eftersom de åsidosätter äldres möjlighet att välja vårdgivare. Friska, unga och raska kan nämligen bo var som helst och besöka tandläkare, sjukgymnaster och läkare snart sagt varsomhelst. Finns det några landsting som försöker försvåra eller förhindra det kanske man kan flytta. Det finns exempel på det. Annars kan man så klart betala vården och omsorgen ur egen ficka eller köpa en privat hälsoförsäkring. Det vet vi att det är många som anser sig tvingade att göra. Det finns många gräddfiler för unga, raska och rika i detta socialdemokratiska Sverige.

Men vad finns det för möjligheter att göra sin röst hörd om man är äldre, sjuk och har låg pension? Det finns nästan inga. Därför vågar jag påstå att regeringen och vänsterpartierna som finns i den här kammaren, och som åtskilliga gånger har röstat emot valfrihet för äldre, diskriminerar.

Vad har jag då, fru talman, för bevis för det jag säger? Jo, i min hand har jag Socialstyrelsens utvärdering av den lag som skulle ge äldre rätt att flytta, § 6h i socialtjänstlagen. Man har där tittat på de tusentals ansökningarna om att få flytta. Det handlar om äldre som vill byta vårdgivare här i landet men som inte får, inte har fått och inte kan.

I Socialstyrelsens utvärdering har man tittat på alla de ansökningar som kom in år 2000. Man konstaterar att det är hundratals som har fått avslag på sina önskemål och inte fått dem uppfyllda. Anledningarna är många, men bara det att någon ska bedöma mig och min längtan att byta vårdgivare är klart diskriminerande, ännu mer när man sedan avslår denna ansökan. Bedömningen hänger också samman med enskilda kommuners ekonomi. Jag ber att få läsa ur den här utvärderingen. Där står det: "Vissa kommuner har infört som en rutin att besöka samtliga sökanden i deras hemkommuner oberoende av var de bor i Sverige. För en kommun som erhållit ett stort antal ansökningar kan detta medföra stora kostnader. Å andra sidan kan dessa kostnader vägas upp om hembesöket innebär att den sökande tar tillbaka sin ansökan om särskilt boende."

Fru talman! Det är inhumant, det är orättvist och det är inte jämlikt att på detta sätt hindra äldre som vill flytta. Låt mig, herr socialminister, för att visa på dagens inlåsta system när det gäller valfrihet för äldre, göra en jämförelse. Jag har i dag en tandläkare i en annan kommun. Jag undrar om socialminister Lars Engqvist tycker att det vore bättre att någon i *min* kommun såg mig i munnen för att se efter mina behov och sedan i stället hänvisade mig till en kommunalt anställd tandläkare för att där ge mig en ledig tid – om det blir någon tid över huvud taget. Och själv förväntas jag bara vara tacksam.

Det är så äldreomsorgen och valfriheten för äldre fungerar i dag. Som äldre är jag satt under förmyndare. Jag är satt under kommunpolitikernas och biståndshandläggarnas hand och de lagar som vi stiftar här i riksdagen. Äldre har kommunarrest. Visst har äldre rätt att byta enligt den här lagen. Men den fungerar inte. Vad ska vi då göra för att lagen ska fungera, för att äldre ska kunna få flytta närmare barn och barnbarn eller till ett annat boende? Socialstyrelsen ger lösningen på problemet, och det är också ett förslag som vi moderater länge har haft.

Fru talman! Köerna uppkommer i en kommun därför att pengarna inte följer med den äldres behov och det val den äldre har gjort. Det är

alltså *en* anledning till avslagen: att inte pengarna följer med. Särskilt märkligt är detta då Socialstyrelsen samtidigt skriver att det här är ett nollsummespel sett ur nationell synpunkt. Antalet som flyttar in i en kommun och antalet som vill flytta ut ur en kommun är detsamma. Det handlar alltså inte om något ekonomiskt risktagande att låta äldre få flytta över kommungränserna. Det handlar snarare om makt och ovilja från de styrande.

Fru talman! Jag vill också ge ett exempel på hur det kan se ut. Av en slump tittade jag efter i Socialstyrelsens rapport beträffande kommunen Strängnäs. År 2000 har 17 äldre velat flytta till Strängnäs. Från Strängnäs ville sex flytta. Antalet som ville komma till Strängnäs var alltså netto nio personer. Låt oss tänka oss att de här vill ha en plats i ett särskilt boende för 400 000 kr. Nio gånger 400 000 kronor – bäva mände Strängnäs!

Nu var det bara fem som kom, och jag kan förstås undra vart de övriga tolv tog vägen. Nu blev det bara 2 miljoner kronor extra för Strängnäs, och det var nog Strängnäs kommun tacksamma för. Så kan det gå till när inte pengarna följer den enskilda. Låt oss då betänka att de personer som flyttade in i Strängnäs faktiskt flyttade från en annan kommun som nu slipper kostnaden. Samtidigt handlar det om 23 ansökningar som skulle bedömas, och vad kostar inte bara det?

Fru talman! Slutligen vill jag säga att det är dags att erkänna äldre och deras rättigheter. Det är dags att införa valfrihet och mångfald också för äldre i hela landet och ett ekonomiskt styrsystem som gör detta möjligt.

Anf. 64 CECILIA WIKSTRÖM (fp):

Fru talman! Den som har gjort en resa har alltid något att berätta. Kommer ni ihåg det ordspråket, som grundar sig på Tysklands 1700-tal men som Posten använde för några år sedan i sin reklam? Förra veckan gjorde vi, en grupp parlamentariker härifrån riksdagen, en från varje parti, en resa som ledde oss både till paradiset och till helvetet. Vi reste till Tanzania för att tillsammans med en grupp tanzaniska parlamentariker och RFSU arbeta med frågor som rör sexuell och reproduktiv hälsa. Vi arbetade framför allt med frågan om hiv och aids och unga människors möjligheter att skydda sig mot denna förtärande, fasansfulla sjukdom.

Paradiset omgav oss hela tiden i form av naturen, värmen, den mänskliga värmen och mötena med varandra. Men det finns inget paradiset utan en orm. I detta fall, i Tanzania, är det utan tvekan hiv- och aidsproblematiken. Mer än två miljoner människor är smittade eller sjuka i denna sjukdom.

När vi i dag här i kammaren talar om hälso- och sjukvård blir det lätt en fråga som bara rör oss här hemma. Därför tycker jag att det känns viktigt att vi breddar frågan och lyfter fram hälsa också ur ett globalt perspektiv.

Hiv/aids är ett problem och en angelägenhet som rör alla, också oss här hemma i Sverige. Sidas nya policydokument, som presenterades för ett par veckor sedan, borde ännu mer ha lyft fram frågorna kring hiv/aids, och vi borde alla i vår kamp mot fattigdomen fokusera detta område. Hiv/aids och fattigdom hör nära ihop. Jag vill gärna höra om socialmi-

nistern delar min uppfattning att Sverige bör ta ett ökat ansvar i biståndsverksamheten också på detta område. Men låt oss nu gå från Tanzania tillbaka hem till Sverige.

Vi har i dag från denna talarstol hört hur sjukskrivningarna ökar månad för månad och spränger varje budgetram. I Uppsala län, som jag representerar, har sjukskrivningarna ökat med 88 % på tre år. Kostnaderna för de långtidssjukskrivna i Uppsala län har ökat lavinartat. Något måste göras, och det omedelbart. Sjukdom och långa sjukskrivningar måste förebyggas, och människor ska kunna garanteras hjälp i ett land som Sverige.

Folkpartiet vill införa en rehabiliteringsgaranti. Det gick vi till val på. Vi lyfte fram det gång på gång. Denna rehabiliteringsgaranti innebär att den människa som är sjukskriven inom två månader ska få hjälp att konsultera ännu en läkare, och tillsammans bedömer man behovet av rehabilitering eller vård. Som det ser ut i dag rinner 84 miljarder om året ut ur statskassan till sjukpenning, sjukbidrag och förtidspensioner. Kostnaderna för enbart sjukskrivningar ökar varje dag med omkring 25 miljoner kronor.

Fler och fler människor i Sverige mår dåligt. Det vet jag också som präst. Mitt i välfärden växer ångesten för att inte hinna, att inte räcka till och att inte leva upp till egna och andras förväntningar. Det äts fler tabletter mot magsmärtor, diffus värk, huvudvärk och sömnlöshet. Köerna till psykoterapi har aldrig varit så långa som nu. Det är de stressrelaterade sjukdomarna som ökar, med mycket långa sjukskrivningar som följd – sjukskrivningar som ofta inte leder till vare sig behandling eller annan terapi. Och vårddöerna växer, delvis på grund av att de som ska vårda, alltså landstingens sjukvårdspersonal, är sjuka i större omfattning än personal hos vårdgivare i privat regi.

Denna utveckling har varit synlig länge. Redan 1999 skrev Riksför-säkringsverkets chef att det finns all anledning till oro. Enligt min och Folkpartiets mening behöver ett handlingsprogram mot ohälsan omfatta en rad olika politikområden. Det beror inte minst på att de psykosociala diagnosernas ökning förklaras av missförhållanden i arbetslivet. Grunden finns i en känsla av vanmakt hos den enskilde. Det handlar om ekonomiska förbättringar för barnfamiljerna. Det handlar om en ny arbetstidsreform, om möjlighet till bättre och billigare hemtjänster och om en aktivare företagshälsovård. Det handlar också om en aktivare kulturpolitik, för kultur befrämjar hälsa på djupet – hälsa och livsmening.

Folkpartiet vill verka för färre långtidssjukskrivningar, och det omfattar åtgärder av skilda slag. Det är ett uttryck för vår bestämda vilja att förkorta många människors långa lidande och minska statens skenande utgifter.

Tack, fru talman. Det var skönt att få avleverera ett jungfrutal.
(Applåder)

Anf. 65 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Fru talman! Ärade socialutskottskollega! Det är trevligt att se Kerstin Heinemann som talman.

I min profession inom sjukvården har jag under hela mitt liv mött väldigt många människor som på en minut eller kanske ännu kortare tid har drabbats av sjukdom, olycka eller sorg som faktiskt har förändrat

Prot. 2002/03:12
6 november

Allmänpolitisk debatt

*Hälso- och sjukvård,
socialfrågor och
ohälsa*

hela livsperspektivet. Det är ofta det som är utgångspunkten för mig när jag i debatterna talar om vikten av en god vård och omsorg för alla efter behov.

I dag har många klivit ur sina bäddar i hopp om att också i kväll få gå till sängs friska och utan några större livsproblem. Ändå vet vi att många människor varje dag drabbas av slag som inte kan gottgöras med ekonomiska resurser. Enskilda människor drabbas plötsligt av något oväntat, och så blir människorna i en hel familj, ofta vänkrets och släkt, också drabbade och bestörta.

I valtider är vi vana vid att det presenteras många opinionsmätningar där man undersöker människors viktigaste frågor. I varenda opinionsundersökning återkommer hälsa, vård och omsorg på första eller andra plats också hos unga och friska. Det är inte konstigt att det är så, för vår hälsa och vårt liv är värda så mycket. Om vi inte har vårt liv eller om vi blir allvarligt sjuka kan vi inte heller njuta av den materiella välfärden. Ändå vet vi, så ock i den här kammaren, att de materiella frågorna oftast får det allra största utrymmet i debatten.

Jag har många gånger från den här talarstolen ställt frågan: Hur kan vi acceptera att det är årslånga köer när våra kroppar behöver repareras, medan vi aldrig accepterar det när det är någon materiell pryl som ska repareras – det kan gälla datorn, bilen eller TV-apparaten? Ändå är det så.

Detta, fru talman, är ett tecken på att något har gått snett. Därför presenterade de borgerliga partierna ett förslag till vårdgaranti några månader före valet. Vi ville ge människor ett instrument för att de ska garanteras god vård. Sent omsider hakade också Socialdemokraterna på förslaget om en vårdgaranti, och det är naturligtvis bra.

Jag vill också påminna om att vi i vårt land alltid har haft en modell med solidariskt finansierad sjukvård, det vill säga att vi betalar efter bärkraft. Så tycker vi att det ska vara också nu. Men vi måste förändra situationen därför att många inte får god vård i tid.

Vi behöver först och främst se till att det blir en ökad tillväxt även i Sverige. Varför ska vi vara det fattigaste landet i Norden om man ser till tillväxten? Varför har vi planerat in att vårdpersonal av alla kategorier under största delen av dagen ska syssla med administration i stället för det de är utbildade för? Det vill vi ändra på.

Vi måste förstå att vi behöver en mångfald även inom vårdområdet, som kan öka kvaliteten och ge möjligheter för alternativa driftsformer. Det vill vi skapa förutsättningar för. Vi måste ta bort de flaskhalsar som finns i vården och som gör att människor inte får tillgång till vård när de faktiskt behöver den. En av de flaskhalsarna är bristen på vårdplatser.

Antalet vårdplatser har under de gångna åtta socialdemokratiska regeringsåren faktiskt minskat med 30 %. Det gör att till och med många planerade operationer får ställas in, och patienten får åka hem med oförrättat ärende därför att det har kommit in för många akut sjuka.

Vi måste se till att satsa på vårdpersonalen. Jag kan inte nog stryka under detta. Därför, kära vänner, hjälper det inte om vi skapar extra miljoner till vården om vi inte har utbildade människor som kan leverera den till sjuka människor.

I dag fick jag en rapport om att antalet sjuksköterskeplatser på Kalmar högskola inte kunde utökas som man hade tänkt på grund av bris-

tande ekonomiska resurser. Vi måste både långsiktigt och kortsiktigt se till att vi garanterar att det finns god vårdpersonal så att alla människor kan få vård i rätt tid.

Prot. 2002/03:12
6 november

Allmänpolitisk debatt

*Hälso- och sjukvård,
socialfrågor och
ohälsa*

Anf. 66 BÖRJE VESTLUND (s) replik:

Fru talman! Det som jag skulle vilja fråga om är lite specifikt. När man talar om vårdfrågor är det väldigt lätt att alltid nämna operationsköer och det gissel som det säkert innebär att stå där. Men min specifika fråga i detta avseende är: Vad tänker man göra åt sådana sjukdomar som kanske kräver mycket lång tid av vård men som kanske kräver specialinriktad vård några få gånger om året? Jag tänker till exempel på epileptiker och epilepsisjuka där vården, inte minst i de landsting som Kristdemokraterna har varit med och tagit ansvar för, kraftigt har försämrats under föregående mandatperiod. Jag tänker till exempel på att man inte får träffa en neurolog en gång om året. Man får inte en neuropsykologisk undersökning när man har fått en begynnande sjukdom. Jag tänker också på att man inte får möjlighet att rehabilitera sig för att faktiskt komma tillbaka till arbete utan i stället kanske får en livslång förtidspension. Vad har Kristdemokraterna i det avseendet för vackra tankar mer än möjligen de vackra ord som Chatrine Pålsson framför i detta anförande?

Anf. 67 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag vill faktiskt tacka för denna fråga. Det ger mig möjlighet att stryka under att vi i det dokument som de borgerliga partierna har tagit fram inte specifikt nämner operationer, utan detta gäller alla behandlingar. Dessutom ska det prioriteringsbeslut som riksdagen fattade för fem år sedan i full enighet gälla, det vill säga att kroniskt sjuka finns i prioriteringsgrupp ett. Vi måste se till att detta verkställs och används ute i landstingen.

När det gäller neurologerna kan jag som talesman för frågorna säga att jag några månader före valet skickade ut ett meddelande om att det ska finnas minst en neurolog på varje sjukhus därför att jag tycker att det är en bristvara. Vi har också arbetat för att få en långtidsplan för behovet av specialister.

Jag håller därför med Börje Vestlund om att vi verkligen behöver satsa på dessa specifika grupper, och oftast epileptiker som inte har möjlighet att vara så högljudda när de talar för sig.

Anf. 68 BÖRJE VESTLUND (s) replik:

Fru talman! Det är fortfarande så att väldigt många personer med epilepsi inte får denna vård. Jag är nyfiken på vad man mer konkret tänker göra. Det finns fortfarande ett antal landsting som har ett styre där Kristdemokraterna medverkar. Vad kommer man konkret från Kristdemokraternas riksdagsgrupp att göra? Det vore intressant att veta.

Anf. 69 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Fru talman! Såvitt jag vet är det enda landsting som i går fick borgerlig majoritet och en landstingsstyrelseordförande som är kristdemokrat, nämligen Anders Andersson.

När det gäller epilepsiteam har vi talat mycket om det och uttalat oss för det i Kalmar län. Men frågan om epilepsiteam är ingen fråga för riksdagen, utan det är respektive landsting som ska organisera vården. Självt tror jag mycket på epilepsiteam. Jag tror att det är ett alldeles utmärkt sätt att ge epileptiker stöd och vård och deras anhöriga stöd.

Kristdemokraterna har i sitt budgetalternativ anslagit 3,5 miljarder kronor för de kommande två åren för att garantera att alla ska få en god vård. Och där understryker jag igen att vi till hundra procent vill arbeta för prioriteringsbeslutet som fattades om att kroniskt sjuka ska finnas i grupp ett.

Anf. 70 ELINA LINNA (v):

Fru talman! Det är inte ovanligt att vi i olika sammanhang får frågan: Vad önskar du dig av framtiden? Och det är inte heller ovanligt att många av oss har följande svar på frågan: att ha hälsan.

Hälsa är betydelsefullt för alla människor. Trots det är folkhälsa på många sätt ett underskattat politikområde. Vi har en god generell folkhälsa i Sverige, men hälsoklyftorna är stora och tenderar till och med att öka. Den stressrelaterade ohälsan och utbrändheten ökar och med den långtidssjukskrivningarna.

Vad beror då ökningen av stressrelaterad sjuklighet på, och hur kommer det sig att det är så många kvinnor, och för all del en del enstaka män också, inom vård och omsorg som drabbats hårt av den nya epidemin av sjukskrivningar? Det finns säkert flera förklaringar till detta, men en viktig orsak är försämringar i arbetsmiljön inom vård- och omsorgssektorn under 90-talet. Nedrustningen av den offentliga sektorn och de höga kraven på personalen har bidragit till långtidssjukskrivningarna. Det är ett känt faktum att besparingar och neddragningar av resurser i kombination med stress och oförändrat tungt arbete resulterar i ökad sjukfrånvaro. Vård- och omsorgssektorn behöver mer resurser. Den offentliga sektorn har krympts alldeles för mycket. Om vi skulle satsa lika stor del av bruttonationalprodukten på vård, skola och omsorg som vi gjorde för 20 år sedan skulle dessa verksamheter ha 100 miljarder kronor mer att röra sig med.

Fru talman! Ett av de allvarligaste problemen inom svensk hälso- och sjukvård är den växande personalbristen. Överallt saknas det sjuksköterskor, läkare och undersköterskor. Alltför landsting har tvingats att anlita bemanningsföretag och stafettläkare. Detta har i sin tur lett till brister i kvalitet gentemot patienten och försämrad ekonomi för landstingen. I stället behöver landstingen hållbara lösningar för att lösa problemen med personalbristen.

I Sverige finns det samtidigt ett stort antal läkare och sjuksköterskor som har en vårdutbildning men som inte får arbeta inom sitt yrke för att de saknar svensk legitimation. Att dessa människor har så svårt att erhålla svensk legitimation beror på att de länder som de kommer från ligger utanför EU. Utöver utbildningen i det egna landet har de ofta en lång yrkeserfarenhet med sig. Det hjälper inte. Den enda vägen att erhålla en svensk legitimation verkar vara att först gå en svensk sjuksköterskeutbildning.

Vänsterpartiet har tidigare väckt frågan om det orimliga att ha olika krav beroende på om vederbörande kommer från ett land inom eller utanför EU.

Fru talman! Det handlar inte om att sänka kraven för erhållandet av svensk legitimation eller att negligera olikheter i andra länders utbildningar. Men Vänsterpartiet anser att Socialstyrelsens nuvarande regler är diskriminerande och att reglerna bör vara jämlika vad gäller kraven på att få en svensk legitimation. Vi har inte råd att på detta sätt slösa med människors kunskaper och kompetens.

Fru talman! Vänsterpartiet anser att det behövs mer resurser för att hälso- och sjukvården ska kunna behålla fortsatt hög kvalitet. Det handlar om tre viktiga p:n – pengar, personal och prioriteringar. Vi måste ha råd med vård som är till för alla. Allas rätt att vid behov ha tillgång till en god hälso- och sjukvård är en av grundstenarna i den svenska välfärden. Prioriteringar inom hälso- och sjukvården ska ske efter behov, inte efter utbud och efterfrågan.

För oss i Vänsterpartiet går prioriteringar av de svårast sjuka och tillförandet av mer resurser till vården före vårdgarantier. Vänsterpartiet vill bevara och utveckla den demokratiska och jämlika hälso- och sjukvården.

Anf. 71 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Fru talman! Elina Linna pratar om en viktig del i vårt samhälle, nämligen personalen inom vård och omsorg. Hon nämnde tre p: personal, pengar och prioriteringar. När det gäller prioriteringar tror jag vi är helt överens i denna kammare. Vi har antagit en lag som heter prioriteringsordningen. Den är vi helt överens om.

När det gäller personalen och sjukskrivningar kan jag påminna om att Kommunal och Vårdförbundet har gjort en analys av hur personalen mår inom alternativa verksamheter jämfört med den offentliga. Personal, sjuksköterskor och undersköterskor med flera, som jobbar inom alternativa vård- och omsorgsformer mår bättre, är friskare och tjänar mer. Vad tror Elina Linna att vi kan dra för slutsatser av det?

Anf. 72 ELINA LINNA (v) replik:

Fru talman! De slutsatser som vi kan dra är att 90-talets nedskärningar inom den offentliga vården har drabbat de anställda hårt. Samma antal personer ska ta hand om en åldrande befolkning. Det blir tyngre för personalen. Det finns förklaringar till att just personalen inom den offentliga vården drabbas hårdare av sjukskrivningar. De har mer att göra.

Anf. 73 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Fru talman! Vi kommer säkert att kunna diskutera detta mycket tillsammans, bland annat i socialutskottet. Jag tycker att vi i detta läge, när det fattas personal och vi har en utkörd personalgrupp, måste ta till vara alla lösningar. Vi får inte bortse från det faktum som både Kommunal och Vårdförbundet har kommit fram till, nämligen att personalen mår bättre inom alternativa vårdformer. Vi får dra lärdom av det.

Elina Linna var också inne på personal som inte arbetar inom vården, som har flytt därifrån. Jag tycker också att det är väldigt viktigt att vi tar till oss det och diskuterar det. Nästan 80 % av sistaårsstudenterna på

Prot. 2002/03:12
6 november

Allmänpolitisk debatt

*Hälso- och sjukvård,
socialfrågor och
ohälsa*

läkarutbildningen vill inte arbeta inom vården. Det är kanske 20–30 % av sköterskorna som inte är verksamma efter fem år. Det är otroligt få av eleverna på gymnasiet vårdlinjer som går där för att arbeta inom vården.

Jag tycker också att det är väldigt viktigt att vi tar till oss detta. Jag hoppas att Elina Linna vill se med öppna ögon och inte bara ser den offentliga sektorn som allenarådande framöver utan lyssnar till vad Kommunal och Vårdförbundet har att säga.

Anf. 74 ELINA LINNA (v) replik:

Fru talman! Jag håller med om att det är ett bekymmer att personalen flyr från vården. Det är mycket bekymmersamt att ungdomar inte söker till vårdutbildningar. Vi måste ändra attityderna. Jag låter som en papegoja när jag upprepar talet om 90-talets nedskärningar, men det blev ju så att ungdomarna i slutet av 90-talet inte betraktade vårdyrkena som lönsamma framtidsyrken. Det får vi skörda i dag. Det är brist på ungdomar på vårdutbildningarna.

Anf. 75 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Fru talman! Vi är överens om att det behövs pengar till vården. Tycker Elina Linna att de pengar som regeringen avsätter med stöd av Miljöpartiet och Vänsterpartiet är tillräckliga för god vård?

Min andra fråga handlar om vad vårdgarantin skulle kunna föra med sig för nackdelar om den är baserad på prioriteringar. Jag har inte riktigt förstått resonemanget. Om det finns en kroniskt sjuk människa med reumatisk värk som behöver göra en operation är det då till nackdel för vederbörande om man garanterar en operation inom tre månader? Det är viktigt att reda ut detta. Jag kan inte se att det står i konflikt med vartannat.

Anf. 76 ELINA LINNA (v) replik:

Fru talman! Jag börjar med pengarna. När Vänsterpartiet förhandlade fram budgeten tillsammans med Miljöpartiet och Socialdemokraterna hade vi större krav när det gäller pengar till vård- och omsorgssektorn. Det är inte okänt för någon att vi i valrörelsen hade öronmärkta pengar för att höja lönerna inom den offentliga sektorn, speciellt för kvinnor inom vården. Om man får önska här i talarstolen skulle jag önska större andel pengar till kommuner och landsting.

Vi får fortsätta att diskutera frågan om vårdgarantin. Som jag har förstått vårdgarantin går det inte att i verkligheten kombinera den med prioriteringar. Vi har ont om personal. Vi klarar inte av det. Det är ont om specialister. Chatrine Pålsson talade nyss om neurologer. Det går inte ihop med prioriteringsordningen.

Anf. 77 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag ser fram emot spännande diskussioner i socialutskottet. Jag måste ändå säga att för att kunna höja löner för vårdpersonal krävs en viss mångfald. Det tror jag att Elina vet om. Det är en av de metoder som lönerörelsen alltid har haft att arbeta med.

Jag vill ge ett tips till Elina Linna som ny ledamot. I den kristdemokratiska budgeten finns tre och en halv miljard extra. Om Elina Linna

skulle vilja går det att trycka på knappen till förmån för kristdemokraterna och mer pengar till kommuner och landsting.

Prot. 2002/03:12
6 november

Anf. 78 ELINA LINNA (v) replik:

Fru talman! Det kommer jag nog inte att göra, Chatrine Pålsson. Jag är mycket nöjd med den överenskommelse som vi har kommit fram till.

Anf. 79 CARL-AXEL JOHANSSON (m) replik:

Fru talman! Jag har en fråga om bemanningsföretagen. Kan det vara så att det finns för få andra alternativa arbetsgivare inom sjukvården och att man då söker sig till bemanningsföretagen som läkare och sjuksköterska för att få utöva sitt arbete och slippa en hel del administration som man annars är ålagd inom landstingets sjukvård? Vad kan man i så fall dra för slutsats av detta?

Anf. 80 ELINA LINNA (v) replik:

Fru talman! Frågan gällde bemanningsföretagen. Det är ju kris inom den offentliga sektorn, inom vården. Vi har talat om långa sjukskrivningar inom vårdsektorn som drabbat väldigt många personer. Det finns naturligtvis många som söker sig därifrån på grund av att arbetsmiljön inte fungerar och med förhoppningen att man kan styra över sin arbetstid inom ett bemanningsföretag.

Men det är ju ingen lösning för den offentliga sektorn. Och vi månar om den offentliga sektorn. Bemanningsföretagen är ju aktiebolag som ska dela ut vinst till aktieägare. Vänsterpartiet tror inte att man ska tjäna pengar på sjukdomar.

Anf. 81 CARL-AXEL JOHANSSON (m) replik:

Fru talman! Då måste jag dra slutsatsen att all personal inom offentlig sektor ska vara anställd av landsting och kommun enligt Vänsterpartiet. Det måste vara en riktig slutsats. Då åsidosätter man ändå de arbetsmiljöproblem och andra arbetsproblem som ger de här höga sjukskrivningarna. Vi vet att det finns mycket färre sjukskrivna hos privata arbetsgivare än inom offentlig sektor.

Den slutsats jag drar är att man måste öppna den offentliga sektorn så att alla som arbetar där inte alls behöver vara anställda av landsting och kommun utan mycket väl kan vara anställda av andra, privata arbetsgivare, eller driva egna verksamheter.

Vinst utesluter inte på något sätt kvaliteten i sjukvården under förutsättning att man kan välja bort det som inte fungerar. Men Vänsterpartiet liksom andra partier vill inte ha den valfriheten. Den är fundamental inom hela sjukvården.

Anf. 82 ELINA LINNA (v) replik:

Fru talman! Jag har inte sagt och Vänsterpartiet säger inte att all personal ska vara anställd inom den offentliga sektorn. Offentliga sektorn måste demokratiseras. Det är väldigt viktigt. Det finns mycket att göra där. Det finns också stora möjligheter inom många vårdområden att starta till exempel personalkooperativ. Där har vi inte kommit långt. Där måste

Allmänpolitisk debatt

*Hälso- och sjukvård,
socialfrågor och
ohälsa*

vi jobba. Det finns ju alternativa möjligheter som Vänsterpartiet också kan stå bakom.

Anf. 83 KENNETH JOHANSSON (c):

Fru talman! Precis som Cecilia Wikström är jag uppfylld av förra veckans besök i Tanzania. Det var en resa som gav inblickar i ett verkligt hot mot folkhälsan, hiv/aids. Närmare var femte person vi mötte på gatan var hivsmittad. Effektiv vaccinbehandling saknas där liksom hos oss. Bromsmedicin är för flertalet inte att tänka på i ett av världens fattigaste länder. Prevention och attityden till kondomanvändning är något man arbetar med, men mycket återstår. På vårdavdelningen vid universitetssjukhuset i Dar es Salaam fanns 49 patienter, hälften var hivsmittade. Vårdtiden är cirka två dygn för diagnos, därefter hem, oftast för att invänta döden. Så fasansfullt! Kampen mot hiv/aids är en gemensam jätteutmaning för hela världen. Forskning, prevention och behandling, allt lika viktigt, måste gå hand i hand.

Fru talman! Vi har en bra hälso- och sjukvård i vårt land. Jämförelsen med ett riktigt fattigt land är naturligtvis orättvis. Vi satsar ganska mycket resurser på hälso- och sjukvården och får också hygglig utdelning. Men givetvis finns problem. Vi prioriterar det förebyggande arbetet alldeles för lågt. Hälsoklyftorna är tydliga mellan olika grupper och olika regioner. Vården ges inte alltid på lika villkor. Personalfrågan måste få sin lösning. Vårdköerna är ett gissel.

Centerpartiet anser att hälso- och sjukvården ska finansieras med gemensamma medel. Vård efter behov och på lika villkor är för oss i Centerpartiet en självklarhet. En jämnare befolkningsutveckling, en solidarisk skatteutjämning och en breddad skattebas ger resurser och lika villkor. Vi vill se en decentraliserad hälso- och sjukvård där till exempel telemedicinen är ett viktigt stöd. Vi bejakar den medicinska forskningen som ger nya möjligheter att förebygga, lindra och bota.

Centerpartiet vill satsa mycket mer på prevention, att hälsoproblem över huvud taget inte ska behöva uppstå. Vi vill helt enkelt medverka till en mer hälsoinriktad hälso- och sjukvård där primärvården utgör basen.

Den 18 mars i år var folkhälsopropositionen aviserad. Det kom ingen. Nu står den på propositionslistan för november. Kommer den då? Jag saknar än så länge ”drivet” och helhetssynen i folkhälsoarbetet från regeringens sida. Splittringen av hälsofrågorna mellan ministrar och departement förbättrar inte förutsättningarna.

Fru talman! Som bekant har Centerpartiet medverkat till att vården och omsorgen nu erhåller ytterligare ekonomiska resurser som är inriktade på att utveckla primärvården, äldresjukvården, psykiatri och att stimulera tillgänglighet och mångfald. Nationella handlingsplanen för hälso- och sjukvården samlar viktiga åtgärder för att nå utveckling på dessa områden. Socialstyrelsen har lämnat sin första årsrapport över arbetet. Den visar att det händer en hel del positivt när det gäller primärvården. Det händer en hel del positivt när det gäller att utveckla psykiatri. Tyvärr går det trögare avseende äldresjukvården och att stimulera alternativa driftsformer.

Jag och Centerpartiet vill verkligen leva upp till handlingsplanen även i dessa delar. Vi tror till exempel på ökad mångfald av vårdgivare för såväl personalens som patienternas skull. Vi är överens, åtminstone

när det gäller den öppna vården, och jag skulle vilja fråga socialministern om socialministern är beredd, gärna i samverkan, att se närmare på möjligheterna att påskynda utvecklingen när det gäller att stimulera alternativa driftsformer och även ta ett ytterligare tag för att intentionerna när det gäller äldresjukvården ska få sitt genomslag.

Centerpartiet vill medverka till en vård som det är nära till och som är utan köer. Det ska gälla hela landet och omfatta alla.

Våra förslag är bland annat en utökad finansiell samordning utifrån lokala förutsättningar. Vi hade en uppgörelse tillsammans. Nu sägs ett förslag vara på väg. Äntligen! För sent och för begränsat, men ändå ett steg i rätt riktning.

Centerpartiet redovisar även ett konkret förslag till en nationell vårdgaranti som ger alla en uttalad rätt att få vård inom tre månader. Kontakt garanteras med vårdcentralen samma dag som kontakten tas och ett besök hos distriktsläkaren senast inom fem dagar. Vi har även anslagit genomförandepengar. Även här pratar regeringen nu om en nationell vårdgaranti. Det är ett steg i rätt riktning. Min fråga är: När införs den?

Fru talman! Forskning, prevention, tillgänglig vård och behandling av hög kvalitet för alla i hela landet är vad Centerpartiet under den här mandatperioden kommer att lägga manken till för att medverka till.

Anf. 84 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Målen för socialdemokraternas sjukvårdspolitik kan beskrivas i några korta meningar. Sjukvården ska finnas till för alla på lika villkor. Patienterna ska få rätt vård i rätt tid. Patienterna ska mötas med respekt och omtanke och vara delaktiga i vården. Vården ska präglas av säkerhet och hög medicinsk kompetens. Den ska utvecklas med modern medicinsk teknik och snabbt ta till sig nya forskningsrön. Medborgarna ska kunna påverka besluten om sjukvårdens utveckling.

I valet fick vi socialdemokrater ett kraftfullt stöd för vår välfärdspolitik. Målen för svensk sjukvård ligger med andra ord fast. Men det betyder inte att allt ska fortsätta som tidigare. Tvärtom! För att nå de övergripande målen krävs en fortsatt reformering av sjukvården. Både dess organisation och dess arbetsformer behöver utvecklas.

Under de kommande fyra åren ska den svenska sjukvården präglas av förnyelse och utveckling.

För det första: Vi ska garantera patienterna rätt vård i rätt tid. Hela den svenska sjukvården ska präglas av 0–7–90-regeln. Den innebär att det ska vara noll väntetid för att komma i kontakt med sin vårdcentral, att man ska få träffa sin läkare inom sju dagar och att man ska erbjudas behandling efter fastställd diagnos inom 90 dagar. Vid akuta fall gäller naturligtvis omedelbar behandling.

Under mandatperioden ska vi införa ett enhetligt nationellt telefonnummer till sjukvårdsupplysningen. Genom att slå ett enda nummer – gärna 0790 – ska medborgarna snabbt få kvalificerad vägledning och råd om hur de ska gå vidare med sina problem. Den nationella vårdlinjen ska garantera att patienten omedelbart får tala med utbildad sjukvårdspersonal. Vårdlinjen blir ett verksamt stöd för utvecklingen av primärvården och familjeläkartanken.

För det andra: Vi ska införa en nationell vårdgaranti. Den svenska sjukvården har under de senaste åren fått ökade resurser. Med handlings-

planen för hälso- och sjukvårdens utveckling föddes ett resurstillskott på 9 miljarder kronor. Tillgänglighetspengarna på 3,75 miljarder kronor under tre år har inneburit att köerna nu kortas.

Det är inte så att personalen flyr den svenska sjukvården. Sedan 1997 har vi fått 3 000 fler läkare, 10 000 fler sjuksköterskor och 4 500 fler undersköterskor i vården i landstinget. Vi har därmed goda förutsättningar att införa en nationell vårdgaranti.

Regeringen kommer nu att inleda samtal med Landstingsförbundet om villkor och tidpunkt för den nationella vårdgarantin.

För det tredje: Vi ska öppna för en gränsöverskridande vård. Inom Europeiska unionen har ett spännande arbete inletts om gränsöverskridande vård. En utvecklad samverkan mellan de europeiska högspecialiserade sjukhusen och den medicinska forskningen kan i framtiden erbjuda helt nya möjligheter både för svenska patienter och för den svenska vården. Det långsiktiga målet är att gränsöverskridande vård, eller *cross border care* som det kallas i EU, ska bygga på samma principer som landstingens fria vårdval. Om patienten inte kan få rätt vård i rätt tid i det egna landstinget har hon möjlighet att välja var i landet hon ska få vård. I framtiden ökar möjligheterna för patienterna att få högspecialiserad vård i andra länder. Genom EU-samarbetet kan också den svenska högspecialiserade vården spela en central roll för utvecklingen av hela den europeiska sjukvården.

För det fjärde: Vi ska förnya sjukvårdens organisation. Personalen är sjukvårdens viktigaste resurs. Landstingen ska därför erbjuda stimulerande och utvecklande arbeten och arbetsmiljöer. Vi måste ersätta otidsenliga hierarkier med korta beslutsvägar, ökat personalinflytande och lagarbete. Yrkesrollerna inom vården måste utvecklas och gammaldags gränsdragningar mellan olika kompetensområden omvärderas. Förbättrat ledarskap och större möjligheter till kompetensutveckling är andra nödvändiga åtgärder.

Jag kommer att inbjuda de fackliga organisationerna och arbetsgivarerna till en dialog om vad som krävs för att göra vårddyrkena mer attraktiva, ta bättre vara på personalens kompetens och öka deras inflytande.

För det femte: Vi ska utbilda fler till framtidens sjukvård. Det finns ett stort intresse bland ungdomar att söka högskolornas vårdutbildningar. Det är sex sju sökande till varje plats på läkarutbildningen och tre sökande till varje plats på sjuksköterskeutbildningen. Vi har under de senaste åren backat upp personalökningen inom vården genom att öka antalet utbildningsplatser för både läkare och sjuksköterskor. Vi ska nu noggrant följa utvecklingen och se om det finns behov av fler insatser. Om det behövs kommer regeringen att se till att öka antalet utbildningsplatser ytterligare.

För det sjätte: Vi ska förstärka primärvården. Handlingsplanen för sjukvårdens utveckling var startskottet för ett omfattande förändringsarbete inom primärvården. Detta arbete fortsätter med kraft. En central del i handlingsplanen är människors rätt till en fast och förtroendefull relation med sjukvården. Antalet anställda allmänläkare inom primärvården har ökat kraftigt under de senaste åren. Men det räcker inte. Vi måste anstränga oss till det yttersta för att få fler läkare, sjuksköterskor och undersköterskor att välja familjemedicinen.

I februari i år invigdes Familjemedicinska Institutet, Fammi. Personalen inom primärvården ska genom Fammi få möjlighet till kompetensutveckling, fortbildning och erfarenhetsutbyte. Fammi kommer också att få i uppdrag att utarbeta ett program för klinisk forskning inom primärvården.

Flera landsting, särskilt i norra Sverige, har haft stora svårigheter att rekrytera personal till sina vårdcentraler. De tvingas antingen anlita mycket dyra bemanningsföretag eller stänga viktig verksamhet för medborgarna. Samma problem finns också i delar av landsting som i övrigt har lätt att rekrytera personal. På så sätt ger exempelvis primärvården i Stockholm en mycket splittrad bild. Det är nödvändigt att snabbt utreda om det krävs nya insatser eller instrument för att underlätta rekrytering av personal till familjemedicinen, särskilt inom de mest utsatta landstingen. I en strävan att skapa en väl fungerande och väl utbyggd primärvård i hela landet måste vi vara beredda att pröva alla vägar. Bland annat är vi beredda att pröva om en fri etablering av allmänläkare och distriktssköterskor inom dessa områden kan vara en väg att snabbare utveckla primärvården.

För det sjunde: Vi ska utveckla den högspecialiserade vården och stärka den medicinska forskningen. I mitten av denna mandatperiod presenterar vi en översyn av den högspecialiserade vården. Målet är att den svenska sjukvården ska tillhandahålla högspecialiserad vård i världsklass när det gäller kvalitet, tillgänglighet och alla medborgares lika tillgång till vård.

Arbetet har inletts. I samverkan med företrädare för forskarvärlden, den medicinska professionen och sjukvårdshuvudmännen analyserar vi förutsättningar, utmaningar och framgångsfaktorer för att utveckla den högspecialiserade vården och den medicinska forskningen. För att den svenska sjukvården ska kunna utvecklas på en internationellt hög nivå måste vi garantera ett rejält utrymme för den kliniska forskningen. Kraven på en effektiv och tillgänglig vård får inte stå i konflikt med kraven på en utveckling av forskningen.

Till arbetet med den högspecialiserade vården har vi bjudit in företrädare för personalorganisationerna. Vi har också bjudit in företag som är verksamma inom vården för att diskutera hur samhället och företagen bättre kan samverka för att möta framtidens utmaningar.

För det åttonde: Vi ska se över äldreomsorgen. För tio år sedan genomfördes den så kallade Ädelreformen. Kommunerna blev huvudmän för hemsjukvården för äldre och funktionshindrade. Ädelreformen var en bra reform i rätt tid. Den innebar i många avseenden en förnyelse av omsorgen och blev en bekräftelse på ett nytt och vidare sätt att se på samspelet mellan omsorg och sjukvård. För många äldre har livet blivit lättare eftersom deras behov har satts i fokus. Fler och fler har fått verkliga möjligheter att bo hemma.

Men fortfarande rapporteras svårigheter i samverkan mellan landstingen och kommunerna. Det handlar såväl om bristerna i den gemensamma planeringen och kommunikationerna mellan alla berörda som om osäkerhet i fråga om det ekonomiska ansvaret. Regeringen kommer inom kort att lägga fram förslag om möjlighet att bilda gemensamma nämnder mellan landstingen och kommunerna, men vi kommer också att utvärdera äldreomsorgen. Med tio års erfarenhet är det dags att pröva om dagens

Prot. 2002/03:12
6 november

Allmänpolitisk debatt

*Hälso- och sjukvård,
socialfrågor och
ohälsa*

omsorg är organiserad för de äldres bästa. Fungerar det delade huvudmannskapet som det var tänkt? Är dagens gränser bästa sättet att skapa en fungerande äldreomsorg?

För det nionde: Vi ska utveckla samarbetet mellan sjukvården och företagen. Vi socialdemokrater kommer aldrig att acceptera ett sjukvårdssystem med särskilda gräddfiler för dem som kan betala för sig. All offentligt finansierad sjukvård, oavsett vårdgivare, ska ges på lika villkor och följa samma regler.

De centrala delarna av sjukvårdens infrastruktur ska inte överlåtas till vinstsyftande företag. En särskild utredare arbetar nu med frågan om vårdens ägarformer. Regeringen kommer nästa år att presentera ett lagförslag med tydliga spelregler för vårdens aktörer.

Med en sådan tydlighet öppnas för mer konstruktiva diskussioner mellan det offentliga och det privata näringslivet om framtidens samverkan. Människor ska veta att förändringar av organisationen, driften och arbetsmetoderna inte syftar till att avlägsna sjukvården från allemansrätten. Företagen ska veta inom vilka områden och efter vilka principer de kan delta i sjukvårdens utveckling.

Tillsammans måste vi i ökad utsträckning intressera svenska företag för de stora framtida utmaningarna i sjukvården. Företagen måste finnas med inom de områden där sjukvården ska ta nya steg. Det berör naturligtvis sådana områden där svenska företag historiskt har varit mycket framgångsrika – nya behandlingsmetoder, medicinsk teknik och läkemedel. Men det gäller också relativt nya områden såsom tillämpning av informationsteknologin, till exempel telemedicinen.

För det tionde: Vi ska bilda ett internationellt forum för vård på lika villkor. Det är inte bara i Sverige som det förs en intensiv debatt om sjukvårdens finansiering, organisation och driftsformer. Runtom i världen förs samma debatt. Tillsammans med hälsominister Annette King från Nya Zeeland har jag tagit initiativ till ett internationellt forum för att över nationsgränserna diskutera hur vi bevarar och utvecklar vård på lika villkor. Ett första möte äger rum den 30–31 januari nästa år.

Fru talman! Ursäkta mitt lilla överdrag, men jag vill bara betona att under de kommande fyra åren ska all kraft inriktas på målet att alla patienter får rätt till vård i tid, att den ges på lika villkor och att den är av högsta internationella kvalitet.

Anf. 85 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag vill först säga att socialministern gör en intressant sammanfattning av aktuella frågor, och han har också en del intressanta tankar som förs fram till diskussion. Det är bra.

På min fråga om när vårdgarantin skulle kunna införas var svaret att det förs samtal. Det kunde vara intressant att få en inblick i vilka ambitioner som finns i fråga om tidpunkten.

När det gäller folkhälsofrågorna var det ganska talande att socialministern inte lyfte fram dem, åtminstone inte tydligt. Jag frågar igen: Kommer det någon folkhälsoproposition och i så fall när? Ser socialministern att det finns en helhetssyn på folkhälsofrågorna från regeringens sida?

När det slutligen gäller att stimulera alternativa driftsformer har ju senast en redovisning i Dagens Medicin förra veckan visat att arbetet för

att få ökad mångfald har stannat upp något. Det varierar mycket över landet. Jag pratar nu om den öppna vården, som jag tror att vi är överens om. Är socialministern beredd att samverka för att sätta ny fart på en utveckling mot ökad mångfald inom den öppna vården?

Prot. 2002/03:12
6 november

Allmänpolitisk debatt

Anf. 86 Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik:

Fru talman! Vårdgarantin ska införas under mandatperioden – det är alldeles klart. Den ska införas så snart som möjligt. Det är två saker som är avgörande för tidpunkten. Det ena är att vi inte vill ha en vårdgaranti som ställs ut där det uppenbart är brist på resurser, vilket innebär att vårdgarantin förlorar i värde. Det andra villkoret är att vi ska kunna räkna med att vårdgarantin ska fungera över hela landet, så att vi inte får en situation där halva Sverige i huvudsak ska skicka sina patienter till den andra hälften.

Jag är ganska optimistisk när det gäller tidpunkten. Jag tror att det inte ska dröja alltför länge innan vi kan komma överens med Landstingsförbundet om ett införande av en nationell vårdgaranti. Men för att vi ska kunna bestämma tidpunkten och också redovisa villkoren för garantin är det nödvändigt att förhandla med Landstingsförbundet. Jag hoppas att ganska snart kunna återkomma med en redovisning av hur de här förhandlingarna går.

När det sedan gäller folkhälsopropositionen och folkhälsopolitiken betyder den regeringsombildning som genomfördes att vi nu har ett delat ansvar. Jag är ansvarig för hälso- och sjukvården, och Morgan Johansson är ansvarig för folkhälsopolitiken. Det finns möjlighet att diskutera detta med honom senare i eftermiddag.

Anf. 87 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Då får jag göra det.

När det gäller vårdgarantin gäller det att vi får fram ett bra förslag. Jag tycker att de intentioner som nu redovisas, som har sagts tidigare, är ett steg i rätt riktning.

Det som jag också skulle vilja ha en kommentar kring är de alternativa driftsformerna. Det var den fjärde punkten i vår gemensamma uppgörelse, som lade grunden för den nationella handlingsplanen för hälso- och sjukvård.

Det är jätteviktigt, enligt min och Centerpartiets uppfattning, att riksdagens beslut att stimulera alternativa driftsformer inte stannar upp utan att det blir en fortsättning. Här handlar det inte om stopplagar i någon riktning, utan om morötter, om att ta bort hinder och om att ge politiska signaler som gör att vi får ökad valfrihet både för patienter och för personal.

Anf. 88 Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik:

Fru talman! Kenneth Johansson pekar på det som är något av kärnan i diskussionen om alternativa driftsformer. Det visar sig nämligen att många av de privata företag som är engagerade i primärvården saknar intresse av att etablera sig i de mest utsatta delarna av Sverige. Anledningen till att det har skett så få etableringar i vissa delar av norra Sverige är helt enkelt att det inte har funnits några företag som gett bud. Det

*Hälso- och sjukvård,
socialfrågor och
ohälsa*

pekar på problemet, nämligen att det är viktigt att samhället är berett att ta det sista ansvaret för att vården fungerar.

Jag skulle önska att det fanns fler alternativ och fler som var intresserade i de delar av landet som vi nu talar om. Det är därför jag är beredd att pröva på vilket sätt vi kan stimulera fler att etablera sig inom primärvården och inom familjemedicinen. Jag är till och med beredd att pröva om en fri etablering inom vissa delar av landet skulle vara den stimulans som behövs för att vi ska få fler som söker sig dit. Då når vi det gemensamma syfte vi har, nämligen att hitta flera olika former för etablering.

Anf. 89 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Fru talman! Socialministern kom när det gällde målen så småningom in på personalen, och han tryckte just på personalen som en viktig resurs och på att det var viktigt att stimulera och öka inflytandet. Det får mig att tänka på bland annat ett exempel från Skåne, på Ängelholms bolagisering.

Det har blivit ett maktskifte i Skåne, och en rödgrön regim har tagit över. Man gick till val på att man skulle avbolagisera sjukhusen. Personalen där, som verkligen känner stimulans, nära till beslut, uppmuntran och entusiasm, har nu vädjat till den nya majoriteten att få behålla bolagiseringen. 700 av personalen på lasarettet har skrivit under ett brev. Fackförbunden i form av bland andra Vårdförbundet, SKTF, Kommunal och Saco har också skrivit till den nya ledningen och bett att man ska avbryta avbolagiseringen.

Detta om någonting är väl, socialministern, ett sätt att stödja personalen? Vad säger socialministern till personalen nu?

Anf. 90 Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik:

Fru talman! Svaret är detsamma som jag ger till alla som diskuterar exakt vilken driftsform man ska välja: Det är varje landsting som bestämmer, med utgångspunkt från de bedömningar landstinget gör. Det gäller också i Skåne. Hur man väljer att besluta när det gäller driftsformer för de här delarna av sjukvården i Region Skåne blir till sist en fråga för landstinget.

Däremot vill jag mycket bestämt hävda att Cristina Husmark Pehrsons allmänna hållning, att målet för sjukvården är privatisering, att varje steg ska handla om att försöka hitta privatisering, faktiskt skulle innebära att stora delar av Sverige inte fick någon fungerande sjukvård. Problemet i stora delar av Sverige, nämligen de norra delarna, är att det inte etableras några privata företag därför att det inte är någon business. Detta är kärnfrågan.

Vi måste öppna för alternativa driftsformer för att skapa mångfald. Vi är överens om det. Men vi måste också inse vår skyldighet som politiker att ge de anställda offentligt drivna verksamheter, stimulerande arbetsuppgifter, intressanta jobb och utvecklingsmöjligheter. Vi kan inte lösa allt genom att ropa på privatisering i varje ögonblick, därför att då kommer sjukvården inte att fungera.

Anf. 91 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Fru talman! Jag ställde frågan till socialministern mycket väl medveten om att det är en landstingsfråga, samtidigt som de flesta i persona-

len är just anställda inom kommun och landsting, som socialministern här var inne på. Eftersom jag vet att regeringen och socialministern nu ingriper i det kommunala självstyret med vinstförbud var det relevant att ställa denna fråga, som också innefattar detta. Kan man göra det ena kanske man kan göra det andra, och åtminstone uttrycka en känsla för vad man vill, om man stöder personalen eller inte.

När det gäller privata alternativ tror jag att socialministern och jag kan vara överens. Varken socialministern eller jag behöver välja. Låt patienten välja, så får vi se vad det blir.

Jag vill säga en sista sak, och det gäller ett annat ämnesområde, som är väldigt aktuellt i dag, nämligen maxtaxan inom äldreomsorgen. Det är så många som har fått betydligt dyrare kostnader. Socialministern hänvisar till att Socialstyrelsen ska utvärdera, men det är inte på individnivå. Det här behöver snabbt en utvärdering för att man ska komma till rätta med felen och bristerna. När kan vi se en sådan utvärdering?

Anf. 92 Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik:

Fru talman! Jag påpekade att det är landstinget som bestämmer driftsformer för sina egna verksamheter. Det är landstinget som bestämmer om man vill driva någon verksamhet i bolagsform. Den lag som vi har handlar om i vilken mån man kan överlåta akutsjukhusen till andra ägarformer och vilka restriktioner som då gäller.

I det här fallet handlar det, såvitt jag förstår, om ett landstingsägt sjukhus som drivs i bolagsform, och det måste ändå till sist bli landstinget som bestämmer detta. Jag tror att det vore fel om vi här i riksdagen skulle bestämma vilka organisations- eller associationsformer som landstingen ska ha. Det överlåter vi till landstingen själva. Det viktiga är att personalen i sjukvården, oavsett driftform, oavsett var man jobbar någonsans, ska känna att den kan utvecklas.

Maxtaxan ska vi utvärdera. Det är viktigt. Vår information är att de allra flesta kommuner har följt riksdagens intentioner och att de allra flesta äldre som har omsorg och vård faktiskt har fått en kraftigt förbättrad situation.

Det finns kommuner som har sett till att höja andra avgifter på ett sätt som inte var riksdagens intentioner. Vi ska se vad det betyder, och vi kommer att få rapporter om detta från flera olika håll, så att vi i början av nästa år kan diskutera om det behövs nya åtgärder från riksdagens sida. Men i allt väsentligt har maxtaxan fungerat så som initiativtagaren till den har tänkt sig.

Anf. 93 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag vill korrigera verklighetsbilden av antalet anställda. Mellan 1993 och 2000 minskades antalet anställda inom vård och omsorg med 76 300, det vill säga 24 %. Det är möjligt att de två år som socialministern hänförde siffrorna till ser annorlunda ut, men jag tycker att det är viktigt att klarlägga det stora perspektivet.

Det som jag ser fram emot på lång sikt är en utvärdering av äldreomsorgen. Tio år är en ganska lång tid, och det är faktiskt 40 % som helt saknar utbildning i äldreomsorgen. Vad gör regeringen för att de som är gamla i dag ska få en högre kvalitet på sin vård? De kanske inte kan vänta på utredningen.

Anf. 94 Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik:

Fru talman! Jag tror att de flesta i den här kammaren känner till att den svenska sjukvården, liksom all offentlig verksamhet, under 90-talet utsattes för stora neddragningar. Det innebär att personalstaberna i den svenska sjukvården minskade. Men någonting har hänt sedan dess, och jag vill upplysa kammarens ledamöter om att i dag flyr inte folk sjukvården. Antalet anställda i sjukvården minskar inte nu.

Sedan 1997, det vill säga de senaste fyra åren, ökar faktiskt antalet anställda i alla personalkategorier i den svenska sjukvården. Det är inte tillräckligt. Vi behöver ännu fler. Vi behöver locka fler att utbilda sig och söka sig till sjukvården, men det är viktigt att vi har klart för oss att antalet anställda i den svenska sjukvården just nu ökar. Det krävs för att vi ska klara av de krav som vi ställer på den.

När det gäller äldreomsorgen vidtas en rad åtgärder för att garantera kvalitet och säkerhet. Ett av de förslag som riksdagen ska ta ställning till ligger i budgeten. Det handlar om att vi ska se till att länsstyrelserna får ökade möjligheter att utöva sin tillsyn över äldreomsorgen. Det görs för att man ska klara av kvaliteten.

Anf. 95 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag var glad över att socialministern så tydligt tog upp personalfrågorna, som en förutsättning för en god vård, och den vårdlinje som var telefonen – jag associerade naturligtvis till utbildningarna.

Jag ser med oro framtiden för mig med stora pensionsavgångar och en hög medelålder på sjuksköterskor, över snittet i landstingets verksamhet. Jag tror alltså att vi är tvungna att vara långsiktiga och lägga fram planer, så att vi verkligen har de sjuksköterskor som vi behöver. Sjuksköterskeutbildningen tar trots allt tre år.

Jag undrar om socialministern håller med mig om detta och om han, för att råda bot på det här, skulle kunna tänka sig att initiera ett vårdpersonalens år, 2003 eller 2004. Det skulle då göras för att riktigt satsa på den här gruppen både när det gäller att lyfta fram dessa människors viktiga uppgift och när det gäller att prioritera utbildningar på olika sätt.

Anf. 96 Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik:

Fru talman! När det gäller rekrytering av personal till sjukvården handlar det om väldigt många saker. Jag tror att det alldeles avgörande är anställningsvillkoren, arbetsvillkoren och möjligheter till inflytande i sjukvården. Och det gäller alla personalkategorier. Vi måste försäkra oss om att människor, när de söker sig till vården, vet att det inte bara är en spännande uppgift utan faktiskt också en spännande arbetsmiljö som de söker sig till.

Det glädjande är att det är många som söker sig till högskoleutbildningarna, och det har ju varit en ganska kraftig ökning under de senaste åren. Det är möjligt att vi behöver öka utbildningen ytterligare, och vi är beredda att göra det. Bekymret är utbildningarna på vårdgymnasierna. Ditt är det inte tillräckligt många som söker. Det tror jag förklaras av samma sak, nämligen att undersköterskor och vårdbiträden har alldeles för dåligt betalt. Deras möjlighet att utvecklas är mycket mindre än övriga personalkategoriers, och det återspeglas i unga människors val av

utbildning. Vi måste alltså dels göra utbildningen attraktivare, dels se till att arbetsvillkoren förbättras.

Prot. 2002/03:12
6 november

Anf. 97 CARL-AXEL JOHANSSON (m) replik:

Fru talman! När det gäller den mångfald som ska skapas inom primärvård och familjeläkaresystem är vi tydligen helt överens om att vi måste ha olika driftformer. Hur ser socialministern på ett eventuellt vinstintresse i det avseendet? Kommer man att få driva verksamheten så att man kan ha en vinst som man återinvesterar i personalen, deras kompetensutveckling, utveckling av instrument och allt sådant? Eller kommer landstinget att säga: Vi täcker detta underskott, så att vi står för den här utvecklingskostnaden? Hur kommer detta att ske?

Det är den ena frågan.

Den andra gäller att det sker en hel del avknoppning, som jag skulle vilja kalla det, från primärvården med läkare, sjukgymnaster och den typen av verksamhet. Dessa människor drar sig nu från detta därför att det finns något som heter lagen om offentlig upphandling som enligt många förhindrar denna mångfald. Hur ser socialministern på detta?

Anf. 98 Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik:

Fru talman! Jag är övertygad om att Carl-Axel Johansson egentligen är mycket medveten om att den här diskussionen om vinster är oändligt mycket mer komplicerad än vad Carl-Axel Johansson nu ger sken av.

När vi talar om vinstintressena i vården har vi uteslutande talat om det vi skulle kunna kalla sjukvårdens infrastruktur, i huvudsak akutsjukhusen. All internationell erfarenhet pekar på att om man överlåter dem till vinstsyftande företag – flera amerikanska studier pekar åt det hållet – riskerar man att få en vård som prioriterar de behandlingar som ger den största inkomsten och lämnar de behandlingar som inte är lika ekonomiskt fördelaktiga.

När det gäller primärvården, den öppna vården, är vi däremot öppna för en rad olika alternativ. Det finns faktiskt inte en enda formulering i något enda riksdagsbeslut som Socialdemokraterna har tagit initiativ till som förhindrar familjeläkaren som driver egen verksamhet att ha lite vinst. Grattis! Se till att vinsten används på ett vettigt sätt! Det finns inga sådana här hinder. Det är bara i den moderata propagandan som man försöker framställa socialdemokratien på det sättet.

Vi kommer aldrig att acceptera att vinstsyftande företag – det handlar i huvudsak om börsföretag – driver akutsjukhusen, men vi är öppna för alternativ inom primärvården, och det har vi förklarat ett antal gånger.

Anf. 99 CARL-AXEL JOHANSSON (m) replik:

Fru talman! Jag förstår fortfarande inte skillnaden. Skulle man inte kunna bedriva akutsjukhus på motsvarande sätt? Jo.

Jag fick inte svar på min fråga om lagen om offentlig upphandling vid avknoppning från primärvården. Den skulle jag också vilja ha svar på.

Anf. 100 Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik:

Fru talman! Lagen om offentlig upphandling är ett bekymmer. Om man har tecknat ett entreprenörsavtal med landstinget är man inte säker

Allmänpolitisk debatt

*Hälsa- och sjukvård,
socialfrågor och
ohälsa*

på att man får behålla det när avtalstiden går ut. Då ska man utsättas för en ny upphandling, och nya aktörer kan komma in.

Det lilla företaget, den lilla personalgruppen och den personal som har tagit över en verksamhet genom avknoppning riskerar genom det här systemet att konkurreras ut av större aktörer. Det är ett bekymmer för de små enheterna, och det får diskuteras i ett speciellt sammanhang.

Däremot rekommenderar jag Carl-Axel att titta på några av de stora amerikanska studierna om sjukvårdens organisation och driftformer. De pekar just på de stora enheterna. Ta ett universitetssjukhus! Tror Carl-Axel att det skulle vara möjligt att låta ett börsbolag avgöra inriktningen på universitetssjukhusets verksamhet? Skulle det vara lämpligt? Carl-Axel inser säkert att det inte är det. Det är därför som det går en gräns mellan akutsjukhusen, universitetssjukhusen och primärvårdsläkaren.

Anf. 101 ELINA LINNA (v) replik:

Fru talman! Det var intressant att få höra socialministerns redovisning av de tusentals nya sjuksköterskor och läkare som har utbildats under de senaste åren. Socialministern nämnde inte i sitt anförande elever på omvårdnadsprogrammet och de rätt så många omvårdnadsprogram som har lagts ned. Men detta har ju kommit fram i replikskiftet nu, och jag delar socialministerns oro för eleverna på omvårdnadsprogrammet.

Min fråga handlar om den fria etableringen inom primärvården. Det saknas ju allmänläkare. Vi har fortfarande husläkarreformen i minne, och vi vet att det blev överetablering av läkare på vissa håll, till exempel på Östermalm. Hur har socialministern tänkt att de landsting uppe i norra Sverige som saknar så många allmänläkare i dag ska få allmänmedicinare med fri etablering inom primärvården?

Anf. 102 Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik:

Fru talman! Det var just det som var poängen. Om man har en fri etablering av allmänläkare i det svenska sjukvårdssystemet på nationell nivå så får vi problemet att ganska många etablerar sig inom i huvudsak storstadsområdena. Det har vi ju erfarenhet av från den tid då vi hade fri etablering. Jag skulle aldrig kunna tänka mig att genomföra en fri etablering på det sättet.

Vad vi talar om är att nu utreda om man skulle kunna bestämma sig för en fri etableringsform under alldeles speciella villkor, det vill säga att man faktiskt får bättre etableringsvillkor i vissa delar av landet än i andra. Detta skulle då locka fler att etablera sig i de nordligaste landstingen och kanske också inom vissa delar av de landsting som har problem. Man skulle alltså använda en fri etablering som styrinstrument i en bristsituation. Jag är beredd att pröva detta och att uppdra åt någon att utreda de möjligheterna.

Många allmänläkare, och allmänläkarnas organisationer, har talat för att en sådan möjlighet åtminstone borde prövas. Kanske innebär det att vi därmed kan bryta landstingens beroende av uthyrningsföretagen och erbjuda läkare och även distriktssköterskor på distriktssköterskemottagningar att etablera sig under nya former. Jag är inte alldeles säker, men det är möjligt att detta skulle kunna bryta den negativa utveckling som landstingen har i dag.

Anf. 103 ELINA LINNA (v) replik:

Fru talman! Jag förstår inte riktigt i alla fall. Skulle de här landstingen kompenseras på ett speciellt sätt? Det saknas ju ett visst antal allmänläkare redan i dag, och det är hög medelålder bland allmänläkarna. Det kommer att finnas otroligt många svårigheter med att genomföra fri etablering inom primärvården.

Anf. 104 Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik:

Fru talman! Vi är alldeles överens om en sak: Vi kan utesluta att vi skulle kunna lösa problemen genom att ha en allmänt fri etablering. Vad vi talar om är att hitta styrinstrument för att locka fler att etablera sig i de delar av Sverige där man nu nästan är helt beroende av uthyrningsföretagen. Vi utbildar fler läkare och vi rekryterar fler allmänläkare. Antalet allmänläkare ökar nu, men det kommer att ta ytterligare ett antal år innan vi har nått den situation som vi strävar efter. Det krävs ytterligare rekrytering av ungefär 1 000 allmänläkare.

Men under den processen – till dess att vi har tillgodosett behoven – vore det spännande att se ifall en fri etablering inom de här områdena under vissa villkor och med förbättrade etableringsvillkor skulle kunna vara ett sätt att bryta utvecklingen. Det är det som vi vill utreda.

Vi vill också naturligtvis diskutera hur vi ser till att etableringsvillkoren kan finansieras av de berörda landstingen. Det får vi diskutera med Landstingsförbundet.

Anf. 105 ULRIK LINDGREN (kd) replik:

Fru talman! Jag är inne på ungefär samma spår som ett par tidigare talare angående socialministerns inledningsanförande. Han gav uttryck för viss optimism med tanke på att det finns så många sökande till de utbildningar som vi har på högskolenivå. Men han nämnde inget om hur det står till på undersköterskenivån – gymnasienivån. Läget är katastrofalt dåligt. Väldigt få söker till gymnasienivåns utbildningar inom vårdområdet. Därmed har många kommuner så många icke utbildade att kompetensnivån har sjunkit inom den kommunala äldreomsorgen i landet.

Socialministern nämnde åtgärder rent allmänt. Men har han något konkret besked om vilka åtgärder regeringen och han själv som socialminister avser att vidta för att höja kompetensnivån inom den kommunala omsorgen?

Det finns många kommuner som har som en allmän målsättning att höja kompetensnivån inom omsorgen till undersköterskenivå. Men på kort sikt är detta orealistiskt vad gäller större antal. Har socialministern något konkret att bidra med här?

Anf. 106 Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik:

Fru talman! Jag nämnde inte, därför att jag tänkte att det möjligtvis är mer allmänt bekant, att regeringen i slutet på våren gav i uppdrag åt tio statliga myndigheter – alla som på något sätt kan beröras av rekryteringsfrågorna – att gemensamt utarbeta ett program för att öka rekryteringen till vården och omsorgen. Det var med utgångspunkt just i bekymret i äldreomsorgen och behovet av att rekrytera många. Det handlar alltså om samtliga myndigheter som berörs, det vill säga myndigheter på utbild-

ningssidan, arbetsmarknadsmyndigheter och så vidare. De ska nu redovisa ett program som innehåller allt från att se över hur utbildningen faktiskt fungerar och attraktiviteten i utbildningen över till vad som krävs för att få fler att söka jobben.

I detta uppdrag ingår naturligtvis också – och det är viktigt – arbetsgivarnas ansvar att erbjuda vidareutbildning för dem som redan finns i verksamheten. Väldigt många kommuner har ambitiösa sådana program. Många personer som anställs utan att ha tillräcklig kompetens erbjuds utbildning under sin anställning. Jag tror att det är huvudspåret när det gäller att höja kompetensen inom äldreomsorgen i dag.

Anf. 107 ULRIK LINDGREN (kd) replik:

Fru talman! Jag känner också till att ett antal kommuner försöker att inom en pressad ekonomi ordna studiecirklar och tvåveckorsutbildningar – allt på temat ”arbetskraften kvar samtidigt som man försöker fortbilda den”. Man kämpar alltså på.

Men finns det något konkret gentemot kommunerna? Finns det stimulanspengar på gång, eller vad har kommit ut av dessa uppdrag till de statliga myndigheterna hittills?

Anf. 108 Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik:

Fru talman! De statliga myndigheterna ska gemensamt presentera ett utförligt program. Det ska de göra i slutet på nästa år. De jobbar med det. Det här handlar naturligtvis om långsiktiga rekryteringar för att klara personalsituationen på lång sikt.

Det är inte så att kommunerna pysslar med lite studiecirklar och lite kvällsaktiviteter. Många kommuner har mycket avancerade utbildningsprogram där man erbjuder sin personal rejäl utbildning. Det är personal som är borta från sina tjänster under längre tid för att kompensera sig, men som ändå behåller sina tjänster. Det sker väldigt mycket. Det är arbetsgivarens sak att se till att man har kompetent personal och att också erbjuda personalen utbildning. Många kommuner har mycket avancerade verksamheter, och vi bör se till att alla kommuner har det.

Anf. 109 ANNE MARIE BRODÉN (m) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till socialministern: Ser socialministern några bekymmer i sjukvården i dag? Vi som finns mitt i den upplever ofta att väntetiderna i vården är ett bekymmer, ekonomin är ett annat och sjukskrivningar bland personalen ett tredje. Det finns många ambitiösa punkter, som vi har hört, men i verkligheten väntar ju människor runtom i Sverige i långa köer på vård.

Vad har socialministern för förväntan på samtalen i Landstingsförbundet när det gäller att man verkligen vill genomföra en vårdgaranti? Kommer vårdgarantin att skjutas upp på grund av att landstingen ser så många andra frågor som är viktigare än att ge patienterna rättigheter och vård i tid?

Anf. 110 Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik:

Fru talman! Verkligheten är den att väntetiderna och köerna minskar i den svenska sjukvården. Det redovisas nu månad för månad hur vänteti-

derna går ned genom att landstingen använder de resurser som har tilldelats från staten för att systematiskt arbeta bort köerna, minska väntetiderna och se till att folk blir behandlade i tid. Det är detta som gör att man kan vara optimistisk när det gäller att få en vårdgaranti som faktiskt fungerar så att det inte bara blir ett löfte som är utan värde.

Jag är övertygad om att Sveriges landstingspolitiker är intresserade av att så snabbt som möjligt få en verklig vårdgaranti som täcker alla diagnoser. Det gäller att bedöma från vilket datum som vårdgarantin kan införas med hänsyn till de problem som kan finnas i olika landsting. Jag är ganska optimistisk om att vi kommer att få en överenskommelse i landstingsvärlden om en vårdgaranti inom de närmaste åren. Det kan kanske gå snabbare. Det får vi se när vi sätter oss ned och förhandlar färdigt med Landstingsförbundet.

Anf. 111 ANNE MARIE BRODÉN (m) replik:

Fru talman! Jag måste ändå ställa frågan igen till socialministern. Även om köerna minskar och väntetiderna blir kortare är de ju fortfarande förskräckligt långa. Är inte det ett stort bekymmer?

Anf. 112 Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik:

Fru talman! Jag förstår att frågan är retorisk och egentligen inte ska besvaras. Det vore egendomligt om en socialminister sade att det inte var något bekymmer att folk väntar på vård. Jag utgår ifrån att Anne Marie Brodén räknar med att jag ska säga att det är ett bekymmer. Det är just därför vi arbetar med det. Det är just därför vi ska ha en vårdgaranti. Det värsta som kan hända är att man utlovar en vårdgaranti som inte betyder någonting. Då har vi inte bara gjort någonting som är meningslöst, utan risken finns att de människor som väntar tappar förtroendet inte bara för sjukvården utan också för politikerna. Det är därför jag säger att vi ska veta att det också fungerar.

Anf. 113 Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp):

Fru talman! Folkpartiet liberalernas uppfattning är, och har varit, att sjukvården ska ges efter behov och vara gemensamt finansierad, det vill säga genom skatter. Patientens viktiga val gäller valet av vårdgivare och val av behandling, inte finansieringsformen. En behovsbaserad sjukvård är den enda modell som lever upp till en jämlik behandling av patienterna.

Det finns plats i svensk sjukvård för åtskilligt mer av etableringsfrihet, privata och kooperativa alternativ, avknoppningar och andra fristående vårdgivare. Men enligt vår uppfattning finns det inte plats i svensk sjukvård för vårdgivare som arbetar med hjälp av skattemedel och tror att de kan ge vård som betalas privat eller genom försäkringsbolag med förtur så att landstingens patienter får vänta därför att de som betalar går före. Avtal mellan landstingen och vårdgivarna ska säkra att sådant inte kan förekomma.

Fru talman! Från en del håll har det föreslagits att hela system ska byggas upp kring att finansiärer av sjukvård konkurrerar om medborgarna. Olika modeller för detta har figurerat i debatten. Den vanligaste är någon typ av obligatorisk sjukvårdsförsäkring med konkurrens mellan försäkringsbolagen men under statlig kontroll.

Prot. 2002/03:12
6 november

Allmänpolitisk debatt

*Hälsa- och sjukvård,
socialfrågor och
ohälsa*

Folkpartiet tror inte på den lösningen. Vi menar att en sammanhållen finansiering av sjukvården är bäst av flera skäl. Främst är det oacceptabelt att tänka sig att patienterna ska få olika bra vård beroende på att man valt olika försäkringsnivå. Varken allmänhet eller vårdpersonal skulle acceptera att patienter skulle nekas vissa behandlingar bara för att de har valt en billig försäkring.

En annan viktig invändning är att erfarenheterna av försäkringsbaserad sjukvård visar att den aktivt inskränker patienternas valfrihet. Försäkringsbolag som verkar inom ett sådant system hänvisar normalt patienterna till ett fåtal vårdgivare som bolaget har avtal med. Dessutom använder bolag som är sjukvårdsförsäkrare en rad metoder för att slippa de här kostsamma patienterna.

Därför ska den skattebetalda sjukvården vara så bra att någon efterfrågan på sådana försäkringslösningar inte kan finnas kvar. En central fråga i det här sammanhanget är en fungerande vårdgaranti. Vi har ju nu hört från socialminister Lars Engqvist att Socialdemokraterna är beredda att införa en vårdgaranti, men vi kan inte få reda på riktigt när. Vi tror att den går att genomföra ganska omedelbart. I våra budgetförslag har vi avsatt pengar. Vi tror att det behövs en del pengar i inledningsskedet. Men på sikt behövs inga mer pengar när köerna är borta och vi har fått vården att fungera på det sätt som vi vill att den ska fungera.

Fru talman! Folkhälso- och sjukvårdsarbete bygger på att varje människa är unik och värdefull oavsett kön, ålder, ursprung, sexuell läggning, funktionshinder med mera. Den som drabbas av sjukdom tappar inte heller sitt värde och har samma rätt att bli behandlad med respekt som de friska. Att vi solidariskt ansvarar för det mesta av varandras hälso- och sjukvård via skatten är medmänskligt viktigt. Ingen ska behöva avstå från vård av ekonomiska skäl eller betala höga försäkringspremier.

Fru talman! Sjukvården står inför stora utmaningar. Ständigt görs nya landvinningar inom sjukvårdsområdet. Det handlar om nya behandlingsmetoder, mer skonsamma operationer och mer effektiva läkemedel. Alltför många människor kan botas eller åtminstone få ett bättre liv. För att det ska vara möjligt att dra fördel av de här nya landvinningarna krävs att det finns personal som kan utföra allt detta.

Om ingenting görs kommer Sverige att få en skriande brist på vårdpersonal. Redan i dag duggar larmrapporterna tätt om personalbrist. Samtidigt blir den personal som är anställd och jobbar i dag alltmer belastad. Utbrändheten ökar, och det är slående att ökningen av antalet långtids-sjukskrivningar varit så stor inom just hälso- och sjukvården. Den statliga utredningen om ett välfärdsbokslut konstaterar att 38 % av samtliga sysselsatta män och 46 % av alla sysselsatta kvinnor anser sig ha ett påfrestande arbete. Bland kvinnliga sjuksköterskor och verksamma inom psykiatrisk vård var motsvarande andel nästan dubbelt så hög, 80 % eller mer.

Det behövs många olika inslag för att förbättra den här situationen. Ett är makten över arbetstiden. Man måste kunna välja sin arbetstid. Man måste kunna påverka sin arbetssituation på många sätt. Som anställd måste man ha makt över sitt arbete. Det tror vi är en väldigt viktig faktor för att man ska kunna känna att man utträttar ett bra jobb. Naturligtvis behövs också vidareutbildning och sådana saker som gör att människor känner att de kan utvecklas i sitt arbete. Det är egentligen en skandal att

vi inte tar till vara alla de människor som har en utländsk vårdutbildning och som i dag arbetar inom andra yrken.

Det har varit intressant att läsa och höra socialministerns senaste funderingar kring framtidens sjukvård. En del kan vi nog tycka är ganska bra. Jag tycker att det är ganska intressant med utvecklingen av samarbetet inom EU. Vi har också tagit upp det i vår sjukvårdsmotion. Jag har en fråga till Lars Engqvist. Jag undrar om han har funderat något på finansieringsfrågan. Där kan jag se vissa problem.

Ett annat problem som också finns är hur det ska bli med landstingens planeringsansvar. Kommer det att förändras? Kan man se några lösningar på detta? Jag skulle vara glad att få svar på det.

Anf. 114 Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik:

Fru talman! När EU:s hälsoministerråd för första gången diskuterade de domar som var klara, det vill säga i första hand den här Kohl- och Deckerdomen, fanns det en omedelbar reaktion från samtliga EU:s medlemsstater att man skulle motverka det som kallas för *cross-border care*. I stället skulle man kräva en ändring av traktatet.

Den fortsatta diskussionen har lett till en annan hållning – och där har jag bidragit – nämligen att vi bör vända på diskussionen och fråga hur långt vi med ett väl fungerande sjukvårdssystem som ger vård på lika villkor i stället kan utveckla den internationella vården.

Nu har det tillsatts en arbetsgrupp kring detta som jag har förmånen att ingå i. Vi har vårt första sammanträde i december. Vi vet inte riktigt hur långt man kan komma. Problemet är dels de nationella finansieringssystemen som vi måste försäkra oss om, dels att vi måste vara säkra på att den vård man får håller en hög kvalitet. Jag har inget riktigt bra svar på Kerstin Heinemanns frågor, men det är dem vi ska diskutera. Jag hoppas kunna få återkomma och redovisa hur de här diskussionerna går. Men att bejaka ett internationellt samarbete för patienternas och sjukvårdens bästa är ju en bättre väg än att försöka förhindra en utveckling där man söker vård i andra länder.

Anf. 115 Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Fru talman! Jag kan helt hålla med om det. Vi ser också gärna en utveckling av ett samarbete, kanske inte minst när det gäller den högspecialiserade vården. I framtiden kanske inte varje land kan ha resurser för denna. Vi hade tidigare ett samarbete till exempel om hjärtransplantationer som vi inte kunde genomföra själva. Det var ganska mycket bråk och krångligheter omkring detta, vilket jag minns en del av.

Jag tror inte att en massa människor kommer att åka ut i Europa, men om utvecklingen skulle fortsätta och betydligt fler skulle söka vård där, åtminstone i näraliggande länder, kan det uppstå vissa problem för landstingen att planera sin sjukvård så som de enligt lag är skyldiga att göra i dag. Det gäller här problem som man utan att för den skull stoppa upp arbetet bör ta sig en ordentlig funderare på.

Anf. 116 HANS UNANDER (s):

Fru talman! Jag skulle vilja ta upp ett problem som jag har stött på många gånger under senare år och som gäller långtidssjukskrivna personer. Det finns långtidssjukskrivna som länge varit anställda hos en ar-

Prot. 2002/03:12
6 november

Allmänpolitisk debatt

Hälsa- och sjukvård,
socialfrågor och
ohälsa

betsgivare men vilka under en längre tid inte fått möjlighet till retroaktiv sjukpenning. Jag tycker att detta är en väldigt viktig fråga. De som drabbats av långtidssjukskrivning drabbas en gång till när de inte får del av retroaktiva lönehöjningar.

Man har förklarat för mig att det här beror på en lagtillämpning från försäkringskassornas sida. Dagens system slår ytterligare en gång mot de här personerna.

Jag tycker att detta är mycket allvarligt och en viktig fråga att ta upp. Handläggningen behöver ses över och stärkas upp.

Anf. 117 ANITA SIDÉN (m):

Fru talman! Barn har rätt att vara barn och att utvecklas i den bästa trygghet som vuxenvärlden kan åstadkomma. Vi vet dock att varje år tiotusentals kvinnor misshandlas av sina män och att det i många av dessa hem finns barn – barn som inte kan få en blund i ögonen när misshandeln pågår.

Upprepade gånger har dessa barn tvingats bevittna att deras mammor utsatts för hot och våld, upplevelser som sätter djupa spår i barnens psykiska hälsa och utveckling och som ger mardrömmar, otrygghet och skuldkänslor. Även om barnen kryper under sängen, drar täcket över huvudet och håller för öronen så når slagen fram. Barn tror ofta att de är ensamma om att ha det så här. Inte bara de kvinnor som utsatts för misshandel blir offer utan också deras barn. Att vara vittne till våld är också att vara utsatt för våld.

Barn blir alltså vittnen till våld i sin egen familj, men de är ju inte bara vittnen till våld utan de blir också själva utsatta för våld. Det är inte ovanligt att dessa barn blir nästa generations förövare.

Fru talman! Det finns ingen statistik över hur många barn som ser sin mamma misshandlas, men de är tyvärr förskräckande många. I ett civiliserat samhälle borde antalet vara noll. Hemmet ska kunna ge den trygga tillvaro som ett barn så väl behöver under sin uppväxt, men i stället utsätts en del barn direkt eller indirekt för fysisk eller psykisk misshandel där den ene vuxne misshandlar den andra. Dessa utsatta barn borde få tillgång till stödperson.

Enligt FN:s barnkonvention artikel 19 har barn rätt att skyddas både mot fysiskt och mot psykiskt våld. Grundprincipen i konventionen är att barnets bästa ska stå i centrum. Barn som bevittnar våld i sin familj har rätt att få hjälp, men vi vet att det finns brister i det avseendet. Därför måste både polis och hälso- och sjukvård rutinmässigt fråga om det finns barn i de hem där kvinnor misshandlas. Utsatta barn har rätt att få bättre skydd än de får i dag. Alla barn ska naturligtvis ha rätt till ett gott skydd.

Det är nödvändigt att lyfta fram de barn som växer upp i misshandelsmiljöer och blir vittnen till våld. Barn måste få bekräftat att det som hänt verkligen har hänt. Ofta tror barn att det är deras fel att föräldrar slåss. Det gäller att lyfta ansvaret från barn till de vuxna.

Men vem ska man vara lojal mot när den ene föräldern ibland blir som förbyt? Får man älska en pappa som slår mamma? Hur kan en snäll vuxen lekkamrat förvandlas till en våldsam person, som hotar och misshandlar? Allt det här är förvirrande och mycket svårt att förstå för barn och även för oss vuxna.

Barn som växer upp i familjer där våld förekommer flyr ofta in i en fantasivärld för att stå ut och kunna överleva. Dessa barn har inte valt sin tillvaro och kan inte ta sig därifrån men far oerhört illa av att bara vara där.

Fru talman! I juridisk mening är dessa utsatta barn inte offer men tar oerhörd skada i sin utveckling. De måste få hjälp med att läka sina sår. Det är viktigt att ett samhälle tar hand om brottsoffer, men barnpsykiatri har långa köer, och det har i många fall varit omöjligt att ens få ställa sig i kö, om mamman och barnet saknat fast adress. Här behövs konkreta åtgärder för att stärka barnens rättigheter.

Enligt rapporten och pilotstudien *Barn som bevittnat våld mot mamma* är det ovanligt att barn vars mammor misshandlas uppmärksammas och fått stöd av omgivningen. I stället är det mamman som fått barnets tröst. Barnets upplevelser har mycket sällan berörts.

Skulle det inte vara rimligt att begreppet brottsoffer utvidgas till att omfatta dessa utsatta barn? De är ju offer för brott – brott begångna av den som borde vara den störste beskyddaren. Samhället måste vara starkt när ett barn behöver stöd och hjälp.

Fru talman! I en interpellationsdebatt har det nya statsrådet Morgan Johansson sagt att en kartläggning behövs, men det räcker inte. Anser inte ministern att det behövs konkreta åtgärder för att dessa utsatta barn ska få en tryggad tillvaro med god hälsa?

Anf. 118 MIA FRANZÉN (fp):

Fru talman! Vi är nu så pass få i salen att jag tänkte passa på att tala om någonting som jag brinner väldigt starkt för, nämligen de oskyddade barnens rätt. Det gäller barn som befinner sig i skilsmässor eller separationer, situationer som är väldigt svåra både för barnen och för de vuxna.

Jag har skrivit en motion om detta, och jag tänker nu pröva en okonventionell metod eftersom vi är så få här inne. Om ni inte gillar motion nr So67 kan ni bua nu. Jag ber er också att ta ett djupt andetag, ta upp ett par barnglasögon som ligger i bänken och sätta på er dem. – Jag ser en som gör det.

De här barnglasögonen är imaginära och visar vilket sinne ni har. Vad händer när ni sätter på er dem? Jo, ni får ett helt annat perspektiv. Det är svårt att vara liten och göra sig hörd. Vi kan väl alla vara tacksamma för att vi inte behöver var sitt ombud som för vår talan.

Problemet för barn som hamnar i en skilsmässosituation är att de inte alltid lyckas göra sig hörda. Föräldrarna befinner sig i känslostormar och klarar inte att skilja mellan vad som är barnets bästa och vad som är en ljuvlig hämnd mot den före detta partnern.

De allra flesta föräldrar klarar att lösa de här problemen och få till stånd en dräglig situation för sina barn även framgent, men det finns barn som blir väldigt lidande i skilsmäso- och separationssituationer. Jag skulle vilja att man undersökte möjligheterna att införa juridiskt ombud för barnet. Det finns möjlighet att få juridiskt ombud förordnat när en tvist uppstår mellan föräldrar om umgänge och sådant, ett ombud som företräder respektive förälder, men ingen företräder barnet.

Jag tror att ursprungstanken var att de juridiska ombud som företände mamma och pappa skulle titta på hur den samlade situationen för barnet såg ut, men det fungerar de facto inte så. Det är svårt för ett om-

bud för endera parten att företräda även barnet. Jag tror alltså att man skulle titta på att införa ett juridiskt ombud för barnen.

Vi har lagstiftning. Vi har föräldrabalken där det står väldigt fina saker om barnets trygghet, rätt till trygghet och rätt till båda föräldrarna. Vi har FN:s barnkonvention som säger mycket fina saker om vad barnen har rätt till. Vi har också barnets bästa som väldigt många talar fint om, men, som sagt: När man hamnar i en känslostorm är det väldigt svårt att se riktigt klart vad som är barnets bästa och att göra skillnad på vad som står en själv närmast och vad som är barnets bästa.

Det behövs någon som bevakar barnets rättigheter. Det behövs också en samlad dokumentation över vad det finns för rättigheter för barnen. Nu är det här spritt, och det finns ingen ordentlig dokumentation förutom FN:s barnkonvention, som inte alltid följs. Jag tror att man måste upprätta en barnrättspolicy eller, som min kollega Johan Pehrson har gått ut och sagt: Man kanske skulle titta på att införa en barnbalk, som alltså utgår från barnperspektivet från början.

Alternativen är många, och jag tror att man måste se över detta. Det är många barn som lider i dag, som har sömnproblem, viktproblem och alla möjliga former av svårigheter att växa upp. Om vi inte vågar fråga barnen hur de mår i dag, hur ska vi då kunna möta deras blickar om några år? Vilka konsekvenser får det för hela samhället och framtiden?

Anf. 119 ULRIK LINDGREN (kd):

Fru talman! På samma tema som föregående talare, Mia Franzén, skulle jag vilja börja med att citera Barnkonventionen om barnens rättigheter, artikel 27, punkt 1. Där står det: "Konventionsstaterna erkänner rätten för varje barn till den levnadsstandard som krävs för barnets fysiska, psykiska, andliga, moraliska och sociala utveckling." Det tycker jag är en förnämlig artikel att ta till utgångspunkt för allt arbete som gäller att gynna barn på alla sätt i ett samhälle som Sverige.

Alla har vi ju tron att barn i Sverige jämfört med ett antal andra länder har det bra, och det äger sin riktighet. Men jag tycker att vi också ska notera ett antal larmklockor efter åtta år av socialdemokratiskt styre om vart det bär hän. Jag tycker att det är trenden som är det allvarliga, det verkligt oroande.

Rädda Barnen redovisade i en studie i mars i år genom professor Tapio Salonen att 345 000 barn i Sverige finns i fattiga familjer. Begreppet "fattiga" kan man alltid diskutera, men det var deras definition. Det är ungefär vart femte barn. Nästan hälften av dessa barn har utländsk bakgrund.

Beträffande hälsa bland barn i Sverige finns rapporten *Elevhälsa*, en enkätundersökning som gjordes i maj bland skolsköterskor, skolpsykologer och skolkuratorer. Den redovisar att 90 % av de tillfrågade hade den uppfattningen om elevernas hälsotillstånd att elevernas psykiska hälsotillstånd är sämre nu än för tio år sedan. 90 % av de tillfrågade ansåg också att andelen elever med övervikt, påtaglig stress, koncentrationsproblem och problematiska familjesituationer har ökat jämfört med för tio år sedan. Alla har vi tagit del av ett otal andra vittnesbörd från enskilda aktörer som kommer i kontakt med barn och som på olika sätt är engagerade i deras villkor, och de vittnar alla om ökad stress, nyfattigdom, oförmåga att komma åt mobbning i skolorna, en accelererande

drogkultur under 90-talet och en ökad tolerans och nonchalans även för narkotika.

I kommunerna vet vi att institutionsplaceringarna av barn och ungdomar ökar till följd av ökande drogmissbruk, kriminalitet, psykiatriska bekymmer och en problematisk familjesituation, inte minst i samband med skilsmässor. I många kommuner är dubbelt så många beroende av socialbidrag som för tio år sedan. Hur kommer det att bli för dessa socialbidragsberoende, och för många människor som lever på den ekonomiska marginalen, om konjunkturerna vänder nedåt och efter att vi har sett en ny kommunal skatteköj gå fram över landet nu i höst?

Handikapporganisationerna berättar med stigande vrede om att det är allt tuffare och en ständig kamp att få det lagen anger inom till exempel LSS-området för funktionshindrade barn och ungdomar. En av de mest besvärade köerna inom hälso- och sjukvården är kön till BUP, barn- och ungdomspsykiatri.

Familjeminister Berit Andnor har angett att hon är oroad över de ökade klassklyftorna i Sverige och lovar att följa utvecklingen noga. Nu har socialminister Engqvist gått, förstår jag, men en ny minister finns på plats i form av Morgan Johansson, och frågan bör då ställas till honom: Är du något mer än oroad över utvecklingen, som Berit Andnor har angett? Är du också färdig för nästa steg, nämligen att börja göra lite mera verkstad av hur barn har det i Sverige? Det räcker ju inte med att vara orolig. Vi måste också komma till ett helt annat görande runtom i kommunerna i Sverige.

Verkstad som har betydelse för barn i riskmiljö bedrivs i familjerna, som alla vet. När föräldrarna inte räcker till i olika sammanhang är det kommunerna som måste ta vid och komplettera. Det är enormt tungt att ersätta föräldrarna, men man bör ändå söka komplettera föräldrarna med de förluster som barnet har gjort.

Det är hög tid att visa föräldrarna förtroendet att de är de bästa och viktigaste drog- och brottsförebyggarna. Det vi fortfarande ser från vänsidersidan i svensk politik är motsatsen, nu senast visad i samband med maxtaxan i barnomsorgen. Överheten vet bäst hur varje familj ska leva i Sverige och hur man ska ta hand om sina barn. Föräldrar är människor som inte vet bäst själva. De behöver överhetens guidning – den s-märkta guidningen.

Det offentliga via kommuner och landsting kan aldrig ersätta den resurs som föräldrarna utgör. Därtill är det så att maxtaxan försvårar för kommunerna att bistå de föräldrar som inte räcker till för sina barn genom att kommunerna har blivit tvungna att medfinansiera maxtaxan, och med den ekonomiska press som kommunerna är utsatta för har det resulterat i större barngrupper och färre personal per barn i barnomsorgen. Fler barn per vuxen försvårar möjligheterna till insatser för utsatta barn.

För att nå fram till barn som har olika bekymmer med sorg, med förluster, med övergrepp och annat, fordras att någon vuxen har tillräcklig tid för att etablera en relation till barnet. Många kommuner sliter hårt med att på olika sätt nå utsatta barn i olika riskzoner. Var finns förståelsen och stödet hos vänstersidan för kommunernas arbete? Var finns programstödet och stimulanspengarna för olika åtgärder? När kommer det helhjärtade stödet för föräldrarnas avgörande och viktiga insats för barnen?

Prot. 2002/03:12
6 november

Allmänpolitisk debatt

*Hälso- och sjukvård,
socialfrågor och
ohälsa*

Anf. 120 INGRID BURMAN (v):

Fru talman! Även jag tänker tala om barn. Det finns många barn i Sverige i dag som har det bra. Många har en god hälsa och goda möjligheter till ett rikt liv, men det gäller ju som sagt inte alla barn.

Det är så som föregående talare sade: 345 000 barn lever i fattigdom. Men vi ska också konstatera att under föregående mandatperiod, mellan 1998 och 2002, vände vi trenden. Från det att antalet barn som finns i hushåll i relativ fattigdom har ökat från 90-talets början så bröts den trenden under förra mandatperioden. Men det räcker inte, för fortfarande är det ett förfärligt stort antal som lever under bistra förhållanden. Vi måste också konstatera att klyftorna mellan olika barn i samhället har ökat.

1990-talets besparingar drabbar i stor utsträckning barnen och deras familjer. Sedan har konjunkturen förbättrats. Det har inneburit att standarden har förbättrats för många men inte för alla.

Barn som växer upp med arbetslösa eller ensamstående föräldrar har inte fått del av standardförbättringen. I stället visar det sig att skillnaderna har ökat mellan olika hushållstyper. Barn som levde i hushåll med ensamstående föräldrar 1999 har 5 % lägre inkomst än vad motsvarande grupp hade 1991. Under 90-talet levde ungefär 11–12 % av barnen i familjer med inkomster under socialbidragsnormen i mer än tre år. Det här är siffror att ta ett ansvar för.

Under föregående mandatperiod gjordes en del och trenden bröts. Vi förstärkte bland annat socialtjänstlagen. Men om vi ska kunna fortsätta arbetet för att nå de här barnen finns det ytterligare några saker som ska göras. En del gäller just socialtjänstlagen. Det handlar bland annat om att se till att vi inte minskar socialbidragen när vi genomför generella barnbidragshöjningar. I dag minskar nämligen föräldrarnas försörjningsstöd när barnbidraget höjs. Det betyder att redan utsatta barn inte får del av den ökade välfärden på samma sätt som andra barn.

Vi menar att det är viktigt att vi nu ändrar i socialtjänstlagen så att barnbidragen undantas från socialbidragsnormen, så att kommande barnbidragshöjningar kommer alla till del, även de fattigaste hushållen.

Vi menar också att familjer inte ska ha reducerat bidrag på grund av att ungdomar i familjen exempelvis sommarjobbar. Vi vet att föräldrarnas försörjningsstöd i dag reduceras när barn i hushåll som lever med socialbidrag får ett sommarjobb.

Vi säger också att det är viktigt att FN:s barnkonvention ska tillämpas vid alla beslut som socialtjänsten tar. Socialstyrelsen har gjort en uppföljning av biståndsbeslut. Den visar att man i 80 % av alla beslut inte har vägt in barnets bästa. Det är viktigt att göra ändringar så att barnets bästa också genomsyrar socialtjänstens arbete.

Det handlar också om andra åtgärder. Det handlar om att höja bostadsbidrag och underhållsstöd. Det är träffsäkra instrument om vi vill hjälpa de här hushållen där så många barn framlever sin barndom i fattigdom.

Hittills har vi haft svårt att få gehör för våra förslag. De borgerliga partierna talar om bidragsberoende när vi talar om vikten av att förstärka de här familjernas ekonomi. Socialdemokraterna talar ofta om marginaleffekter. Det här är vuxenvärldens diskussion.

För att förhindra att de här barnen fortsätter att betala priset för att en vuxenvärld diskuterar om det handlar om bidragsberoende eller margina-leffekter krävs i stället att vi samlar oss och genomför åtgärder nu. Gläd-jande nog är vi också överens med regeringen och Miljöpartiet om att rikta åtgärder mot de här barnfamiljerna under mandatperioden. I det så kallade 121-punktsprogrammet har vi kommit överens om det. Det kan handla om bostadsbidrag, underhållsstöd och kanske om fria läkemedel.

Vad vi hittills inte har fått gehör för är förändringarna i socialtjänstla-gen. Vad säger då vår nya minister Morgan Johansson? Är Morgan Jo-hansson beredd att vidta åtgärder för att säkra att även barn som lever i hushåll med socialbidrag får del av framtida barnbidragshöjningar? Är Morgan Johansson beredd att vidta åtgärder så att barn som sommararbe-tar får behålla en del av sin inkomst? Är Morgan Johansson beredd att vidta åtgärder så att barnens bästa vägs in när socialtjänsten fattar beslut om bistånd? Det är angelägna frågor, och jag hoppas att Morgan Johans-son har möjlighet att lämna svar på dem.

Anf. 121 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s):

Fru talman! Det är inte värdigt en välfärdsstat att den som fastnat i missbruk inte får vård. Det är inte värdigt en välfärdsstat att det finns barn som är rädda för att gå hem från skolan på fredagseftermiddagen, rädda för vad pappa ska utsätta dem eller deras mamma för under helgen. Det är inte värdigt en välfärdsstat att människor tvingas somna på en parksoffa.

Väljarna gav oss folkvalda ett tydligt uppdrag. Väljarna sade: Vi är trötta på egoism och växande klassklyftor. Vi avvisar systemskifte och privatiseringar. Vi vill ha en välfärdsstat byggd på skattefinansiering och demokratisk styrning där välfärden fördelas efter behov och inte efter betalningsförmåga. Så var vårt uppdrag.

Väljarna sade: Återupprätta välfärdsstaten, men kanske inte i detalj på alla sätt som man har haft tidigare. Vi vill ha en modern välfärdsstat som likväl klarar av att leva upp till de stolta värdeord som den ska byggas på: trygghet, solidaritet, rättvisa, jämlikhet.

Detta synsätt och uppdrag har satt spår i regeringen. Regeringsom-bildningen innebar att Socialdepartementet stärktes. Det var en tydlig signal om att vi avser att sätta välfärdspolitiken i centrum, välfärdspoliti-ken i bred mening. Det handlar naturligtvis om de stora verksamheterna: sjukvården, äldreomsorgen, barnomsorgen och skolan. Det handlar natur-ligtvis om våra försäkringar, pensioner och bidrag men också om social-politiken i snävare mening, nämligen den politik som syftar till att hjälpa de människor som har det allra svårast i samhället: de som fastnat i miss-bruk, hemlöshet, barn och ungdomar som far illa.

Väljarna sade: Välfärden för alla måste gå före skattesänkningar för ett fåtal. Det gäller också den egentliga socialpolitiken – den som söker hjälpa barn som far illa, ungdomar som håller på att hamna i kriminalitet, missbrukare som tvingas jaga pengar dag efter dag, ofta via brott, tiggeri eller prostitution för att finansiera sitt missbruk, människor som tvingas sova på parksoffor och i trappuppgångar.

Socialtjänsten är central i det avseendet. Vi har talat mycket om vård, skola och omsorg under valrörelsen, och det har varit rätt. Men kanske

har vi ofta glömt att välfärdsstaten ska återupprättas för alla. Om den ska återupprättas för alla måste också socialtjänsten lyftas fram.

Vi har bakom oss ett 90-tal då kommunerna fick allt mindre resurser samtidigt som de sociala problemen ökade. På många håll skars socialtjänsten ned samtidigt som ärendena samlades på hög. Socialsekreterarna fick allt fler trasiga och utsatta människor att hjälpa – med ekonomiskt bistånd, med missbrukarvård, med boende, med arbete och utbildning. Det paradoxala var att det sällan finns någon samhällsekonomi i sådana nedskärningar. När de anställda inom socialtjänsten pressas till sitt yttersta hinner de till slut bara med det allra nödvändigaste, nämligen att ge människor tak över huvudet för natten och mat för dagen. Då hinner man inte gå till roten med det som är själva problemet – arbete, utbildning, fast bostad, vård för sitt missbruk. Till det finns inte tid och pengar. Det leder i sin förlängning till att socialbidragstagandet snarare ökar än minskar.

Regeringen har satt upp ett mål om att socialbidragsberoendet ska halveras till år 2004 i förhållande till 1999. Vi är på god väg med det. Antalet socialbidragstagare omräknat till helårsekvivalenter, som det heter på byråkratspråk, har minskat med över 20 % på bara två år. Det hänger förstås ihop med att sysselsättningen har ökat men också med att bidrag och försäkringar förstärkts, till exempel i form av höjt barnbidrag.

Den generella välfärdspolitiken är förstås viktig. Den är grunden för socialdemokratiens samhällsmodell. Men den måste kompletteras med riktade insatser för dem som har det allra svårast. Min poäng är att om vi ska lyckas uppnå målet om ett halverat socialbidragsberoende måste vi våga satsa på socialtjänsten framöver. Då måste vi ge alla de människor som arbetar i socialtjänsten runtom i landets kommuner möjlighet att hjälpa människor med deras problem från grunden i stället för att bara betala ut socialbidrag.

Ibland ser man dessa samband mycket konkret. I söndags läste jag i Sydsvenska Dagbladet om Anders som går på amfetamin och måste dra in 1 000 kr om dagen för att finansiera sitt missbruk. Förra fredagen bröt han sig in i 15 bilar för att stjäla bilstereoapparater. Han ensam stod för hälften av alla bilinbrott i Malmö just den fredagen.

Tänk om vi hade kunnat hjälpa Anders för tjugo tjugofem år sedan – han är 40 år i dag. Hur mycket mänskligt lidande hade inte besparats, både Anders själv naturligtvis, men också dem som utsatts för de brott som han begår. Och tänk om vi i dag med vårdinsatser skulle kunna hjälpa Anders att bli av med sitt missbruk. Det kostar kanske en slant, och det kommer det att göra. Men skulle inte samhället som helhet på sikt ändå tjäna på det?

Jag har i bakhuvudet de fakta som säger att institutionsvården för missbrukare rustades ned under 1990-talet, alltså samtidigt som antalet tunga missbrukare ökade. Där vill jag se en förändring.

Samtidigt är socialtjänsten också ett kommunalt ansvarsområde. Staten handhar lagstiftningen, men kommunerna sitter på mycket av pengarna. Det gäller därför för stat och kommun att jobba tillsammans och flytta fram positionerna på detta område. Jag hoppas att jag ska kunna få till stånd ett sådant samarbete under den innevarande mandatperioden.

Detsamma gäller den bredare frågan om hemlöshet. Det är en skam för Sverige att vi har hundratals, kanske tusentals, människor som

tvingas sova i parker och i trappuppgångar, och som drivs från härbärge till härbärge. Också här måste vi arbeta nära kommunerna, men jag hoppas under mandatperioden kunna presentera nya statliga initiativ för att minska hemlösheten. Bostadsbyggandet är bara en del av åtgärderna. Ofta måste man också sätta in sociala insatser för att komma till rätta med den enskildes problem.

Jag nämnde Anders i Malmö och frågade mig hur mycket vi hade kunnat spara om samhället hade ingripit i tid. Hur tar vi hand om de barn och tonåringar som håller på att hamna snett? Hur tar vi hand om de barn som far illa? Hur fungerar hemmen för vård och boende för ungdomar och de familjehem där många placeras? Hur tar kommunerna hand om de barn och ungdomar som varit i institutionsvården när de väl släpps ut igen?

Socialtjänstlagen infördes för 20 år sedan, och under den tiden har det inte gjorts någon ordentlig genomlysning av hur den sociala barn- och ungdomsvården fungerar i Sverige. Jag vill därför att en sådan görs, och min ambition är att en sådan genomlysning under mandatperioden ska kunna leda fram till en nationell handlingsplan för den sociala barn- och ungdomsvården i Sverige.

I det här sammanhanget vill jag också nämna alkoholpolitiken. Vi har, inte minst under allhelgonahelgen, kunnat se hur drickandet särskilt i ungdomsgruppen har ökat. Jag står för en fortsatt ansvarstagande linje när det gäller alkoholpolitiken. Jag avvisar bestämt de alkoholliberala tendenser som gripit kring sig särskilt på högerkanten.

Detta har jag med mig från min erfarenhet på det kriminalpolitiska området. Det finns inget kriminalpolitiskt samband som är lika starkt som sambandet mellan våld och alkohol. Jag avvisar synen där man utmålar det nästan som en mänsklig rättighet att få handla sprit på krogen när solen går upp. Det är inte fallet. Vi som håller på måttligheten i alkoholpolitiken måste underkasta oss vissa regler för att kunna skydda de människor som har det svårare med alkoholen. Den restriktiva hållningen kommer jag också att stå för.

Jag vill även ta upp frågan om tobakens verkningar, som jag fortfarande betraktar som det stora folkhälsoproblemet. Vi har uppnått WHO:s mål om att 80 % av befolkningen ska vara rökfri, men samtidigt ser vi en tendens att rökningen och snusandet speciellt bland de unga ökar.

Jag följer särskilt noga detta arbete. Det gäller framför allt frågan om att skapa rökfrihet på krogar och restauranger till år 2004. Jag är inte heller rädd för att gå fram med en skarpare lagstiftning under mandatperioden om det skulle behövas.

I anslutning till detta vill jag också säga att vi får diskutera folkhälsopolitiken när folkhälsopropositionen kommer. Jag avser att försöka presentera en folkhälsoproposition redan i höst, som bygger vidare på den utredning som finns.

Detta är alltså dagordningen, fru talman, för min del: socialtjänsten, barn- och ungdomsvården, kampen mot narkotika, missbrukarvården, hemlösheten, alkoholen och tobaken samt folkhälsopolitiken. Det är en bra dagordning, och jag ser fram emot ett gott samarbete med riksdagens samtliga partier kring dessa frågor.

Prot. 2002/03:12
6 november

Allmänpolitisk debatt

*Hälso- och sjukvård,
socialfrågor och
ohälsa*

Anf. 122 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag vill börja med att önska det nya statsrådet Morgan Johansson lycka till i ett viktigt arbete.

I mitt anförande tog jag upp frågan om hiv/aids, som är ett jättehot mot folkhälsan. Det utgör en global epidemi med centrum i de allra fattigaste regionerna i världen. Sverige har en mycket viktig uppgift i det internationella folkhälsoarbetet. Hivviruset skyr ju inga gränser.

Jag skulle vilja fråga hur Sveriges folkhälsominister ser på det internationella folkhälsoarbetet i allmänhet och hiv/aids-frågorna i synnerhet.

Anf. 123 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Jag instämmer helt och fullt i Kenneth Johanssons beskrivning av att vi har ett viktigt uppdrag när det gäller internationella frågor av det här slaget. Vi kan framför allt påverka inom ramen för de biståndsmedel som vi har. I folkhälsopropositionen kommer det att finnas med skrivningar om det arbetet.

Anf. 124 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Det är bra att vi är överens om att det behövs ett intensifierat arbete, och jag utgår från att vi också är överens om att det gäller på både internationell och nationell nivå.

Det statsrådet tar upp om biståndsinsatserna är en bra signal eftersom hälsofrågor kring hiv erfarenhetsmässigt många gånger kommer i skymundan i det viktiga fattigdomsbekämpandet. Dessa får inte stå mot varandra. Det måste vara fråga om både-och.

Jag ser fram emot kraftfulla insatser och uppmanar till en offensiv kamp mot hiv/aids. Det är viktigt för vår överlevnad, för medmänsklighet och för kärlek.

Anf. 125 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Jag delar Kenneth Johanssons uppfattning i detta.

När det gäller biståndsbudgeten har Jan O Karlsson hand om den. Glöm inte bort att vi gör en upptrappning av satsningarna i biståndet generellt, och dessa frågor är en del av det spektrumet. Det är viktigt för oss att fortsätta det jobb som vi har inlett.

Anf. 126 LARS GUSTAFSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag vill först gratulera Morgan Johansson till hans uppdrag, som kommer att vara mycket viktigt.

Jag vill tala lite grann om missbrukarvården.

Det har genom åren visat sig, och efter en del besök på vårdanstalter för missbrukare har jag fått bekräftat, att det finns ett glapp mellan de olika vårdenheterna landstinget, kommunen och staten.

Individen upplever att det finns gränser mellan dessa enheter som han måste ta sig över när han ska gå från den ena vården till den andra. Det i sin tur innebär att det inte finns någon som tar kontakt med honom när han kommer hem, och snart är han åter i missbruket.

Landstinget finansierar avgiftningen, men sedan vill kommunen inte finansiera hans vistelse på stället. På så sätt hamnar han i en rundgång

som leder till att han snart är tillbaka bland dem som hämtar radioapparater i bilar i Malmö.

Jag undrar vilka tankar Morgan Johansson har kring frågan hur vi ska kunna få de insatser som samhället gör att bli en gemensam insats så att inte individen ska vara den som måste klättra över varje staket mellan de olika vårdnivåerna och dem som har huvudansvaret.

Anf. 127 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Jag instämmer i den bild som Lars Gustafsson ger. Det brister på många håll i de olika leden. Jag känner väl igen det från mitt rättsväsendeperspektiv, eftersom där förekommer samma sak. Inom kriminalvården släpper vi ut dem som har suttit i fängelse och de står där utanför murarna utan arbete, utan utbildning, utan bostad.

Jag tycker att vi borde bli bättre på själva vårdkedjetänkandet. Kommunen ska först identifiera det problem som finns. Det kanske i en del fall rör sig om en ungdom eller en missbrukare. Om man vidtar en åtgärd måste man också vara beredd att följa upp den när man har blivit färdig inom institutionsvården.

Inom den här sektorn har vi nog brister i vårdkedjetänkandet. Det är en av de frågor som jag tänker ta mig an under den här mandatperioden.

Anf. 128 LARS GUSTAFSSON (kd) replik:

Fru talman! Det är kostnaden för familjevårdsproblemen som nu väger över och gör att det blir obalans ute i kommunerna. Det känns inte vidare roligt att vi ska behöva ha det på det viset. Kan man inte ekonomiskt försöka se saker och ting i ett större sammanhang? Vi ser saker och ting väldigt begränsat. Kostnader som ligger på en huvudman låter man gärna skjutas över till en annan. Vi har det problemet också på andra områden inom hälso- och sjukvården.

Det finns ett uppdrag till Fries som håller på att titta på de frågorna. Skulle han inte kunna få ett vidare tilläggsuppdrag att titta över det lite mer? Vi har fått rapporter från SPU och på olika områden om att de insatser som samhället gör tyvärr inte är kostnadseffektiva. Samhällets insatser måste vara professionella, kostnadseffektiva och till hjälp för den enskilde individen i sitt eget sociala sammanhang.

Anf. 129 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Björn Fries heter den narkotikapolitiska samordnaren som alldeles nyligen har presenterat en aktionsplan. Han har också det vidare uppdraget att följa hur missbrukarvården ser ut och identifiera de problem som finns. Det är en del av hans arbete.

Jag tror att vad jag möjligen kan åstadkomma på min nivå är att få till stånd ett bättre samarbete mellan staten och kommunerna kring detta och dra mitt strå till stacken. Men det är Björn Fries arbete och den aktionsplan som han alldeles nyligen har presenterat som ligger till grund för detta.

Vi kommer att få se en hel del hända de kommande åren med de pengar han har avsatt. Det är lite drygt 200 miljoner kronor och 100 miljoner kronor till kriminalvården för missbrukarvård.

Prot. 2002/03:12
6 november

Allmänpolitisk debatt

*Hälso- och sjukvård,
socialfrågor och
ohälsa*

Anf. 130 INGRID BURMAN (v) replik:

Fru talman! Låt mig börja med att säga att det var en bra dagordning som statsrådet hade för det kommande arbetet. Jag delar till fullo synen att det är dags att lyfta fram både socialtjänst och missbruksvård. Jag ser fram emot att få samarbeta kring detta.

Jag vill också upprepa de tre frågor jag ställde till statsrådet i mitt anförande. Det handlar också om, precis som statsrådet sade, att vi har lagstiftningsmakten i den här kammaren. Vissa åtgärder kan vi göra direkt. Det gäller just att se till att den generella välfärden kommer alla hushåll till del.

Det gäller till exempel att de familjer som i dag har stöd via socialtjänsten ska få del av barnbidragshöjningarna. Är statsrådet beredd att verka för det?

Är statsrådet också beredd att se över den bestämmelse som gör att ungdomar inte får behålla ersättningen eller lönen för sommarjobb?

Det var två av min frågor. Jag återkommer till den tredje.

Anf. 131 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tror att den tredje frågan gällde barnperspektivet i socialtjänsten. I den frågan kan jag absolut instämma med Ingrid Burman. Det ligger inom ramen för det uppdrag som jag i dag talade om, det vill säga att försöka ta fram en nationell handlingsplan för den sociala barn- och ungdomsvården. Det är en sådan fråga som man naturligtvis måste sätta i centrum.

De andra två frågorna är ganska komplicerade. När det gäller frågan om barnbidraget är jag inte beredd att uttala som en princip att vi ska lyfta ut barnbidraget från socialbidragen. Det urholkar socialbidragen på sikt. Det medför dessutom att barnfamiljerna fastnar i ett bidragsberoende.

Jag nämnde i mitt anförande att när vi höjer barnbidraget kommer alltför många över socialbidragsnormen. Det innebär därmed att de blir friare. De frigörs från socialbidragsberoende. Ett sådant system tycker jag är mer smakfullt i normalfallet än att man helt skulle lägga barnbidraget vid sidan om, eftersom vi då inte skulle uppnå den effekten.

När det gäller frågan om sommarjobben finns det redan i dag möjligheter för kommunerna att ta hänsyn till de inkomsterna. Där är jag inte beredd gå vidare.

Anf. 132 INGRID BURMAN (v) replik:

Fru talman! Tack för de svaren, även om jag inte delar den syn som Morgan Johansson nu presenterade, nämligen att människor fastnar i socialbidragsberoende om man tillser att de barnfamiljer som har det sämst ställt får del av barnbidragshöjningarna. Läger man barnbidragen vid sidan om tar man bort den delen ur försörjningsstödet. När vi sedan höjer barnbidragen får de del av det. Hur detta på något sätt skulle öka bidragsberoendet förstår inte jag. Det hoppas jag att ministern återkommer till.

När det gäller frågan om sommarjobb är det precis som statsrådet säger. Det varierar över landets kommuner. Det innebär att en 16-åring i en kommun som jobbar och sliter för att få råd att köpa sig sin första cykel inte får behålla pengarna, eftersom familjens försörjningsstöd minskar.

Han måste bidra till familjens försörjning. Men i grannkommunen har 16-åringen råd att köpa sig sin första cykel, eftersom man där har en regel som säger att han får behålla 5 000 eller 6 000 kr av sommarinkomsterna.

Det här känns inte på något sätt rättvist. Det är ganska oförståeligt att ungdomar i en kommun kanske har möjlighet att köpa cykel eller något annat som känns viktigt för en tonårsungdom i Sverige medan ungdomar i en annan kommun behandlas på något annat sätt. Jag skulle önska att vi fann ett sätt att hitta vägar som gör det ganska lika över landet. Jag tror att vi i grunden delar uppfattningen att även dessa ungdomar liksom andra ungdomar har möjligheter att ha fickpengar eller ett visst rörelsekapital.

Anf. 133 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Jag sade inte att socialbidragsberoendet skulle öka. Jag sade däremot att det inte skulle minska när vi höjer barnbidraget. Det är en poäng att när man höjer de generella bidragen kommer en hel del människor över socialbidragsnormen och slipper att söka socialbidrag. Det är själva essensen i vad jag sade i barnbidragsfrågan.

När det gäller sommarjobben är frågan hur långt man ska gå i detaljstyrning av kommunerna. Jag är inte i nuläget beredd att uttala mig för att gå ännu längre i detaljstyrning av kommunerna i det här avseendet.

Anf. 134 MONICA GREEN (s) replik:

Fru talman! Jag ska börja med att önska Morgan Johansson lycka till i hans nya värv. Det är jättekul att vi har fått en minister för de här frågorna. Det känns väldigt bra att det är Morgan Johansson som har fått ta hand om dem eftersom de är så viktiga. Det var också ett mycket bra linjetal som hölls.

En fråga som jag kanske saknade något och som jag tänkte skicka med som ett tips framöver är det förebyggande arbetet. Morgan Johansson nämnde att vi behöver jobba mycket mer tillsammans mellan stat och kommun och att vi ska hitta möjligheter för att jobba förebyggande och hjälpa på ett mycket tidigt stadium.

Jag vill här lyfta in även folkrörelseperspektivet. Det finns ett oerhört stort engagemang hos många i föreningslivet. Det är väldigt förebyggande att barn och ungdomar på ett tidigt stadium får möjlighet att delta i en förening. Folkrörelser kan göra mycket i det arbetet. Det finns många föreningar som jobbar med det, till exempel Unga Örnar.

Anf. 135 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Jag delar helt den uppfattningen. Man hinner inte med att tala om alla områden under bara tio minuters talartid. Jag känner varmt för det förebyggande arbetet. Till för bara några veckor sedan var jag ordförande i Brottsförebyggande rådet, som bland annat sysslar med att bygga upp lokala brottsförebyggande råd för att exempelvis se till att ta hand om ungdomar som håller på att hamna snett eller i varje fall samordna de lokala insatserna för det i kommunerna.

Detta med förebyggande finns också på långt fler områden. På folkhälsoområdet ser vi idrottsrörelsen som en viktig bundsförvant. Där är vi från regeringens sida nu beredda att gå in med 1 miljard till, under förut-

Prot. 2002/03:12
6 november

Allmänpolitisk debatt

*Hälsa- och sjukvård,
socialfrågor och
ohälsa*

sättning att de också hjälper till när det gäller att helt enkelt sätta människor i rörelse och på det sättet vara aktiva.

Vidare finns det många andra områden. Unga Örnar är naturligtvis ytterligare en mycket viktig organisation för våra barn och ungdomar.

Anf. 136 MONICA GREEN (s) replik:

Fru talman! Jag tackar för svaret. Det är väldigt bra att idrottsrörelsen får de här pengarna. Det kan vara *ett* sätt att se till att föreningslivet blir engagerat – eller snarare tar ett ännu större ansvar för detta; de har ju redan tidigare gjort det.

I den här miljarden är inte de ideella organisationerna medräknade, utan det gäller bara idrottsrörelsen. Men det är vackert så och ett mycket bra första steg. Man skulle också kunna tänka sig att i en förlängning se till att de ideella barn- och ungdomsorganisationerna får en sådan här möjlighet. Det är ju stor utväxling på de pengar som man i så fall skulle kunna ge. Med mycket små medel kan föreningsledare bedriva en oerhört bra verksamhet för barn ute i bostadsområdena runt om i Sverige.

Anf. 137 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tar med mig detta, framför allt till Berit Andnor som ju är barn- och familjeminister med det övergripande ansvaret för barnfrågorna. På mitt bord faller i stor utsträckning frågor som rör de utsatta barnen, alltså de barn som på ett eller annat sätt hamnar under lagen om vård av unga eller på olika sätt inom ramen för socialtjänsten.

Berit Andnor är alltså den i regeringen som kommer att hantera barnfrågorna i övrigt.

Anf. 138 CARL-AXEL JOHANSSON (m) replik:

Fru talman! Jag vill tacka statsrådet för den problembeskrivning och den bild som han ger av Sverige – narkotikan och så vidare.

Jag menar att vi inte har någon som helst anledning att diskutera i andra banor än att det här ska finansieras via skatten.

Dock vill jag också peka på att bilden här har vuxit fram under det socialdemokratiska styret. Därför är det väldigt bra att Socialdemokraterna nu väldigt noga och bra vill reda upp det här.

Problemet är hur man finansierar detta. Består välfärd i att fördela ett allt högre skattetryck, i att vi får högre skatter – något som ger minskade skatteintäkter? Hur kommer man att finansiera detta? Eller vad består välfärd i?

Anf. 139 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Välfärd är ett väldigt vitt begrepp.

Den 1 januari får jag mitt första barn. För mig är välfärd just nu att se till att mödravården och barnvården fungerar. Bara att detta med att Sverige är ett av de länder i världen som har de lägsta spädbarnsdödlighetstalen gör att man får en känsla av att Sverige, Herre Gud, i det här avseendet är ett mycket tryggt land att växa upp i och att leva i.

När det gäller det folkhälsoarbete som vi tidigare talade om ska vi komma ihåg att det finns mycket som vi ska vara stolta över i Sverige just i samband med folkhälsan. Spädbarnsdödligheten är ett exempel.

Hur ska detta då finansieras? Ja, självklart i huvudsak med skattepengar. Det är ju därför som vi socialdemokrater står för ett högt skatteuttag. Men vi står också för en ambitiös välfärdspolitik. Vi förstår att de sakerna hör ihop. Man kan inte ha en ambitiös välfärdspolitik om man inte också är beredd att betala för den med skattepengar.

Anf. 140 CARL-AXEL JOHANSSON (m) replik:

Fru talman! Nej, man kan inte ha en ambitiös välfärdspolitik med höga skatter – pengar flyr landet och det blir mindre och mindre att fördela. En välfärdspolitik får man genom att få i gång näringen, verksamheten och tillväxten som i sin tur ger alla de skatteintäkter som sedan kommer att finansiera barnavården, mödravården, sjukvården, skolan, omsorgen och narkotikaproblematiken. Det är den politiken som jag efterlyser.

Anf. 141 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Självklart är tillväxten grunden för att det finns pengar att fördela. Men då konstaterar jag att även om socialdemokratins bästa gren är välfärdspolitik är faktiskt också tillväxtfrågorna en av våra bästa grenar – i varje fall om man ska jämföra med de perioder då Carl-Axel Johanssons partikamrater har fått styra landet.

Vi har haft en god tillväxtutveckling under de senaste åren i Sverige – faktiskt bättre än i våra viktigaste konkurrentländer. Detta är inte mitt bord men det är klart att jag berörs. Det här måste fungera, precis som Carl-Axel Johansson konstaterar, för annars kommer vi inte att kunna leverera alla de välfärdssatsningar som vi nu ställer ut.

Vi har tilltro till vår egen politik på tillväxtsidan. Det är klart att Carl-Axel Johansson kanske inte har det; det förstår jag. Det ligger så att säga i spelets natur.

Anf. 142 ULRIK LINDGREN (kd) replik:

Fru talman! Också jag tycker att vår nye minister Morgan Johansson hade flera lovvärda ansatser i sitt anförande. Rädda barn är inte värdigt en välfärdsstat, sade han bland annat. Likaså är aviseringen av en handlingsplan för den kommunala barn- och ungdomsvården angelägen och lovvärd.

Men sedan kan man diskutera prioriteringar som ni har gjort. Ni har infört maxtaxan – detta i stället för exempelvis mer pengar till kommunerna för aktiva insatser just när det gäller barnområdet och utsatta barn. Detta har tvärtom försvårat för kommunerna i deras trängda läge ekonomiskt sett när det gäller att just bistå utsatta barn.

Jag har ett par konkreta frågor med anledning av statsrådets anförande. Inte med ett ord nämndes föräldrarnas avgörande och viktiga roll för barnens hälsa och utveckling. Hur ser du, Morgan Johansson, på föräldrarnas roll för barnens väl och som aktiv partner när det gäller att kommunerna ytterst ska kunna bistå barnen?

Frivilligorganisationerna berörde du i ett annat replikskifte. Jag tänker på en särskild frivilligorganisation, nämligen kvinnojouren. Har du haft några särskilda tankar kring detta? Vi kristdemokrater har en plädering om detta sedan i våras och vårbudgetens behandling av ekonomin

Prot. 2002/03:12
6 november

Allmänpolitisk debatt

*Hälso- och sjukvård,
socialfrågor och
ohälsa*

angående om de ska få mer pengar eller inte. Är det måntro din mening att de ska få en slant till för sitt viktiga arbete?

Anf. 143 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Beträffande föräldrarnas roll vill jag säga att det är klart att föräldrarna är samhällets bästa brottsförebyggande resurs, återigen sett från en kriminalpolitisk synvinkel. Det är föräldrarna som är bäst på att ge barnen en trygg uppväxt – i allmänhet en rättighet för varje barn, när familjen fungerar.

Problemet är – och det är där som jag tror att Kristdemokraterna ibland hamnar fel – att familjen ibland inte är en del av lösningen utan en del av själva problemet. Så är det i familjer där det förekommer våld och övergrepp, sexuella övergrepp, missbruk och kanske till och med kriminalitet.

Vi säger att där familjen är svag måste samhället vara starkt. Det måste finnas ett starkt samhälle i botten. Det måste finnas en socialtjänst som fungerar. Det måste finnas en fritidsverksamhet som fungerar. Det måste finnas andra vuxna i skolan exempelvis som kan vara med och hjälpa till med att fånga upp barn som annars kommer att fara illa. Vi står alltså för detta starka samhälle och är beredda att betala för det med skattepengar. Vi inser också att familjen i de allra flesta fall är en del av lösningen. Men ibland kan familjen faktiskt vara en del av problemet, och då måste vi våga handla.

Anf. 144 ULRIK LINDGREN (kd) replik:

Fru talman! Kristdemokraterna har inte en bristande insikt om att det finns ett antal familjer som inte fungerar väl och som inte har resurser att bistå sina barn utan som tvärtom snarare saboterar för sina barn.

Det är ändå väldigt viktigt att socialtjänsten får stimulans när det gäller att arbeta med nätverksbyggande kring vad barnet har av resurspersoner i sin släkt. Även om en förälder är en monstergestalt är det ofta oerhört angeläget för barnet att på något sätt så att säga ha en anknytning tillbaka till föräldern. Det finns alltså ingen avvikande mening där från Kristdemokraternas sida.

Vad som har brustit är Socialdemokraternas bristande insikt om att det är viktigt att på många sätt ge föräldrarna förtroende så att de kan känna att samhället ser dem som en viktig partner, inte bara som utsatta som det ska styras och ställas med från överhetens sida för att de ska uppföra sig på rätt sätt.

Anf. 145 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Det finns ingen som vill styra och ställa med föräldrarna. Vad det ibland handlar om är att samhället måste vara berett att gripa in när man ser att barn far illa. Därför har vi den lagstiftning som vi har – en lagstiftning som faktiskt möjliggör detta.

Det är inte huvudalternativet, det är ett alternativ som man måste tillgripa med mycket stor restriktivitet och mycket gott omdöme. Det är många gånger oerhört svåra avvägningsproblem när man ska ta ett barn från dess familj. Men den möjligheten måste ändå finnas.

Vad jag noterar i Kristdemokraternas retorik är att den ofta utgår från att alla familjer alltid fungerar. Så är det faktiskt inte. Tvärtom har många

av de barn som hamnar snett och blir missbrukare, hamnar i kriminalitet eller i prostitution vuxit upp i familjer som inte har fungerat och där samhället ofta har varit för passivt för att gripa in.

Vi kanske är eniga i sak i grund och botten, men ibland har vi lite olika sätt att framställa det i själva retoriken.

Anf. 146 ANITA SIDÉN (m) replik:

Fru talman! Ett barn som ser sin mamma misshandlas bör ses som ett brottsoffer, hävdar Britta Bjelle vid Brottsoffermyndigheten. Ami Arnell har arbetat med barn som upplevt misshandel i hemmet, och hon har följt 45 barn med svåra traumatiska upplevelser bakom sig. Med sin kompetens som psykolog och terapeut säger hon att händelserna lägger sig som ett täcke över dessa barns liv. Hon ser vilken enorm skada de lider, en skada som måste bearbetas.

Ministern sade i gårdagens debatt att barn bör betraktas som brottsoffer, men då måste det gälla även i juridisk mening. Om samhället erkänner barnet som brottsoffer skulle de vuxna få större insikt i hur barn skadas. Det skulle också betyda att barn inte kan glömmas bort, utan deras fall måste utredas, och de måste få hjälp. Frågan är bara var. Köerna till barn- och ungdomspsykiatri är redan mycket långa.

Enligt Ewa Marie Häggkvist, jurist vid Rädda Barnen, finns det vissa möjligheter att använda dagens lagstiftning, men då måste man visa att den bevittnade misshandeln har haft en medicinskt påvisbar effekt på barnet.

Jag har två frågor till ministern. Den första glömde ministern att svara på. I en interpellationsdebatt har ministern sagt att en kartläggning behövs när det gäller barn i misshandelsmiljöer. Men det räcker inte. Anser inte ministern att det behövs konkreta åtgärder för att dessa utsatta barn ska få en tryggad tillvaro?

Min andra fråga är: Är ministern beredd att utreda lagförslag om barn som brottsoffer?

Anf. 147 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! I den interpellationsdebatt som jag hade i går diskuterade vi barn som brottsoffer. I mitt interpellationssvar refererade jag till Thomas Bodström, justitieministern, för det är han som hanterar den juridiska delen av barn som brottsoffer, den som Anita Sidén hänvisar till. Vad jag diskuterade i interpellationsdebatten var den fråga som rörde socialtjänstlagen, som jag ansvarar för. Vill Anita Sidén driva vidare frågan om barn som brottsoffer i juridisk mening vill jag gärna hänvisa till justitieministern i det avseendet.

När det sedan gäller kartläggning handlar det självklart inte bara om en kartläggning. Jag sade i mitt inlägg att vi bör förbereda en nationell handlingsplan för den sociala barn- och ungdomsvården. Det handlar om att ta fram åtgärder. Men för att kunna ta fram de åtgärderna måste vi först göra en analys av hur det hela fungerar. Det är det naturliga förfarandet när man tar fram åtgärder.

Anf. 148 ANITA SIDÉN (m) replik:

Fru talman! Det är viktigt att ministern tar barns utsatthet på allvar. Den pilotstudie som jag nämnde i mitt anförande har gjorts av forskaren

Prot. 2002/03:12
6 november

Allmänpolitisk debatt

Hälsa- och sjukvård,
socialfrågor och
ohälsa

och psykologen vid Karlstads universitet Kjerstin Almqvist på uppdrag av Lundby statsdelsförvaltning i Göteborg. Av studien framgår att barn ser och hör mamma misshandlas men också att de dessutom själva utsätts för våld, som i vissa fall har varit mycket gravt. Ett par av barnen beskrev lugnt och sakligt hur de dödat rädslan i sig själva genom att titta på skrämmande filmer. De beskrev det som en lättnad att de inte längre var rädda för något utan i stället kunde skrämma andra. De hade blivit kalla och kunde slå andra utan att det kändes obehagligt.

Barnombudsmannen har nyligen granskat regeringens nya rapport till FN:s barnrättskommitté. Av hennes kritik framgår att brister i Sverige göms undan. Det finns barn i Sverige som är hemlösa och glöms bort. Vad tänker ministern göra för att vi i Sverige ska leva upp till barnkonventionen?

Anf. 149 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! I centrum för den nationella handlingsplan som jag aviserar finns just barnkonventionsfrågan, huruvida vi lever upp till barnkonventionen i den sociala barn- och ungdomsvården.

Frågan om barn som brottsoffer, som Anita Sidén började med, är justitieministerns område. I den interpellationsdebatt som vi hade i går konstaterade jag att det faktiskt med gällande rätt finns möjlighet för åklagare att betrakta barn som har bevittnat misshandel som brottsoffer. Det var innebörden i ett tidigare frågesvar som justitieministern hade gett.

När det gäller rapporten till FN vill jag hänvisa till Berit Andnor, som är den som har hand om barnfrågor övergripande i regeringen.

Anf. 150 JAN EMANUEL JOHANSSON (s):

Fru talman! I går var jag på ett tolvstegsmöte med en barndomsvän. Han är tvåbarnsfar, egenföretagare och jobbar heltid, men har är också heroinist. Det var sjätte dagen som han var drogfri när vi var på det här tolvstegsmötet. Han hade sina värsta dygn med avtändningen bakom sig.

För en tid tillbaka var jag på toxikologen i Uppsala vid Ulleråkerskliniken på en avgiftning med en annan vän som också är heroinist. Jag fick vara med vid själva avgiftningen. Den här killen har jag känt sedan han var ungefär tio år. Att se en så nära vän genomlida en avgiftning var fruktansvärt, att se honom genomlida de helveteskval som det faktiskt innebär att genomgå en avtändning.

Det ger mig ett slags insikt om de människor som inte kan sluta knarka, att inte vilja gå igenom avgiftningen, men också om suget som knarket ger. En kabbe heroin, det är 0,2 gram, kostar 500 kr. En människa som varit i gång ganska länge på heroinet kan vara uppe i en dos på ungefär ett gram. När vi slår ihop det är vi uppe i kostnader på ungefär 2 500 kr per dygn.

Fru talman! Morgan Johansson talade om Anders som gick på amfetamin och som hade en kostnad på runt 1 000 kr per dygn. Då kan vi se vad det kostar samhället när de här människorna ska få ihop för sina droger. 2 500 kr för att köpa droger innebär att man måste stjäla för ungefär 10 000 kr för att få in de pengarna. Vad kostar ett inbrott genom att man slår sönder en ruta? Vad kostar det i personlig integritet för de män-

niskor som drabbas av dem som bryter sig in? Vad kostar en rättegång? Det är enorma kostnader.

En sak som ledaren i tolvstegsprogrammet sade som var klokt och som jag hört vid flera tillfällen när jag varit på andra behandlingshem var att det inte finns några hopplösa fall. Det finns inga hopplösa fall. Den insikten måste vara någonting som ska vara lite av en knutpunkt för vårt sociala skyddsnät. Alla människor kan bli rehabiliterade och fås tillbaka till samhället.

Ett annat behandlingshem, ett slutet behandlingshem för ungdomar, kostar 4 000–4 500 kr per dygn. Kostnaden vid ett normalt behandlingshem i Sverige kan i snitt ligga på ungefär 1 500 kr per dygn. Man säger: Är det inte lite dyrt att lägga ut de här enorma summorna? 4 500 kr per dygn, vad blir det på ett år i behandlingspengar? Det finns de som säger: Är det inte lite dyrt att lägga ut det på gamla knarkare och kriminella? Det är väl lite bortkastat.

Då har man glömt bort en sak. Nu ska jag undvika att ha förutfattade meningar, men ibland har jag hört det här från människor som själva har det ganska privilegierat. Men man glömmar bort en sak när det gäller klassamhället. På romarnas tid kunde man stå på Colosseum och titta ned på knarkarna eller de som slog ihjäl varandra. Men klassamhället är inte något slags läktarsport, utan skiten stänker också på dem som sitter och tittar på, de människor som har villor och cyklar. Ingrid pratade mycket om cyklar, och det är dessa cyklar som blir stulna. Klassamhället och skiten därifrån stänker även på överklassen, på de människor som har pengar.

Jag pratar nu i klassterminologi. Det gör jag inte för att försöka måla upp något slags motsättning. En del brukar säga att det som är bra för överklassen är dåligt för dig och använda sig av den motsättningsretoriken. Jag brukare snarare säga tvärtom. Man ska inse att det som är bra för de längst ned i samhället, för de som finns på Plattan är också bra för överklassen. Vi tjänar alltså pengar på solidariteten i samhället. Carl-Axel pratade om finansiering. Via solidaritet och satsning på dessa grupper sparar vi också pengar. Så tror jag att det är.

Vi lägger ned otroligt mycket pengar på behandlingshemmen. Men det som vi ofta missar – och det var också Morgan inne på – är detta med utslussning till samhället. Om man satsar 1 miljon på en som är intagen på ett behandlingshem, men sedan låter bli att satsa på utslussningen så att denna person återfaller, då har vi förlorat dessa pengar. Det är än värre i kriminalvården, som jag inte vill kalla för vård.

När man sitter på ett LVU-hem eller ett LVM-hem satsas det ändå på återanpassningen. Men på ett fängelse är det en total frånvaro av återanpassning. Tänk er själva in i situationen att sitta inlåst och sedan bli utsläppt från fängelset. Där står ni med er plastkasse och 500 kr på fickan. Vart ska ni ta vägen någonstans?

Det måste finnas ett samarbete mellan kriminalvården, kommunerna och frivården så att det först och främst görs en planering för utslussningen.

Tiden går fort när man har kul. Alltså: Det krävs samarbete, planering och större satsningar. Det var kul att vara här.

Prot. 2002/03:12
6 november

Allmänpolitisk debatt

*Hälsa- och sjukvård,
socialfrågor och
ohälsa*

Anf. 151 ULLA WESTER (s):

Fru talman! Den socialdemokratiska handikappolitiken bygger på att alla människor i Sverige ska ha lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter. Funktionshinder blir till handikapp först vid mötet med brister i miljön. Om åtgärder vidtas och tillgängligheten ökar, ja, då kan handikappet minska eller kanske rentav försvinna.

Ingen ska tvingas att fastna i sammanhang som betonar funktionshindrets yttersta gräns. Ingen ska stängas ute från vare sig arbete, utbildning eller kultur. Detta är målen, och jag stöder dem givetvis till fullo. Och vem gör förresten inte det?

Samtidigt konstaterar jag att inom många områden och för många funktionshindrade finns det mycket kvar att göra för att nå fram till en måluppfyllelse. Av en tillfällighet har jag kommit att engagera mig för gruppen barndomsdöva. Ju mer jag lär mig om denna grupps speciella livsbetingelser, ju flera döva jag lär känna, desto säkrare blir jag på att det stöd och den vård och omsorg som riktas till denna grupp i väldigt många fall snarare ökar isolering och utanförskap än uppnår de handikappolitiska integrationsmålen. Det som felar är den dåliga kunskapen som råder om dövas sätt att kommunicera.

Teckenspråket är de barndomsdövas första språk, det vill säga hemspråk. I brist på egna kunskaper i det språket tror vi hörande alltför ofta att vi i stället kan kommunicera med en döv genom att denne läser på läpparna, genom att man skriver ned det som man vill säga eller genom att man helt enkelt höjer rösten. Men att vara döv är inte detsamma som att allt bara är tyst. Att vara döv är att leva i en särskild kultur, ha en egen historia och att all kommunikation bärs av detta egna hemspråk. Svenska är för en barndomsdöv ett läs- och skrivspråk, ett språk som man inte hört uttalas eller har känslomässig anknytning till. Språkets nyanser kan därför aldrig bli tydliga och levande.

Det är därför som en döv universitetsstuderande behöver teckenspråkstolk också för sina lässtudier. Det är därför som skriftlig samhällsinformation inte kan nå ut till och förstås av de barndomsdöva. Detta är allvarligt, inte minst ur demokratisk synvinkel.

Förstår man hela vidden av teckenspråkets grundläggande betydelse och funktion inser man att den decentraliserade vården och omsorgen inte passar dövas behov. Ju fler och djupare kontakter den döve har med andra döva, ju fler tillfällen en döv kan kommunicera på sitt språk, desto mer ökar möjligheterna till självständighet och integration i samhället.

Eftersom dövgruppen är en relativt liten grupp måste resurser och kompetens centraliseras och koncentreras till ett eller möjligen två ställen i varje län. Detta gäller inte minst äldre vården. Alltför många döva lever i dag isolerade på servicehem och på sjukhem. De kan varken kommunicera med personalen eller med de övriga boende.

De dövas rätt till tolk regleras i lag. Det är ett känt faktum att rådande tolkbrist medför att denna lagliga rätt inte kan tillgodoses i praktiken. Glädjande nog visar många ungdomar intresse för tolkyrken, men alltför ofta stannar det just vid en intresseanmälan. Det är nämligen svårt att klara studiefinansieringen på grund av regler i studiestödssystemet. Jag har skrivit en motion om denna problematik, och jag hoppas givetvis på ett bifall så att det blir en ändring av dessa regler.

Döva förmedlar ofta att de känner sig otrygga och utsatta. De vet att de inte kan förvänta sig att i en akut situation kunna kommunicera med polis, brandmän, ambulanspersonal eller ens med dem som arbetar vid sjukhusens akutintag. Att alla i samhället skulle lära sig teckenspråket är givetvis inte realistiskt, men det vore inte för mycket begärt att de nyss uppräknade personalgrupperna i sina grundutbildningar åtminstone fick lära sig tecknen för hjälp, för smärta, för allergi och för sjukhus. Enbart detta skulle väsentligt öka tryggheten.

De insatser som görs för gruppen döva måste hela tiden ha sin grund i att man ska uppnå en ökad kommunikativ tillgänglighet. Det innebär särskilda lösningar för denna grupp och därmed i viss mån ett avsteg från likställighetsprincipen. Men jämföras teckenspråket med andra minoritetsspråk blir detta både odramatiskt och självklart.

Anf. 152 GABRIEL ROMANUS (fp):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka statsrådet Morgan Johansson för att han tog upp alkoholfrågan. Det var befriande.

Det var nog inte bara jag som var en smula undrande inför den långa regeringsförklaringen den 1 oktober, som visserligen hade plats för ett mycket bra stycke om narkotikafrågorna, men inte med ett ord nämnde det problem som är ungefär tio gånger större eller kanske ännu mer, nämligen alkoholproblemet. Fortfarande tycker jag kanske att balansen mellan de här två frågorna i framtoningen efter tillskottet till Socialdepartementet lämnar lite övrigt att önska. Men jag vill lyckönska den nye folkhälso- och socialtjänstministern till hans viktiga jobb och hoppas att det fortsatta samarbetet visar att regering och riksdag tillsammans kan slå vakt om den solidariska alkoholpolitiken på ett mer framgångsrikt sätt än vad som har skett de senaste tio åren.

Alkoholkonsumtionen ökar väldigt snabbt i dag, från ungefär 8 liter per person över 15 år 1996 till 9,2 liter 2001. I dag kanske konsumtionen är uppe i 10 liter ren alkohol per år och invånare över 15 år. Det är en 20-procentig ökning på sex år, och det är mer än vad svenskarna har druckit på ungefär hundra år. Skadorna har redan börjat öka och mer är att vänta.

Den stora jämförande europeiska undersökningen ECAS visar entydigt att ökad konsumtion leder till ökade skador och att detta är särskilt påfallande i de nordiska länderna. Den visar också att sänkt pris leder till ökad konsumtion. Vår politik, som vi har försökt att föra, är alltså modern i den meningen att den har stöd av den forskning som bedrivs på det här området.

Nu hotar utvecklingen att gå vidare, och det finns naturligtvis flera orsaker till detta. Paradoxalt nog är det att inkomsterna har ökat, men framför allt är det konsekvenserna av Europasamarbetet.

Vi har haft en gammal god princip i Sverige att försöka begränsa konkurrens och privat vinstintresse inom alkoholhanteringen. Nu har vi tvingats till en betydande avmonopolisering. Det har gett oss en stark alkohollobby som verkar för sänkta skatter och ökad möjlighet till marknadsföring. Dessutom har de ökade möjligheterna till gränshandel pressat fram sänkt skatt på starköl och vin. Alkoholpriserna har reellt sett sjunkit med ca 20 % de senaste 15 åren. Dessutom har vi fått nya farliga inslag i sortimentet framtvingade av EU-samarbetet: alkoholisk, söt cider, som

egentligen är alkoholisk, och vin i pappkartonger som forskarna nu anser har varit en bidragande orsak till den kraftiga ökningen i år.

Nu kommer danskarna att sänka spritskatten, läser vi i tidningarna, och det kommer naturligtvis att leda till ytterligare krav på skattesänkning. Jag vill inte utesluta att det kanske blir nödvändigt, men just nu är det inte angeläget, när Systembolagets försäljning fortfarande ökar, hitills i år med mer än 10 %.

När det gäller alkoholreklamen har den svenska lagen underkänts av Stockholms tingsrätt. Visserligen är beslutet överklagat, och man kan hoppas på ett klokare beslut i Marknadsdomstolen. Men det illustrerar ett allvarligt dilemma, nämligen att kontrollen över alkoholpolitiken inte längre ligger hos de demokratiskt valda representanterna utan hos jurister som ofta har en konservativ syn på alkoholpolitiken.

Jag vill rekommendera kammarens ärade ledamöter att läsa tidigare riksdagsmannen Hans Lindblads bok *Ämbetsmannaväldet*, där han bland annat visar att inom alkoholområdet har Vin & Sprit tillåtit att sabotera svensk alkoholpolitik under en följd av år utan att det har beslutats och godkänts av riksdagen.

Öppnandet av våra gränser tillåter en införsel på 230 liter alkoholdrycker vid varje inresa, för personligt bruk heter det, men det är flera års konsumtion för de flesta människor. Där lydde regeringen rådet från anonyma jurister och avstod från att ta kampen i EG-domstolen för ett skydd för våra alkoholskatter, som alkoholforskarna bekräftar är det mest effektiva redskapet för att förebygga alkoholskador.

Min slutsats av detta är att det behövs ett mer intensivt arbete internationellt, i första hand mot de orimliga möjligheterna att föra in stora mängder billig alkohol, men också att vi behöver stödja Världshälsoorganisationen, som har gjort mycket för att sprida kunskap om vad som är effektivt inom alkoholpolitiken.

Sverige har gjort en hel del, men jag vill ändå fråga statsrådet om regeringen är beredd att ytterligare stödja Världshälsoorganisationens arbete, både i Europa, alltså kontoret i Köpenhamn, och på den globala nivån, för att sprida kunskap om forskningens resultat inom alkoholområdet.

Slutligen: Det har varit en stor tillgång för Sverige att vi har haft politisk enighet, att inget parti har vädjat till fördomar mot alkoholpolitiken och lockat med ökad tillgång till billig sprit. På senare tid har den moderata politiken varit oroande. Den har låtit som ett eko av alkoholindustrin. Därför tycker jag att det är så viktigt att för kammarens protokoll få läsa in vad Moderaternas nyvalda gruppleadare skriver apropå alkoholfrågan. Han säger att det är svårt att finna en enskild faktor som skapar mer ofrihet i Sverige än just alkohol. Jag välkomnar denna insikt. Den förpliktar.

Anf. 153 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Jag ska inleda med att tacka för ett bra inlägg med åsikter som jag i huvudsak delar. Det är inte heller att undra på eftersom Gabriel Romanus både sakkunskap och hållning i de här frågorna är välkända.

Om jag i mitt anförande råkade nämna alkoholliberaler, så vill jag gärna säga att med det menade jag naturligtvis inte Gabriel Romanus, utan med det menade jag de på högerkanten som inte känner några grän-

ser när det gäller att gå vidare med att luckra upp den alkoholpolitik som vi har haft.

Jag följer noga utvecklingen när det gäller gränshandeln, kanske inte minst mot bakgrund av att jag faktiskt bor i området. Jag ser det här nästan varenda dag när jag är hemma.

Jag vill inte medverka till att sänka skatterna mer än vad som är nödvändigt. Jag har tidigare sagt att den senaste danska sänkningen inte föranleder oss att gå vidare med några skattesänkningar. Vi ska inte utsluta vad som kan hända framöver, men jag vill ändå hålla på att vi ska försöka hålla uppe alkoholpriserna i Sverige i så stor utsträckning som är möjligt mot den här bakgrunden.

Jag fick en konkret fråga, om vi är beredda att stödja det internationella forskningssamarbetet kring alkoholpolitiken. Självklart är det så också fortsättningsvis.

Anf. 154 GABRIEL ROMANUS (fp) replik:

Fru talman! Jag tackar så mycket för statsrådets vänliga ord. Jag känner mig på intet sätt träffad av uttrycket alkoholliberaler. Det har jag aldrig gjort.

Jag tackar också för uttalandena om att bereda motstånd mot alkoholnäringens krav på skattesänkningar så långt som det är möjligt. Jag är också medveten om att det till slut kan bli omöjligt, om Systembolagets försäljning börjar vika till förmån för gränshandeln, men så är det ju inte i dag.

Jag vill också tacka för orden om stöd till Världshälsoorganisationen. Som jag sade har Sverige gjort mycket där, inte minst genom den stora ministerkonferensen 2001. Men i dag är det faktiskt så att arbetet nästan har avstannat både i Köpenhamn och i Genève när det gäller den viktiga alkoholfrågan, trots att WHO så sent som denna vecka i en ny rapport visar på vilken enorm betydelse alkoholen har för den globala sjukdoms- och dödlighetsbördan.

Anf. 155 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Jag skulle bara vilja lägga till också frågan om alkoholreklamen. Det är naturligtvis för tidigt att gripa in i en pågående domstolsprocess. Men jag följer den med mycket stor noggrannhet, därför att jag tror att om vi skulle släppa fram reklam på en bredare front på det här området skulle det kunna få mycket dåliga konsekvenser för folkhälsan framöver. Det är ju självklart så att de kommersiella intressen som är aktiva på området ser det här som ett sätt att öka sin försäljning, och därmed kommer också konsumtionen att öka. Jag följer alltså frågan om alkoholreklamen med mycket stor noggrannhet framöver.

Anf. 156 GABRIEL ROMANUS (fp) replik:

Fru talman! Jag vill tacka även för denna markering, som jag uppskattar mycket. Jag tror att det kan visa sig mycket viktigt att vi fortsätter att agera, självklart efter att den rättsliga prövningen är avgjord.

Fru talman! Jag vill påminna om att redan Tage Erlander på sin tid som statsminister betecknade alkoholen som vårt största olösta sociala problem. Hans uttalande gäller ännu mer i dag. Det ironiska är att vi i dag vet mer än någonsin om hur alkoholskador kan förebyggas. Samti-

Prot. 2002/03:12
6 november

Allmänpolitisk debatt

*Hälso- och sjukvård,
socialfrågor och
ohälsa*

digt tycks det vara svårare än någonsin att tillämpa de kunskaper som forskningen har gett oss.

Jag menar inte att vi ska visa uppgivenhet. Det är klart att det lokala arbetet nu får en ökad vikt. Men vad jag framför allt har velat fästa uppmärksamheten på är att det internationella arbetet är viktigare än någonsin, när de internationella organen hindrar oss att föra vår politik. Där har regeringen naturligtvis huvudansvaret. Jag ser fram emot ett fortsatt samarbete och stöd härifrån för det arbetet.

Anf. 157 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Fru talman! Det blir mycket tackande här, men jag vill också tacka Gabriel Romanus för hans anförande. Jag tycker att det var oerhört bra, och jag känner det personligen som ett moraliskt stöd i min funktion som skatteutskottets ordförande. Jag kan försäkra Gabriel Romanus om att det trots den tidigare enigheten inte finns någon enighet i Sveriges riksdag, i varje fall inte när det gäller alkoholbeskattningen. Jag tycker att det är ett stort problem.

Vi har problem med införselreglerna. Jag tycker att de är alldeles för – jag vill inte använda ordet ”liberala”, för det är fel ord. Man får ta in alldeles för mycket alkohol. Prispressen är ett annat problem. Senast i gårdagens tidningar kunde vi läsa om danskarnas planer på att sänka sina alkoholskatter. Det är en följd av att tyskarna har sänkt sina. Så får man smittoeffekter, och det gäller verkligen att stå emot det. Då är det bra om vi kan vara så eniga som det någonsin är möjligt.

Jag tycker också att Gabriel Romanus förde ett väldigt bra resonemang, eller kanske snarare gjorde en deklaration, om motståndet mot alkohollobbyisterna. Låt oss hjälpas åt där.

Anf. 158 GABRIEL ROMANUS (fp) replik:

Fru talman! Jag tackar för Arne Kjörnsbergs ord. Oavsett hur man använder ordet ”liberal” är det inte socialliberalt att verka för sänkta alkoholskatter eller ökad införsel av billig alkohol från utlandet.

Jag vet att enigheten här inte är total. Vad jag med en viss förhoppning ville fästa uppmärksamheten på var den moderata riksdagsgruppens nya ledare, som i en artikel i Svenska Dagbladet häromdagen visade ganska god insikt om att alkoholen är en frihetsberövare för många människor och att man därför när man diskuterar alkoholpolitik inte ensidigt kan tala om att man ökar friheten genom att göra alkoholen mera tillgänglig. Jag vet inte vad detta kommer att leda till för den moderata politiken, men eftersom jag tror att regeringen internationellt kan arbeta med större kraft om man kan säga att man har en enig riksdag bakom sig, hoppas jag att detta speglar ett begynnande omtänkande hos Moderaterna.

Anf. 159 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Fru talman! För ungefär ett och ett halvt år sedan var EU:s skattekommissionär Frits Bolkestein i Sverige. Han var egentligen här för förhandlingar med finansministern, men han hade bett att få träffa hela skatte- och socialutskottet. Tyvärr kunde jag när jag hälsade honom välkommen inte säga att en helt enig riksdag stod bakom den alkoholpolitik vi har. Det urholkar liksom våra möjligheter att påverka. Som Gabriel

Romanus känner till är ju Bolkestein en ivrig förespråkare för att alkohol ska betraktas som vilken annan vara som helst, chips, potatis, kyckling eller vad det kan vara. Den traditionen har vi inte haft i Sverige, och jag hoppas att vi kan fortsätta med det.

Jag är mycket engagerad i detta, inte bara i de skattetekniska frågorna utan i grundfrågan. Det var med väldigt stor glädje jag hörde Gabriel Romanus, och jag ser fram emot att också i fortsättningen få samarbeta om de här frågorna med väldigt öppet sinne.

Anf. 160 GABRIEL ROMANUS (fp) replik:

Fru talman! Jag ser fram emot ett sådant samarbete.

Moderata samlingspartiet befinner sig i dag i en besvärlig analysperiod, och man ska inte strö salt i såren. Men jag tycker ändå att man kan konstatera att om det på senare år har funnits vissa populistiska inslag i den moderata politiken har de i varje fall inte belönats av väljarna. Det tycker jag är ett hälsotecken. I övrigt vill jag inte ge mig in i någon debatt om valresultatet.

Jag konstaterar bara att vi icke har kunnat se att man tjänar något på att tala för billigare alkohol, ökad tillgänglighet, om att få dricka på krogen dygnet runt och så vidare. Det ser jag som ett hälsotecken, och vi behöver hälsotecken. Den dominerande bilden är trots allt att våra alkoholproblem med all sannolikhet kommer att öka, när vi har tvingats sänka skatterna och släppa in ett stort privat och kommersiellt alkoholinresse.

Anf. 161 GUNILLA TJERNBERG (kd):

Fru talman! Jag vill börja med att hälsa statsrådet Morgan Johansson välkommen till riksdagen och önska honom lycka till i det nya uppdraget.

Familjefrågorna har en central ställning i Kristdemokraternas politiska arbete. Dels handlar det om synen på familjens, oavsett hur denna ser ut, oersättliga ställning och uppgift i samhället, dels handlar det om utformningen av familjestödet. Jag och vi kristdemokrater kommer att fortsätta arbetet med att hitta de modeller som vi, tillsammans med många barnfamiljer, tror skapar de bästa förutsättningarna för valfrihet och mångfald.

Barnperspektivet – det har nämnts tidigare i debatten under eftermiddagen – måste i alla de frågor som rör barn vara vägledande. Detta torde för oss alla i denna kammare vara en självklarhet, men tyvärr är verkligheten i dag en annan. I dag har vi av det nya statsrådet fått veta att i en kommande handlingsplan som rör barn och ungdomar ska barnperspektivet särskilt lyftas fram.

Det börjar bli dags att uppvärdera föräldrarollen. Det kan ske bland annat genom att tillgängliggöra föräldrautbildning och familjerådgivning. I dag är väntetiderna till familjerådgivningen oacceptabelt långa. Det duger inte att tvingas vänta i flera månader för att få professionell hjälp när behovet är akut. Bristerna inom detta område understryks av FN:s barnkommitté, som i ett uttalande rekommenderat Sverige att förbättra möjligheterna till familjerådgivning. Jag vill också i sammanhanget särskilt framhålla de enastående ensamstående föräldrarnas situation. I da-

Prot. 2002/03:12
6 november

Allmänpolitisk debatt

*Hälsa- och sjukvård,
socialfrågor och
ohälsa*

gens Sverige utgör de en mycket utsatt grupp både socialt och ekonomiskt.

Fru talman! I en SKOP-undersökning från september i år redovisades det svenska folkets syn på finansieringen av barnomsorgen. 1 171 personer mellan 18 och 84 år svarade på frågan "Bör man ge ekonomiskt stöd också till de föräldrar som vill ordna sin barnomsorg på annat sätt än genom offentligt finansierad barnomsorg?". Hela 75 % svarade ja på frågan, och mest positiv till detta var åldersgruppen 18 till 34 år. Det finns andra, liknande undersökningar som genomförts med liknande resultat. Socialdemokraterna tycks trots detta helt bortse från vad som kommer till uttryck i dessa och liknande undersökningar.

Behovet av en familjepolitisk plattform är i dag akut. Det familjepolitiska system som har byggts upp genom åren har flera brister ur såväl valfrihetssynvinkel som fördelningspolitisk synvinkel. Fördelningspolitiskt brister systemet därför att barnomsorgssubventionerna i stor utsträckning tillfaller redan resursstarka hushåll. Som exempel kan nämnas att föräldrapenningen är lägre ju sämre ekonomisk situation kvinnan eller mannen har innan de får barn. Omvänt blir den högre för redan välavlönade familjer. Maxtaxan är ett annat exempel på detta.

Vi kristdemokrater lägger fram flera olika förslag som syftar till att föräldrar ska ha en helt annan möjlighet att själva bestämma över sin vardag än vad som i dag är möjligt. Den lagstadgade rätten till tjänstledighet, hel- eller deltid, när man blir förälder bör förlängas från ett och ett halvt år till tre år. Möjligheten att kombinera arbetsliv och föräldraskap bör bli bättre.

Vi föreslår ett barnomsorgskonto på 80 000 kr per barn mellan ett och tre år. Maxtaxan inom förskoleverksamheten ska vara kvar men innehålla fler steg, till exempel en deltidstaxa. Vi vill höja ersättningsnivån i föräldraförsäkringen till 90 %, och taket höjs så att minst 90 % av alla heltidsarbetande omfattas fullt ut av försäkringen.

Fru talman! Barngrupper på långt över 20 barn och vistelsetider på 50 timmar i veckan, treåringar som är stressade, föräldrar med en känsla av att inte räcka till och förskollärare som blir sjuka på grund av de hårda arbetsvillkoren, det är bilder ur den svenska barnomsorgen 2002.

I Svenska Dagbladet den 3 november kunde man läsa att nytilträdde förskoleministern Lena Hallengren efterlyste uppror av dagens föräldrar. Är det måne kravet på att ha någonting att säga med anledning av att vara nyligen utsedd minister som får henne att efterlysa någonting som pågår fullt ut i hela landet i dag?

För ett par veckor sedan träffade en representant från varje parti, inklusive Socialdemokraterna, här i riksdagen föräldrar som verkligen gjorde uppror. De uttryckte sin oro och förtvivlan, bland annat över alltför stora barngrupper och för lite personal. Vad säger den nytilträdde ministern till dessa föräldrar? Det hade varit mer intressant att ta del av i denna artikel. Nu är hon inte i kammaren, men min förhoppning är att vi kan få svaret längre fram. Jag har sett ministrar komma och gå. Jag har nu fått förtroendet att göra mina andra period i riksdagen, och den här frågan har diskuterats många gånger. Jag har hört utfästelser och löften, men ingenting har hänt.

Vi kristdemokrater lägger fram förslag om att Skolverket ska få i uppdrag att ge nationella riktlinjer till hur stora barngrupperna ska vara.

Kan Socialdemokraterna ställa upp på det? Det är kommunerna som ska sätta upp taket, men riktlinjerna ska vara nationella. Kan Socialdemokraterna tänka sig att den arbetsmiljölögnstiftning som vi har i dag även ska omfatta barnen inom förskolan? Vi kristdemokrater lägger fram ett sådant förslag.

Avslutningsvis, fru talman, vill jag säga att det behövs en rad nya åtgärder för att man ska kunna erbjuda en förskoleverksamhet som utgår från barnen och är till för barnen men som också ger föräldrarna möjlighet att välja.

Anf. 162 ANNIKA CARLSSON (c):

Fru talman! Långkalsongens betydelse för ohälsan i Sverige vore ju ett intressant område. Men, fru talman, jag har valt det område som gjorde att jag engagerade mig i politiken i allmänhet och i Centerpartiet i synnerhet, nämligen familjernas situation.

Centerpartiet har länge arbetat för att öka föräldrarnas självbestämmande, att ge bättre möjligheter att kombinera familj och yrkesliv och att föräldrar och barn ska få mer tid tillsammans.

Därför är det med sorg som jag har sett maxtaxans effekter när barnomsorgen runtom i Sverige pressas så att väggarna bågvar. Personalen har oacceptabel arbetssituation med både för stora grupper och för lite tid för vart och ett av barnen. Vi har små barn som lider av stress, och vi har föräldrar som lämnar barnen allt längre tider, och detta för att regeringen tror att det är dess uppgift att styra hur familjerna ska ordna sina liv.

När magen börjar växa och man planerar babyrummet och går i väg och köper barnvagnen så är det inte för att fylla barnomsorgen med barn. Om Morgan Johansson hade varit kvar här hade han kunnat fundera på det också. Det finns ju en annan drivkraft som gör att man vill bli förälder. Det är ju det största som man får vara med om här i livet.

Jag vill se att båda föräldrarna ska kunna dela på ansvaret både för barnen och för yrkesarbetet och att själva kunna planera hur de vill ordna sin barnomsorg. Det kanske blir mindre arbetstid under några år och kortare omsorgstider, eller också är det andra lösningar som passar just deras familj bäst. Men då måste vi ge föräldrarna valmöjligheter ekonomiskt men också genom att se till att det finns bra barnomsorg och att attityderna till föräldraskapet ändras.

När mitt första barn var på väg för snart 16 år sedan fanns det hela tiden en stark önskan om att vi båda skulle vara en stor del av barnets vardag, att vara de som tog hand om, fostrade och delade både glädje och bekymmer. Den önskan avtog inte med att barn två, tre eller fyra anlände. Den förstärktes snarare. Jag vill påstå att det är ytterst få familjer som verkligen har möjlighet att göra ett eget val i dag, både av sociala och av ekonomiska skäl men också beroende på samhällets attityder.

Det är säkert i all välmening som regeringen har valt att satsa så stora pengar på att barn ska in många timmar i barnomsorgen. Det är säkert också i all välmening som man har satsat miljarder på de familjer som redan har en bra ekonomi i stället för att ge en bättre levnadsstandard till dem som lever i hem som definieras som fattiga av Rädda Barnen. Det är säkert också i all välmening som lagar har stiftats som kommunerna sedan ska verkställa men utan tillräckligt med pengar. För det kan väl inte vara så att man inte har varit medveten om de effekter som refor-

Prot. 2002/03:12
6 november

Allmänpolitisk debatt

Hälsa- och sjukvård,
socialfrågor och
ohälsa

merna får när de kommer ut i kommunerna? Det kan också vara så illa att allt bara var valflask som nu har surnat.

Utgångspunkterna för Centerpartiets familjepolitik är alla barns behov av trygghet. Barn måste mötas av respekt, känna tillit och uppleva gemenskap. Det är i familjen som barnen får sin grund och där normer och värderingar tar form.

När man tar beslut som rör föräldrars och barns situation måste det botten i insikten om hur viktiga föräldrarna är för att uppfylla detta. Den trygghet som kärleksfulla och ansvarstagande föräldrar ger kan inte ersättas med vare sig statliga reformer eller kommunal omsorg.

Därför har vi olika förslag som ger bättre ekonomiska förutsättningar, bland annat sänkta skatter för dem som har lägst inkomster, höjda barnbidrag för de små barnen och en höjning av golvet i föräldraförsäkringen, allt för att ge ökat ekonomiskt utrymme. Vi vill också förlänga och utöka rätten att gå ned i arbetstid. Detta tillsammans med våra ekonomiska förslag ger ökade valmöjligheter.

Barn och arbete måste gå att kombinera. Det finns många barn som älskar att gå till sitt dagis. Och det är också många föräldrar som trivs med utmaningarna på jobbet. Man ska inte behöva välja det ena eller det andra, barn eller arbete. Småbarnstiden får inte vara ett hinder för att förvärvsarbeta. Därför måste det till en annan syn i samhället för att åstadkomma ett barnvänligt arbetsliv. Det kan vi göra med rätt signaler från Sveriges riksdag men också med krav på näringslivet och med lagstiftning som innebär stärkt anställningsskydd.

Centerpartiets familjepolitik handlar inte enbart om föräldrars situation och ekonomi. Det allra viktigaste är våra barns rätt till sina föräldrar. Vi måste ge barn och föräldrar tid. För det är tid som krävs för att orka vara en bra förälder.

Med möjligheten att forma sitt liv medan barnen är små är mycket vunnet. Tryggare barn mår nämligen mycket bättre. De orkar också med skolan och står stabilare genom hela livet. Det handlar för både barnen och hela Sverige om ett vinna-vinna-koncept.

Om vi nu hade haft vår familjeminister här hade jag kunnat fråga om det är politikerna som är experter på varje enskilt barn eller om det är föräldrarna. Jag får ställa den frågan vid ett annat tillfälle och hoppas att få svar.

Anf. 163 GUNILLA TJERNBERG (kd) replik:

Fru talman! Jag får börja med att ställa en fråga till Annika Qarlssoon. Hennes inlägg ledde in på väldigt mycket av de tankegångar som Kristdemokraterna driver och har drivit i många år. Centerpartiet har tillsammans med Kristdemokraterna drivit detta ända fram till sommaren 2002. Då hände någonting. Min fråga till Annika Qarlssoon är: Hur tänker Annika Qarlssoon kring frågan att ge föräldrarna en verklig valfrihet, även de föräldrar som i dag inte får del av den offentliga barnomsorgens skatte-medel? Hur tänker Centerpartiet efter Almedalen i juli 2002?

Anf. 164 ANNIKA QARLSSON (c) replik:

Fru talman! Tanken med det upplägg som vi nu har är att vi i samhället i dag ser stora sociala och regionala klyftor. En av dessa klyftor skulle öka om vi gör ytterligare skillnader, att antingen är barn väldigt

långa tider i barnomsorgen eller är enbart hemma. Detta handlar om att vi måste ge möjligheter för alla barn att få mer tid med sina föräldrar.

Det handlar också om de barn som redan är inne i barnomsorgen i dag. Vi måste stimulera deras föräldrar att se att det finns en möjlighet att göra ett annat val. Det förslag som Kristdemokraterna lägger riktar sig enbart till de barn som har föräldrar helt och hållet hemma. Jag tycker det är viktigt att vi riktar oss till alla barn så att de ska få mer tid med sina föräldrar.

Anf. 165 GUNILLA TJERNBERG (kd) replik:

Fru talman! Vi måste göra ett förtydligande här, Annika Qarlssoon. Kristdemokraterna lägger ett förslag som ger till dem som i dag inte på något sätt tar del av några offentliga medel samtidigt som vi behåller maxtaxan. Vi har gjort det valet. Nu måste jag be Annika Qarlssoon läsa på. I Centerpartiets förändring – kovändning kallar jag det för – ökar man klyftorna. Där läggs skillnaderna in. Föräldrar som i dag väljer att vara hemma med sina barn eller att lägga sin arbetstid på ett annat sätt och ordna sin barnomsorg på ett annat sätt ska också ha rätt till medel som man betalat in via skattsedeln. Det har Centerpartiet tyckt i många år, men plötsligt är den gruppen inte så viktig längre för Centerpartiet. Jag tycker inte att Annika Qarlssoon har svarat mig.

Anf. 166 ANNIKA QARLSSON (c) replik:

Fru talman! Jag tycker också att den gruppen föräldrar är viktig. Men jag vill inte skilja ut den som en enda grupp. Jag vill rikta vår politik så att den rör alla barn.

När jag fick mina barn valde jag och min man att dela på föräldradigheten och båda gå ned i arbetstid. Men vi gjorde också valet att båda två finnas med och ha kvar våra arbeten. Den linje som vi driver i vår familjepolitik förstärker dessa bitar. Med den skulle jag haft möjlighet att gå ned längre i arbetstid och också vara ledig längre utan att tappa kontakten med mitt arbete och mitt yrke. Den biten har vi inte haft med förut. Det är också enormt viktigt. Vi måste också se att vi alla måste finnas med i arbetslivet och ha den kompetensen.

Anf. 167 MONICA GREEN (s):

Fru talman! Av debattinlägget innan förstår man anledningen till att det inte fanns ett gemensamt borgerligt alternativ som kunde ställa upp i valet. Det förstår man av att höra diskussionen.

Jag vill börja mitt anförande med att ge en bonusnyhet. Födelsetalen fortsätter att gå upp. Antalet födda barn i Sverige de första tre kvartalen var 4 % högre än motsvarande period förra året. Trenden med de låga födelsetalen har alltså brutits. Det tycker jag är jättebra. Det är siffror som vi i dag har fått från SCB.

Jag tror att det är en följd av den goda barnpolitik som vi har i Sverige. Sverige bedriver en barnvänlig politik. Maxtaxa, fler vuxna i skolan och höjt barnbidrag är några exempel på bra barnpolitik.

Men det finns barn som inte har det bra. Alla barn har det inte bra i Sverige i dag. Så länge det finns otrygga, hotade, gömda och mobbade barn kan vi inte vara stolta eller nöjda. Vi lever i en välfärdsstat, visst.

Prot. 2002/03:12
6 november

Allmänpolitisk debatt

*Hälso- och sjukvård,
socialfrågor och
ohälsa*

Jämfört med många andra länder har barnen det bra. Men det är också oerhört tufft att växa upp, att vara barn.

Många gånger kan uppväxtvillkoren kännas jobbiga för den kommande generationen. Vi måste låta barn få vara barn och få lära sig i sin egen takt. De ska få känna nyfikenhet och glädje, drömma och leka.

Tyvärr finns det många andra krafter i samhället. Kommersialismen är en sådan kraft som är oerhört stark och ökar trycket på barn och ungdomar. Att små flickor ska ha stringtrosor är bara ett exempel på vad kommersialismen åstadkommit i en tyvärr alltmer sexualiserad värld. Anorexi är ett annat uttryck för den press som unga flickor måste utstå.

Ett annat stort problem är drogmissbruk och att ungdomar faktiskt super ihjäl sig på svartsprit eller hembränd sprit. Detta kan vi från samhällets sida aldrig acceptera eller stå tysta och se på.

Trots att man i Sverige i genomsnitt faktiskt dricker mindre än i andra länder är de alkoholrelaterade skadeverkningarna ett av våra stora folkhälsoproblem. Det har vi redan diskuterat i dag. Alkoholkonsumtionen ökar bland 16–24-åringar. Enligt flera undersökningar av ungdomars alkohol- och drogvänor har alkoholkonsumtionen ökat från början av 90-talet för att fortsätta att öka.

Ett exempel som vi hört om den senaste tiden är en 13-årig flicka som spritförgiftats i Årjäng genom att dricka sig medvetslös på hembränd och coca cola. Hon hade 5 ‰ i blodet när hon kom till sjukhuset. En 16-årig pojke i Nordmark dör i alkoholförgiftning efter att ha druckit hembränd sprit på en ungdomsfest. Detta kan vi inte acceptera. Vi kan inte stå vid sidan om och titta på.

Vi måste börja på ett mycket tidigt stadium med det förebyggande arbetet. Vi måste ge drogfria alternativ och drogfria miljöer för våra barn och ungdomar. Vi måste följa barnkonventionen på alla områden och se till att den följs vid alla beslut som fattas. Detta är ett sådant område.

Vi måste satsa på föreningslivet. Alla barn har rätt till en rik fritid och självfallet också en bra skola. Barn ska få ha en stimulerande och aktiv fritid med kultur, idrott, lek och äventyr – under loven men också under veckorna sommar och vinter – oberoende av föräldrarnas inkomster. Det är oerhört viktigt att barnen får den möjligheten oavsett föräldrarnas ekonomi.

Dessutom ska vi se till att barn inte dras in i drogmissbruk och att de inte ska behöva utstå föräldrar med alkoholproblem där misshandel förekommer. Barnen är i riskzonen att själva hamna där senare.

Mitt förslag är att vi ska se till att föreningar och ideella organisationer har möjlighet att jobba tillsammans med fritidsgårdar med förebyggande arbete i bostadsområden. Vi ska också se till att barn och ungdomar får inflytande och en reell möjlighet till demokrati precis som det står i barnkonventionen. Vi ska se till att barn och ungdomar får vara med och påverka sin egen fritid, sitt eget skolarbete och till och med vara med och planera skolvägen.

Anf. 168 KERSTIN ENGLE (s):

Fru talman! Vi hoppar här mellan de olika ämnena. Jag tänker gå tillbaka till narkotikafrågan, eftersom jag tycker att det är en så viktig fråga.

Narkotikamissbruket har blivit ett växande problem. En kultur av större tolerans har utvecklats, och tillgängligheten har ökat. Med all kraft

måste vi stå emot dem som förespråkar ett liberalt synsätt. Uttryck som partydroger och lättare droger använder vi ganska lättvindigt. Uttrycket partydroger ger ett intryck av något häftigt och festligt. Lättare droger, vad är det? Narkotika, oavsett vilken sort det är, är livsfarliga droger och måste bekämpas.

Arbetet med den nationella handlingsplan för narkotika som Socialdemokraterna har lagt fram måste nu fortsätta med intensifierad kraft. Björn Fries samordnar olika myndigheters arbete och bedriver opinionsarbete.

Det är också mycket glädjande att vi nu dessutom fått en minister med särskilt ansvar för dessa viktiga frågor.

I missbrukets spår följer kriminalitet, sociala tragedier och förstörda liv. Alltför ungdomar prövar narkotika och vet var man får tag på droger. Våra erfarenheter visar att det förebyggande arbetet aldrig får upphöra. Vare sig det gäller information till ungdomar om skadeverkningar av rökning, alkohol eller narkotika måste det pågå ett kontinuerligt arbete. Ute i kommunerna är det lätt att dra ned på det förebyggande arbetet när man brottas med budgeten för det kommande året. Förebyggande insatser ger besparingar först på sikt.

Den förstärkta socialtjänst som vi hört om tidigare i dag välkomnas.

De som nu fastnat i missbruk måste få en professionell vård och behandling. I tider av ekonomiska åtstramningar har det varit alltför lätt att dra ned på institutionsvården. Gravyt missbruk kan sällan behandlas i öppenvård.

I en professionell behandling ingår också att planera för livet utan droger. Här krävs en mycket bättre samordning mellan olika myndigheter. Det handlar om den fortsatta rehabiliteringen till utbildning och arbete. Det handlar också om rätten till en egen bostad. Det handlar om rätten till stöd för de anhöriga. Många anhöriga vittnar om en alltför tung börda av att stå ensamma och utlämnade med att ta hand om sina ungdomar i brist på långsiktig planering och samarbete mellan myndigheterna i rehabiliteringen.

För några år sedan gjordes en stor satsning på anhöriga. Den gången handlade det om anhöriga som tog hand om svårt sjuka i hemmet. Nu är det dags för en satsning på anhöriga till narkotikamissbrukare.

Att komma till rätta med missbruk är ett krävande, tålamodsprövande och långsiktigt arbete. Man får aldrig ge upp. Alla måste få möjligheter och chanser, mer än en gång.

Det är många år sedan vi kom överens om att missbruk är en sjukdom. Sjukdom ska behandlas av professionellt utbildad personal enligt vetenskap och beprövad erfarenhet. Därför måste vi fortsätta fokuseringen på att få till stånd en specialistutbildning i missbrukarvård och att satsa på forskning och utvärdering av vård och behandling.

Fru talman! Inflödet av narkotika över Sveriges gränser ökar. För oss som bor i Sydsverige gör närheten till kontinenten att tillgängligheten till narkotika blir större. Tullen gör stora insatser vid Öresundsbron, men det räcker inte. De första sex månaderna 2002 gjorde tullen drygt 1 800 beslag av narkotika- och dopningspreparat, en ökning med 11 % sedan förra året. Hälften av alla narkotikabeslag görs i Skåne.

Prot. 2002/03:12
6 november

Allmänpolitisk debatt

*Hälso- och sjukvård,
socialfrågor och
ohälsa*

Det handlar också om våra gemensamma attityder och synsätt. Här har den svenska regeringen en stor uppgift i det internationella samarbetet. Inte minst gäller det samarbetet mellan Sverige och Danmark.

I Köpenhamn finns området Christiania. Det förevisas för turister som en idyll och fristad där man lever som en enda stor familj. Samtidigt pågår en öppen handel med droger. Detta är inte längre bara Danmarks sak. Många ungdomar från Sydsverige som provat narkotika har skaffat den just i Christiania. Glädjande nog kunde vi i förra veckan läsa att den danska polisen återigen gjort en razzia i Christiania. Men de stora beslag av narkotika som då gjordes förskräcker. 100 kilo hasch och tio anhållna blev facit. Det finns alltså en ambition att stoppa haschhandeln i Christiania. Men det borde vara en gemensam angelägenhet för både den svenska och den danska regeringen att Christiania stängs.

Fru talman! Tillsammans måste vi nu fortsätta kampen mot narkotikan på alla plan – internationellt, nationellt och ute i kommuner och landsting.

Anf. 169 MARITA ARONSON (fp):

Fru talman! Jag har under många år arbetat med barn till missbrukare och sett deras utsatthet och föräldrarnas kämpande mot sitt drogmissbruk. Jag ska ta två exempel.

Eva, fem år, fick kväll efter kväll passa sina småsyskon när mamma var ute på sina missbruksrundor och kom tillbaka mycket berusad. Hon har för mig beskrivit sin rädsla, oro och ensamma gråt därhemma.

Karin, sju år, gick tillsammans med sin syster ofta ut och vandrade runt i kvarteret på kvällarna medan mamma och pappa festade runt och bråkade. De orkade inte vara hemma. Först kanske bortåt midnatt när det hade lugnat ned sig kunde de gå hem.

Det var två exempel på barn i missbrukarmiljöer.

Antalet barn som får denna start i livet ökar just nu. Det gör det därför att totalkonsumtionen av alkohol och narkotika ökar i samhället. I dag har vi en ökning som oroar mig mycket.

Ökningen gäller både alkohol och narkotika, såsom flera har beskrivit. Gabriel Romanus från Folkpartiet berättade om det alldeles nyss. Speciellt bekymrar det mig att det är så många unga som konsumerar sådana enorma mängder alkohol. Det kan handla om 12–13-åringar, och startar man med så mycket alkohol när man är så liten är man ganska snart alkoholist. Om jag skulle börja dricka jättemycket nu skulle det ta lång tid innan jag blev alkoholist, men så är det inte när man är så ung.

Konsekvenserna är bekymmersamma. Ungdomarna kan få hjärnskador om de dricker och komma in i en social misär, vilket flera har talat om förut. Vi vet också att det handlar mycket om langargång som måste sprängas. Vi kunde läsa i pressen häromdagen att när ett langargång hade sprängts så hade också kriminalitet och våld minskat betydligt i den staden.

Det behövs mer information, kanske fler poliser, fler socialarbetare med engagemang, fler behandlingshem – listan kan göras lång.

Nyligen har jag tagit del av en del vetenskapliga artiklar från Oslo universitet om gravida unga missbrukare som har missbrukat heroin, amfetamin, cannabis, bensodiazepiner och alkohol. Barnen visade abstinensbesvär när de föddes och fick bestående skador långt upp i förskole-

åldern. Jag har själv sett liknande skador på barn vilkas mammor missbrukat alkohol, men skadorna av narkotika är kanske svårare ändå.

Vad vi ser när det gäller barn som skadas av droger och alkohol i vårt samhälle är toppen av ett isberg. Det är viktigt att åtgärder sätts in och behandling ges till mödrarna på ett tidigt stadium. Skadade barn skulle inte behöva födas om vi hade resurser att verkligen möta de här mammorna på rätt sätt.

Jag har motionerat om införandet av en lag om tvångsvård för gravida missbrukare just för att kunna skydda fostret när mammorna inte kan sluta att missbruka, vilket är svårt för en del mammor.

Vi har beräknat kostnaden för ett barn som föds med skador av alkohol till 8 miljoner upp till 18 års ålder. Om man jämför med ett vanligt friskt barn, som kostar ungefär 800 000 kr, ser man att det finns mycket pengar att spara på att ha förebyggande vård.

På missbruket följer också våld och kriminalitet, vilket flera redan har påpekat. Våldshandlingar och kriminalitet utförs ofta när man har brukat droger och alkohol, och denna kriminalitet ökar. Som någon sade måste ju dessa personer få ihop pengar till sina droger, och då måste de utföra mängder med olika kriminella handlingar.

Jag tycker att Morgan Johanssons budskap var väldigt positivt, men vi hoppas att det nu inte bara blir ord utan också handling. Jag känner att här finns jättemycket att göra.

Det är inte bara i storstäderna som alkohol och narkotika ökar utan också på mindre orter. Vi har fått flera exempel de senaste veckorna på att det just på småorterna finns mycket narkotika ute, och naturligtvis även alkohol.

Här behövs samarbete mellan kommun, landsting och sjukvård liksom samarbete på EU-nivå och på internationell nivå. Vi behöver också samarbete över partigränserna.

Höga kostnader har vi i kommunerna av behandling och placering när missbrukarna ska rehabiliteras eller när barn ska omhändertas. Det är jättekostnader som vi kunde undvika, men framför allt kunde vi undvika det mänskliga lidandet. Låt oss hjälpas åt över partigränserna för barnens skull!

Vi hoppas nu att statsrådet Morgan Johansson tar flera initiativ i den här frågan. En början kunde vara att införa en lag om tvångsvård för gravida missbrukare för att undvika just att skadade barn föds. Är statsrådet beredd att arbeta för en sådan lag?

Anf. 170 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Som svar på den konkreta frågan får jag lov att säga att jag måste titta mer på förutsättningarna och problematiken innan jag kan lämna besked.

Men jag vill ändå ta upp en tråd i det som Marita Aronson talade om, nämligen frågan om hur narkotikan tar sig från de stora städerna ut till de mindre. Jag är uppväxt i Ängelholm i nordvästra Skåne på 80-talet. Jag måste säga att under 80-talet fanns det nästan inte någon i min uppväxt-generation som faktiskt kom i kontakt med narkotika på den lilla orten, trots att det bara är tre mil till Helsingborg som ligger väldigt nära kontinenten och man skulle kunna tro det. Men i dag ser vi att narkotika är någonting som har blivit ett växande problem också på de mindre orter-

Prot. 2002/03:12
6 november

Allmänpolitisk debatt

*Hälsa- och sjukvård,
socialfrågor och
ohälsa*

na. Det är inte bara Ängelholm utan det är Klippan, Åstorp och andra mindre orter hemma i Skåne.

Det är därför vi tar det här initiativet. Jag vill säga att det görs väldigt mycket nu mot bakgrund av de 325 miljoner kronor som vi satsat i den aktionsplan som Björn Fries har att genomdriva. Effekterna av det arbetet kommer vi att se under kommande år.

Anf. 171 MARITA ARONSON (fp) replik:

Fru talman! Jag tackar för att statsrådet är engagerad i frågan. Jag tror att alla partier tillsammans kan hjälpas åt. Jag tycker att jag hör så mycket positivt i denna kammare i kväll att jag hoppas att detta ska kunna bli ett startskott för ett gott samarbete över gränserna med alkohol- och narkotikafrågan framför allt vad gäller ungdomar.

Anf. 172 CARL-AXEL JOHANSSON (m):

Fru talman! År 2004 kommer 7½ % av antalet sysselsatta att vara sjukskrivna, det vill säga knappt 70 % av befolkningen mellan 20 och 64 år kommer att vara i arbete med nuvarande utveckling.

Jag vill se den stigande ohälsan som en kraftfull signal om att Sverige mår allt sämre. Detta menar jag har pågått de senaste 30 åren då institutionstänkandet successivt gjort sitt intåg.

Fru talman! Folkhemmet har under dessa år blivit en folkinstitution. När den egna kraften inte räcker till förlitar man sig på institutionen. När den egna ekonomin urholkas av höga skatter på arbete och boende, när man inte längre kan råda över och besluta om sin vardag utan alltför många måste förlita sig på olika institutioner eller på olika bidrag för att klara sig mår man inte bra.

Det är denna samhällsutveckling som måste vändas, och därför vill jag uppmana till att låta bereda förslag där valfriheten och mångfalden ökar, där tryggheten omformas så att bidrag växlas mot sänkta skatter, där trygghetssystemen inte låser oss inne i trygghetens burar.

Fru talman! Det jag hör är: "Jag kan nog klara något annat på heltid, men då måste jag byta arbetsgivare, och då blir jag sist in, först ut, det vill jag inte riskera."

Det är synd att Hans Karlsson, som är ansvarigt statsråd i frågan inte är här i kammaren så att jag kan få höra hans syn på detta citat.

De offentliga arbetsgivarna, som har de högsta sjuktagen, har också tillfälligt sysselsättningsstöd med sänkt arbetsgivaravgift vid nyanställningar, fastän regeringen flaggar för att arbetsgivare med hög sjukfrånvaro ska ha högre avgifter. Man vill alltså underlätta anställningar i de arbetsmiljöer som har bland den högsta sjukfrånvaron därför att där behövs fler anställda. Vad säger Socialdemokraterna om detta? Riskerar vi inte att få fler sjukskrivna?

Detta dubbla budskap gör att jag tvivlar på regeringens vilja och förmåga.

Däremot är sjukskrivningarna klart mindre hos privata arbetsgivare inom den offentliga sektorn. Vore det då inte bättre att fatta beslut om att låta privata alternativa driftsformer växa fram i offentlig sektor än att bibehålla monopolet? Då blir det bättre både för patienter och personal.

Därutöver måste möjligheterna till vård och rehabilitering förstärkas. Detta sker genom en offentligt finansierad hälsoförsäkring, genom en

nationell vårdgaranti, genom ökade resurser till försäkringskassorna för fler handläggare och för köp av vård i syfte att minska sjukskrivningarna.

Så kallad *second opinion* sker redan nu av annan läkare och ofta tillsammans med sjukgymnaster och arbetsterapeuter då man värderar arbetsförmågan. Om behandlande läkare och *second opinion*-läkaren kommer till olika slutsats om arbetsförmågan överklagar patienten detta, och under några år pågår en tvist om vem som har rätt som tar all energi. Rehabiliteringen blir lidande. Därför är jag mycket tveksam till detta.

Nyligen har man visat att 74 % av läkarintygen saknar tillräcklig information för att försäkringskassan ska kunna bedöma patientens rätt till sjukpenning. Sämst av alla var företagshälsovården som nu lyfts fram som den som har kunskap om arbetsplatsen och vet vad arbetet ställer för krav. Därför tror jag att bättre utbildning i försäkringsmedicin är mer angeläget än *second opinion*.

Det är en annan syn vi behöver på ohälsan och utanförskapet. Det är ett annat regelverk. Det är inga fler hälsobokslut. Det är inget exklusivt ansvar för arbetsgivaren, det är den förda politikens ansvar.

Hos arbetsgivaren, stor eller liten, finns oftast begränsade möjligheter till andra arbetsuppgifter, varför omplaceringar ofta riskerar att bli ett misslyckande eller inte uppfattas som acceptabla för dem det berör.

Fru talman! Det jag hör är: Det är inte sjukskrivning i sig som är ett hinder för rehabilitering utan det faktum att man är anställd och har en arbetsgivare som hindrar en mer mångsidig rehabilitering.

För att rehabiliteringen ska bli framgångsrik fordras alltså kunskap om arbetsmarknaden i stort. Då ökar förutsättningen att hitta andra lämpliga arbeten som inte finns hos den ordinarie arbetsgivaren. Denna kompetens har inte försäkringskassan, men väl arbetsförmedlingen.

Samarbetet dem emellan förhindras dock många gånger av olika regelverk, så att arbetsförmedlingen inte har ansvar så länge sjukskrivning pågår, än mindre om sjukbidrag beviljats. Då står man inte till arbetsmarknadens förfogande. Det är inte konstigt att sjukbidrag permanentas.

Det måste bli lättare att byta arbetsgivare och prova arbeten hos olika arbetsgivare. Nuvarande trygghet är så trygg att den blir fängslande, inte kreativ och utvecklande.

Mot denna bakgrund menar jag att försäkringskassan och arbetsförmedlingen måste få ett gemensamt regelverk som kompletterar varandras kompetenser. Sjukpenning och arbetslöshetsersättning borde omformas till en rehabiliterings- och omställningsförsäkring och omfatta insatser som behövs för att återgång till arbete ska kunna ske, oavsett om arbetshindret utgörs av sjukdom eller annan icke medicinsk orsak.

Det är emellertid en långsiktig process och därför måste denna förändring komma till stånd så fort som möjligt. I avvaktan på detta måste man överväga fler karensdagar och se över ersättningsnivåerna i försäkringssystemen.

Fru talman! Det är inte konstigt att ohälsan ökar alltmer. Det konstiga är att man fortsätter permanenta ett system som förstärker utvecklingen.

Anf. 173 LINNÉA DARELL (fp):

Fru talman! Det finns många revor i det svenska välfärdsnätet. Konsekvenserna av sjukskrivningarna och ohälsotalen ger ännu fler. De från-

Prot. 2002/03:12
6 november

Allmänpolitisk debatt

Hälsa- och sjukvård,
socialfrågor och
ohälsa

varotal som vi har i dag är frånvarotal som i slutet av 1980-talet bedömdes som helt orimliga, men nu är de överträffade.

Det ekonomiska tillskott som krävs tränger ut angelägna reformer ur statsbudgeten. Drabbade människor far illa. Risken att efter lång sjukskrivning slås ut från arbetsmarknaden är betydande. Den framtida arbetskraftsförsörjningen försvåras. Mest drabbade är anställda inom kommuner och landsting. Där har sjukskrivningarna ökat snabbast.

Riksförsäkringsverkets undersökningar visar att stressrelaterade sjukdomar ökar mer än traditionella sjukdomar. Alltfler människor i Sverige mår dåligt. Grunden finner man ofta i en känsla av vanmakt. Det är allvarligt nog att stora delar av den vuxna befolkningen lever med oro och ångest. Än allvarligare är att denna oro överförs till våra barn och ungdomar.

Otrygga vuxna kan självklart inte alltid orka vara starka och konsekventa föräldrar eller starka och trygga lärare, stark förskolepersonal och så vidare.

Det handlingsprogram mot ohälsa som Folkpartiet föreslår har en stor bredd, och det är nödvändigt eftersom ökningen av de psykosociala diagnoserna har sin förklaring i både privatliv och arbetsliv. Ett program för att bryta den pågående utvecklingen behöver ha två huvuddelar, dels de förebyggande insatserna att ge fler möjlighet att räcka till, dels snabbare vård för dem som ändå blir sjuka.

Regeringens mål är att halvera sjukskrivningarna fram till 2008. RFV visade häromveckan att med nuvarande åtgärdsförslag kommer sjukskrivningarna i stället för att minska med 50 % att öka med 36 % till 2008. Arbetsmarknadsministern, som inte är här nu, svarade enligt nyhetsrapporteringen att RFV:s beräkningar beror på att regeringen inte tillräckligt tydliggjort de skarpa förslagen. Möjligen kan det bero på att de skarpa förslagen till stor del fortfarande saknas. Kanske jag och Folkpartiet kan bjuda på några ur vår motion.

En rehabiliteringsgaranti ska förenas med krav på att senast efter åtta veckors sjukskrivning ska en tvåläkarbedömning göras. Att delta i föreskriven rehabilitering ska vara en skyldighet. Att utebli utan giltig orsak ska betyda att sjukpenningen minskas. En rehabiliteringsplan måste upprättas tillsammans med patienten. Arbetsgivare som inte fullgör sin skyldighet får betala en förseningsavgift, och arbetsgivaren får kanske också betala för en rehabiliteringsutredning som utförs av annan. Rehabiliteringsgarantin ska också säkerställa att planen verkligen sätts i verket senast inom en månad. En sådan garanti innebär att den enskilde har rätt till de insatser man har kommit överens om.

Förstärkningen av försäkringskassorna måste också omfatta utrymme för en ökad rehabiliteringsverksamhet. Vi från Folkpartiet föreslår att anslaget till försäkringskassorna ökar med 500 miljoner kronor mer än vad regeringen föreslår.

Det behövs rejäla tag för att få bort köer och flaskhalsar i vården. De viktigaste åtgärderna är finansiell samordning mellan försäkringskassorna och vården liksom i socialtjänst och arbetsmarknadsmyndighet. Lokalt och regionalt samarbete måste bli tillåtet inom en av riksdagen angiven ekonomisk ram. Det är helt obegripligt varför regeringen inte vill ge klartecken till utvärderat goda exempel. Här kunde man verkligen ha kommit med ett skarpt förslag.

Den nationella vårdgarantin bör återinföras och omfatta alla medicinskt motiverade behandlingar.

Vissa områden inom sjukvården är eftersatta, och i det här sammanhanget är bristerna inom psykiatri allvarligast. När det gäller långtids-sjukskrivna med psykosociala diagnoser måste sjukvården kunna ge behandling snabbt och på rätt sätt. Särskilt viktigt är det att ge snabb hjälp till unga människor med psykiska problem.

Arbetsgivaransvaret för att förebygga ohälsa, sjukdom, arbetsskador och självklart också ansvaret för rehabilitering måste understrykas. Inte minst gäller det de politikerstyrda arbetsgivarna, som uppenbarligen är allra sämst på att ta ansvar för sin personal.

Det kan finnas många sätt att göra förändringar kring avgifter och arbetsgivaransvar. En del av dem kan säkert vara bra. Men vissa förändringar kan leda till att en del människor blir helt uteslagna från möjligheterna att få ett jobb beroende på att de misstänks kunna bli sjuka ofta. Det kan gälla funktionshindrade. Det kan gälla personer med svag hälsa.

Det får inte bli så att vi för att komma till rätta med problemen i dag skapar nya problem i morgon.

Anf. 174 SVEN BRUS (kd):

Fru talman! Efter åtta år med en socialdemokratisk regering är nästan var sjätte svensk mellan 18 och 65 år kort- eller långtidssjukskriven eller förtidspensionerad. Det är kvinnorna som är de stora förlorarna. Deras sjukdagar har fördubblats under den gångna femårsperioden. Två tredjedelar av de långtidssjukskrivna är just kvinnor.

Den snabbaste ökningen ser vi bland de yngsta på arbetsmarknaden, det vill säga 16–29-åringar. De drabbas ofta av stressrelaterade sjukdomar. Nu är det inte en halv miljon sjuka som ska skuldbeläggas utan ansvaret vilar naturligtvis i första hand på den passiva regering som låtit utvecklingen skena.

I valrörelsen talade Göran Persson om att ”pressa tillbaka” sjukfrånvaron på samma sätt som man har ”pressat tillbaka” arbetslösheten. När minskad arbetslöshet i hög grad har bytts till just sjukskrivningar kan man undra till vilka nya statistikkolumner de höga ohälsotalen ska pressas tillbaka. Vissa vallöften oroar mer än de lugnar. Mitt i tricksandet med statistik handlar det om utsatta människor.

Kostnaderna för ohälsan ökar med 25 miljoner kronor varje dag och beräknas i år bli ofattbara 120 miljarder kronor. Kostnadernas nivå och ökningstakt är alarmerande, och de hotar stora delar av den gemensamma välfärden. Men allvarligast är ändå den mänskliga sidan. Ett samhälle där så många människor stannar hemma en vanlig vardag på grund av sjukdom, förtidspension, undersysselsättning eller arbetslöshet är ett i ordets rätta bemärkelse sjukt samhälle.

Vad är då regeringens förklaring till den katastrofala situationen? Jo, här har det handlat om att ensidigt peka på arbetsmiljön. Det är också den enda förklaring som det nya statsrådet Hans Karlsson har haft att bidra med när han har fått ansvaret för att vända utvecklingen. Visst handlar det i hög grad om arbetsmiljön, men varför har det hänt så lite under de åtta regeringsåren?

Statsministern sade för några timmar sedan i talarstolen att den offentliga sektorn inte är någon mönsterarbetsgivare. Nej, förvisso inte!

Prot. 2002/03:12
6 november

Allmänpolitisk debatt

*Hälsa- och sjukvård,
socialfrågor och
ohälsa*

Men trots den insikten genererar sig regeringen inte för att motarbeta de alternativ som finns, exempelvis inom vården, som bevisligen kan uppvisa en arbetsmiljö med lägre sjuktal än vad som gäller i den offentliga vården.

Ett exempel på hur allvarligt det är är att drygt 40 % av alla sjukskrivna är kvinnor inom verksamheter som vård, omsorg och skola. Här har regeringen och de många s-styrda landstingen och kommunerna ett ansvar som de inte har levt upp till.

Fru talman! Det satsas enorma resurser på att göra den fysiska arbetsmiljön bättre, säkrare och trivsammare. Arbetsolycksfallen minskar, och det allmänna hälsoläget förbättras i befolkningen. Ändå ökar frånvaron från dessa säkrare och trivsammare arbetsplatser dramatiskt. Det visar på att något är enögt i den aktuella debatten och i regeringens problemanalys när allt fokus riktas mot den del av livet som är yrkesarbete. Merparten av vår tid ägnar vi människor åt andra delar av livet. Var finns då helhetssynen i regeringens politik?

Vi kristdemokrater har en bredare syn på orsakerna till ohälsan. Det handlar om människors totala livssituation, om den tid vi tillbringar i hemmet, på fritiden och på arbetsplatsen. Allt bildar den helhet som berör vårt totala välbefinnande. Stress, och i dess förlängning utbrändhet, uppstår oftast i den konflikt som inte minst småbarnsföräldrar upplever mellan arbetsliv och privatliv. Det låga barnafödandet är en varningssignal om svårigheten att förena den viktiga föräldrarollen med en krävande yrkesroll. Den svårigheten är påtaglig för de flesta föräldrar i dag. Därför måste familjepolitiken utformas så att föräldrarna får en större makt över sina liv. Det har vi alldeles nyss debatterat här i kammaren.

Den negativa utvecklingen när det gäller hälsotalen inleddes redan 1997. Först nu kommer regeringen med sitt elvapunktsprogram, som även om det genomförs fullt ut knappast räcker för att vända utvecklingen. Nu krävs en politik som ser till människors totala livssituation. För att hindra att akuta sjukdomstillstånd leder till långtidssjukskrivningar och förtidspensioneringar krävs en snabb och aktiv rehabilitering. LO, TCO och SACO har nu, precis som vi kristdemokrater, krävt en ny rehabiliteringsförsäkring. Men i den frågan är regeringen också passiv.

Insatserna behöver samordnas. Trots riksdagens tydliga krav på samordnade och kraftfulla insatser kommer inga andra signaler från regeringen än att man ensidigt fokuserar på arbetsmiljöfrågorna.

Prognosen ser dystert ut. Den pekar på att kostnaderna för sjukskrivningarna kommer att öka med 36 % fram till år 2008. Det finns alarmerande siffror, som vi har fått i dag, om utvecklingen då det gäller förtidspensioneringar. Om man tittar på en rullande tolv månadersperiod från denna tid 2001 till i dag ser man att det är 10 000 personer i åldrarna 16–39 år, alltså under 40 år, som har förtidspensionerats. 190 personer i veckan, unga människor som har hela livet framför sig, har drabbats av denna fruktansvärda livssituation. De sjuka och de förtidspensionerade ska inte skuldbeläggas. Ansvaret vilar på en regering som är passiv i de här frågorna.

Anf. 175 BIRGITTA CARLSSON (c):

Fru talman! I början av förra mandatperioden begärde vi i Centerpartiet en särskild debatt med anledning av de redan då skenande kostnader-

na inom sjukförsäkringsområdet. Efter den särskilda debatten för snart fyra år sedan har denna galopperande ökning fortsatt, utan att regeringen vidtagit några riktigt kraftfulla åtgärder för att komma till rätta med detta mycket stora problem. Problemet är inte bara de stora samhällsekonomiska kostnaderna utan framför allt det lidande alla de personer upplever som inte får hjälp i den sjukdomssituation där de befinner sig, som inte får möjlighet till snabb rehabilitering. De får genom detta en försämrad livskvalitet.

Kostnaderna inom socialförsäkringsområdet har på bara några års tid fördubblats, och de åtgärder som regeringen vidtagit är att sätta till utredningar, som när de är klara ändå inte lett till några åtgärder. Sven Brus talade om elvapunktsprogrammet, men inte ens i det programmet finns några skarpa förslag. Att utvecklingen inom socialförsäkringsområdet är en oerhört viktig fråga förstod vi i dag på förmiddagen när vi lyssnade på partiledardebatten. Jag tror att samtliga partiledare talade om ohälsan och de skenande kostnaderna inom det området.

Under perioden 1997–2002 ökade antalet individer som under maj månad erhållit sjukpenning, rehabiliterings- eller arbetsskadeersättning med 107 %. Den totala sjukfrånvaron, inklusive karensdagar, sjuklönedagar och sjukpenningdagar, motsvarade ca 400 000 årsarbeten år 2001. Det är nästan lika många årsarbeten som har försvunnit på grund av förtidspensionering eller sjukbidrag. Det innebär att ca 14 % av befolkningen i arbetsför ålder finns utanför arbetsmarknaden.

Fru talman! Centerpartiet har i en partimotion föreslagit krafttag för att öka rehabiliteringen. Det är bra att regeringen har satt upp samma mål som vi redan tidigare har satt upp, nämligen att halvera sjukskrivningarna fram till 2008.

Vi har också satt upp som delmål att minska sjukskrivningarna med 20 % till 2004 och med 40 % till 2006. För att nå dessa mål har vi föreslagit ett paket som sammantaget definierar ett nytt kontrakt av rättigheter och skyldigheter mellan den sjukskrivne, försäkringskassan/vården och arbetsgivaren. Det innefattar bland annat

- sammanslagning av sjuk- och arbetsskadeersättningen till en sjuk- och rehabiliteringsförsäkring,
- en rehabiliteringsgaranti finansierad genom ökade anslag till försäkringskassorna och en finansiell samordning som består av
- tvåläkarintyg för förlängd sjukskrivning efter 30 dagar,
- preliminär rehabiliteringsplan inom sex veckor efter sjukskrivningen,
- individuell rehabiliteringsplan och tillgång till rehabiliteringslots inom tre månader efter sjukskrivningen och
- ett nytt differentierat arbetsgivarinträde i sjukförsäkringen som relaterar ansvaret till arbetsgivarens storlek.

Allt detta kan man se utförligare i vår motion.

När vi begärde den särskilda debatten hade vi fem särskilda förslag som vi då lyfte fram som viktiga. Jag kan upprepa dem, för det känns som att man behöver återkomma till detta med jämna mellanrum.

Prot. 2002/03:12
6 november

Allmänpolitisk debatt

*Hälsa- och sjukvård,
socialfrågor och
ohälsa*

För det första: Det behövs ekonomiska incitament för arbetsgivarna att få bukt med stressrelaterade sjukdomar. Det är viktigt att arbetsgivarna tar sitt ansvar. Det ska löna sig för arbetsgivarna att ta hand om sin personal, och det ska straffa sig att inte bry sig om stressproblematiken.

För det andra: Man ska ha makt över sin egen arbetssituation. Man måste få vara med och planera sin egen arbetstid. Framför allt för kvinnor inom offentlig verksamhet gäller det möjligheten att själv påverka sin arbetstid. På många arbetsplatser har man infört "tvättstugescheman". Man borde se till att göra det på flera ställen. På de arbetsplatser där man är med och påverkar sin arbetssituation är man mycket mindre sjuk.

För det tredje: Det är viktigt att den förändring som sker inom arbetsmarknaden gör det möjligt att få kompetensutvecklas i sina arbeten. Där har vi också haft förslag om skattesubvention på individuella kompetenskonton. Det skulle vara viktigt att komma till skott med detta.

För det fjärde: Man måste ge tydliga direktiv till försäkringskassorna men också skicka med pengar för att arbeta mer med rehabilitering.

För det femte: Satsa på finansiell samordning. Där har Centerpartiet varit pådrivande. Vi har varit överens i fyra partier, men vi har ändå inte sett förslag på riksdagens bord. Det är viktigt att det inte dröjer ytterligare med detta.

Det är också viktigt att se till att de som är egenföretagare får större trygghet i sina arbeten och att socialförsäkringssystemen är så utvecklade att de inte missgynnar dem.

Vi behöver en ny socialförsäkringsreform. Det är viktigt att vi utreder detta. Den ska vara långsiktig och innehålla aktiviteter. Den ska vara förutsägbar, enhetlig och tydlig.

Hälsa är en förutsättning för välfärd. Företagshälsovården har en stor betydelse i detta. Det är viktigt att vi börjar tidigare med friskvård. Börja redan i skolan! Vi måste satsa mer på ämnet idrott och hälsa för att våra barn ska lära sig att äta rätt och röra sig rätt och genom det vara bättre rustade att ta sig ut på arbetsmarknaden.

Anf. 176 KERSTIN-MARIA STALIN (mp):

Fru talman! Det är sorgligt tomt i salen. Statsråden har gått hem. Men jag ska försöka ändå.

Innan jag kom in i riksdagen arbetade jag på mödravårdscentralerna, barnavårdscentralerna och ungdomsmottagningen i Borlänge. Jag är psykolog till yrket, och jag fick se mycket av alkohol, misshandel, sexuella övergrepp, ensamhet och barn och ungdomar som tog ansvar långt över vad de hade ålder för att göra. Jag sade en gång: Nu tror jag att jag måste gå en kurs och lära mig blunda, för nu vill jag inte se mer. Om jag såg visste jag inte var jag skulle göra av det.

I stället för att blunda kastade jag mig in i politiken. Jag var i både kommunfullmäktige och landstinget, där jag började 1988.

Strax innan jag kom in i landstinget var jag på en konferens om arbetsmiljö. Jag trodde att den skulle handla om tunga lyft, men det gjorde den inte. Den handlade om omorganisationer ledda uppifrån. Så fort jag kom in i landstinget började omorganisationerna. Då var jag med om Dalamodellen, det vill säga när man började med köp och sälj i stället för anslagsgivning. Det var stora nedskärningar som man kallade för struk-

turomvandlingar. Då sade jag: Det här är allvarligt. Det här kommer att hämna sig. Och i dag kan jag säga: Vad var det jag sade?

Så kom jag in i riksdagen, och det blev en stor besvikelse. Förut hade jag varit med om att kommuner och landsting slogs om vem som inte skulle betala. Och i riksdagen säger man: Det här är inte riksdagens område. Det här är inte regeringens område. Det är landstingens och kommunernas.

Förra mandatperioden satt jag i socialförsäkringsutskottet, en skola som alla borde gå i. Det var mycket nyttigt. Det tror jag att jag kommer att ha nytta av i hela mitt liv. I början av den mandatperioden började varningssignaler komma, försiktigt och lite darrande: Människor är sjuka, och så blir de långtidssjukskrivna. Vad är det här? Den som först slog larm högt och tydligt, som jag blev riktigt medveten om, var Pensionsforum: När demografin ser ut som den gör och människor vill gå i pension före 60 års ålder och många blir förtidspensionerade, hur ska det då gå med pensionerna? Så småningom började det pratas högt om att långtidssjukskrivningar kostar enormt mycket pengar. Då blev man lite förvirrad. Miljöpartiet konstaterade med förvåning hur yrvakna och förskräckta många, inklusive regering och riksförsäkringsverk, var över fenomenet ohälsa. Man började förstå att saker och ting hänger ihop.

Miljöpartiet har alltid hävdat att det finns en helhet och att saker och ting hänger ihop. Det är min förhoppning att riksdagen ska börja se det mer, så att man inte så ensidigt ser på ett utskott i taget och bara säger: Det här är inte mitt bord eller det här är justitieministerns område.

Nu är inte socialministern här, men vore han här skulle jag säga till honom: Stressa inte ihjäl dina medarbetare och underordnade! Jag tänker på alla de här punkterna – jag kommer inte ihåg hur många det var. Det handlade om att förnya sjukvårdens organisation, förstärka primärvården och se över rekryteringen. Sedan har vi också elvapunksprogrammet.

Det är mycket lovvärt och bra, men ni spränger er, och ni kommer att bli sjukskrivna, skulle jag ha sagt till Lars Engqvist om han hade varit här. Ta hjälp av alla de fantastiska resurser som finns ute i landet, i kommuner, i landsting, på vårdcentraler, på arbetsplatser och bland sjukskrivna! Ta hjälp av försäkringskassorna, för de kan det här. De vet hur man ska göra, och de vill, men de hinner inte. Här finns guld att hämta, och man får helheten på kuppen, underifrån och inte ovanifrån. Det gäller att inte förstöra det man har utan använda sig av det. Jag blir rädd att man i den här yrvakenheten tar till repressiva åtgärder som straff, tal om att det fuskas, karensdagar och så vidare.

Enligt Miljöpartiets sätt att se är de skenande sjukskrivningarna ett tecken på ett samhälle som är i olag. Vi blir allt mer stressade över alla val vi ska göra när det gäller el, telefon och så vidare. Tack och lov har flera här i kammaren pratat om barn. Ingrid Burman talade om barnkonsekvensanalyser, och jag vill tillägga att en barnbilaga till budgeten vore önskvärd.

I fjol svarade jag på en skrivelse som handlade om förverkligande av bankkonventionen – nu blir jag lite stressad för jag ser att tiden håller på att ta slut, men jag pratar färdigt. Där står det: I den ekonomiska obalans som rådde under 1990-talet var det nödvändigt att begränsa de offentliga utgifterna. Detta drabbade bland annat ett antal verksamheter helt eller delvis riktade till barn. Inte minst skars förebyggande verksamheter ned,

Prot. 2002/03:12
6 november

Allmänpolitisk debatt

*Hälso- och sjukvård,
socialfrågor och
ohälsa*

med resultat att trycket ökat påtagligt på verksamheter som arbetar med behandlande verksamhet, exempelvis barn- och ungdomspsykiatri och vård inom socialtjänsten.

Jag tyckte nästan att det var konstigt att det stod så i en skrivelse där man pratade om hur man ska förverkliga barnkonventionen, men det var ju bra att det stod i alla fall.

Om vi inte satsar aktivt på våra barn nu är vi så illa ute att ni kanske också får lust att blunda. Då går hela samhället åt pipsvängen. Då blir det ännu mer sjukskrivningar och ett sammanbrott, skulle jag vilja säga. Detta är alltså allvarligt.

Nu är inte heller statsrådet Morgan Johansson här, men han sade att välfärdsstaten ska upprättas. Det kanske kostar en slant, men det lönar sig, sade han. Så måste vi också resonera. Och jag hoppas på att få hjälp av Morgan Johansson med att övertyga finansutskottet om att det är så vi måste resonera. Jag talade med Morgan Johansson förut och bad honom läsa i protokollet i morgon om just det här.

Anf. 177 ANNELI SÄRNBLAD STOORS (s):

Fru talman! Jag vill liksom många andra belysa situationen inom vård- och omsorgssektorn när det gäller personalen.

Stress och utbrändhet har blivit 2000-talets stora fråga inom vården och omsorgen och ohälsotalen mest när det gäller kvinnor. Många som jobbar inom vården tycker att arbetet är roligt, men de är mindre nöjda med förutsättningarna. Vårdpersonalen känner sig ofta inte uppskattad och inte trygg med sin arbetssituation. Många gånger har de fått höra att de tillhör den tärande sektorn. Vem blir glad av det?

Den stress som många upplever när de inte har den tid för vårdtagaren som de önskar gör att alltför många känner otillfredsställelse med sitt jobb. Under 90-talets besparingar fick personalen uppleva stora neddragningar. Mer ansvar och mindre antal medarbetare gjorde att förutsättningarna för att utföra jobbet blev mycket tuffa. De ohälsotal som vi ser i dag borde inte vara överraskande för någon, med tanke på de förändringar som har skett i den här sektorn.

Fler medarbetare som kan ge värme och omtanke och har tid att sätta sig ned och lyssna och trösta den äldre eller den sjuka är vad man ropar efter i kommuner och landsting. Om vi inte lyckas med att få bättre arbetsvillkor kommer de som jobbar inom vården och omsorgen att lämna sina jobb, och några ambassadörer för denna sektor blir de inte.

Det handlar om att skapa bra löner i de kvinnodominerade yrkena. De som arbetar måste själva få inflytande över sina arbetstider och känna påverkansmöjligheter, och heltid måste bli en rättighet och deltid en möjlighet.

Den offentliga sektorn ska bli en mönsterarbetsgivare, och vi på central nivå har ett stort ansvar för att se till att statusen höjs. Om vi inte lyckas med det kommer ett stort orosmoln över oss, eftersom rekryteringsbehovet som vi står inför är enormt. På omvårdnadsprogrammet står var fjärde plats i dag tom. Det är en varningssignal som vi politiker på alla nivåer ska ta till oss, så att dessa yrken blir populära igen.

Flera studier visar att arbetsgivarna inom vården och omsorgen har betydande och växande svårigheter med att rekrytera personal med rätt kompetens. Störst är rekryteringsbehovet när det gäller sjuksköterskor,

sjukgymnaster med mera. Och det är i dag ett tilltagande problem med att hitta utbildade undersköterskor.

Det är inte bra om vi går en framtid till mötes där vi har mer utbildad personal. Det sänker förtroendet för vården och statusen på yrkena ännu mer. I budgetpropositionen har vi satsningar på kommuner och landsting, men när ekonomin tillåter det bör detta område vara prioriterat. För det som kommuner och landsting behöver är fler anställda med rätt kompetens.

Försöksverksamheten inom arbetsmarknadspolitiken, som syftar till att minska kommunernas brist på behörig baspersonal inom vården och omsorgen, är *en* del av regeringens satsning på att skapa bättre förutsättningar för kompetensförsörjningen inom denna sektor.

Fru talman! Mot bakgrund av detta är det oerhört viktigt att en handlingsplan verkligen blir av när det gäller att jobba med denna så viktiga fråga och att riksdagen, landstingen och kommunerna och andra aktörer arbetar tillsammans, så att vi går en positiv framtid till mötes på detta område.

Anf. 178 GÖTE WAHLSTRÖM (s):

Fru talman! Under dagens partiledardebatt fördes en diskussion om de växande ohälsotalen. Vi har även under kvällens diskussioner hört frågan komma upp. Även om det i retoriken framkom att det var olika syn på hur situationen borde hanteras fanns det en gemensam uppfattning om hur komplex situationen egentligen är. De sjukförskrivningar som i dag görs av läkare har en bredd som man inte har sett tidigare. Vid en hearing som socialförsäkringsutskottet genomförde under våren konstaterades att de nya sjukdomsbilder som läkare ställs inför saknar de enkla läkemetoderna.

Läkarnas egen organisation framförde sin oro över de nya sjukdomsbilder – utbrändhet, elöverkänslighet, amalgamförgiftning med mera – som framkommer och där diagnoserna och därigenom behandlingsmetoderna många gånger är oprövade. Ofta är det fråga om sjukdomsbilder som vuxit fram under lång tid och där den sjuke i ett sent stadium tar kontakt med sjukvården.

En viktig åtgärd för att förändra situationen är därför att minska inflödet av nya sjukskrivningar genom ett bra förebyggande arbete. Detta kan, precis som sades i partiledardebatten, ske på många olika sätt. Jag vill belysa det genom att här ta upp det förebyggande arbetsmiljöarbetet ute på arbetsplatserna, ute i arbetslivet.

Genom den förändrade syn på arbetslivet och på arbetslivets villkor som blev en effekt av det tidiga 90-talet kom medbestämmandet och de anställdas delaktighet i arbetsprocesser att bli en tredjehandsfråga. Ytterligare en effekt av detta blev att skyddsombudens arbete med förebyggande hälsoarbete tonades ned.

De signaler om en gryende ohälsa som kunde ses ute i arbetslagen stannade upp, och åtgärder uteblev – åtgärder som ofta med enkla medel kunde sättas in för att förhindra eventuella framtida sjukskrivningar. Bland de fackliga organisationerna ses i dag de många och ofta långa sjukskrivningarna som en effekt av ett dåligt förebyggande arbetsmiljöarbete.

Prot. 2002/03:12
6 november

Allmänpolitisk debatt

*Hälsa- och sjukvård,
socialfrågor och
ohälsa*

Utifrån de underlag som gällde vid uppbyggnaden av den skyddsorganisation som blev en effekt av 60- och 70-talen lär det i dag saknas tiotusentals skyddsombud. Inom Landsorganisationen, LO, finns det i dag ca 60 000 skyddsombud. Trots detta sägs det att ett mycket stort antal skyddsombud saknas ute.

Flera av LO-förbunden påtalar också problem vad gäller de regionala skyddsombudens möjligheter att följa upp verksamheten vid de många små arbetsplatser som finns – skyddsombud som informerar om hälsorisker och som instruerar för att undvika framtida skador och ohälsa.

Fru talman! För att återigen få en skyddsorganisation som kan vara den spets som behövs för att minimera den arbetsrelaterade ohälsan kan riksdag och regering vidta några små men strategiskt viktiga åtgärder:

- Man kan tillse att den ”status” återskapas som skyddsombuden tidigare hade, att skyddsombuden ses som en tillgång på arbetsplatsen – inte, som blev fallet under 90-talet, som en belastning vad gäller produktionen.
- Man kan tillse att medel avsätts för att ge skyddsombuden en utbildning som tar fasta på såväl dagens som framtidens eventuella ohälsorisker.

Även om vi redan i dagens lagstiftning ger utrymme för en mer offensiv hållning i arbetsmiljöarbetet är signaler från riksdag och regering, tillsammans med medel för utbildning, den stimulans som arbetsmarknadens parter behöver.

I regeringens så kallade elvapunktsprogram mot ohälsa finns det många bra förslag exempelvis vad gäller medel till den regionala skyddsombudsorganisationen. Detta är en viktig signal som jag upplever bör kompletteras med åtgärder för att också lyfta fram den lokala verksamheten i arbetet.

Anf. 179 BIRGITTA CARLSSON (c) replik:

Fru talman! Göte Wahlström nämnde inte med ett enda ord något om en åtgärd som Socialdemokraterna tidigare egentligen har varit överens med oss om, nämligen att införa finansiell samordning för att samordna alla resurser kring den personal som ändå finns utanför arbetsmarknaden för att snabbare få dessa människor att komma tillbaka till arbetsmarknaden.

Jag undrar om Göte Wahlström vet när det förslag kommer från regeringen som socialutskottet tidigare har beställt. Det var ju fyra partier som var överens om att införa finansiell samordning på en mycket bredare front än som tidigare gjorts. Man vet genom den utvärdering som gjorts att det är till nytta och till gagn för de personer som får möjligheten att delta i detta.

Anf. 180 GÖTE WAHLSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Något tidsschema från regeringens sida har jag inte att delge Birgitta Carlsson i den här frågan. Värdet av att hitta samordningsmöjligheter mellan de olika intressenter som finns på området är viktigt. Det vet också Birgitta Carlsson utifrån det arbete som vi tillsammans bedriver i socialförsäkringsutskottet för att förbättra situationen och

komma till rätta med ohälsotalen. Något datum, en formell tidsangivelse från regeringens sida, har jag alltså inte att tillgå och att ge information om.

Prot. 2002/03:12
6 november

Allmänpolitisk debatt

*Hälso- och sjukvård,
socialfrågor och
ohälsa*

Anf. 181 BIRGITTA CARLSSON (c) replik:

Fru talman! En annan fråga som också är viktig och som många väntar att få svar på gäller följande. Vi har ju i dag ett arbetsgivarinträde på 14 dagar. Många småföretagare med en eller få anställda upplever det som väldigt betungande. Oftast gäller det företag inom tjänstesektorn som kan ha haft oturen att drabbas av att både en och två är sjukskrivna utan att få någon intäkt från de personerna. I stället blir det enbart kostnader.

Ser ni över detta och kommer med förslag om att underlätta för småföretagen när det gäller möjligheterna att fullt ut klara sin situation? Många företagare har faktiskt gått i konkurs på grund av ökade kostnader genom arbetsgivarinträdet – kostnader som är betungande särskilt för småföretag.

Anf. 182 GÖTE WAHLSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Birgitta Carlsson oroade sig i ett tidigare inlägg över de utredningar som regeringen har tillsatt och som ska hantera och se över situationen. I en av utredningarna – Jan Rydhs utredning – talas det mycket om just frågeställningar kring arbetsgivarinträdet och arbetsgivarperioden.

Utifrån de här utredningarna jobbar nu regeringen, och förslag kommer att läggas fram. Naturligen blir programmet, kan jag tänka mig, lite sinkat genom ministerbyte och ny organisation i Regeringskansliet. Men vi kan säkert snart förvänta oss att få se de skarpa förslag från regeringen som tidigare efterlysts också på det här området. Men, som sagt, jag har i dag ingen tidsplan att delge Birgitta Carlsson.

Anf. 183 SVEN BRUS (kd) replik:

Fru talman! I mitt anförande här pekade jag på den ensidiga analys som jag upplever att Socialdemokraterna har när det gäller ohälsoproblemen.

I sitt anförande tog Göte Wahlström upp ett visserligen mycket viktigt perspektiv – den fysiska arbetsmiljön, betydelsen av att ha trygga arbetsmiljöer, skyddsombudens viktiga uppgift och så vidare. Jag vill inte på något sätt förringa detta men noterar återigen en ensidig fokusering, ett spår som både ansvarig minister och nu Göte Wahlström så att säga kör på området.

Finns det ändå inte anledning för Socialdemokraterna att fundera över de höga ohälsotalen, som ju inte kan bero enbart på den fysiska arbetsmiljön? Antalet arbetsolycksfall minskar faktiskt, och det allmänna hälsoläget förbättras. Ändå uteblir alltför många människor från dessa i och för sig tryggare och säkrare arbetsplatser.

Anf. 184 GÖTE WAHLSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Först får jag väl hälsa Sven Brus välkommen till socialförsäkringsutskottet. När han väl har varit med på några sammanträden

där kommer han säkert att märka att vi väldigt brett diskuterar just de frågeställningar som tas upp vad gäller ohälsotalen. Det gjorde vi inte minst på den hearing som jag själv återoplat i mitt anförande. Vi tittade då på komplexiteten i den bild som finns ute. Läkarna oroas just av situationen med de diffusa bilder som man får – nya sjukdomsbilder som man inte har tillräcklig forskning om och en rad nya infallsvinklar kring hur man ska hantera de här frågeställningarna.

Att på sex minuter i den allmänpolitiska debatten gå igenom hela den lista med åtgärder som diskuteras från mitt partis sida och från regeringens sida är en omöjlighet. Sven Brus kommer säkert att få del av detta i socialförsäkringsutskottets arbete fortsättningsvis.

Anf. 185 SVEN BRUS (kd) replik:

Fru talman! Jag är väl medveten om begränsningen till sex minuter, och jag har själv problem med att hinna med det som jag skulle vilja säga.

Jag noterar det som en positiv signal från Göte Wahlström att vi i fortsättningen ska vidga den här debatten. Jag tror att den enda lösningen för att komma till rätta med den dramatiska utveckling som vi ser i dag är att anlägga ett bredare perspektiv, inse att den ohälsöexplosion som vi upplever i dag har med arbetsmiljöerna att göra, men den har också med människans hela livssituation att göra.

Anf. 186 GÖTE WAHLSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag tackar för det inlägget, för det visar en mycket stor öppenhet, och det är viktigt. Det är en öppenhet som vi inte kände av i den valrörelse som vi har bakom oss. Det ska jag i och för sig inte klandra Sven Brus och hans parti för. Men man var beredd att gå in i en majoritet där ett parti hela tiden pratar om skattesänkningar och om mindre medel för att vidta åtgärder på det här viktiga området.

Anf. 187 INGER NORDLANDER (s):

Fru talman! Jag tänker tala om attityder till ålder. Riv ålderstrappan och bygg en rulltrappa!

Åldras gör vi hela livet, och därför är ”Riv ålderstrappan och bygg en rulltrappa” en väldigt symbolisk rubrik för mig. Den bild jag vill att ni ska se framför er är en trappa som går uppåt hela tiden och inte en trappa som bryts av på mitten och snabbt går nedåt. Varför blev det en rulltrappa? Det beror mycket på tidens tempo.

Det är också en jämställdhetsfråga, som jag ser det. Arbetsmarknadens hierarkiska uppbyggnad passar inte kvinnors sätt att arbeta. Det mesta av obetalt arbete och ansvar ligger fortfarande på kvinnorna. Där går utvecklingen alldeles för sakta. Kvinnor lever längre och behöver därmed mer vård och omsorg ju äldre de blir.

Jag roade mig med att slå upp i synonymordboken. Där slog jag upp orden gammal och ung. Gammal likställdes med åldrig, gammalmodig, omodern, begagnad, fossil med mera. Ung likställdes med ungdomlig, färsk, omogen, oerfaren, oprövad med mera. Ja, vad säger man? Det bästa är väl att blanda och ge, se ung som djärv och gammal som erfaren.

I vårt land är vi väldigt fixerade vid den kronologiska åldern. I många fall, för att inte säga i alla, gör det mera skada än nytta. För cirka tio år

sedan var ung arbetskraft inte längre attraktiv vid anställningar. Det var något nytt i modern arbetsmarknadshistoria. Många talade om hinder, och alla minns väl den omtalade proppen Orvar, det vill säga 40-talisterna som proppade till arbetsmarknaden. Nu kan man säga att det har vänt 180 grader. Nu är proppen Orvar attraktiv. Nu gäller det att få de äldre och erfarna att stanna längre i arbetet. Attityder arbetar långsamt, men verklighetens krav gör att man snabbt kan ändra inställning.

Fru talman! Den grupp som jag vill tala om är 60-plussare, som jag själv. Pensionär är för mig ingen titel utan ett ekonomiskt system som ger trygghet på äldre dagar. Alltså är vi som närmar oss pensionsåldern eller är pensionärer ingen homogen grupp, utan vi är i allra högsta grad enskilda individer med både olika intressen och erfarenhet. Man blir så att säga mer unik med åren.

Jag skulle vilja peka på några möjligheter till attitydförändringar.

Sluta kategorisera människor efter ålder. Här har bland annat massmedier en stor roll. Vi är inte produktiva före och efter en viss åldersgräns. Som jag ser det finns det inget bäst-före-datum.

Det är också en jämställdhetsfråga, för vi har en starkt segregerad arbetsmarknad. Status för välfärdsarbetande kvinnor måste höjas genom rättvis lön, som bildar förebilder för kommande generationer.

I stället för att se 55-plussare och 60-plussare som kommande problem i försörjningshänseende måste vi snarast få en positiv bild av dessa kunniga, aktiva människor. Vi måste mycket mer lyfta fram frivilligheten till ett fortsatt verksamt liv.

Vi vet genom många utredningar vilka insatser som krävs i framtiden i arbetslivet, främst inom välfärdsområdet, service, vård och omsorg. Fler människor behövs i arbete för att kunna möta de krav som ställs. Det är viktiga frågor, men det känns mest som problem, särskilt för kvinnor i vårdsektorn som ser fram emot sin ledighet, som är lika med frihet för dem. De kan se höjd pensionsålder som ett dubbelt hot: först ett längre arbetsliv och sedan kanske vårdbrist på äldre dagar. Det finns också många som har mycket kraft kvar och som vill ägna sig åt någonting som känns meningsfullt, inte bara inom privatliv och förströelseaktiviteter. Det är här flexibiliteten och frivilligheten kommer in.

Lyft fram all den erfarenhet och kunskap som finns bland 55- och 60-plussare.

Fru talman! Tänk om vi fick välja fritt utan att tänka på försörjningen. Jag kan jobba politiskt, jag kan utbilda mig vidare, jag kan ta ett nytt jobb som stimulerar, vara till stöd och förebild för yngre personer.

Tänk att få jobba på egna villkor vad gäller både arbetssätt, tempo och egen vald tid.

Tänk att kunna få se fram emot en stimulerande framtid även som 60-plussare.

Vad samhället kan göra är att lyfta bort praktiska hinder. Mitt drömscenario är en flexibel framtid efter egna val, för alla åldrar.

Tack, fru talman! Det här var en pigg 60-plussare som jungfrutalade.

Anf. 188 BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! En socialliberal välfärdspolitik bygger på en god sjukvård och äldreomsorg, på goda socialförsäkringar och i dagens läge

Prot. 2002/03:12
6 november

Allmänpolitisk debatt

*Hälso- och sjukvård,
socialfrågor och
ohälsa*

måste man säga på en förändring av den fantastiskt tråkiga utvecklingen av sjukskrivningarna.

Inom sjukvården står vår sjukvårdspolitik för en gemensam finansiering, men utrustad med valfrihet och konkurrens. Vad gäller konkreta åtgärder har vi förespråkat vårdgaranti för att se till att köerna blir så korta som möjligt, möjligheter för en finansiell samordning mellan försäkringskassorna och vården, möjligheter för direkt kontakt och kontinuitet inom primärvården med husläkare och distriktssköterskor och en omsorgsgaranti i äldreomsorgen.

Vad gäller socialförsäkringarna har vi bidragit till den reformering av pensionssystemet som ägt rum i vårt land och som många andra länder i dag är mycket intresserade av och ibland lite ledsna för att själva inte ha genomfört.

Vi har förespråkat en stor socialförsäkringsreform med liknande värderingar i botten som de som har gällt för den stora pensionsreformen. Vi har pläderat för det nu i fyra fem år, utan att få något gehör från framför allt Socialdemokraternas sida, utom en del allmänna välvilliga ord.

Vad gäller sjukskrivningarna har vi nu i början på sommaren lyckats tvinga fram en extra debatt här i kammaren, och vi har förstås i samband med motionsskrivande framfört våra förslag till åtgärder. Det handlar ju om ett helt batteri av åtgärder för att förebygga, för att försöka förhindra sjukskrivningar och för att förstås bota dem som drabbas.

Det finns nu möjligheter att jämföra innehållet, utöver programskrifter och sådant från några partiers sida, i en socialliberal välfärds politik under tre år i början av 90-talet och i välfärds politiken under de åtta år som Socialdemokraterna nu suttit vid makten.

På några av dessa områden är det mycket enkelt att sammanfatta skillnaderna. Under de tre åren med socialliberal välfärds politik blev sjukvårdsköerna kortare, de försvann nästan. Under de åtta socialdemokratiska åren har de blivit längre. Antalet husläkare ökade under dessa tre år med 50 % för att sedan stagnera under de kommande åtta åren.

Under den socialliberala perioden sattes försöksverksamhet och dylikt i gång med finansiell samordning. Under Socialdemokraternas tid har de stoppats i byrålådan. Trots politiska överenskommelser hösten 2001 om att presentera förslag som skulle träda i kraft den 1 januari i år fick vi så sent som för några minuter sedan beskedet att man från Socialdemokraterna inte vet när man ska komma med detta förslag.

Under de tre åren med socialliberal välfärds politik minskade antalet sjukskrivningar. Under åtta år med socialdemokratisk politik har antalet i det närmaste exploderat, framför allt från 1997.

En stor del av den socialdemokratiska välfärds politiken kännetecknas av reträtter, och det är bra eftersom man har intagit sådana ståndpunkter att det har varit mycket önskvärt med reträtter. Ett sådant område gäller husläkarna. De bekämpades under många år, och nu lanseras de under ett annat namn – familjeläkare – i regeringens nationella handlingsplan. På den punkten uppfattar jag det som att socialministern genuint har övertygats om att det är en bra idé med en fast läkarkontakt och en fast sköterskekontakt.

När det gäller frågan om finansiell samordning har det åtminstone på ytan blivit en annan inställning än den som har rått ett antal år under Socialdemokraterna. Nu talas det gång på gång om att en sådan ska

komma till stånd. Den skulle komma på försommaren. Lite senare sades det att den skulle komma under valrörelsen. Under valrörelsen sades det att den skulle komma i budgetpropositionen. I dag har det sagts att den ska komma någon gång senare. Men det finns en förändring på den punkten åtminstone på ytan.

I våras genomfördes en förändring när det gäller vårdgarantin. Efter att ha talat illa om den i ett antal år bestämde man sig helt plötsligt för att säga sig vilja genomföra det hela. Men när man talar om vårdgaranti är det inte längre en fråga om att en sådan ska komma ganska snart, utan enligt socialministern är det aktuellt inom fyra år och helst inom två år.

Det sker en viss aktivitet åtminstone på ytan för att komma till rätta med sjukskrivningarna. Det finns seriösa texter i årets budgetproposition – detta efter i praktiken fem år utan åtgärder.

Till sist: Efter dagens debatt verkar etableringsfrihet för husläkare och disktriktssköterskor har blivit en tankegång som socialministern nu vill pröva.

Fru talman! Socialdemokraterna släpas in i framtiden när det gäller välfärdspolitiken. Det hade förstås varit oerhört mycket bättre för svenska folket om vi hade fått en ny regering.

Anf. 189 KERSTIN-MARIA STALIN (mp) replik:

Fru talman! Bo Könberg var den första som pratade om pensioner. Då kunde jag inte låta bli att begära ordet.

Apropå reträtter vill jag fråga: Hur står det till med det IT-system som försäkringskassorna så grymt har varit tvungna att betala för utan att de har fått den minsta hjälp av det? Det sägs att ärendehanteringssystemet är i full gång, men det är ingen hjälp, bara ett annat sätt att hantera dokument. Det var min första fråga.

Anf. 190 BO KÖNBERG (fp) replik:

Fru talman! Kerstin-Maria Stalin och jag har lite olika uppfattningar om hur pensionssystemet ska se ut. Det har vi diskuterat flera gånger i kammaren, och vi kommer säkert att återkomma till pensionerna.

Jag känner mig i någon mån litet smickrad av att Kerstin-Maria Stalin frågar mig hur IT-systemet fungerar ute på försäkringskassorna, eftersom det är några år sedan väljarna valde andra att sköta om detta. Trots allt får jag bolla den frågan vidare till den sittande regeringen. Kerstin-Maria Stalin kan gärna ställa en enkel fråga eller interpellation för att reda ut hur IT-systemet fungerar. Jag följer inte den frågan dagligen så att säga.

Anf. 191 KERSTIN-MARIA STALIN (mp) replik:

Fru talman! Jag ställde frågan till den första som pratade om pensionssystemet. Jag trodde att Bo Könberg kanske hade någon idé om det.

Men då vill jag fråga en annan sak. Hur står det till med den automatiska balanseringen och hur resonerar Bo Könberg kring den i dag?

Anf. 192 BO KÖNBERG (fp) replik:

Fru talman! Det är lite lättare för mig att svara på den frågan.

Den så kallade automatiska balanseringen kallas också ibland för bromsen och gasen. Den är en i det närmaste unik del i det svenska pens-

ionssystemet som tillkom i slutet av 90-talet. Det är det enda offentliga system i världen där man försöker få till stånd något slags bokslut som ska presenteras en gång om året. Det första av dessa bokslut presenterades dagarna före midsommarhelgen. Det visade att resultatet var något bättre än det som jag och andra anhängare av reformen hade förutskickat. Med sannolika antaganden pekar allting på att den så kallade bromsen inte behöver tillämpas någon gång under framtiden, men det vågar man väl inte utlova när det gäller så långa perioder, 60–70 år.

Jag måste säga att jag som anhängare av systemet var angenämt överraskad över att se den automatiska balanseringen. Men det kommer ett nytt bokslut nästa vår och följande vårar. Det kommer att bidra till att det svenska pensionssystemet blir ett av de mest genomlysta i världen.

Anf. 193 SVERKER THORÉN (fp):

Fru talman! Naturhänsyn, utvecklingsoptimism och internationalism är grundläggande för Folkpartiets miljöpolitik. Vi liberaler har en i grunden optimistisk syn på framtiden och en tilltro till varje generations förmåga att finna lösningar på sin tids problem. Vi har också en positiv, teknikvänlig syn på verkligheten. Kopplingen mellan ekologiskt, ekonomiskt och socialt ansvarstagande anser vi vara en nödvändig utgångspunkt för miljöarbetet. En liberal miljöpolitik tar också sin utgångspunkt i det personliga engagemanget. Upplysta och medvetna konsumenter kan styra producenterna i miljövänlig riktning. Konsumentmakt är därför en viktig del i miljöarbetet.

Människan har i årtusenden starkt påverkat den miljö hon lever i. Dagens samhälle påverkar dock miljön i mycket större utsträckning än tidigare. Hotet om ekologiska katastrofer ökar vårt ansvar. Dagsaktuella exempel är den akuta miljösituationen i Östersjön och Västerhavet där torsken är hotad och otillräcklig övervakning, otillräckliga sanktionssystem och otydlig rättspraxis fortfarande gör oljeutsläpp till ett reellt hot.

De åtgärder som Folkpartiet föreslagit för Östersjön vad gäller fisket är tydlig märkning av fisk som fångats med hållbara metoder, sänkning av fiskekvoterna till forskarnas rekommendationer, ett kraftigt begränsat foderfiske, förbud mot fångstmetoder som innebär stora bifångster, inrättande av marina reservat, skärpt kontroll av fiskekvoter och fångstmetoder och en snabb och genomgripande reform av EU:s gemensamma fiskeripolitik. Alltså: konsumentmakt, naturhänsyn, utvecklingsoptimism och internationalism i praktiken.

Det är inte det traditionella kustfisket som hotar eller till och med utplånat fiskebestånden. Problemet är det storskaliga, industriella fisket. Vi måste lägga stor kraft på att få till stånd internationell samverkan, men vi kan och måste också agera nationellt. Vad gäller torskfisket i Östersjön är ett stopp öster om Bornholm nödvändigt. Därutöver förordar vi en minskning med en tredjedel av den tilldelade svenska kvoten. Stor kraft måste läggas på att nå snabba internationella överenskommelser.

För Västerhavet är situationen så akut att ett tillfälligt stopp för riktat torskfiske bör införas. Vi vill att selektiva fångstmetoder snarast införs genom förbättrade redskap så att bifångster minimeras.

Vid sidan av utfiskningen, övergödningen och spridningen av miljögifter utgör risken för oljeutsläpp det största hotet mot miljön och den biologiska mångfalden i Östersjön. Detta hot ökar ständigt mot bakgrund av den kraftigt ökande trafiken och den bristande säkerheten hos minst 40 % av fartygen på Östersjön. Utsläppen i och kring Östersjön kräver gemensamma lösningar på framför allt EU-nivå men även agerande på nationell nivå.

Därför kräver Folkpartiet sedan länge ett system med miljölotsar för övervakning och kontroll av lastfartyg som trafikerar Östersjön, skärpta straff och ansvarsregler oberoende av uppsåt, att Östersjön klassas som ett särskilt känsligt område och att de marina reservat som redan beslutats verkligen iordningsställs och att nya inrättas så att Östersjöns alla huvudbiotoper täcks.

Herr talman! Hållbar utveckling är och har varit nyckelord i miljösammanhang länge nu. Vi har hört orden uttalas ofta och inte sällan med känsla och engagemang. Men var står vi egentligen i dag, 30 år efter Stockholmskonferensen, 10 år efter Riomötet och med FN-konferensen i Johannesburg just avslutad? Framtidens ödesfrågor måste hanteras med nya strategier. En lärdom av de bleka resultaten från Johannesburg hösten 2002 är att vi inte kan använda gamla tiders organisation, regelverk och styrmedel för att hantera den mycket genomgripande utveckling som krävs. Det gäller också i hög grad Sverige. Hållbar utveckling nås inte genom att ordet hållbarhet likt ett mantra upprepas av regeringsföreträdare vid högtidliga tillfällen.

Vi försöker i dag föra in ett hållbart perspektiv i myndigheter och organisationer som skapats i en helt annan tid och med helt andra utgångslägen. Det går inte att klara 2000-talets utmaningar med en struktur som utvecklats under efterkrigstiden och präglats av 1970- och 1980-talens frågeställningar. Vi ser att samhället inte klarar att stimulera en hållbar utveckling med gamla koncept och organisatoriska modeller.

Politiken har inte lyckats överbrygga ”vallgravarna” mellan de olika sfärerna i samhället, något som är helt nödvändigt om vi ska få en samlad utvecklingskraft. Politiken och de offentliga institutionerna arbetar med sina agendor. Näringslivet har sina. Alla har dessutom olika tidsskalor; politiken fyraåriga mandatperioder, näringslivet kvartalsrapporter, medborgarna sin egen livscykel. Det finns få överlappande och gemensamma strategier. Därför kommer mycket kraft att ägnas åt att få andra att acceptera de egna förslagen eller att motivera varför den egna sfären inte kan acceptera vissa förslag.

Vi vill ta initiativ till en djupgående analys av vilka organisatoriska, legala och ekonomiska förändringar som behövs för att samhället bättre ska kunna hantera hållbar utveckling. I detta arbete bör särskilt behoven av tvärdisciplinärt arbete över olika områdes- eller sektorsgränser beaktas. Analysen bör lämna förslag på vilka organisatoriska förändringar i vid mening som bör genomföras för att skapa ett modernt, effektivt och rationellt fungerande hållbart Sverige. Det är nu dags att lämna den gamla lapptäckesmetodiken!

Folkpartiet liberalerna föreslår därför att en hållbarhetskommision tillsätts med uppgift att se över vilka effektiviseringar och moderniseringar av samhällets regelverk, styrmedel och upplysningsverksamhet som behöver göras, inte minst för att undvika att samhället motverkar

goda initiativ från individer och företag. I dag finns fortfarande mycket av kontraproduktiva inslag, till exempel vad gäller styrmedel. Det klassiska exemplet med fastighetstaxeringen och treglasfönstret hör hemma här.

Herr talman! Det är viktigt att en bred demokratisk process stimuleras. För att miljöpolitiken ska vara genomförbar måste den ha folklig acceptans, finna och åtgärda systemfel och diskutera i mycket långsiktiga perspektiv. Ska vi nå en hållbar utveckling måste miljöpolitiska slagord och opportunistisk symbolpolitik överges.

Anf. 194 SVEN GUNNAR PERSSON (kd):

Herr talman! Ärade ledamöter, miljöministern! Det är med stor respekt för riksdagsuppdraget och för den kunskap och erfarenhet som ni besitter som jag nu med darriga ben debuterar i kammarens talarstol.

Men framför allt är det ämnets karaktär som gör mig ödmjuk. Vår miljö – luften vi andas, vattnet som ger liv och släcker törst, maten som föder oss, mångfalden av liv och växtlighet – och en långsiktigt hållbar utveckling är ödesfrågor för oss och för kommande generationer.

Herr talman! Medvetenheten och kunskapen om hur vi människor påverkar miljön ökar, även om detta tyvärr inte alltid leder till praktisk handling och politiska beslut. De miljökvalitetsmål som riksdagen antagit är goda exempel på denna ökande medvetenhet. Vi ska till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta. Detta mål kan i sig bidra till entusiasm och motivation i överlevnadsarbetet.

Generationsmålet stämmer väl överens med begreppet förvalterskap, som är en bärande del av den kristdemokratiska politiska ideologin. Det handlar om att vi har tillgångar till låns. Vi ärver inte främst jorden av våra föräldrar, utan vi lånar den av våra barn och barnbarn. Det handlar om att sköta vår livsmiljö på ett sådant sätt att vi med gott samvete kan överlämna den till kommande generationer. Bevara, bruka och utveckla är nyckelord som står i direkt kontrast till begreppet förbruka.

Herr talman! Vi kristdemokrater har under den nyligen avhållna motionstiden presenterat en rad förslag som präglas av förvalterskap och ansvarstagande för vår miljö:

- En grön skatteväxling med 3 miljarder kronor som innefattar sänkt skatt genom en generell höjning av grundavdraget med 1 500 kr och höjd skatt på el med 0,5 öre per kilowattimme.
- Skattebefrielse för biodrivmedel.
- Ökad forskning när det gäller utveckling av långsiktigt hållbara energisystem, inte minst bränsleceller och artificiell fotosyntes.
- Ökat stöd till klimatinvesteringar i kommunerna.
- Höjd skrotningspremie.
- Inrättande av marina naturreservat och ett ökat skydd för Östersjön.
- Införande av grushållningsplaner.
- Ökade kalkningsinsatser.

- Förbud mot bromerade flamskyddsmedel.
- Ökade inslag av miljöhänsyn i offentlig upphandling.

Prot. 2002/03:12
6 november

Allmänpolitisk debatt

Miljöfrågor

Detta är områden där vi vill gå snabbare fram än vad regeringen orkar med.

Herr talman! I det här sammanhanget vill jag ställa två frågor till miljöministern: Varför är inte regeringen beredd att satsa på fler pilotanläggningar för biobränslen? Varför sänker man inte skatten ytterligare på dessa bränslen så att de får en verklig chans att få fäste på marknaden?

Herr talman! Frågan om hur utsläppen av så kallade växthusgaser ska kunna minskas sysselsätter en stor mängd experter, diplomater och förhandlare från jordens alla hörn. På den globala arenan hålls konferenser och uppföljningsmöten i en inte ringa omfattning. Såväl inom EU som nationellt, regionalt och lokalt görs engagerade insatser för att begränsa klimatpåverkan. Riksdagen har fattat beslut om ett långsiktigt mål för utsläpp av växthusgaser som innebär att utsläppen ska minskas med närmare 50 % jämfört med dagens utsläpp. Regeringens eget miljömålsråd säger: "Med nuvarande utveckling och med hittills beslutade åtgärdsstrategier nås inte detta mål."

Frågan kan inte begränsas till att vara nationell. Utsläpp i ett land påverkar också andra och vår gemensamma livsmiljö. Trots detta tänker regeringen tillsammans med energiöverenskommelsens hjälpryttare medverka till att utsläppen av växthusgaser ökar genom att avveckla Barsebäck 2 å det snaraste.

De konsultfirmor som på regeringens uppdrag lämnat underlag för prövning av stängningen av Barsebäck 2 säger samstämmigt att som en konsekvens av stängningen kommer koldioxidutsläppen att öka med mellan 2,8 och 3,6 miljoner ton. Dessa utsläpp kommer främst att ske i Danmark.

Till sist vill jag därför, herr talman, ställa ytterligare en fråga till miljöministern: Är det förenligt med god etik och en ansvarig klimatpolitik att "exportera" negativ miljöpåverkan i form av ökade utsläpp av växthusgaser till vårt grannland?

Anf. 195 ROGER KARLSSON (c):

Herr talman! Ledamöter, miljöministern! För mig var miljöfrågorna avgörande för att jag tog politisk ställning i slutet av 80-talet och blev medlem i Centerpartiets ungdomsförbund. Därför känns det naturligt och också lite högtidligt att tala om miljöfrågor och miljödriven utveckling så här i mitt jungfrutal från riksdagens talarstol. Då, i slutet på 80-talet, var miljöfrågorna i fokus och stod högt i kurs. 1998 hörde miljöfrågorna till de viktigaste valfrågorna. I det val som vi precis avklarat stod inte miljöfrågorna i fokus och högt i kurs. De fanns inte med bland de sju viktigaste valfrågorna.

Frågan är vad som har hänt. Bryr inte människor sig om miljöfrågor på samma sätt som tidigare? Tyvärr måste jag nog erkänna att miljöengagemanget inte längre är lika starkt. Jag tror att det helt enkelt har brutits ned av en regeringspolitik som inte riktigt har lyckats kanalisera människors engagemang.

För mig bygger miljöpolitik på ett underifrånperspektiv. Det handlar om att stimulera och engagera människors och företags miljöintresse och miljöriktiga beslut. En sådan politik underbyggs av forskning, information, möjlighet att påverka, olika former av styrmedel samt ett engagerat ledarskap från politiker.

Den miljöpolitik som bedrivs av den socialdemokratiska regeringen med benäget bistånd av Miljöpartiet bygger på ett uppifrånperspektiv. Initiativen om vad som ska göras på miljöområdet kommer hela tiden uppifrån. De statliga anslagen till lokala investeringsprogram i kommuner är ett bra exempel på detta uppifrånperspektiv i miljöarbetet.

Ska man lite elakt sammanfatta regeringens miljöpolitik kan man säga att regeringen har satsat stora resurser, både tid och pengar, på projekt och jippon. Samtidigt har man slarvat med det vardagliga, lite oglamorösa men ändå så viktiga underbyggandet av miljöpolitiken. Låt mig ge några exempel.

Det slarvas med forskning och utveckling på miljöområdet. Regeringen föreslår i årets budget en kraftig nedskärning av anslagen till miljöförbättrande åtgärder inom jordbruket, bland annat vad gäller medel till försök och utveckling av ekologiskt lantbruk. Resultatet blir att arbetet med försöksverksamhet och metodutveckling för ekologiskt lantbruk kommer att minska kraftigt.

Låt mig ge ett annat exempel. Regeringen har under en femårsperiod satsat hundratals miljoner på ett forskningsprojekt tillsammans med svenska fordonstillverkare. Pengarna till projektet har man tagit från den reguljära energiforskningen vid universitet och högskolor.

Företagens miljöengagemang stöds inte. Miljöengagemanget i svenska företag är stort. Som ett mått på det kan man se att det är drygt 2 000 företag i Sverige som har certifierade miljöledningssystem. Detta miljöarbete understöds inte som man skulle kunna göra genom att ge Miljöstyrningsrådet de 3 miljoner som man har lovat. Miljöstyrningsrådet ägs av Miljödepartementet, Svenskt Näringsliv och Svenska Kommunförbundet tillsammans. Det utgör en mycket bra plattform för ett konstruktivt och förtroendefullt samarbete inom områden som miljöledning, miljöanpassad produktutveckling, miljövarudeklarationer och integrerad produktpolitik. Jag har svårt att förstå varför inte regeringen kan hitta 3 miljoner för att stödja detta samarbete.

Frågan är egentligen vad som är regeringens bevekelsegrund för att över huvud taget jobba med miljöfrågor. Jag tror att regeringens drivkraft är en vilja att styra utvecklingen. För mig och Centerpartiet är drivkraften att stimulera en miljödriven utveckling. Det är två helt skilda perspektiv.

Projektet med investeringsprogram i kommuner är ett bra exempel. Möjligheten att fatta beslut, tala om hur det ska bli, skicka ut pressmeddelande och sedan åka och klippa ett band vid invigningen är precis vad det handlar om. Detta har man satsat mångmiljardbelopp på.

Samtidigt drog regeringen åt sig öronen när det fanns möjlighet att stimulera introduktionen av biodrivmedel. När det kom många ansökningar om pilotprojekt tyckte man att skattebortfallet blev för stort. Det handlade om miljardbelopp årligen. Nu har vi bara ett projekt, nämligen fabriken i Norrköping. Ännu har vi inte sett någon egentlig strategi för skattebefrielse av biodrivmedel.

Herr talman! Gott miljöarbete kräver gott ledarskap. Gott ledarskap är att kunna understödja och glädjas åt företagens arbete med miljöfrågor utan att för den skull själv hela tiden vilja ha *credit* för framgången.

För mig är det underifrån kommande initiativet och engagemanget själva symbolen för framgång och utveckling. Mitt mål är att miljöfrågor och sociala frågor ska komma in i styrelserummen som naturliga delar av affärsstrategin. Då är politikens uppgift att understödja och stimulera företagens miljöarbete, inte att försöka styra det. För att bli framgångsrik i miljöarbetet krävs det helt enkelt ett nytt perspektiv, ett underifrånperspektiv.

Anf. 196 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s):

Herr talman! Jag har redan fått en del frågor, men jag inleder med ett anförande och återkommer gärna till frågorna.

Fyra år ligger framför oss i miljöpolitiken, och jag är glad att redan höra det engagemang för miljöfrågorna som finns i kammaren. Vi ska driva en aktiv, progressiv miljöpolitik under denna mandatperiod – nationellt, i vårt närområde, inom EU och på den internationella arenan – som vi har gjort även under den förra perioden.

Det har hänt en hel del sedan vi sist träffades i riksdagen. Framför allt vill jag nämna det stora toppmötet om hållbar utveckling i Johannesburg, som vi har haft. Jag tänkte inleda med att tala något om detta.

I Johannesburg stod de stora ödesfrågorna på dagordningen: fattigdomen, miljöförstöringen och den ojämlika fördelningen av makt och resurser i världen. Av dryga 6 miljarder människor i världen lever 1,2 miljarder i extrem fattigdom. Miljontals barn dör varje år av sjukdomar som beror på dålig miljö. Samtidigt har de rika länderna utvecklat produktions- och konsumtionsmönster som hotar att fördärva världens klimat, ekosystem och naturresurser. Vår väg till välbstånd kan helt enkelt inte följas av andra. Framtidens industriländer, som vi nu ser bygga upp sin industri, måste bygga sin ekonomiska utveckling på en annan strategi.

Den stora utmaningen i Johannesburg var att forma en global handlingsplan som kunde förena nord och syd. Målet var en strategi för att bekämpa fattigdomen, bejaka utveckling i utvecklingsländerna samtidigt som vi tillsammans måste vidta åtgärder som förhindrar att det ökade välbståndet skapar ytterligare miljöproblem.

Vi hade stora förväntningar på Johannesburg, men också stora farhågor om att det skulle bli svårt, och det blev mycket svårt att driva igenom en progressiv agenda. Ändå lyckades vi i Johannesburg genomdriva flera viktiga beslut som kommer att få stor betydelse för oss framöver, både internationellt och nationellt. Mot den bakgrunden måste man ändå betrakta världstoppmötet som en framgång, menar jag.

Det viktiga budskapet från Johannesburg är att världssamfundet ska verka för en hållbar globalisering. Miljöregler och handelsregler ska stödja varandra. Initiativ ska tas för att genom mellanstatliga överenskommelser reglera företagens ansvar för hållbar utveckling. Subventioner som skadar miljön ska fasas ut. Hållbar utveckling blir en överordnad princip för FN:s arbete. Vi har ett gemensamt ansvar för att värna de gemensamma resurser och nyttigheter som bildar basen i världsekonomin. Det är hälsan, det är kunskapen, den biologiska mångfalden och en giftfri miljö.

Sverige har spelat en viktig roll i Johannesburgprocessen. Vårt huvudmål var att få till stånd en handlingsplan med tydliga, tidsbundna mål. Vi har också arbetat hårt för att säkra att frågor om jämställdhet och kvinnors villkor ska få tillräcklig uppmärksamhet. Hållbarhetsfrågor är i högsta grad kvinnofrågor.

Hur ska vi då gå vidare? Jag menar, liksom säkert många här i kam-maren, att det viktigaste vi har att göra efter Johannesburg är att utveckla den nationella miljöpolitiken. En progressiv miljöpolitik på hemmaplan är nyckeln till framgång också när det gäller kampen för internationell rättvisa och en god global miljö.

En omställning till hållbar produktion och konsumtion i i-länderna är en förutsättning för att övriga världen ska kunna industrialiseras. Vi måste skapa ett rimligt miljöutrymme också åt våra efterföljare. De rik-aste 15 procenten av världens befolkning står i dag för 56 % av världens totala konsumtion. Det är inte hållbart.

Vi ligger långt framme i Sverige. Många tittar på oss. Vi har ett stort ansvar för att visa att en ekologiskt hållbar tillväxt är möjlig.

En omläggning av i-ländernas produktions- och konsumtionsmönster är nödvändig också för att skapa förtroende mellan nord och syd. Vi måste visa att vi menar allvar. Om vi med våra stora ekonomiska resurser inte tar vårt ansvar för att bryta sambandet mellan ekonomisk tillväxt och miljöförstöring, hur kan vi begära att fattiga eller nyligen industria-liserade länder ska ge miljöfrågorna högsta prioritet?

Jag vill i dag kort peka på tre mål från handlingsplanen i Johannes-burg som är av särskilt intresse för den svenska miljöpolitiska agendan.

Det första handlar om hållbara produktions- och konsumtionsmöns-ter. Sverige var en av initiativtagarna till beslutet att genomföra en inter-nationell programsatsning för hållbara produktions- och konsumtions-mönster, för att samarbeta, särskilt i-länder emellan, om hur detta arbete ska bedrivas. Programmet handlar om investeringar i ren och resurs-effektiv teknik, om hur varor ska prissättas för att återspegla deras miljö-påverkan, hur vi ska arbeta med offentlig upphandling och så vidare, liksom hur vi ska kunna följa upp och mäta framstegen. Det handlar helt enkelt om hur vi tillsammans ska klara omställningen till en resurseffek-tiv och miljövänlig ekonomi.

Vi tar nationellt flera initiativ för att främja denna omställning och följa upp detta program.

Regeringen avser att bygga upp ett nationellt centrum för miljöteknik och miljöteknikexport. För att stimulera klimatvänliga investeringar i landets kommuner satsar vi nu ett omfattande klimatinvesteringspro-gram som omfattar 900 miljoner kronor under tre år. I regeringens upp-görelse med Vänsterpartiet och Miljöpartiet säger vi också att klimatin-vesteringsprogrammet ska utökas under mandatperioden.

Vi lägger till våren fram en kretsloppsproposition som kommer att behandla avfallspolitik, producentansvar och den integrerade produktpo-litiken.

Långsiktigt kommer vi att arbeta vidare med de stora frågorna om hur infrastruktur och skattesystem ska byggas upp för att främja en långsik-tigt hållbar utveckling. Och här kommer vi att bygga på den uppgörelse som nu finns mellan regeringen och våra samarbetspartier.

En annan viktig fråga från Johannesburg handlar om den globala kemikaliestrategin och det globala kemikaliemålet. Sverige har länge drivit kemikaliefrågorna, både inom EU och globalt. Grunden är den stränga svenska kemikaliestrategin som har målet att vi ska sluta att använda de farligaste kemikalierna, de som är långlivade och lagras i människokroppen.

Det var en stor framgång för Sverige och för EU att vi i Johannesburg kunde ta beslut om att fasa ut de farligaste kemikalierna till 2020, att vi då ska ha bort kemikalier som skadar miljö och hälsa. En global kemikaliestrategi ska nu finnas på plats år 2005.

Min ambition är att Sverige ska fortsätta att vara pådrivande i arbetet för en giftfri miljö.

Just nu arbetar vi särskilt med frågan om bromerade flamskyddsmedel. Vi arbetar också med kvicksilverfrågorna.

Det är regeringens ambition att snarast möjligt i avvaktan på ett förbud på EU-nivå införa ett nationellt förbud mot användningen av bromerade flamskyddsmedel i varor och produkter.

När det gäller kvicksilver arbetar vi aktivt för en skärpning av EU:s politik på området. Och vi bidrar också aktivt till det arbete med en global kvicksilverstrategi som bedrivs inom FN:s miljöprogram UNEP.

Jag kan också berätta att regeringen har fattat beslut om att stötta inrättandet av ett särskilt kemikalisekretariat i samarbete med bland annat Naturskyddsföreningen och Världsnaturfonden. Vi är övertygade om att detta blir en viktig insats för att driva på kemikaliarbetet framöver.

Jag ska också ta upp frågan om målen om biologisk mångfald och vattenresurser. Ett av de övergripande målen efter Johannesburg är att kraftigt reducera förlusten av biologisk mångfald. Målet i Johannesburg är satt till 2010.

Detta är en hjärtefråga för Sverige och en fråga som vi också har drivit inom konventionen för biologisk mångfald och inom EU. Det är naturligtvis också en central fråga i vår egen nationella miljöpolitik.

Under den kommande mandatperioden kommer vi att lägga särskild tonvikt på havsmiljön. Och vi har redan hört ett par talare berätta om Östersjöns speciella problem.

I somras tillsatte regeringen en havsmiljökommission under ledning av förre LRF-ordföranden Hans Jonsson. Kommissionen ska arbeta snabbt och ska presentera ett åtgärdsprogram för regeringen i juni nästa år. Upprinnelsen till detta är Miljömålsrådets slutsatser om att vi måste arbeta hårdare för att nå miljömålet Hav i balans.

Parallellt inleds arbetet med en marin strategi för EU, som riksdagen också snart kommer att få ta del av. Vi håller på att sammanställa en faktagenommemoria om detta arbete.

En annan fråga som kommer att få hög prioritet under mandatperioden handlar om hur vi ska förvalta våra färskvattenresurser. EU:s ramdirektiv för vatten är på väg att genomföras i Sverige, och det kommer att innebära höjda ambitioner.

Till sist ska jag ta upp frågan om fiskbeståndet som också var uppe i Johannesburg med beslut om att vi globalt ska återställa fiskbestånd som hotas av utrotning allra senast år 2015. Här i Sverige vill vi arbeta fortare, och frågan om fiskestopp är ju ytterst aktuell just nu. Och här har regeringen också mycket länge arbetat med den typ av åtgärder som

nämndes i ett av anförandena här tidigare, nämligen hur vi ska få ett hållbart fiske med förvaltningsplaner, med selektiva fiskeredskap och så vidare. Men nu är det alltså ett fiskestopp som är aktuellt efter samarbetsförhandlingarna med Miljöpartiet och Vänsterpartiet. Det kommer att ske tidigast den 1 mars 2003 för att möjliggöra en ordentlig beredning av ärendet.

Herr talman! Om vi ska lyckas uppnå en rättvis och hållbar global utveckling krävs politiskt ledarskap. Vi måste kunna förmedla en vision som engagerar och ger hopp. Vi socialdemokrater är beredda att anta den utmaningen. Vi menar att visionen om hållbar utveckling är ett modernt uttryck för det välfärdspolitiska tänkande som sedan decennier har utgjort kärnan i den socialdemokratiska samhällsideologin.

Vi socialdemokrater anser att ett framgångsrikt samhällsbyggande kräver att marknadsekonomi balanseras av en stark politisk demokrati. Offensiva satsningar på miljö, folkhälsa och utbildning ska ses som investeringar och inte som en kostnad för folkhushållet. Starka sociala rättigheter och en god hushållning med våra naturresurser är en förutsättning för ett framgångsrikt näringsliv och en god ekonomisk utveckling.

Anf. 197 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik:

Herr talman! Jag vill tacka för ett innehållsrikt anförande med många internationella utblickar och många viktiga saker som sades. Jag ställde ett antal frågor i mitt anförande som jag gärna vill ha svar på.

Varför är regeringen inte beredd att satsa på fler pilotanläggningar för biobränslen? Varför sänker man inte skatten ytterligare på dessa bränslen så att de får en verklig chans att få fäste på marknaden? Och är det förenligt med god etik och en ansvarig klimatpolitik att exportera negativ miljöpåverkan i form av ökade utsläpp av växthusgaser till vårt grannland Danmark?

Anf. 198 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s) replik:

Herr talman! När det gäller pilotanläggningar och skatter på dessa biobränslen kan jag säga att vi i Regeringskansliet just nu arbetar med dessa frågor. Det kommer att bli en utvidgning när det gäller de anläggningar som kommer att omfattas. Vi arbetar nu med att vi ska ha en koldioxidskattebefrielse för dessa drivmedel, och vi arbetar också för att vi ska kunna ge dem möjlighet att vara konkurrenskraftiga på det sätt som jag tror att vi båda önskar. Detta arbete bedrivs nu i samarbete med EU som ju sätter gränserna för våra insatser i fråga om detta.

Anf. 199 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik:

Herr talman! Tack för det svaret. Vi har verkligen ett gemensamt intresse av att biobränslena kan fasas in. Det behövs ju ett verkligt genombrutt för alternativa bränslen om vi ska kunna fasa ut de fossila bränslena, vilket är nödvändigt. Men det räcker inte med en koldioxidskatte-sänkning. Vi menar att man också behöver sänka energiskatten och kanske ta bort den under en period för att dessa bränslen ska få ett verkligt fäste på marknaden och att det kan skapas en riktig marknad.

Och så var det den lilla frågan om danskarna, hur har vi det med dem?

Anf. 200 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s) replik:

Herr talman! Utgångspunkten för oss på sikt är att det är koldioxid-skattebefrielse som gäller. Men jag är enig med Sven Gunnar Persson om att vi kan behöva övergångsbestämmelser för att göra dessa biodrivmedel konkurrenskraftiga. Vi får återkomma när vi ser vilken lösning som vi får på detta.

När det gäller kärnkraften har vi uttryckligen sagt att syftet inte är att vi ska föra över någonting på någon annan utan att vi ska ha en egen energiförsörjning i Sverige. Det är en av de förutsättningar som vi har för stängningen av Barsebäck.

Anf. 201 ANITA BRODÉN (fp) replik:

Herr talman! Miljöministern säger i sitt anförande att man nu ska arbeta med en progressiv miljöpolitik på hemmaplan. Då tänker jag osökt på övergödningssproblematiken och framför allt på Östersjön. Det är ett stort problem speciellt där. Men det finns lösningar på denna problematik. Växande gröda, till exempel vallodling, fånggrödor och kantzoner. Här bedriver jordbruksnäringen ett antal projekt, till exempel Greppa näringen och Odling i balans.

Ett annat förslag till lösning är ju precis som den tidigare talaren tog upp, nämligen alternativa drivmedel. Jag vill ställa en fråga till miljöministern. Hur ämnar miljöministern agera för att få bukt med övergödningen? Väntar man med alla åtgärder till i juni nästa år? Och ämnar miljöministern följa upp nämnda projekt?

Anf. 202 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s) replik:

Herr talman! De projekt som genomförs inom landsbygdsprogram och annat ligger under Jordbruksdepartementet. Vi tycker att de är utomordentligt bra, och det är precis den typen av åtgärder som behövs.

Vi arbetar också med våtmarksprogram som kommer att omfatta sammanlagt 12 000 hektar när detta är färdigt.

Vad vi ser är dock att det tar ganska lång tid innan denna typ av åtgärder ger resultat. Forskarna säger också att man har gjort mycket men att man ändå ser ganska lite resultat.

Vi behöver göra mer. Vi ser just nu över om fler områden i Sverige ska omfattas av särskilda bestämmelser när det gäller till exempel kvävehanteringen i jordbruket.

Vi kommer också att titta på till exempel VA-frågor, avloppsreningsverk och annat, för att se om det finns anledning att skärpa kraven. Vi kommer att arbeta på flera fronter när det gäller övergödningen.

Anf. 203 ANITA BRODÉN (fp) replik:

Herr talman! Kommer miljöministern i detta läge att också se över arealersättningen och se om det går att fasa ut den till förmån för exempelvis vallodling?

Anf. 204 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s) replik:

Herr talman! Såvitt jag förstår ligger just den frågan inte på miljöministerns bord. Anita Brodén får nog återkomma till jordbruksministern när det gäller den frågan.

Anf. 205 MARIE WAHLGREN (fp) replik:

Herr talman! Miljöministern började med att säga att de internationella frågorna är väldigt viktiga i miljöarbetet. Jag delar den uppfattningen. De är viktiga både i stort och smått. Jag har två frågor till miljöministern.

Är miljöministern beredd att avsätta ytterligare pengar till det internationella miljöarbetet? Om man granskar uppföljningen av årets budget ser man att detta arbete hade behövt få mer pengar. Det fanns ett underskott på kontot, men trots det är i regeringens budget inte mera pengar avsatta till det internationella miljöarbetet.

Jag har en fråga som kanske ligger på det lite mer småttiga området – om man får säga så. Det gäller återvinningssidan. Är miljöministern beredd att arbeta för att vi i alla fall inom EU får gemensamma system för återvinning av till exempel förpackningsmaterial?

Anf. 206 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s) replik:

Herr talman! När det gäller ytterligare pengar till det internationella miljöarbetet är det för mig som för andra ministrar att vi gärna vill ha mera pengar till våra egna insatser. Vi har väldigt stora arbetsuppgifter framför oss. Men detta är en sak för budgetförhandlingarna. Jag upplever inte att vi har en sådan resursbrist att vi inte på ett gott sätt kan utföra vårt arbete. Men detta är något som vi ständigt ser över också med ökande ambitioner som nu kan följa efter Johannesburg.

När det gäller återvinning kan jag säga att vi just nu inom EU har beslutat om ett förpackningsdirektiv som åtminstone sätter upp vissa gemensamma målsättningar angående mängden av förpackningar som ska samlas in på olika områden. Men det är inte ett bindande direktiv på det sättet att alla kommer att göra samma sak. Det är ganska låga nivåer, tyvärr, inte alls de nivåer som vi skulle vilja ha.

Anf. 207 MARIE WAHLGREN (fp) replik:

Herr talman! Just när det gäller förpackningarna är det också så att de faktiskt transporteras över gränserna. Jag som är skåning och ständigt ser tyska coca cola-burkar till exempel hemma i affärerna och inte har möjlighet att låta dem ingå i det svenska återvinningssystemet hade ju gärna sett att man hade någon form av gemensamt samarbete även om sådana här något mindre frågor. Dessa frågor står oss dock ganska nära och är en del i att få miljöengagemanget ned på vardagsnivå.

Anf. 208 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s) replik:

Herr talman! Jag är medveten om dessa problem. Det är också problem som har diskuterats nu i samband med att vi håller på med kretsloppspropositionen. Vi får se om vi kan återkomma med någonting som kan vara tillfredsställande i detta avseende. Det handlar i så fall om att vi ska kunna ta hand om alla slags burkar här. Burkar och flaskor som kommer utifrån ska kunna pantas även i Sverige.

Anf. 209 ROGER KARLSSON (c) replik:

Herr talman! Först skulle jag vilja ge en eloge till miljöministern för beslutet att inrätta ett nationellt centrum för miljöteknik och miljöteknik-

export. Det är ett jättebra beslut. Centerpartiet har drivit det tidigare. Vi tycker att det har saknats en strategi för just miljöteknikexport. Problemet är bara att jag inte har hittat några pengar till detta i budgeten. Miljöministern kanske kan förtydliga.

Min fråga till miljöministern rör det internationella perspektivet och utsläpp. Miljöskadliga utsläpp känner ju inga nationsgränser. Därför krävs det internationellt samarbete. Vi har EU som vår närmsta samarbetspart. Där skulle det vara ett bra beslut att säga att man kan fatta majoritetsbeslut om miniminivåer på miljöskatter inom EU. Hittills har Socialdemokraterna motsatt sig detta med motiveringen att om man fattar beslut om det på miljöområdet skulle man kunna fatta majoritetsbeslut om skatter på annat område. Jag tycker att det är ett lite vagt och svagt argument.

Är miljöministern beredd att driva det här? Miljöministern har tidigare tyckt att det varit bra men inte fått medhåll från finansministern och statsministern.

Anf. 210 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s) replik:

Herr talman! Jag är inte beredd att driva frågan om majoritetsbeslut när det gäller miljöskatter som någon självklar ståndpunkt. Vi har ett utomordentligt bra samarbete inom EU, och vi har majoritetsbeslut i väldigt många fall. Men det finns också områden, även inom miljöpolitiken, där det kan vara bra för oss att också få styra oss själva. Vi ska vara försiktiga med hur långt EU:s mandat når.

Jag tycker att det är ett ganska gott argument vi har när det gäller skatterna. Vi har goda möjligheter att driva en progressiv miljöpolitik inom EU trots detta. Jag inser problematiken. Jag förstår precis varför Roger Karlsson tycker att det här är viktigt. Men jag tycker inte att det är en sådan enkel fråga att man på grund av sitt miljöintresse självklart intar den positionen.

Anf. 211 ROGER KARLSSON (c) replik:

Herr talman! Till saken hör att om man fattar beslut om miniminivåer har Sverige all möjlighet att fortfarande styra sig självt. Vi kan fatta beslut om högre nivåer än miniminivåerna. Det handlar i så fall om att vi hjälper andra och styr andra genom majoritetsbeslut. Det är synd om miljöministern väljer att inte driva frågan.

Anf. 212 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s) replik:

Herr talman! Det återstår att se om jag får anledning att ändra ståndpunkt. Jag ser det i ett större sammanhang, inte bara som en miljöfråga utan som en allmän fråga om Sveriges position inom EU. Det är mitt svar.

Anf. 213 CARINA OHLSSON (s):

Herr talman! I går fick vi här i riksdagen en genomgång från Miljömålsrådets årsrapport om uppföljning av miljökvalitetsmålen. När det gäller målet Giftfri miljö kan man se symbolen ledsen gubbe med mun-giporna nedåt under frågan om vi når miljökvalitetsmålet på en generation, alltså fram till 2020. Symbolen betyder att vi har mycket svårt att nå

Prot. 2002/03:12
6 november

Allmänpolitisk debatt

Miljöfrågor

målet inom tidsramen. Detta är något som bekymrar mig och många andra.

Under år 2000 omsattes ca 70 miljoner ton kemiska produkter på den svenska marknaden – 64 000 olika kemiska produkter. Kemiska ämnen kan spridas från kemiska produkter, varor, byggnader med mera när dessa produceras, används eller skrotas. Världsproduktionen av kemiska produkter beräknas fortsätta att öka i takt med ökad BNP. Detta medverkar naturligtvis till att vi har svårt att nå målet. Många kemikalier är dessutom långlivade och finns kvar i kretsloppen länge. Vi kan se att PCB-halterna i till exempel Kattegatt sjunker sedan förbuden trädde i kraft under 70-talet. Men på en del ställen i Östersjön har minskningen upphört. Vad beror detta på?

En undersökning har också visat att barn till fiskare vid Östersjön hade lägre födelsevikt än jämförelsegruppen. Detta sattes i samband med större exponering för PCB från Östersjöfisk.

I somras larmade Naturskyddsföreningen om att det förekom ftalater i mängder av badleksaker, detta trots att ämnet inte får förekomma i produkter som används av barn under tre år.

Herr talman! Det är viktigt att vi ser att hållbar utveckling handlar om att få ekonomi, miljö och social utveckling att gå i samma takt. Investeringar som görs måste redan från början vara hållbara ur alla tre aspekter. Annars visar det sig snart att kortsiktighet inte lönar sig i längden, varken för miljön, människors hälsa eller rent ekonomiskt. Vi har alla ett ansvar för den hållbara utvecklingen. När jag säger ”vi” menar jag oss politiker som måste ta ett ansvar genom att här i riksdagen lagstifta och våga föreslå åtgärder som visar att vi i vår del av världen tar vårt ansvar.

Våra barn här konsumerar mellan 30 och 50 gånger mer än barnen i utvecklingsländerna. I byn där Fazila Khatun bor i Bangladesh har de inget annat val än att dricka det arsenikförgiftade vattnet som finns i brunnarna. Hon känner till riskerna och märker dem också genom att smärtan förvridit hennes armar och ben och sakta förtär hennes kropp. Men hon har inget annat val.

Med ”vi” menar jag också oss vuxna, som har ett ansvar gentemot våra barn och barnbarn – solidariteten med kommande generationer. Det är därför man oroas över att vi kanske inte når målet Giftfri miljö.

När jag beskriver dessa problemen verkar det som om vi ingenting gör och ingenting har gjort, men så är det inte. Förra mandatperioden antog vi här i riksdagen propositionen *Giftfri miljö*. Vi har från Sverige också drivit dessa frågor på EU-nivå. Vitboken om EU:s kemikaliestrategi presenterades 2001 under det svenska ordförandeskapet.

Herr talman! Stockholmskonventionen om långlivade organiska föreningar undertecknades också här i Stockholm under 2001, med syftet att förhindra skadlig påverkan av långlivade organiska föreningar på människors hälsa och miljö. Konventionen omfattar hittills tolv ämnen.

För att vi ska få en giftfri miljö globalt krävs att åtgärder utförs lokalt av oss alla, men det krävs också det omvända: globala överenskommelser för att den nära, lokala miljön ska förbättras. Det var därför vi blev extra glada när man på toppmötet i Johannesburg beslutade att anta ett övergripande mål om att produktionen och användningen av kemikalier inte ska leda till allvarliga negativa miljö- och hälsoeffekter till år 2002. En

global kemikaliestrategi ska också finnas år 2005, precis som vår miljöminister tidigare talade om.

Regeringen har också föreslagit att det ska inrättas ett kemikaliesekretariat för att sprida information internationellt om den svenska kemikaliestrategin och skapa genomslag för strategin både inom EU och globalt.

Att sprida information ger resultat. För 15 år sedan började till exempel en avdelning inom Lantarbetarförbundet i Tomelilla att läsa om och fundera kring miljön. I dag har studiecirkeln vuxit till ett globalt arbete som engagerar hundratals aktiva runtom i världen. Syftet är att ta fram information och erfarenheter om kemiska bekämpningsmedel samt påverka lagstiftningen.

90–95 % av alla bekämpningsmedel används i de industrialiserade ländernas jordbruk, medan ca 90 % av alla dödsfall och allvarliga skador på grund av pesticider sker i utvecklingsländerna. WHO uppskattar att 2–5 miljoner människor årligen blir förgiftade till följd av pesticider och att uppemot 40 000–200 000 dödsfall sker varje år. Klart är att vi måste våga gå före och satsa rätt redan från början. Det lönar sig i längden, både när det gäller människors hälsa, miljömässigt och ekonomiskt.

Jag kan tillägga att vi också satsar på att ge Kemikalieinspektionen utökade anslag för att påverka och driva den internationella kemikaliestrategin framåt.

Anf. 214 INGEGERD SAARINEN (mp):

Herr talman! Jag vill börja med att säga att jag blev lite bekymrad när jag hörde diskussionerna om drivmedel här. Det är över ett år sedan Miljöpartiet i förhandlingarna med regeringen fick igenom att koldioxidskatten ska tas bort för koldioxidneutrala drivmedel. I årets förhandlingar fick vi igenom att energiskatten ska kunna tas bort helt eller delvis. Detta ska förmodligen ske redan i år, innan man fått tillåtelse från EU, men en ansökan om detta ska också gå in till EU. Jag hoppas verkligen att detta inte är bortglömt, för det är mycket viktigt.

De flesta väntar sig nog att vintern 2002/03 ska tära hårt på effektreserverna. Många kommer också att säga att detta är ett starkt argument för att inte avveckla mer kärnkraft. Men regeringen gör inte allt som är möjligt för att stimulera sparande, effektivisering och förnybar energi. Regeringens energipolitik havererar därför att regeringen framför allt tar hänsyn till giganterna på marknaden.

Vattenfall har hälften av marknaden, och tillsammans med Birka/Fortum och Sydkraft har man 90 % av produktionen och 70 % av marknaden mot slutkund. Det här är ju en oligopolmarknad, och sådana är sällan till fördel vare sig för konsumenterna eller för effektiviteten.

Vattenfall borde åtminstone använda sina vinster från oligopolmarknaden till att satsa på ny förnybar produktion, ny teknik och hushållning. I stället köper man brunkol och gör svindlande utlandsaffärer. Man bryter mot sin egen etiska policy och framstår som ett sorgligt exempel när man tvingar invånarna i byn Horno i före detta Östtyskland att flytta därför att kolgruvan ska fram. Detta är vårt statliga bolag Vattenfalls policy. Det är skrämmande, tycker jag.

Stängningen av Barsebäck bör användas teknikdrivande och för hushållning. Regeringen tar inte chansen till detta. Man är inte ens beredd att

Prot. 2002/03:12
6 november

Allmänpolitisk debatt

Miljöfrågor

göra en översyn av elmarknaden så att konsumenterna skulle kunna handla på spotmarknaden.

Elmarknaden är felbyggd. Den lurar konsumenterna att tro att elmarknaden fungerar som en vanlig marknad. Men problemet är att el inte är en vanlig vara och att elmarknaden inte är en vanlig marknad. Priset på fysisk el skapas på spotmarknaden, och det priset sjunker inte därför att konsumenterna byter leverantör. Det sjunker bara om konsumenterna deltar och handlar på spotmarknaden.

Dagens slutkundmarknad motverkar på många sätt en effektiv elanvändning. Tillgång och efterfrågan matchas inte med hjälp av priset. De flesta konsumenter köper el på långa kontrakt med ett och samma pris oavsett när elen förbrukas. Detta gör till exempel direktverkande elvärme lönsam för konsumenten. Installationskostnaden är ju lägre än för andra alternativ, och kostnaden för effektbrist i systemet betalas av andra. Storkonsumenterna får i vårt nuvarande system en mängdrabatt.

När konsumenternas incitament till en effektiv användning blockeras är det ganska självklart att den svenska förbrukningen av el ökar år från år. Då hjälper det inte att regeringen betalar ut bidrag till den som vill konvertera från direktverkande elvärme. Eftersom det är lönsamt kommer det hela tiden fler elvärmekunder än vad man lyckas subventionera bort.

Vi har en elmarknad som går stick i stäv med intentionerna i energipolitiken. Vi ska ha en elmarknad som främjar effektiv elanvändning, men vad har vi? Vi har en elmarknad som helt blockerar incitamenten till effektivitet. Vi har en energipolitik som talar om behovet av aktiva och välinformerade konsumenter, men vi har en elmarknad som bara skapar förvirring hos konsumenterna.

Det senaste utspelet från Vattenfall är ett sorgligt exempel på detta. Vad man tänker sig är att inrätta ett fast pris oavsett förbrukning för konsumenter i lägenhet. Det är väl verkligen motsatsen till strävande efter effektivisering.

Vår konstiga elmarknads pris är mycket högt, både för miljön och för konsumenterna. Det är vi som får betala.

Sedan vill jag bara nämna ett par saker till.

Vi tycker inte om att de certifikat som nu håller på att byggas ut även ska kunna gå till vattenkraft. Det ger helt fel signaler. Småvattenkraften ger inte energi i förhållande till sina miljöstörningar, och den stora vattenkraften ska ju vara färdigutbyggd i Sverige. Visst är det vansinnigt att vi ska ha certifikat till dessa saker.

Jag vill också kommentera klimatpolitiken. Vi ska ha en kontrollstation 2004. Den anser jag ska användas för att se om man kan skärpa målen eller om man måste skärpa åtgärderna, inte till att backa från målen.

Anf. 215 ROGER KARLSSON (c) replik:

Herr talman! När regeringen och Miljöpartiet använder sig av styrmedel kan man fråga sig om det görs några konsekvensbeskrivningar av hur människor förväntas agera. Den gröna skatteväxling som regeringen och Miljöpartiet hittills genomfört har huvudsakligen inriktat sig på hushållen. Industrin har undantagits.

Ursprungligen var grön skatteväxling ett begrepp som innebar att man höjde skatten på miljöskadlig verksamhet och sänkte skatten på

arbete just för att företag skulle kunna stimuleras till att ha mindre miljöskadlig verksamhet och vara mer arbetsintensiva. Men när skatteväxlingen enbart inriktas på hushållen blir frågan hur man tänker sig att hushållen ska ställa om sin verksamhet. Om kostnaderna för att värma upp huset ökar eftersom energiskatterna höjs samtidigt som inkomstskatterna sänks blir ju det rationella för hushållen att sänka värmen i sitt hus, vara hemma mindre och i stället jobba över. Är det tanken bakom skatteväxlingsreformen? Är det enbart volymen av växlingen som är det viktiga? Och varför undantar man hela tiden industrin?

Anf. 216 INGEGERD SAARINEN (mp) replik:

Herr talman! Det är inte vårt önskemål att undanta industrin. Den får en viss del av höjningarna genom koldioxidskatten, naturligtvis, för den är inte befriad från mer än hälften av koldioxidskatten. Där får industrin en del. Men det här är ju ett EU-problem liksom många andra problem vi har. Den stora industrin anser vi inte kan betala högre elskatt medan däremot mindre och medelstor industri mycket väl skulle kunna göra det. Men vi får inte göra sådana skillnader inom industrin på grund av EU-regler. Det här vill vi göra någonting åt. Men det är inte åtgärdat än.

Jag minns inte frågan beträffande konsumenterna. Ursäkta!

Anf. 217 ROGER KARLSSON (c) replik:

Herr talman! Frågan var nog mest retorisk.

Men sanningen är den att nivån på koldioxidskatten för industrin ligger kvar. Medan man har höjt för hushållen har nivån för industrin legat kvar. I dag är den 30 % av hushållens nivå. Den är alltså inte längre 50 % utan den har legat kvar när man undan för undan har höjt. Då är frågan: Vad ska ni göra för att få de andra med er om det inte är Miljöpartiets vilja att det ska vara så här?

Anf. 218 INGEGERD SAARINEN (mp) replik:

Herr talman! Vi kämpar ju på. Vi vill gärna att EU-reglerna ska ändras. Det brukar vi prata om. Men det är som Roger Karlsson vet inte så himla enkelt att ändra EU-regler. Det får regeringen driva på så gott den kan. Jag tror att de egentligen vill det också.

Anf. 219 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik:

Herr talman! Jag tror att vi kristdemokrater och Miljöpartiet har en gemensam uppfattning om att inte tillräckligt har gjorts för att få fram alternativ till kärnkraften. Det går för sakt med att få fram alternativen och att fasa ut kärnkraften.

Dock har jag uppfattat det som att Miljöpartiet inte låter sig hindras av denna verklighet utan man vill ha en snabb avveckling av Barsebäck 2 med flera. Då skulle det vara intressant att höra Ingegerd Saarinens kommentar till de två konsultrapporter som har lämnats till regeringen och som pekar på att det blir ökade utsläpp på mellan 2,6 och 3,8 miljoner ton koldioxid, främst i Danmark, om man under nuvarande förutsättningar stänger under 2003.

Anf. 220 INGEGERD SAARINEN (mp) replik:

Herr talman! Det bygger på antagandet att importen sker från Danmark. Men 85 % av importen sker faktiskt från Norge. Det beror på hur man ser och hur man räknar.

Dessutom gick hela mitt anförande ut på att det görs alldeles för lite vad gäller effektivisering. Man kan göra oerhört mycket, tror vi, genom att ändra på elmarknaden. Och man kan naturligtvis göra oerhört mycket genom att införa olika typer av styrmedel som styr rätt. Det går alldeles för långsamt. Men det innebär alltså inte att det inte går att göra det. Det handlar bara om vilja.

Anf. 221 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik:

Herr talman! Om man läser de här konsultrapporterna lite noga ser man att de har utgått från den bistra verklighet som råder. Deras bedömning är att det fordras import av kolkondensproducerad el från Danmark för att man ska kunna uppnå de mål om effekt i Sverige som är uppställda som villkor för avveckling av Barsebäck 2. Så förklaringen med Norge håller nog inte riktigt i det perspektivet. Vad säger Ingegerd Saarinen om de ökade utsläppen till följd av en snabb stängning av Barsebäck 2?

Anf. 222 INGEGERD SAARINEN (mp) replik:

Herr talman! Det är klart att om vi fortsätter precis som nu, hanterar elmarknaden som vi gör och fortsätter med de ineffektiva styrmedel som vi faktiskt håller på med och höjer konsumtionen kommer det naturligtvis att bli mer utsläpp. Jag tycker liksom inte att det är en riktig vilja till sparande och effektivisering vi ser. Men vi menar att man inte ska hantera vare sig elmarknaden eller elproduktionen på det här viset. Man måste gå in med en vilja att förändra, och då kan vi spara oerhört mycket. Vi måste sänka nivån.

Den direktverkande el som nu främjas av en konstig elmarknad borde faktiskt bort ur systemet mer eller mindre. Definitivt borde den inte subventioneras som nu. Det finns till och med partier som vill förbjuda den. Det är möjligt att det är svårt. Men vi ska inte subventionera den som faktiskt sker nu. Det är den direktverkande elvärmen som gör att det blir kris på vintern.

Anf. 223 ANNE-MARIE PÅLSSON (m):

Herr talman! Skatter är någonting mycket större än procentsatser, beräkningsgrunder och andra teknikaliteter. Det är ytterst fråga om makt och moral, eller mer exakt: Hur stor del av det vi producerar ska vi få bestämma över själva och hur mycket ska andra förfoga över?

För mig som moderat är det inte svårt att konstatera att det politiska inslaget i dagsläget är alldeles för stort. Jag och mitt parti ogillar i grunden det slags förmynderi som innebär att personer som jag inte känner och som inte känner mina behov ska få bestämma hur jag ska använda det jag har producerat.

Vi ogillar också bestämt den omständigheten att människor först tvingas betala stora belopp till staten för att sedan få villkorade bidrag tillbaka. På så sätt skapas ett mycket osunt beroende. Man biter inte den hand som föder en.

Motståndet mot denna politik har inte uteblivit. Det har sträckt sig över många år och inbegripit stora delar av det svenska samhället. Men det har trots det varit föga framgångsrikt. Det svenska skattetrycket är fortfarande högst i världen. Möjligen kan bristen på framgångar förklaras av att skatteförsvarens i sin argumentation har använt en rad begrepp med starkt känslomässigt innehåll. Man har talat om att de höga skatterna är ett uttryck för solidaritet, att de syftar till att skapa rättvisa, jämlikhet och jämställdhet. Mot detta är svårt att argumentera, i synnerhet om man bara använder sig av ekonomiska argument.

Men för att vinna skattediskussionen och sänka skattetrycket räcker det inte att visa att skattesänkningar ökar tillväxten. Det räcker inte heller att visa att den ökar den personliga friheten. Vi måste också visa att skattesänkningar är förenliga med uppfyllandet av djupare mänskliga värden som självrespekt, värdighet och varför inte att skattesänkningar också leder till ett samhälle där orättvisorna kan minska och ett samhälle som inte präglas av brist på solidaritet.

Jag vill alltså ändra fokus på skattedebatten och motivera behovet av skattesänkningar med moraliska argument. Här kan det vara på sin plats att erinra om en av Socialdemokraternas större tänkare Gunnar Myrdal. För ungefär 30 år sedan påpekade han att den då rådande skattestrukturen hade gjort hederliga svenskar till ett folk av fifflare. Mycket av det som sades då gäller fortfarande. När det är mer lönsamt att leva på andras ansträngningar än på sina egna väljer många det alternativet. Dessa drivkrafter blir dessutom starkare av att det anses legitimt att leva på andras ansträngningar.

En otrevlig attityd har smugit sig in i våra sinnen, som i korthet kan beskrivas som att vi anser oss ha rätt till frukten av andra människors arbete. Vi finner denna inställning överallt: Det är börs-vd:ar som finner det naturligt att på aktieägarens bekostnad förhandla sig fram till sällsynt generös ersättning, och det är pensionerade EU-tjänstemän som finner det naturligt att lyfta generösa pensioner samtidigt som de har hög lön. Vi finner det hos personer som tycker att det är helt i sin ordning att låta någon annan betala när de ska ta igen sig efter en väl genomförd natt eller när de behöver ta hand om en sjuk anhörig och för den sakens skull inte gå till arbetet. Vi finner den inställningen hos politiker som plockar ut reseersättning som saknar täckning, hos alla dem som svartjobbar och samtidigt lyfter bidrag. Vi finner den, kort och gott, hos rik och fattig, gammal och ung.

Det handlar sällan om rent fusk utan om någonting som är mycket värre. Det handlar om en förskjutning av våra värderingar, om vår syn på eget ansvar och andras. Vår respekt för andras arbete har eroderat, och vi finner det acceptabelt att utnyttja andras lojalitet.

De höga skatterna brukar också anses behövas för att skapa rättvisa. Den som tjänar mera ska betala mer än den som tjänar mindre. Men är verkligen höga skatter och generösa bidrag förenliga med ekonomisk rättvisa? Jag är faktiskt inte säker på att så alltid är fallet.

Ty den svenska synen på ekonomisk rättvisa bygger på en föreställning om att skillnaderna i ekonomiskt utfall är oförtjänta och därför bör utjämnas. Den som tjänar mera har gjort det på ett oförtjänt sätt. Men så är sällan fallet. De som tjänar mer gör så därför att de arbetar mera, har utbildat sig mer och förkovrat sig mer. Ska dessa skillnader utjämnas, skapas i stället nya orättvisor som består i att flitiga, arbetsamma, seriösa, ansvarskännande människor berövas alltför stora delar av sina ansträngningar.

Jag vill alltså hävda att strävan efter rättvisa har blivit missriktad och skapat orättvisor mot dem som är lojala och gör rätt för sig. Den har förstört naturliga drivkrafter att ta ansvar för oss själva, och den har ökat godtycket i den politiska världen. För detta har vi fått betala ett högt pris. Fallet i välståndsligan är allmänt känt. Jag skulle till och med vilja vara fräck nog och påstå att vår svaga ekonomiska utveckling är ett resultat av den misslyckade jakten efter rättvisa. De enda vinnarna i denna jakt är möjligtvis de som har satt sig i en position där de kan styra och ställa över andra individers tillvaro.

Är det inte dags att blåsa liv i Gunnar Myrdals syn på det svenska samhället och i stället lyda hans rekommendation att skapa en ny skattestruktur som bygger på rättvisa och som skapar de rätta drivkrafterna för svenskarna?

Anf. 224 CARL B HAMILTON (fp) replik:

Herr talman! Jag vill gärna välkomna talaren till denna kammare.

Jag skulle vilja ställa en fråga. Jag håller i mångt och mycket med om resonemanget att det är extremt lönsamt att vara ohederlig i Sverige med tanke på de höga marginalsattesatser som finns på många områden – inte alla.

Men om man ser sig om i världen är korruption – den värsta formen av omoraliskt beteende i ekonomiska sammanhang – mycket mer utbrett i länder med låga skatter än i länder med höga skatter. Det finns inget direkt samband mellan korruption och höga skatter. Är det inte lite enkelt att säga som Anne-Marie Pålsson sade?

Anf. 225 ANNE-MARIE PÅLSSON (m) replik:

Herr talman! Jag har inte haft någon ambition att djupare sätta mig in i området korruption. Det förtjänar nog sin egen mässa, och jag är inte beredd att gå in i den diskussionen nu.

Men det finns all anledning i världen att studera de drivkrafter som systemet har skapat. Det är också viktigt att när man argumenterar kring skattesänkningar att man vågar resonera i termer av rättvisa och inte tar för givet som en grundlag att höga skatter per definition är förenliga med ökad rättvisa. Det är egentligen det som var mitt syfte med anförandet, det vill säga peka på att det finns andra aspekter som måste vägas in.

Anf. 226 KARIN PILSÄTER (fp):

Herr talman! Det har precis börjat en ny mandatperiod, och vi befinner oss i en situation i vårt land där sjukskrivningarna ökar, utanförskapet bland våra invandrare ökar, bostadskoerna är långa, vårdkoerna är långa, bilkoerna är långa. Vi har brister i vården, och vi har brister i vården och omsorgen av våra gamla. Samtidigt har vi svårt att rekrytera personal. Vi

har usla kvinnolöner, och vi har usla arbetssituationer för många kvinnor. Vi har fattiga barn. Vi har företag som flyttar till andra länder, och vi har en lönebildning som snarast driver på arbetslösheten.

Det här kan låta som en dyster litania och som att jag vill svartmåla tillvaron. Men det handlar inte om det. Det handlar om att se verkligheten som den är. Det är bara då man kan göra någonting åt den. Det är bara när man ser verkligheten som den är som man kan fundera sig fram till vad som kan vara bra metoder och lösningar för att rätta till verkligheten.

För oss i Folkpartiet liberalerna är det självklart att ett annat Sverige än detta är möjligt. Det måste inte vara så här. Ett helt annat Sverige är möjligt. Nu måste man se verkligheten, prata om den och fundera på hur man löser upp knutarna.

En av de första och viktigaste uppgifterna är att vårda de välståndsbildande krafterna, som Bertil Ohlin, ekonomiprofessor och folkpartiledare, brukade försöka pranta in i folk. Man måste vårda de välståndsbildande krafterna. Välstånd måste skapas innan det kan fördelas. För att tala på bönders vis: Man måste så innan man kan skörda.

Men vad vi har i dag är ett samhällsklimat och en regering som agerar precis efter motsatsen, nämligen att efter skörd får man se om det blir någonting över. När man har ätit kanske man kan så. Men ju mindre man sparar för att så, desto sämre skördar får man.

Vi sätter upp ett mål. Jag tror att det är bra med mål i politiken. Det ska vara rätt mål: En varaktigt högre tillväxt ska bli möjlig. Då måste man sätta människorna före systemen. Då måste man sätta de politiska målen före de metoder man har använt. Då måste man våga ta kampen mot ohälsan. Då måste man våga ta kampen för en bättre integrationspolitik. Då måste man våga ta kampen för ett företagsklimat som gör att företag vill starta, växa och driva sina verksamheter i Sverige.

Arbetsmarknaden fungerar inte särskilt bra. I förra veckan kom Konjunkturinstitutet med den lönebildningsrapport som regeringen har bett institutet att lämna varje år. Återigen konstaterar man att målet om 80 % sysselsättning inte kommer att nås såsom verkligheten ser ut just nu. Då måste mycket mer göras för att ta kampen mot långtidssjukskrivningarna och förtidspensionerna. Det har vi haft en lång debatt om tidigare i dag, och jag tycker att den visar att de makthavande partierna inte är beredda att göra upp med situationen.

Det andra som måste göras är att på allvar ta itu med kampen för att bryta segregationen och utanförskapet. Vi är inte på väg att lösa detta, som bland andra statsministern sade i valrörelsen. Nu när arbetsmarknaden har börjat hårdna är det bland de utomeuropeiska invandrarna som sysselsättningsgraden sjunker snabbast och mest. Vi måste släppa in de utestängda.

Då kan man bli fascinerad över att förmiddagens debatt handlade om ett språkrav. Det är en liten fråga. Det finns ett språkrav i dag som försvaras av samma politiker som hävdar att vi i Sveriges liberala parti skulle vara främlingsfientliga. Vi vill flytta språkravet från de nyanlända och nytilträdande till dem som eventuellt vill söka ett medborgarskap fem år senare. Det är främlingsfientligt. Varför? Det är en bra fråga, och många är svaret skyldiga på den frågan. Varför vill vi stänga ute folk från arbetsmarknaden genom att kräva att man först måste lära sig tala bra svenska innan man får försöka träffa några svenskar och försöka

Prot. 2002/03:12
6 november

Allmänpolitisk debatt

Ekonomi och skatter

försörja sig själv och hamna i den situationen att man faktiskt kanske kan lära sig det?

Jag tycker att det här är ett mycket bra exempel på att man måste sätta människorna före systemen och att man måste ta bort metoder som är beprövat dåliga och ineffektiva och leder till fel resultat. De metoderna måste man skippa för att kunna nå de mål som jag tror att vi i mångt och mycket är överens om i den här frågan, nämligen att ge människor möjlighet att försörja sig själva och forma sin egen vardag.

Det tredje som jag vill särskilt nämna handlar om företagsklimatet. Vi behöver en ny skattereform i det här landet. Det finns många skäl för det, men ett av de viktigaste skälen är just att vi måste bryta upp från det samhälle och det debattklimat där det går jättebra på Bingolottos guld-lördag och den som vinner 30 miljoner kronor blir en hjälte men där den som genom hårt arbete och risktagande kan spara en liten hacka och använda sedan är en stor skurk. Vi behöver bara se hur storföretagen flyttar från A-listan till O-listan och hur regeringen och Arne Kjörnsberg tar bort förmögenhetsskatter för miljardärer för att inse att skattesystemet är helt havererat.

Herr talman! Det är möjligt med ett annat Sverige, och jag tänker göra mitt bästa för att vi ska få ett annat Sverige. Men det kräver nog en ny regering.

Anf. 227 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Herr talman! Karin Pilsäter säger helt framt: Lönebildningen fungerar inte. Är inte Karin Pilsäter då rädd för att snabbt driva fram en folk-omröstning om ett eventuellt medlemskap i EMU?

För det andra: Vilka är de välbildsskapande krafterna i Sverige?

Anf. 228 KARIN PILSÄTER (fp) replik:

Herr talman! Jag förstår att Arne Kjörnsberg själv inte är riktigt klar över vilka de välbildsskapande krafterna är. Det framgår väldigt tydligt av er politik att ni inte har något riktigt bra grepp om det. Det handlar naturligtvis om alla de människor som startar och driver företag och som ser till att skapa välbildet, alla de människor som skapar välbild. De krafterna måste man vårda – dem kan man inte försöka beskära så gott det går eller jaga ut ur landet.

Jag behöver inte gå in på någon löjlig diskussion om närande och tärande och att det inte skulle vara viktigt med sjuksköterskor. Arne Kjörnsberg vet mycket väl att jag tycker det. Men man kan inte betala sjuksköterskors löner med skatt på sjuksköterskelönerna, utan de lönerna måste betalas av pengar som tjänas in i den privata sektorn. Det är just en sådan diskussion som vi verkligen behöver i det här landet.

När det gäller lönebildningen fungerar den inte tillräckligt bra. Det framgår mycket tydligt. Det är inte så att vi inte har någon lönebildning alls, utan den fungerar hyggligt. Men den fungerar inte tillräckligt bra. Det problemet är precis lika stort innanför som utanför EMU.

Anf. 229 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att det vore bra om Karin Pilsäter försökte svara på mina frågor. Hon kan ta replik på mig sedan och angripa mig, så ska jag försöka svara.

När Karin Pilsäter säger att de välståndsbildande krafterna måste vårdas undrar jag bara vilka de är. Nu fick jag svaret att det är de som startar företag. Jag gissar att barnomsorgspersonalen som tar hand om barnen till dem som startar företag också bidrar till de välståndsbildande krafterna i Sverige. Vi skiljer oss åt där – låt oss konstatera det.

Det förvånar mig att Karin Pilsäter inte är mer rädd för att snabbt driva fram en folkomröstning om hon nu tycker att lönebildningen fungerar så dåligt.

Anf. 230 KARIN PILSÄTER (fp) replik:

Herr talman! Vi behöver inte dividera om vem som inte lyssnar på vem. Det var precis det jag svarade på, nämligen att det är i den privata sektorn som pengarna skapas. Det är självklart att en väl fungerande barnomsorg är en förutsättning för det. Men det är fortfarande så – där hoppas jag att vi inte har delade meningar – att vi inte kan betala barnskötarlöner med skatt på barnskötarlöner, utan vi kan bara betala dem med pengar som har tjänats in i den privata sektorn. Sedan behövs det massvis med olika företag för allt detta. Det behövs också en högskola som är väl fungerande och som ger utbildning och forskning med kvalitet.

I grunden kan man inte tro att man kan fördela välstånd om inget välstånd först har skapats. Detta är den enkla logiken. Det är där jag tycker att ni så ofta missar. Ni pratar till exempel om att ni ska se om ni kan göra någon skattesänkning för företagen om det blir någonting över. Ni tittar inte på vad ni behöver göra för att få mer fart på företagandet.

Anf. 231 PER LANDGREN (kd):

Herr talman! Vilken är då grunden för beskattning? Vi har varit inne lite grann på det tidigare. Som jag ser det är giltiga skäl till beskattning

- gemensamma angelägenheter i stat, landsting och kommun, och naturligtvis motsvarande internationella forum,
- att främja samhällsekonomisk balans, tillväxt och ekologisk hållbarhet och
- att mildra och utjämna sociala och ekonomiska skillnader genom ekonomisk omfördelning.

Samtidigt som dessa skäl kan övertyga är det viktigt att inse att skatt är något allvarligt. Man kan inte bortse ifrån att det är ett ingrepp i den enskilda medborgarens ekonomi. Av den anledningen är rätten att ta ut skatt noga reglerad i civiliserade stater. I Sverige föreskriver regeringsformen att endast riksdagen, folkets valda representanter, har rätt att besluta om skatt.

Vad är då gemensamma angelägenheter? Och hur långt kan en solidarisk utjämning drivas utan att underminera just solidariteten och incitamenten att förbättra egna och andras förhållanden?

Leszek Kolakowski skrev i artikeln *What is Left of Socialism?* om socialismens försök att skapa ett mänsklighetens broderskap genom politik och institutionella medel att det inte går att med politiska medel framtvinga solidaritet. Jag citerar med min egen översättning: "Broderskap

under tvång är den mest olycksbådande idé som skapats i modern tid; det är en perfekt väg till ett totalitärt tyranni. Socialism i denna mening är detsamma som ett rike av lögnare.” Påståendet får inte Kolakowski att överge tanken på mänsklighetens syskonskap – han skriver broderskap – men det visar ändå på faran med framtvingad solidaritet. Det är ändå en gammal marxist som säger detta.

Det är knappast överord att säga att det finns ett utbrett missnöje såväl med det svenska skattesystemet i stort som med vissa bestämda skatter och nivåer i synnerhet. Det svenska skattetrycket är, som vi har hört, högst i världen. Samtidigt är inte den statliga och kommunala servicen i alla avseenden tillfredsställande. Mycket talar dessutom för att ett alltför högt skattetryck leder till att invånarnas produktivitet och ansvarstagande – de välståndsskapande krafterna, som vi har hört – för det gemensamma samhällsprojektet minskar och att skattemoralen sjunker. Då undergrävs själva basen för beskattning.

Ett högt skattetryck med krångliga regler minskar dessutom medborgarnas kontroll över sin ekonomi och därigenom deras frihet och självbestämmande. Höga skatter kan således motverka syftet att forma ett gott samhälle. Medborgarna svarar då med att göra alltmer för att undvika skatt och blir, med Gunnar Myrdals formulering – vi har hört Gunnar Myrdal tidigare här i debatten – kanske tveksamt, ett folk av fifflare. Men vi kan förstå det i rätt sammanhang. Följden blir att skatteinkomsterna för stat och kommun minskar, och vi har en nedåtgående ond cirkel.

Det svenska skattesystemet, herr talman, har blivit ett lapptäcke. Det saknar en enhetlig struktur och motiveras alltmer sällan av etiska eller skatterättsliga principer, ej heller ideologiska principer. Alltför ofta reglerar principlösheten och godtycket. Det är det intryck som jag har. Alltför ofta känner sig skattebetalare moraliskt kränkta av enskilda skatter och av deras nivåer.

Denna bedömning gör människor intuitivt när de drabbas av en uppenbart orättfärdig beskattning. Det kan vara skatt på skatt eller en fastighetsskatt eller en förmögenhetsskatt som gör att man inte klarar det. Det är inte längre en skatt efter bärighet. Det kan vara ett för högt skattetryck som gör att man inte kan förverkliga sina livsdrömmar. Detta förhållande är oacceptabelt.

Herr talman! Som ny i skatteutskottet hoppas jag – och jag riktar mig till ordföranden och mina kolleger – att vi ska ha en etisk och ideologisk debatt i utskott och kammare. Jag uttalar mig inte om debatter som har varit förut, för dem vet jag för lite om, men jag vill verkligen ha en sådan här debatt. Min uppfattning är – och den är långt ifrån originell – att människosyn och etik hör intimt samman med politik och lagstiftning. Utifrån den grundsynen är även skattelagstiftning ett uttryck för eller en implementering av etik i den politiska sfären, och den kan och bör därför också granskas etiskt och moraliskt.

Det svenska skattesystemet och dess enskilda delar kan granskas och prövas ideologiskt, etiskt och skatterättsligt principiellt, och det hoppas jag nu ska ske i skatteutskottet och naturligtvis i kammaren under den här mandatperioden.

Anf. 232 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Herr talman! Med talmannens godkännande skulle jag vilja ställa *en* fråga till Per Landgren: På vilket sätt reglerar godtycket i svensk skattelagstiftning?

Anf. 233 PER LANDGREN (kd) replik:

Herr talman! Godtycket kan delas in i en principlöshet från lagstiftarens sida och i en godtycklighet för dem som får betala skatten. Vi kan ta det senare fallet, det som alltså handlar om skattebetalare. Om de inte har någon möjlighet till förutsebarhet och om de inte kan planera sin ekonomi från det ena året till det andra är det godtycklighet som de drabbas av.

Anf. 234 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Herr talman! Nej, Per Landgren, det är inte godtycke utan någonting annat. Godtycke är det om man utan principiella orsaker beskattar en grupp på ett sätt och en annan grupp på ett annat sätt för samma inkomster. Det är godtycke, så Per Landgren får nog försöka en gång till.

Anf. 235 PER LANDGREN (kd) replik:

Herr talman! Arne Kjörnsberg kanske definierar godtycke på ett eget vis, men godtycke är det när detta inte följer av principer. Om man har statliga skatter och motiveringar för det som inte följer skatterättsliga principer, inte följer etiska principer och inte heller ideologiska principer är det godtycke. Vi har ju en socialpolitisk skatteprincip, så att säga, som marxismen värnade om tidigare. Men om inte någon princip finns nu när man argumenterar för skattesatser, nivåer eller enskilda skatter är det godtycke.

Sedan kan också enskilda drabbas av godtyckliga skatter, skatter som de inte kan se någon motivering för. De kan inte planera sin ekonomi. Då är det för dem godtyckligt. Det är inte någon lagbundenhet som de kan förutse, utan det är godtyckligt, ickeprincipiellt.

Anf. 236 SIV HOLMA (v):

Herr talman! Jag kommer i mitt anförande att koncentrera mig på kommunernas ekonomiska förutsättningar. Självklart genererar en hög sysselsättning, arbete åt alla, också skattebetalare som kan finansiera den välfärd som kommunerna ger. Förutom detta kommer jag att beröra finansieringsprincipen och inkomst- och utjämningsystemet för kommuner och landsting.

Staten och kommunerna har tagit allt större plats i ekonomin, både på grund av kapitalets behov och på grund av folkliga krav. Genom 1900-talet kan man se en tydlig och ganska konsekvent ökning av skatteuttaget som brutits av de senaste decenniernas högervridning av politiken. I vårt land har en stor del av ökningen av den offentliga konsumtionen gått till just kommunerna. Kommunerna har särskilt utmärkt sig, i större utsträckning än andra, när det gäller att avlöna det traditionella kvinnoarbetet. Totalt sett utgör kvinnor omkring 80 % av de anställda i kommunerna. Det är en utveckling som har varit positiv, men det är också en utveckling som har resulterat i att kvinnors arbete är alldeles för lågt avlö-

nat. Här måste en ändring komma till stånd. Kommunal kan till exempel inte göra annat än att säga upp sitt löneavtal för att medlemmarna ska ha någon chans att komma i kapp andra grupper.

Det krävs alltså ett långsiktigt större utrymme för offentlig konsumtion. Den senaste långtidsutredningen antar till exempel att tillväxten fram till 2015 i stort sett ska vara lika stor som under de senaste 25 åren, men fördelningen av produktionsökningen sägs däremot komma att skilja sig markant från den tidigare, det vill säga i framtiden antas den privata konsumtionen öka med 45 % samtidigt som konsumtionen av offentliga tjänster bara ökar med 15 %. Detta är en fullständigt oacceptabel relation. Mer måste till den offentliga konsumtionen och mindre till den privata.

Herr talman! Under den gångna mandatperioden innebar resurstillskott till kommunsektorn, som s, v och mp kom överens om, att vi i stort sett kom tillbaka till 1990 års nivå vad gäller personalresurser i vård, skola och omsorg. I den så kallade 121-punktsöverenskommelsen mellan s, v och mp, som gäller den här mandatperioden, framgår på ett flertal ställen att vi gemensamt har ställt ut löften om mer resurser till kommunerna. Det handlar om fler lärare i skolan, fler anställda i förskolan och 20 miljarder till vården för att köerna ska kortas och kvaliteten förbättras. En viktig åtgärd är att höja lönenivån i kvinnodominerade yrken. ”För att klara detta och för att anställa fler kommer kommuner och landsting att ges ökade resurser de kommande åren.”

I våras skrev Kommunförbundet vad gäller kommunernas ekonomi att de samlade ekonomiska resurserna ska vara tillräckliga för att möta medborgarnas behov och förväntningar. Finansieringen av de kommunala verksamheterna ska bygga på att kommunerna i största möjliga utsträckning står på egna ben i ekonomiska hänseenden. Finansieringsprincipen ska tillämpas fullt ut i samband med statliga beslut.

Hur ser det då ut? Är de samlade ekonomiska resurserna tillräckliga? Nej. Många politiker i kommuner och landsting håller i dagarna på att göra färdigt sina budgetar för nästa år. Många av dem har det svettigt. De ska få sin budget i balans. Kostnaderna får inte överstiga intäkterna. Jag vet också att kostnadsexplosionen till följd av LSS-reformen gör det ytterligare jobbigt att klara en budget i balans. Kommunförbundet skriver att bruttokostnaderna för handikappomsorgen har ökat med 58 %, eller 10 miljarder kronor, under perioden 1997–2000.

Den så kallade LSS-reformen – LSS är en rättighetslag – har inneburit en betydande livskvalitetshöjning för många funktionshindrade. Samtidigt är den statliga reformen kraftigt underfinansierad. Här har inte finansieringsprincipen fungerat. Med en fungerande finansieringsprincip skulle staten ta kostnadsansvaret för denna rättighetslag. Kommunerna står redan i dag inför att antingen göra stora nedskärningar i övrig kärnverksamhet eller att höja skatten med betydande belopp. Vänsterpartiet vill ha hållbara regler för finansieringsprincipen. Det innebär att staten och kommunsektorn ska göra en inbördes ekonomisk reglering när staten fattar beslut om ändrade regler som påverkar den kommunala ekonomin, något som inte har fungerat vad gäller LSS-reformen.

Ett sätt att stärka kommunernas framtida möjligheter att finansiera sin verksamhet är att på olika sätt bredda den kommunala skattebasen. Kommunernas skatteintäkter kan öka, och de generella statsbidragen kan minska.

Jag ser att min talartid är slut. Jag skulle bara slutligen vilja säga att det är ett problem att statsbidragen inte är kopplade till löneökningarna.

När Vänsterpartiet i valrörelsen lovade 10 miljarder kronor till åtgärder för att minska löneklyftan mellan vad kvinnor och män tjänar fanns det belackare som anklagade oss för att vilja bedriva statlig lönepolitik. Varför inte börja minska löneklyftan genom att låta statsbidragen växa i takt med löneutvecklingen?

Anf. 237 LENA EK (c) replik:

Herr talman! Siv Holma talade om den kommunala ekonomin. För att slippa den diskussionen skulle jag vilja inleda med att säga att vi båda två talar för den mellankommunala skatteutjämningen.

Vad jag funderar över är när Siv Holma, som ju har stött den politik som regeringen förde under förra mandatperioden, pratar om kommunernas ekonomi. Kommunförbundet redogjorde i våras i en rapport för att finansieringsprincipen borde ha gett kommunerna 5 ½ miljarder mer under perioden, pengar som inte har kommit kommunerna till godo därför att man har fuskat med finansieringsprincipen. Det skulle ge 5 ½ miljarder bara i min lilla kommun. Det betyder många tjänster och skulle innebära en stor lättnad.

Siv Holma talar om kvinnornas lönesituation. Men det är inte mer än ett par månader sedan Centerpartiet yrkade på en lönerevision inom den offentliga sektorn för att lyfta upp de lägsta kvinnolönerna. Det sade Vänsterpartiet nej till.

Också vårt inkomstskatteförslag, som faktiskt rejält skulle bredda den kommunala skattebasen, sade Vänsterpartiet nej till.

Det är stor skillnad mellan retoriken och praktiken!

Anf. 238 SIV HOLMA (v) replik:

Herr talman! Först några ord om finansieringsprincipen. Om jag har räknat rätt när det gäller Centerpartiets ekonomiska motioner och hur mycket Centerpartiet skulle vilja öka kommunsektorn klarar man inte av vad Lena Ek här har uttryckt.

Jag uttrycker mig på följande sätt. Kommunsektorn behöver mer resurser för att klara av att höja lönerna i kvinnodominerade verksamheter. Det räcker inte med en lönerevision. Jag tycker att det är oförtjänt att Centerpartiet gör det till en politisk poäng. Det viktiga i sammanhanget tycker jag är att också vidta åtgärder som får avsedd effekt. Tyvärr ges det inte med vad Lena Ek beskriver kring Centerns ekonomiska politik i de här sammanhangen.

Anf. 239 LENA EK (c) replik:

Herr talman! Ja, vi lägger till ganska många fler miljarder till kommunerna i vårt budgetförslag. Framför allt har vi varit väldigt noga med att följa finansieringsprincipen. En enig styrelse i Kommunförbundet kritiserade majoriteten och sade att här fattas 5 ½ miljarder. Det var förra mandatperioden. Vi får väl se hur mycket som fattas den här mandatperioden.

Om vi ska prata kvinnolöner finns det två saker som kan göras. Dels kan man göra en lönerevision inom den offentliga sektorn. Detta har

Prot. 2002/03:12
6 november

Allmänpolitisk debatt

Ekonomi och skatter

Vänsterpartiet sagt nej till. Dels kan man faktiskt sänka skatterna för människor med de lägsta inkomsterna.

Under de senaste fyra åren har ni medverkat till skattesänkningar som handlat om att sänka fyra gånger mer för den som tjänar 35 000 kr än för den som tjänar 15 000 kr. Detta drabbar kvinnor oerhört hårt. Dessutom har ni sett till att stänga in kvinnor i den offentliga sektorn genom att vara med och rösta för stopplagar som inte har gett kvinnorna möjligheter att skaffa annan försörjningsform än anställning inom den offentliga sektorn där de väldigt tydligt lönediskrimineras.

Anf. 240 SIV HOLMA (v) replik:

Herr talman! När det gäller lönerevisionen vill jag minnas att när finansutskottets betänkande i sammanhanget behandlades var Vänsterpartiets uppfattning i frågan tillgodosedd. Lena Ek gör en politisk poäng av att den här motionen inte blev bifallen, men i sak var den tillgodosedd.

Sedan har vi frågan om den offentliga sektorns förstärkning och så vidare. Under denna mandatperiod kommer jag – jag nämnde i min uppräkningsatt det finns ett gott underlag för att förstärka den offentliga sektorn – att arbeta för att se till att det görs på ett sätt som Centern säkert inte hade klarat av vare sig i en blågrön mittenregering eller i en renodlat borgerlig regering. Jag känner mig alltså ganska trygg i den förvisningen.

Det finns problem med att sänka skatten för att höja lönen. Lena Ek vet lika väl som jag att det är viktigt att ha en pensionsgrundad lön – detta för att kunna ha en vettig ålderdom och få en vettig pension när man blir pensionär. Det kravet tillgodoses inte när man sänker skatten.

Anf. 241 CARL B HAMILTON (fp) replik:

Herr talman! Jag har noterat att Siv Holma har en lång rad behov som hon vill tillfredsställa – LSS-reformen och andra reformer och utgifter. Det är fråga om enorma behov.

Jag har en mycket enkel fråga: Hur skapas den ekonomiska tillväxt som skulle göra dessa reformer möjliga?

Anf. 242 SIV HOLMA (v) replik:

Herr talman! Hur skapas tillväxt? Ja, det uttryckte jag i början av mitt anförande. Det handlar om sysselsättning – om att ha hög, ja, full, sysselsättning, om att ha arbete åt alla. Det skapar det välbefindande som man kan använda sig av när det gäller att fördela. Naturligtvis ingår i detta att vi har företag.

Om Carl B Hamilton trodde att jag skulle säga att jag är företagsfientlig, så kan jag säga att det är helt felaktigt. Jag tror att Carl B Hamilton under sin tid i riksdagen kommer att upptäcka att Vänsterpartiet till exempel har en relativt hyfsad småföretagspolitik.

Anf. 243 CARL B HAMILTON (fp) replik:

Herr talman! En tidigare ledamot av skatteutskottet drev en mycket företagsvänlig skattepolitik – åtminstone försökte han göra det – men han körde huvudet i väggen och lämnade salen.

Det är klart att sysselsättning, och hög sysselsättning, är väldigt viktigt. Men man kan inte vara sysselsatt i vad som helst – säg av AMS, för att ta ett extremt exempel. Jag menar att det är en alldeles för enkel syn som här kommer till uttryck. I Afrikas fattigaste länder arbetar människor oerhört hårt och i många timmar. Problemet är att de har en väldigt låg produktivitet.

Jag kan omformulera min fråga. Vi har i dag 4–5 % arbetslöshet – lite grann beroende på hur man räknar. Hur ska vi få det så att de människor som är sysselsatta också har en hög produktivitet?

Eller låt mig göra frågan lite mer specifik och inriktad på det kommunala: Hur kan man tänka sig att ändra det kommunala skatteutjämningsystemet och incitamenten vad gäller kommunernas användning av ekonomiska resurser på ett sådant sätt att tillväxt och produktiv sysselsättning främjas? Det är ju inte bara utgifter utan också en inkomstsida att tänka på.

Anf. 244 SIV HOLMA (v) replik:

Herr talman! Vi har duktiga företrädare i skatteutskottet. Marie Engström och Per Rosengren har gjort, och kommer också fortsättningsvis att göra, bra insatser när det gäller detta, så Carl B Hamilton kan vara väldigt lugn.

Jag förstod inte riktigt frågan om utjämningsystemet. Men principiellt tror jag på en rättvis utjämnning – ett inkomst- och kostnadsutjämningsystem är i sig produktivt. Rättvisa är i sig produktivt. Ingenting talar för att stora klyftor i samhället skulle vara incitament för att få människor att bli mer produktiva. I och för sig motsägs väl det av Carl B Hamiltons exempel om Afrika.

Syftet med nuvarande utjämningsystem är att utjämna strukturella och opåverkbara skillnader mellan olika kommuner. Skattekraften är ett sådant exempel. För inkomstutjämnningen tycker jag att det absolut viktigaste i utjämningsystemet är just utjämnningen av inkomster när det gäller skattekraften i hög- och låginkomsttagarkommuner.

Anf. 245 KARIN PILSÄTER (fp) replik:

Herr talman! Det var bra att Siv Holma förtydligade sig i replikskiftet. Hon tyckte ändå att det är bra att vi har företag för att kunna betala allting. Det är en bra start. Frågan är om man tycker att det så bra att vi har företag att man är beredd att driva en politik som handlar om att folk ska vilja starta företag, att företag ska växa och göra det här i vårt land. Som jag försökte förklara för Arne Kjörnsberg tidigare kan man inte betala sjuksköterskor med skatt på sjuksköterskor. Då är hög sysselsättning viktig, inte bara att många människor jobbar utan också att de jobbar effektivt och bra. Man är sysselsatt om man till exempel är sjukskriven och hemma.

Målet för den höga effektiva sysselsättningen, 80 %, kommer inte att nås. Det kommer att plana ut och sjunka lite grann. Därför är min fråga om Siv Holma skulle kunna ta någon minut i repliken för att utveckla hur man vill göra för att få folk i jobb.

Anf. 246 SIV HOLMA (v) replik:

Herr talman! Jag vill börja med att säga en sak till Karin Pilsäter. Att sätta det privata gentemot det offentliga blir lite konstigt. Ta till exempel en sjuksköterska som jobbar i ett privat sjukhus och betalar skatt. Det är bättre, och det genererar mera av värde för att klara av välfärden.

Det finns många åtgärder som måste vidtas för att klara sysselsättningen. Vi har ett mål på 80 %. Precis som Karin Pilsäter sade i sitt anförande ligger vi nu på 78 %, och det finns risk för att man inte kan klara av att komma upp till 80. Det krävs, enligt Vänsterpartiets sätt att se på detta, ytterligare åtgärder, där kampen mot ohälsan är en viktig åtgärd för att helt enkelt få bukt med de ökande, accelererande sjukkostnaderna.

Anf. 247 KARIN PILSÄTER (fp) replik:

Herr talman! Det är väldigt intressant. Det verkar som att ni i det röda laget helt enkelt inte har klart för er sambanden, att det är den privata sektorn som måste skapa resurserna så att man kan använda dem till de viktiga och bra saker som vi finansierar i den offentliga sektorn. Den sjuksköterska som jobbar i ett privat vårdföretag men vars verksamhet bekostas av offentliga medel jobbar i det sammanhanget på exakt samma villkor som om hon vore i den offentliga sektorn. Det måste likafullt finansieras från annan privat verksamhet.

Det är en fråga som jag skulle kunna bolla tillbaka. När det nu är så att de sjuksköterskor som jobbar i de privata vårdföretagen har lägre sjukfrånvaro, högre löner och trivs bättre, varför är det dem ni vill bekämpa i stället för att bejaka det? Vi får mindre utgifter och mera nöjda sjuksköterskor och patienter. Det är det som är den stora vinsten. Varför skjuter ni in er på de vårdföretag som har lägre sjukfrånvaro och högre löner?

Anf. 248 SIV HOLMA (v) replik:

Herr talman! Först och främst skulle jag vilja säga att det inte finns något samband mellan höga skatter och låg sysselsättning. Sverige är ett sådant land som har en relativt hög skattenivå, men vi har också en låg arbetslöshet och en hög sysselsättning jämfört med många andra länder. Det resonemang som Folkpartiet med flera tar upp är att det skulle vara tillväxthämmande att ha höga skatter. Som jag sade är rättvisa och trygghet produktivt.

Att inte vara förtjust i att privatisera den offentliga sektorn handlar om att vi vill ha skola, vård, omsorg som är tillgängliga för alla och som styrs av behov – att grunden inte är att man ska ha en tjock plånbok. Det handlar om att säkerställa vård, skola, omsorg utifrån behov i offentlig regi, vilket man förlorar när det är privatiserat.

Anf. 249 LENA EK (c):

Herr talman! Ärade ledamöter och åhörare! Vi har en ganska allvarlig ekonomisk situation i Sverige i dag med en vikande internationell konjunktur, drastiskt sänkta börskurser, en marknad i USA som vacklar och där hushållens tilltro till den framtida ekonomiska utvecklingen har sjunkit ned på en nivå som bedöms som oerhört alarmerande.

Samtidigt har vi i Europa stora ekonomier som också vacklar. Vi har i Sverige en exportindustri som har fått sälja mindre det senaste året och

där kurvorna har brutits, särskilt under den senaste månaden. Vi har drastiskt ökade sjuktal, och vi har i den lågkonjunktur som vi befinner oss i ökande kostnader i de olika trygghetssystemen. Vi har sjunkande värde på kronan, någonting som långsamt gör oss alla fattigare. Dessutom har vi ett utbrett missnöje med vården och skolan hos de människor som är väljare, skattebetalare och också konsumenterna i den offentliga sektorn. Samtidigt har en av de stora fackliga organisationerna, Kommunal, sagt upp sitt avtal för revision. Det handlar om ett stort förbund med många kvinnliga medlemmar, anställda i den offentliga sektorn, ett förbund vars medlemmar inte har sett frukterna av den högkonjunktur vi just har gått igenom och som därför bär med sig ett missnöje som i den här situationen blir oerhört farligt.

Å andra sidan har vi en regering som under fyra år har försummat att vidta de strukturreformer som hade behövts, en regering som har ägnat sig åt att spendera i stället för att konsolidera och, skulle jag vilja säga, fundera över den här situationen.

I torsdags, för några dagar sedan, kom en rapport från Konjunkturinstitutet om lönebildningen. Vi står inför en ganska djup ekonomisk diskussion i Sverige framöver, eftersom scenariot för omröstning om ett eventuellt medlemskap i EMU tornar upp sig.

I denna situation har Konjunkturinstitutet i sin rapport pekat på lönebildningen som en viktig faktor för hur det ska gå inom eller utanför EMU i fortsättningen. Lönebildningen är en viktig faktor med tanke på att vi ligger för högt i fråga om lönebildningen, runt 5 %. Optimalt är 3 ½ %. Det är siffror som all expertis pekar på som den nivå som vi egentligen borde ha.

Vad medför en lönebildning som fungerar på det viset att den ger 1–1 ½ % för hög nivå? Ja, det medför till exempel att sysselsättningsmålet blir omöjligt att uppnå. Divergensen mellan regeringens prognoser och det som Konjunkturinstitutet redovisar ligger på 3–4 %. Och det kostar, det kostar oerhörda summor i statsbudgeten. Det kostar också i minskad tillväxt, en tillväxt som under den mätperiod som det handlar om i rapporten skulle, om man kunde hålla lönebildningen på rätt nivå, ge ett reformutrymme på 55–60 miljarder. Det är nästan precis det reformutrymme som skulle behövas för att rätta till ganska mycket av det som många i den här kammaren, men framför allt många medborgare, är oerhört kritiska till.

I det här läget säger statsministern att lönebildningen i Sverige fungerar. Han har upprepat det vid flera tillfällen. Jag skulle vilja höra vad Arne Kjörsberg har för åsikt i denna fråga. Fungerar lönebildningen, eller fungerar den inte i Sverige?

Lönebildningen är ju parternas ansvar, det är jag också fullt medveten om och respekterar. Ändå finns det en tydlig lönediskriminering. Medlingsinstitutet rapporterade i våras att inte ett enda avtal i sista omgången hade adresserat jämställdhetsproblematiken. Tre förbund hade en låglönesatsning på 100 kr som indirekt gav en viss jämställdhetseffekt, men annars fanns det ingenting.

Samtidigt har Socialdemokraterna med stöd av Vänsterpartiet och Miljöpartiet under det föregående året ägnat sig åt skattesänkningar, vilket ju är bra. Men problemet är att dessa skattesänkningar är feladresserade. Samtidigt som det finns en stor grupp kvinnor som inte klarar sitt

dagliga liv och sin familj och som mår dåligt av denna lönediskriminering sänker man skatten fyra gånger så mycket för den som tjänar 35 000 kr jämfört med den som tjänar 15 000 kr. Det är dessa kvinnor som utgör kärntruppen i Kommunal som nu reagerar mot detta. Dels ligger de på låga lönenivåer, dels kan de inte leva på den lön som de får för ett – som vi alla vet – hårt slit i offentlig sektor.

Då blir min andra fråga till Arne Kjörnsberg: Hur ska man se till att dessa stora grupper av kvinnor får ett konsumtionsutrymme som gör att de kan leva ett dragligt liv utan att man sätter lönebildningen ur spel på ett sådant sätt att det totalt äventyrar den svenska ekonomin?

Anf. 250 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Herr talman! Lena Ek talar om vikande börskurser i Sverige. Vilket tidsperspektiv är det då som avses? Jag undrar om Lena Ek är medveten om att efter det att budgetpropositionen lades fram den 8 oktober har börskurserna i Sverige gått upp med – mellan tummen och pekfinger – 23–25 %. Men Lena Ek har kanske ett längre perspektiv.

När det gäller den sjunkande kronan, vilket perspektiv handlar det då om? Är det ett år eller två månader? Annars är det ju bara som ringar på vattnet. Det säger ingenting. Tala om vilket tid det gäller!

Jag ska inte använda min repliktid till att svara på frågor från den som talar. Dessa frågor får Lena Ek ställa till mig senare.

Jag vill bara påminna om att i slutet av 80-talet var det sjuksköterskornas löner som var problemet. I riksdagens talarstol stod då den tidens statsminister Ingvar Carlsson och sade: Vi klarar att höja lönerna för sjuksköterskorna om inte alla andra ska kompensera sig. Likadant är det för Kommunals medlemmar.

Anf. 251 LENA EK (c) replik:

Herr talman! Antingen kan man ha respekt för människors problem eller också kan man strunta i dem. Vi kan ju diskutera deciler, årsstatistik och SCB:s arbetssätt över huvud taget. Men min fråga är: Anser Arne Kjörnsberg – och det har han möjlighet att ta upp nu eller i sitt anförande – att lönebildningen i Sverige fungerar? Håller han med statsministern eller inte?

Denna grupp medborgare och kvinnor som har så stor betydelse för svensk ekonomi förtjänar att kunna leva på sin lön. Dessa kvinnor förtjänar också en högre lön, men där har vårt förslag om lönerevision röstats ned. Mycket står arbetsmarknadens parter för, men det finns en del som vi i skatteutskottet och i kammaren kan göra när det gäller konsumtionsutrymmet för denna grupp kvinnor. Man kan välja att ta deras problem på allvar eller att inte göra det.

Anf. 252 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Herr talman! Jag anser att lönebildningen i Sverige fungerar mycket bättre nu än vad den gjorde för ett antal år sedan. Den fungerar inte perfekt, men ibland funderar jag över om man kan nå det perfekta. Arbetsmarknadens parter i Sverige – lägg märke till att jag inte bara talar om de fackliga organisationerna – har tagit ett stort ansvar under de senaste fem-åtta åren, och det är värt all respekt. Jag tror att de är på väg att nå

det som är så nödvändigt, att löneutvecklingen i Sverige inte får gå snabbare än i jämförbara länder.

Lena Ek får väl göra som jag om hon inte vill ha statlig lönepolitik, nämligen lita på de fackliga arbetsmarknadsorganisationerna.

Anf. 253 LENA EK (c) replik:

Herr talman! Arne Kjörnsberg säger att lönebildningen har blivit bättre. Mellan vilka år menar han då? Så kan jag fortsätta denna diskussion.

Det som vi kan jämföra med är årets resultat i Konjunkturinstitutets rapport. Där konstaterar man att vi ligger 1–1 ½ % för högt för att vi ska kunna klara sysselsättningen och tillväxten på ett sådant sätt att vi kan åstadkomma lite konstruktiva saker i det här landet och inte bara ägna oss åt att försöka hitta billigast möjliga lån därför att statsskulden kommer att öka på grund av att vi inte klarar tillväxten. Det är ett förhållningssätt.

Det är också ett förhållningssätt hur man engagerar sig för de människor som har en låg lön. Arbetsmarknadens parter förfogar över avtalen, men deras arbete underlättas oerhört mycket om dessa grupper på ett annat sätt får ett ökat konsumtionsutrymme.

Anf. 254 ARNE KJÖRNSBERG (s):

Herr talman! Av naturliga och kanske tvingande skäl består en sådan här debatt mest av deklarationer. Men det får vi försöka att leva med.

För min del vill jag för mitt parti och för den socialdemokratiska gruppen i riksdagens skatteutskott redovisa vilka huvudsakliga linjer som kommer att gälla för vår skattepolitik under den kommande mandatperioden. Men vi har naturligtvis ett öppet sinne för att det kan ske väldiga förändringar som vi nu inte kan bedöma, och det får vi i så fall återkomma till.

Först ska vi ha ordning och reda i ekonomin. Budgettaken ska hållas. Överskottet i de offentliga finanserna ska vara 2 % av bruttonationalprodukten över en konjunkturcykel. Detta måste vi möjligen ändra, men det beror på hur diskussionen förs vid folkomröstningen om EMU. Det får vi återkomma till senare. För närvarande ska överskottet vara 2 % av bruttonationalprodukten över en konjunkturcykel.

”Socialdemokratin kommer aldrig att medverka till att Sveriges ekonomi undermineras. Därför måste reformer vara finansierade. I första hand måste nya resurser användas för att öka tryggheten och rättvisan. Det måste gå före stora skattesänkningar.” Så sade vi i den valrörelse som avslutades med valet den 15 september, och det gäller lika mycket i dag.

Vi har ett högt skatteuttag i Sverige. Skälet är helt enkelt att vi ofta i stor politisk enighet bestämt oss för en väg för att komma till rätta med den generella välfärdens finansiering. Välfärden ska gälla alla, inte bara några. Vi kan naturligtvis diskutera vad vi menar med välfärd. Jag anser att det innebär ett antal resurser som gör att vi kan kontrollera våra egna liv och våra närmastes sätt att leva.

Välfärd rör sig inte bara om ekonomiska tillgångar såsom inkomst och förmögenhet. Det handlar om bostad, skola, barnomsorg, sjukvård, arbete och a-kassa om man blir arbetslös. Det är ett livslångt lärande. Det

är kunskap. Sedan finns det en del annat som inte har direkt med pengar att göra, nämligen trygghet i ett vitt perspektiv, ett socialt nätverk. Det är kultur. Det är delaktighet. Det är att ha politiska resurser för att kunna hävda sina egna och sina kamraters intressen.

För oss är det inte en tillfällighet – och det tycks gälla för den överväldigande delen av svenska folket – att den gemensamma välfärden i huvudsak ska finansieras genom skatter. Man kan naturligtvis göra på annat sätt. Man kan införa avgifter och försäkringspremier, men då skulle troligen väldigt många människor med lägre inkomster stängas ute. Vi har valt skattevägen eftersom vi är övertygade om att det är det effektivaste sättet att finansiera en välfärd som ska tillkomma alla. Lägg märke till att jag säger alla! Det gäller inte bara några, inte 80 % och inte 90 %, utan det gäller alla.

För oss socialdemokrater i allmänhet och för socialdemokraterna i riksdagens skatteutskott i synnerhet har skatterna tre, kanske fyra uppgifter.

För det första ska skatterna betala våra gemensamma utgifter, och jag vill påminna om de utgifter som vi ofta i stor enighet har beslutat om.

För det andra tycker jag, med all respekt för Anne-Marie Pålsson, att de ska vara utjämnande. De ska fördelas dels över varje människas livscykel, dels mellan olika grupper.

För det tredje ska skatterna vara miljöstyrande. Vi ska genom exempelvis den tekniska metoden skatteväxling bekämpa sådant som är miljöstörande eller direkt miljöfarligt, och det ska vi göra för våra barns och barnbarns skull, om vi inte tänker på oss själva.

För det fjärde – men det är lättare att säga än att göra – skulle jag vilja använda skattesystemet som ett konjunkturpolitiskt medel, alltså höja skatten och strama åt när det går för fort och sänka skatten när vi behöver blåsa på. Men jag vet att detta, för jag har varit med om att försöka, är mycket lättare att säga än att göra.

Herr talman! För att inte dra på mig några repliker alldeles i onödan ska jag säga något om sådant som vi ytterligare vill göra och kommer att göra.

För det första håller beskattningen vid så kallade andelsbyten på att ses över, och det kommer ett regeringsförslag inom någon eller några veckor.

För det andra leder finansutskottets tidigare ordförande Jan Bergqvist en utredning om fastighetsskatten. Utredningen ska också se över förmögenhets- och arvsskatterna.

För det tredje tycker jag att vi bör se över reglerna om dubbel bosättning. För närvarande kan man få avdrag för dubbel bosättning i två år. Med tanke på den arbetsmarknad som har växt fram och blir alltmer tydlig tror jag inte att den regeln fungerar. Den fungerar inte på den moderna arbetsmarknaden. Den är för fyrkantig. Lägg märke till att här sade jag ”jag”, för här har vi inget partibeslut. Men jag blir alltmer övertygad om att man bör göra någonting på det området för att underlätta den moderna arbetsmarknaden där alltför många människor veckopendlar.

Dessutom kommer 3:12-utredningen, som nu bereds, att vara underlag för ett förslag på det området. Jag skulle också vilja – men det får ekonomin avgöra – kompensera för den sista fjärdedelen av egenavgifterna till pensionssystemet.

Jag hoppas, för jag har inga överdrivna förväntningar, att vi får ett så brett stöd som möjligt för detta i Sveriges riksdag. Det vore bra för Sverige, men jag har inga överdrivna förväntningar. Det finns inget område där skiljelinjerna är så tydliga som på skatteområdet. Det har jag lärt mig under mina år som ledamot av skatteutskottet.

Prot. 2002/03:12
6 november

Allmänpolitisk debatt

Ekonomi och skatter

Anf. 255 PER LANDGREN (kd) replik:

Herr talman! Om skatteutskottets ordförande bara tar ett steg tillbaka i tanken och funderar på de skatterättsliga principerna, är Arne Kjörnsberg nöjd med den svenska skattelagstiftningen ur skatterättslig synpunkt och ur etisk synpunkt?

Anf. 256 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Herr talman! Nej, jag är inte nöjd. Det finns alltid saker som man kan göra. Svensk skattelagstiftning, liksom alla andra länders som jag känner till, är krånglig. Den är alldeles särskilt krånglig i Sverige, och jag ska tala om för Per Landgren varför. Jo, vi svenskar är sådana att det ska vara rättvist till sista kommatecknet. Då blir det krångligt. Det är därför som vi inte kan arbeta så mycket med schablonbeskattning som man gör i vissa andra länder. Jag tycker att vi bör pröva det, men jag är övertygad om att vi kommer att möta motstånd just utifrån utgångspunkten att människor kommer att säga: Det är inte rättvist. Sedan kommer vi att ha olika uppfattningar om vad som är rättvisa. Anne-Marie Pålssons huvudanförande var ett tydligt exempel på det, men det får vi tillfälle att återkomma till.

Jag vill bara som en deklaration säga att jag kan ha en uppfattning om vad rättvisa är. Per Landgren kan ha en annan, och andra ärade ledamöter av kammaren kan ha en tredje, fjärde, femte eller trehundrafyrtionionde.

Anf. 257 PER LANDGREN (kd) replik:

Herr talman! Det tarvar då att man definierar rättvisa och ser vilken definition som bäst stämmer överens med ens politiska ideologi och naturligtvis också med de logiska regler som vi har.

Jag vill bara be, herr talman, Arne Kjörnsberg att specificera sig något ytterligare när det gäller vilka etiska och skatterättsliga problem han ser med skattetrycket. Är det några enskilda skatter som han är beredd att peka ut, eller finns det kanske till och med nivåer som skapar orättvisa eller som är godtyckliga? Vi hade ju en diskussion om godtycklighet förut. Finns det något som är godtyckligt? Nu kan jag inte återkomma. Men kan undantagen i förmögenhetsskatten möjligtvis vara ett exempel på godtycklighet?

Anf. 258 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Herr talman! I 4 000 år har stora tänkare funderat på vad som är rättvist. De har inte kommit till någon absolut sanning i den frågan, så vi får diskutera den. Det är vår bakgrund, vår utgångspunkt och vad vi vill nå som kommer att leda oss, troligen ibland, till olika uppfattningar. Jag hoppas att vi ibland kan bli ense.

Godtyckliga – jag förstod att Per Landgren tänkte på de där miljarderna. För att säga det en gång för alla – det har jag förresten inga för-

hoppningar om för jag har gjort det så många gånger tidigare – är anledningen till att den här mannen som äger det stora klädföretaget, ni vet det där med två bokstäver, inte betalar förmögenhetsskatt på det arbetande kapitalet i företaget att vi inte vill och ni inte vill att man ska betala förmögenhetsskatt på arbetande kapital. Däremot ska han liksom alla andra betala förmögenhetsskatt på bilar, båtar, sommarstugor, villor och allt vad det är. Däri ligger skillnaden. Så försök inte med den grejen, för den håller inte. Ni vill det nämligen inte.

Anf. 259 LENA EK (c) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja berätta om en god vän som jag har i Gryts skärgård. Det är en äldre herre, en bra bit över pensionsåldern. Han och hans syster ärvde åtta hektar skärgårdshemman. De åtta hektaren försörjde honom och hans syster tills hon dog. Då fick han betala 150 000 kr i arvsskatt, som de hade ägnat två decennier åt att spara ihop. Och sparbetinget blev högre och högre hela tiden.

Nu har fastighetsskatten gått upp så mycket att frågan är om han kan bo kvar i detta lilla hus. Det är inget lyxhus. Det finns inga marmorgolv. Det får väldigt låga poäng när man bedömer huset för fastighetstaxeringen, men det har ett bra läge och han har grannar som har köpt dyrt, vilket gör att hans hus också rycker upp i värde. Det har nu stigit så högt att han betalar förmögenhetsskatt för detta gamla hus som han ärvde av sina föräldrar. Och Arne Kjörnsberg pratar om att vi ska kunna kontrollera våra liv!

Anf. 260 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Herr talman! Måste vi använda denna insinuanta ton i kammarens debatt?

Lena Ek har ju precis som jag hört statsministern stå i denna talarstol i dag, och han sade ungefär så här: Jag inser att fastighetsskatten och förmögenhetsskatten är ett problem sammantaget. Vi överväger att införa en begränsningsregel. Lena Ek har ju hört detta. Jag upprepade nu ungefär vad statsministern sade. Det är detta som Jan Bergqvist håller på att utreda.

När det gäller arvsskatten tycker jag att det framför allt är ett problem när makar ärver varandra och de får problem genom arvsskatten. Det behöver vi justera. Fribeloppet, som jag tror är 280 000 i arvsklass 1, alltså makar, bör höjas. Det är inte bra som det är, och jag säger det rakt på och i all vänlighet.

Anf. 261 LENA EK (c) replik:

Herr talman! Jag uppskattar verkligen att Arne Kjörnsberg säger det. Problemet är att de här människorna har sett problemen växa år efter år. Hittills har de, förutom en mindre begränsningsregel som tar hand om en aspekt av all den vida problematik som finns, bara hört om utredningar och utredningar och ibland vänliga ord. Men många av dem är människor som inte har några större anspråk. De bidrar gärna med skatt och sköter sig, men känner sig ändå så grovt trampade på av systemet. Med förlov sagt måste jag tycka att kvinnor i offentlig sektor, särskilt ensamma mammor, råkar ut för samma snedsyn när det gäller vad som är rättvisa och hur välfärden ska fördelas.

Anf. 262 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Herr talman! Det här paret, som jag naturligtvis varken får, kan eller ska kommentera, hade råkat ut för detta år efter år. Men arvsskatten kan de väl i alla fall inte ha råkat ut för år efter år.

Vad gäller fastighetsskatten har statsministern, som tillhör samma parti som jag, i dag i denna talarstol sagt att han tycker att det är rimligt att vi söker en lösning när det gäller en begränsningsregel för fastighets- och förmögenhetsskatt sammantaget. Jag är ledsen, men jag kan inte uttrycka det bättre än vad min partiordförande och landets statsminister har gjort i dag.

Anf. 263 KARIN PILSÄTER (fp) replik:

Herr talman! Låt mig ändå bara konstatera att när det gäller tekniskt sett väldigt enkla förändringar tar det erbarmligt lång tid. Det krävs oerhört mycket argumenterande för att ni först ska inse att det finns ett problem och sedan säga okej, vi hittar på en lösning. Sedan kommer det inga förslag i alla fall. Det här med arvsskatten och fribeloppet är väldigt enkelt rent tekniskt. Det behöver man inte tillsätta en utredning för. Det är bara att ändra den här siffran.

Vi har hört om några få områden där det ska komma förslag, men vi vet fortfarande inte riktigt hur de ser ut. Det är bara att lappa på de allra värsta avarterna. Det jag skulle vilja fråga Arne Kjörnsberg om är att han pratade väldigt mycket om skattesystemets uppgifter. Men jag hörde faktiskt inte ett ord om den viktiga uppgiften att gynna jobb och företagande. Jag hörde inget om att se till att skattesystemet ska verka också i den riktningen att vi trots det relativt höga skatteuttaget kan få så många företag som möjligt och så många jobb som möjligt och se till att människor gör så mycket nytta som möjligt. Skattesystemet ska stödja det i stället för att på olika sätt, som i dag, i onödan hämma detta.

Anf. 264 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Herr talman! Hur otroligt det än låter håller jag med Karin Pilsäter. Jag håller med Karin Pilsäter om att det är viktigt att vi bedriver en sådan ekonomisk politik och skattepolitik som gör att vi får hög sysselsättning. Problemet är bara att när ni hade chansen försvann 560 000 jobb på tre år. Det är inte efterföljansvärda exempel. Det är det vi har kämpat med nu. Nej, det var förmätet. Det är inte det vi har kämpat med. Det är det svenska folket har kämpat med.

Nu har vi sanerat ekonomin, fått ned räntorna, fått upp sysselsättningen och ökat efterfrågan. Det är det företag tjänar pengar på: att de får sälja sina produkter, inte att man sänker skatter till varje pris. De tjänar pengar på att kunna tillverka rationellt, med bra uppbackning från de anställda och deras organisationer, och att kunna sälja till någon som har råd att köpa. Det man brukar kallar den inhemska efterfrågan på Karin Pilsäters ekonomspråk är ganska bra i Sverige nu jämfört med hur den var för fem sex år sedan.

Anf. 265 KARIN PILSÄTER (fp) replik:

Herr talman! Det där tjatet om den ekonomiska krisen är så tröttsamt så jag orkar faktiskt inte hålla på med det. Jag säger bara: Läs bilagan till er egen vårproposition förra året. Bosse Ringholm har aldrig förstått vad

det står i den, men jag tror att Arne Kjörnsberg skulle kunna klara det om han satte sig ned och läste.

Vad vi nu behöver prata om är hur vi får ett skattesystem och en ekonomisk politik som gör att fler människor kommer i arbete. Det stora problemet är att det är för många människor som står utanför arbetsmarknaden och för många företag som inte finns i vårt land. Detta är ju en verklighet som vi måste förhålla oss till. Vi kan inte försöka definiera bort den.

Den andra frågeställningen, som jag inte heller hörde ett ord om, gällde det här med välfärd för alla och att vara beredd att betala mycket skatt. Det handlar också om att få valuta för skattepengarna. I dag har vi inte en välfärd för alla, till exempel när småbarnsföräldrar likafullt får stå i dagis och inte får någon plats, när skolbarnen trots att de går i skolan inte får de kunskaper som man har rätt att förvänta sig eller när pengarna inte används effektivt. Det är också en väldigt viktig sak för skattemoralen och för människors lust att arbeta och betala skatt att man får valuta för skattepengarna.

Anf. 266 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Herr talman! Karin Pilsäter tycker att jag tjarar. Och så talar hon om den där bilagan till förra årets vårproposition – var det väl? Den kallas *Bokslut för 90-talet*. Jag har läst den, Karin Pilsäter. Jag har till och med skrivit den, i varje fall vissa delar. Jag kan den faktiskt ganska bra. I den hade vi det moraliska modet att säga att det inte bara var ert fel. Ni hade problem med en nedåtgående världskonjunktur och vi gjorde också fel. Vi påstår inte att allt som vi gjorde var rätt till sista kommatecknet. Vi vågade säga det. Det kallar Karin Pilsäter för att jag tjarar. Ibland ger jag faktiskt upp.

Jag behöver inte ”erkänna” att det är många människor som står utanför arbetsmarknaden. Använd inte sådana värdeladdade ord! Min partiordförande har stått här i dag och sagt att en av våra stora arbetsuppgifter är just att alla människor som kan och vill arbeta i vårt land ska få tillfälle att göra det. Men man knäpper inte med fingrarna och åstadkommer det. Det behövs vissa grundläggande förutsättningar. Vi arbetar med dem.

Anf. 267 ANNE-MARIE PÅLSSON (m) replik:

Herr talman! Låt mig börja med att konstatera att det är mycket glädjande att Arne Kjörnsberg är beredd att diskutera rättvisebegreppet. Jag ser fram emot många spännande diskussioner i vårt utskott på den punkten. Det låter faktiskt som om man från socialdemokraternas sida är beredd att ompröva sin tidigare monopolställning när det gäller synen på vad som är rättvisa och vad som inte är rättvisa.

Min egentliga fråga till Arne Kjörnsberg handlar om att vi förr i världen hade ett skattesystem som grundades på flera goda principer. Två av dem var den så kallade likviditetsprincipen och förmågeprincipen. Likviditetsprincipen innebar att man inte betalar skatt förrän man har pengar att betala skatt med. Förmågeprincipen innebar att man inte ska betala skatt med mindre än att man har förmåga att betala skatt. Tyvärr lever vi inte efter dessa båda principer med följd att det har skapats en rad problem.

Om vi tar likviditetsprincipen har vi två goda exempel på vilket godtycke det ger upphov till när man har kringgått den. Det gäller fastighetsskatten och förmögenhetsskatten. Det har tillsatts en utredning som ser över begränsningsregler när det gäller fastighetsskatten. Jag undrar om inte Arne Kjörnsberg underskattar sin egen roll som utskottets ordförande när det gäller att arbeta för att fastighetsskatten ska bort med användande av just likviditetsprincipen.

Prot. 2002/03:12
6 november

Allmänpolitisk debatt

Ekonomi och skatter

Anf. 268 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Herr talman! Anne-Marie Pålsson, ha inte alltför överdrivna förväntningar på djuplodande filosofiska eller ekonomiska diskussioner i skatteutskottet. De diskussionerna brukar vi ha här i kammaren. Jag vill bara säga det i all vänlighet så att inte Anne-Marie Pålsson ska bli alltför besviken. Det är mest klubba-och-slå, för att uttrycka det lite rätt, i skatteutskottet.

Det om detta. Sedan till detta med fastighetsskatten. Anne-Marie Pålsson, mitt bästa argument för att fastighetsskatt behövs hittar jag i vårpropositionen 1992. Den propositionen är undertecknad av dåvarande statsministern Carl Bildt och dåvarande finansministern Anne Wibble. De säger nämligen sammanfattningsvis, och inte med alltför mycket byråkratisk politiskt bråk, att alla förmögenhetsslag bör beskattas på samma sätt. Annars kommer vi att få snedvridningar i samhällsekonomin. Det är det som Anne Wibble, men också statsminister Bildt, så talande kallade normpolitik. Där finns de bästa förslagen till varför fastighetsskatten som princip är riktig. Sedan kan vi diskutera procentsatser hit och dit.

Anf. 269 ANNE-MARIE PÅLSSON (m) replik:

Herr talman! Som nykomling får jag väl börja med att be om ursäkt för att jag tror att man ska göra saker på fel ställen.

När det gäller det här med förmögenhetsskatt och fastighetsskatt är det här allvarligare än så. Som man tillämpar både förmögenhetsskatten och fastighetsskatten har den kommit att vila på alldeles för mycket godtycke. Jag tror att det är därför som allmänheten är oerhört uppbragd över detta.

Jag menar att om man ska ha ett högt skattetryck måste man också se till att ha skatter som uppfattas som legitima. Så är inte fallet med dessa båda skatter. Det enklaste sättet att komma åt problemen med fastighetsskatten är att ta bort den. Förmögenhetsskatten skulle man naturligtvis också kunna ta bort för att komma undan de här bitarna, men i vart fall tror jag att det är bra mycket saker man måste göra för att det ska uppfattas att man går till väga på ett riktigt sätt.

Man betalar full skatt på a-aktier. Man betalar avsevärt mindre på o-aktier. Äger man hela företag betalar man ingenting alls. Jag ser inte rättvisan i det.

Anf. 270 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Herr talman! Först tar vi fastighetsskatten. Jag får väl fortsätta att berättat vad som stod i 1992 års vårproposition undertecknad av statsminister Carl Bildt och finansminister Anne Wibble. De tog nämligen upp exempel där. De sade att om man skulle slopa fastighetsskatten skulle det

leda till närmast dramatiskt höjda priser på fastigheter. Vem skulle tjäna på det? Jo, de som äger fastigheten. Vem skulle förlora på det? Jo, de ofta unga barnfamiljer som vill köpa fastigheten. Jag tycker att det är ett ganska gott argument.

Sedan är jag beredd att diskutera nivåer, fribelopp, procentsatser och en mängd sådana saker. Men fastighetsskattens princip tyckte jag att statsminister Bildt hade ett väldigt bra argument för tillsammans med dåvarande finansminister Anne Wibble.

Så till förmögenhetsskatten. Jag håller med om att förmögenhetsskatten är ett problem därför att en del förmögenhetsslag beskattas och andra beskattas inte. Det har under årens lopp blivit på det sättet. Det bör vi se över.

Anf. 271 CARL B HAMILTON (fp) replik:

Herr talman! Jag har några frågor till Arne Kjörnsberg. De första har sin utgångspunkt i vad Arne Kjörnsberg sade om att det mest är deklarationer men att han i alla fall blickade fram över hela mandatperioden. Min fråga är då: Är det likgiltigt ur tillväxtskympunkt om det blir ett ja eller ett nej i nästa års folkomröstning om euron – om det nu blir nästa år? Kommer skattepolitiken i så fall att påverkas? Kommer den att bli annorlunda beroende på vilken del av det röda laget som får igenom sin åsikt i EMU-omröstningen?

Ibland får man intrycket att det inte spelar någon roll och att EMU-frågan diskuteras i ett annat sammanhang.

Det andra jag vill fråga är om det var en felsägning från Arne Kjörnsberg att såsom i en lärobok räkna upp skattesystemets olika funktioner men hoppa över eller på något sätt missa att skatterna har till uppgift att främja resursallokering och därmed tillväxt?

Anf. 272 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Herr talman! Någon felsägning var det naturligtvis inte eftersom jag inte sade det.

Jag har i sådana här debatter alltid ett öppet sinne. Jag tycker att det ligger något i den anmärkning – eller låt mig vara vänlig: det påpekande – som Carl B Hamilton gjorde. Jag är öppen för att diskutera också det, men nu har jag inte många sekunder kvar.

Jag tycker att det är ett problem med den diskussion som nu förs i vårt land. Om man nu tycker att det är bra med en svensk anslutning till EMU och därmed till euron är det ett problem att som företrädare för en stor part på arbetsmarknaden säga att om vi blir medlemmar i EMU ska regeringen inte försöka balansera konjunktursvängningarna med skattepolitik. Det är precis som att ge Sveriges löntagare en örfil om man nu vill ha en anslutning till EMU. Det är synnerligen oklokt, och dessutom tror jag de har fel.

Anf. 273 CARL B HAMILTON (fp) replik:

Herr talman! Arne Kjörnsberg klagade i ett tidigare inlägg på att någon inte svarade på hans frågor. Jag måste faktiskt säga precis samma sak nu.

Jag frågade inte om någon annan organisation, utan jag frågade Arne Kjörnsberg – Arne Kjörnsberg med initialerna A K – om utfallet i euro-

omröstningen kommer att påverka BNP-tillväxten i Sverige under mandatperioden och därmed den skattepolitik som Arne Kjörnsberg, ordförande i skatteutskottet, är regeringens företrädare i riksdagen för.

Prot. 2002/03:12
6 november

Allmänpolitisk debatt

Ekonomi och skatter

Anf. 274 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Herr talman! Jag skulle kunna svara på det om allt övrigt var lika, det vill säga om detta var matematik. Men det är inte matematik.

Kan Carl B Hamilton tala om för mig hur världskonjunkturen kommer att utvecklas beroende på om USA anfaller Irak eller inte? Kommer oljepriserna att gå upp, eller kommer de kanske till och med att gå ned om det blir ett kort krig? Jag kan inte förutsäga detta, men Carl B Hamilton, som den övermänniska han är i dessa avseenden, kanske kan göra det. Men jag vet inte, och därför kan jag inte svara på den fråga som är beroende av om allt övrigt är lika.

Jag är ledsen. Detta är inte något sätt att försöka fly. Det är bara ett sätt att försöka vara ärlig mot mig själv – men det kanske är mindre viktigt – och mot Carl B Hamilton och kammarens ärade ledamöter. Jag vill inte bara flänga ur mig någonting. Det vore inte välgrundat, och jag sätter faktiskt en ära i att om jag säger något bör jag ha en någotsånär grundad anledning att kunna stå för det.

Anf. 275 CHRISTER NYLANDER (fp):

Herr talman! Låt mig inleda med att i all ödmjukhet påpeka att Sokrates hade fel. I alla tider har den vuxna generationen kritiserat de yngre. Redan Sokrates oroades som bekant över att ungdomarna hade en konstig attityd och ett konstigt agerande.

Jag har ägnat en hel del tid åt att studera ungdomars värderingar. För en liberal är det ganska glädjande att se vilka värderingar som nu växer sig starka bland de yngre generationerna. Visst finns det tendenser som är oroande och som jag reagerar negativt mot, men det grundläggande temat i den övergripande utvecklingen är väldigt hoppingsivande.

Solidariska individualister, globala diversearbetare, självständiga och antiauktoritära – sådana är de, dagens svenska ungdomar. Eller åtminstone några av dem – alla är ju inte lika, och det kanske också är så att ungdomskulturen blir allt mindre homogen. Men riktningen är ganska tydlig. Ungdomarna blir mer postmaterialistiska, mindre auktoritets-trogna, mer individualister och mindre bundna av nationsgränser. Det är härligt, tycker jag.

Det är bra att fria människor söker nya vägar. Det är bra att nationsgränser inte ses som oöverstigliga hinder för dem som vill skapa sig en bättre framtid. Men det finns också anledning att känna oro, inte minst för oss i Sverige. Den ökade rörligheten över nationsgränserna skapar också nya utmaningar, inte minst för Sverige.

Därför är det ganska bekymmersamt att dessa frågor inte alls diskuteras i svensk politik. Klarar inte det svenska politiska systemet av att skapa ett modernare samhälle, som motsvarar unga generationers förväntningar och värderingar tror jag att vi i Sverige riskerar att gå miste om en stor del av ungdomsgenerationen.

Under 1990-talets senare hälft ökade antalet ungdomar som studerade utomlands på högskolenivå med 70 % på fem år. Enligt en annan under-

sökning kunde nästan hälften av de tillfrågade tänka sig att större delen av sitt yrkesverksamma liv jobba i ett annat land än Sverige.

De senaste fem åren har 26 600 killar och 26 400 tjejer i 25–34-årsåldern lämnat Sverige för att börja en ny framtid i ett annat land. Mycket tyder på att den tendensen ökar de kommande åren. Den misslyckade svenska integrationspolitiken gör dessutom att vi inte tar till vara på dem som flyttar hit och den kompetens som de har. Det gör självklart situationen än värre.

Kombinationen av låga födelsetal, hög emigrationstakt och en dålig integrationspolitik undergräver svensk ekonomis förmåga att finansiera välfärden framöver, inte minst när de stora årskullarna så småningom går i pension. Sverige står inför en situation där vi behöver arbetskraftsinvandring. Samtidigt bedrivs en politik som innebär att arbetskraften utvandrar.

Nu är inte de värderingsförändringar vi ser bland ungdomar enbart en svensk företeelse, utan man kan hitta den i de allra flesta länder i västvärlden. Ändå finns det anledning för den här kammaren att fundera extra mycket på dessa frågor och se hur vi ska klara den här utmaningen i framtiden. Anledningen är att vi samtidigt med detta har en tydlig tendens för företag att flytta från länder.

Vissa företag lägger ned produktionen i Sverige, andra flyttar huvudkontoret. Det verkar nästan som om det är ödesbundet: När ett svenskt företag går ihop med ett utländskt företag läggs huvudkontoret i ett annat land och inte i Sverige.

Flyttning av huvudkontor innebär en förändring av arbetsmarknaden, där välutbildade civilekonomer, civilingenjörer och jurister får svårare att hitta attraktiva toppjobb i Sverige. De söker sig då till ett annat land i stället. Vi riskerar alltså att drabbas av en omfattande *brain drain* samtidigt som världsekonomin är på väg in i en ökad konkurrens, som grundas just på företags och nationers förmåga att attrahera högt utbildad arbetskraft.

Herr talman! Sverige måste bli mer attraktivt för människor och för företag.

Jag tror att det behövs en reformagenda för att göra Sverige lite mer modernt och lite mer attraktivt för ungdomar och företag, ett Sverige som drar nytta av globaliseringens möjligheter och inte bara passivt ser på när företag och ung arbetskraft väljer andra länder före Sverige.

De svenska socialförsäkringarna måste ändras så att individens egenmakt ökar. Arbetsrättsreglerna måste moderniseras. Även skattesystemet måste moderniseras för att möta fria människor och skapande rörliga människor i deras behov. Det måste löna sig att arbeta, spara, studera och ta risker.

Ett annat område som måste reformeras för att göra Sverige mera attraktivt är skolpolitiken och familjepolitiken. Det är i grunden bra för Sverige att människor söker sig till andra länder för att jobba eller plugga under några år. Men det är också viktigt att många av dem kommer tillbaka. Jag tror att en chans finns med en ny familjepolitik och en ny offensiv skolpolitik att många kommer tillbaka just när det är dags att föda barn. Därför är en ny offensiv skolpolitik en viktig ingrediens när vi ska stoppa en tilltagande arbetskraftsutvandring.

Det är också avgörande att vi i Sverige kan erbjuda spännande och utvecklande jobb för välutbildade människor. Därför måste utflyttningen av huvudkontor och forskningsenheter med mera stoppas, inte med förbud utan med en politik som underlättar för företagande och företagsä-
gande i Sverige.

Framtiden är spännande. Hoten ligger i en politik som blundar för utmaningarna och som tror att allting kan förbli vid det gamla. Möjligheterna ligger i att skapa ett modernt Sverige som kan klara att vara attraktivt för människor och för företag i en globaliserad och öppen värld.

Anf. 276 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att det var ett mycket intressant anförande. Jag lyssnade till en del på det med hjälp av tekniska hjälpmedel.

Jag har bara en kort fråga. Christer Nylander sade ungefär följande: Vi behöver ha ett modernt skattesystem för att människor ska bli fria. Får jag fråga: Vilka svenskar är inte fria i det ordets grundläggande betydelse?

Anf. 277 CHRISTER NYLANDER (fp) replik:

Herr talman! Jag tror att jag sade följande: Vi behöver ett skattesystem som möter fria människors behov. Jag tror att det är ett exempel från min egen region Skåne där många människor vill jobba på ena sidan av Öresund och bo på andra sidan Öresund. Skattereglerna sätter faktiskt stopp för detta. Det gör det nästan omöjligt för människor som vill bo i Sverige och ha barnomsorg i Sverige och samtidigt jobba i Danmark. Det är ett exempel på hur skattesystemet måste ändras för att vi ska klara av fria människors behov.

Anf. 278 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Herr talman! Det handlar inte om det svenska skattesystemet, utan det handlar om en samverkan mellan det danska och det svenska skattesystemet. Som bekant sade Danmark ensidigt upp det dubbelbeskattningsavtal som vi hade mellan våra respektive länder.

Den nuvarande näringsministern hade i sin förra funktion långt gående samtal med sina danska kolleger om detta för att åstadkomma precis det som Christer Nylander är ute efter. Jag tycker att det är en mycket rimlig begäran. Men vi måste bli överens. Vi kan inte bestämma själva. Jag lovar att skatteutskottet och jag som dess ordförande verkligen har försökt. Men ännu har vi inte lyckats. Men jag tror att vi är på rätt väg.

Anf. 279 CHRISTER NYLANDER (fp) replik:

Herr talman! Det krävs två för att dansa tango, och det är rimligen inte så att det bara är det danska systemet som ska ändras utan också det svenska för att detta ska passa ihop.

Det har kommit ett förslag från den danska regeringen om att människor själva ska få lov att välja vilket system som de vill tillhöra. Såvitt jag vet har den svenska regeringen fortfarande inte reagerat på detta. Jag tycker att det skulle vara intressant att testa den modellen, att människor som bor på den ena sidan och bor på den andra sidan själva får välja vilket system som de vill tillhöra och därmed också naturligtvis följa det

socialförsäkringssystem som fungerar i det land där man väljer att betala skatt.

Det finns konstruktiva idéer både från den svenska och från den danska regeringen. Det som jag tror är viktigt är att man också kommer till handling. För varje dag som går när man inte löser integrationsproblematiken när det gäller Öresund går Sverige och Danmark miste om tillväxt, och många människor går miste om möjligheter att skapa sig en bättre framtid.

Anf. 280 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v):

Herr talman! Man kan i debatten skönja att det börjar dra ihop sig när det gäller EMU. Jag tror att vi är ganska överens om att EMU är en ytterst viktig framtidsfråga. Vi ska ha en folkomröstning. Det är bra, och det är nödvändigt. Men det är ändå beklagligt att debatten inte fick det utrymme som den förtjänade i valrörelsen, trots att vi i Vänsterpartiet på olika sätt försökte få upp frågan på dagordningen. Inte minst försökte vi utmana Socialdemokraterna till debatt. Det har varit ganska tyst.

Men nu ska väl ändå diskussionerna komma i gång. I dag har ju Göran Persson satt upp datum för när partiledaröverläggningar ska inledas. I det sammanhanget går det inte att nog understryka vikten av att alla partier i denna kammare tar sitt ansvar för demokratin och att vi ser till att denna process inte går för fort utan att det finns bra med tid för folkbildning, att det finns rättvisa förutsättningar för kampanjarbete, att det finns ett tydligt ja- och nej-alternativ och så vidare.

Där har vi viktiga erfarenheter att ta del av när det gäller hur det gick till vid folkomröstningen om ett EU-medlemskap. Den var allt annat än rättvis.

EMU-frågan är en stor och viktig fråga, och om Sverige ansluter sig kommer det att innebära stora förändringar. Hur stora förändringar vet väl egentligen ingen. Men troligen innebär det ännu större förändringar än ett EU-medlemskap.

Vad innebär då EMU? Ja, inte är det utseendet på sedlar och mynt som är det viktiga, eller om det är bra eller dåligt att växla pengar när vi reser utomlands. Vi behöver ju inte ha folkomröstningar för att bestämma hur mynt och sedlar ska se ut.

Vad det handlar om är att om vi går med i valutaunionen och får en gemensam valuta med andra länder avhänder vi oss en egen penningpolitik. Och man vet att det får konsekvenser, och det är för att värdera detta stora komplex som vi ska ha en folkomröstning.

Ekonomer i allmänhet brukar kalla EMU för ett högriskprojekt. Det handlar om att de redskap som vi i dag har för att stabilisera ekonomin – rörlig växelkurs och egen räntepolitik – försvinner i EMU. Man är överens om att det kommer att bli svårare att motverka negativa effekter av ekonomiska störningar som vi vet kommer att drabba vår ekonomi.

Det är också om detta som denna så kallade buffertfondsdebatt handlar, och det är också om detta som den utredning som kom i våras och som heter *Stabiliseringspolitik i valutaunionen* handlar om. Innan denna utredning lade fram sitt betänkande var förväntningarna stora. Och som vanligt hölls det presskonferenser, och detta betänkande och denna utredning debatterades en eller två dagar. Men sedan blev det ganska tyst. Trots att det var en sådan stor och viktig fråga hörde man inte mer om

denna utredning, egentligen inte förrän nu när remissvaren börjar droppa in. Då kan man fundera på vad det beror på. Man hade beställt en viktig utredning i en viktig fråga, och sedan blev det bara tyst. Kanske beror det på att denna utredning inte är något slagträ för dem som vill att vi ska gå med i EMU, tvärtom. Den här utredningen visar tydligt hur risken för instabilitet ökar, att risken både för överhettning och för djupare lågkonjunkturer ökar. Man vet att dessa stora svängningar i produktion och sysselsättning innebär välfärdsförluster. Det är de begrepp som man använder. När man tar bort de stabiliseringspolitiska instrumenten kommer bland annat störningar i efterfrågan att slå igenom med full kraft, som man formulerade det i utredningen.

Detta är ganska allvarliga resonemang. Då har man ändå inte tagit med det faktum att man inom EMU har en mycket mer rigid målsättning när det gäller inflationsbekämpning. Empirisk forskning visar att i och med att vi går in i EMU, om vi nu gör det, vilket jag hoppas att vi inte gör, och anpassar oss till de mer rigida inflationsmål som finns så får vi räkna med att arbetslösheten kan stiga upp till 6 %. Och man säger att vid ekonomiska kriser får vi räkna med extrema nivåer.

Det som är intressant i den kommande debatten är att uppställningen på nej-sidan ser helt annorlunda ut än vad den gjorde inför folkomröstningen om EU.

Där finns Vänsterpartiet, delar av socialdemokratin, Centerpartiet, Miljöpartiet och också starka företrädare från Moderaterna och för svenskt näringsliv som i ett brett spektrum kan samlas kring samma argumentation. Det handlar om farorna med bristen på stabilitet.

Intressant är också att vi som är kritiska till projektet har mängder av utredningar, inte minst statliga, att ösa fakta ur. Om vi får en seriös debatt kan det inte bli annat än nej. Det kan inte vara många som med öppna ögon går in i ett projekt där man vet att det är löntagarna i allmänhet och kvinnorna i synnerhet som ska bära bördorna genom en flexibel arbetsmarknad. En majoritet vill knappast gå in i ett projekt där offentlig sektor utsätts för press på ytterligare neddragningar eller där de regionala orättvisorna riskerar att öka. Visst är det ett historiskt vägval. Det är ingen överdrift att vi för sysselsättning, välfärd, jämställdhet och av andra skäl får hoppas på ett nej till EMU.

Anf. 281 TALMANNEN:

Vi börjar närma oss kl. 23 och vi har flera talare på talarlistan. Talmannen har möjlighet att besluta att den andra repliken ska vara endast 30 sekunder. Jag beslutar härmed att införa det på det att vi verkligen ska klara uppsatta namn på talarlistan.

Anf. 282 CARL B HAMILTON (fp) replik:

Herr talman! Jag ska ställa en mycket enkel men fullständigt grundläggande fråga. Vad drar Camilla Sköld Jansson för slutsats av Finlands erfarenhet av att ha varit med i tre år? De gräsligheter som talaren räknade upp har ju inte drabbat Finland. Det gäller sysselsättningen och en hygglig BNP som har vuxit. De har Nokia. Vi har Ericsson. Det har inte dragits ned på den offentliga sektorn. Jag vet inte att de finska kvinnorna har betalt ett särskilt högt pris.

Vilken är slutsatsen?

Anf. 283 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Herr talman! Jag tycker precis som Carl B Hamilton att det är viktigt att dra slutsatser efter hur verkligheten fungerar. EMU-projektet har funnits sedan 1999 även om inte euron har funnits sedan 1999. Om vi jämför Sveriges ekonomi med EMU-ländernas ser vi att vi har bättre utveckling när det gäller arbetslöshet, sysselsättning, tillväxt och investeringsbenägenhet. Min motfråga till Carl B Hamilton blir: Vilken slutsats drar du av det?

Anf. 284 CARL B HAMILTON (fp):

Herr talman! Jag tycker att Camilla Sköld Jansson, jag och näste talare Ulf Holm har något gemensamt som är värt att påpeka. Vi är de enda som i denna kammare har anmält sig för att tala om euron. Det är ganska konstigt att detta som ska vara en huvudfråga för Sveriges framtid och en stor fråga politiskt under denna mandatperiod lockar så få talare.

Jag instämmer med Camilla Sköld Jansson att alla partier ska ta sitt ansvar och delta i debatten. Därför var det välkommet att Göran Persson nu satte ned foten något tydligare än tidigare – vilket ju inte säger så mycket – och att datumfrågan förhoppningsvis får en lösning.

För Folkpartiets del spelar det inte så stor roll om det blir en folkomröstning strax före sommaren eller strax efter. Båda möjligheterna är helt acceptabla för oss. Om det finns partier för vilka det känns oerhört viktigt att den sker i september hellre än i juni är det helt OK för oss. Det viktiga är avsiktsförklaringen. Då kommer den politiska opinionsbildningen i gång, och en del marknadsaktörer kommer att ställa om sig.

Fortfarande är det dock osäkert. Det finns ingen socialdemokrat att fråga här hur LO kommer att ställa sig, om det ska bli ytterligare förhandlingar internt med sig självt. Arne Kjörnsberg sitter här men verkar inte vara informerad om de närmare detaljerna.

Detta är inte att stressa eller hasta på något sätt. Diskussionen i EMU-frågan har ju pågått i minst tio år. De som inte har engagerat sig utan talar om stress och hets får faktiskt inte lägga över skulden på andra.

Jag tror också att man ska vara realistisk och inse att kunskapsinhämtningen och engagemanget i frågan inte kommer förrän ganska nära folkomröstningen, de sista två tre månaderna.

I morse blev jag väldigt förvånad och besviken över att Göran Persson lutade sig väldigt mycket mot ekonomiska argument. Han brukar inte göra det. Jag skulle vilja säga att det finns både ekonomiska och politiska argument. De politiska argumenten avspeglar väldigt mycket de värderingar man har.

Det internationella samarbetet har för en liberal ett värde i sig. Vi är internationalister även i praktiken till skillnad från till exempel Vänsterpartiet som ju är det bara i retoriken. Vi anser att Sverige har ett bidrag att ge. Sveriges röst är värdefull. Sverige kan ta till vara Europas intressen och bidra till Europas framtid om vi är med helt och fullt.

Euron finns. ECB finns. Euron fungerar. Sedlar och mynt finns. Talet om högriskprojekt har visat sig falskt. Jag tycker att Finland är ett bättre exempel än den europeiska kontinenten i största allmänhet. Finland har väldigt många egenskaper som är gemensamma med Sveriges, inte minst näringsstrukturen.

Om det skulle bli ett nej i folkomröstningen – tänk denna tanke – så kommer Östersjön inom några år att vara omslutet av euroland med två undantag. Runt Östersjön kommer det att finnas två länder som i så fall inte har euron. Det ena är Ryssland. Det andra är Sverige. Är det en framtid som vi ska eftersträva? Det tycker inte jag.

Vi i Folkpartiet är för buffert, men vi är emot buffertfonder. Om fonderna ska spela någon ekonomisk roll kommer de att vara så stora att den gamla debatten om fonder som en maktfaktor utanför demokratisk kontroll kommer upp igen. De kommer också att väcka väldigt stora finansieringsproblem. Man kan säga att staten får finansiera dem, som någon har sagt. Men ska staten få pengar kommer de, som Arne Kjörnsberg tidigare påpekade, någonstans ifrån. De kommer från dem som arbetar. Det finns ingen annan skattebas i landet än arbete.

Min viktigaste invändning är emellertid en annan. Själva tanken på buffertfonder bygger på en föreställning om att Finansdepartementet och den demokratiskt valda regeringen gör fel och inte klarar uppgiften att stabilisera ekonomin. Det ska finnas en annan aktör som har någon annans uppdrag att stabilisera ekonomin och spela emot regeringen som springer ur riksdagen. Jag förstår inte hur man som demokrat kan acceptera tanken på buffertfonder. Den är helt odemokratisk. Det är den viktigaste invändningen helt vid sidan av de ekonomiska argumenten.

Jag ska inte förlänga min insats nu. Jag återkommer gärna kort i replikerna.

Anf. 285 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Herr talman! Carl B Hamilton anser eller utgår ifrån eller kanske till och med påstår att jag inte är insatt i detaljerna om EMU. Nej, jag sitter bara i den socialdemokratiska partistyrelsen som vid upprepade tillfällen har diskuterat frågan. Jag har varit med och tagit ställning där liksom på en socialdemokratisk partikongress och ett socialdemokratiskt förtroenderåd. Så begär inte för mycket av en enkel fattig kusin från Borås.

Anf. 286 CARL B HAMILTON (fp) replik:

Herr talman! Det är alltid trevligt att debattera med Arne Kjörnsberg. Man behöver inte lära om, utan det är samma sak som när jag satt i riksdagen redan i början av 1990-talet: den enkle, fattige kusinen från Borås. Då fick jag höra att Arne Kjörnsbergs hustru också hade synpunkter på mig; det kanske kommer det också.

Jag sade inte att Arne Kjörnsberg var dåligt insatt i euron. Jag sade att han uppenbarligen var dåligt insatt i frågan om det blir buffertfonder eller inte, i LO:s ställningstagande och i utfallet av de hemliga överläggningar som ska ske mellan Socialdemokraterna och LO och eventuellt andra aktörer i en arbetsgrupp.

Anf. 287 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Herr talman! Jag har mycket stor respekt för min fru, men blanda inte in henne i kammarens debatt! Hon är inte riksdagsledamot och kan alltså inte debattera med Carl Hamilton.

Vad gäller detta med buffertfonder sade Carl Hamilton att de var odemokratiska. En kort och enkel fråga: Är Finland inte demokratiskt?

Anf. 288 CARL B HAMILTON (fp) replik:

Herr talman! Jo, Finland är en utmärkt demokrati. Buffertfonderna som finns där hindrar inte detta. Buffertfonderna kan vara odemokratiska, men Finland kan ändå vara demokratiskt. Det är en väldigt viktig distinktion.

Jag håller med om att vi kanske inte ska dra in Arne Kjörnsbergs fru här. Men 1992 debatterade jag med Arne Kjörnsberg, och då drog han in sin fru. Varför han gjorde det har jag funderat över i tio år och ännu inte fått något svar på.

Anf. 289 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Herr talman! Det är inte utan att man blir lite nyfiken på vem Arne Kjörnsberg är gift med.

Men det gällde inte det. Hamilton pratar om ett utanförskap: Tänk om vi blir det enda landet eller ett av två länder runt Östersjön som inte har euron! Ja, i dag är vi det enda landet runt Östersjön som har den svenska kronan, och det känns inte ett dugg skrämmande. Det känns tryggt, bra och självständigt, tycker jag.

Men jag tänker ta upp en annan fråga där jag tror att vi kan vara överens, och det är eurons betydelse i bygget av en federation. Som vi ser det är valutan också ett led i Europas förenta stater och en förutsättning för att vi ska kunna komma till ett Europas förenta stater. Jag vet också att Folkpartiet är positivt inställt till detta. Det skulle vara intressant att höra något om Carl B Hamiltons bild av euron just satt i relation till ett Europas förenta stater.

Anf. 290 CARL B HAMILTON (fp) replik:

Herr talman! Folkpartiet är positivt till tanken på en federation, med en väldigt tydlig rollfördelning mellan nationalstaterna – som ju är nationalstater och kommer att förbli det – och den europeiska nivån. Jag tror att det är viktigt att ha klart för sig att det finns en väldigt tydlig rollfördelning.

Nu är jag motståndare till uttrycket Europas förenta stater, då det för tankarna helt fel. Europas stater är olika. De har olika språk, kultur, historia, litteratur och institutioner, och det ska vi bevara. Själva det unika i den europeiska statsbildningen, om vi kallar EU för det, är ju att man försöker kombinera att behålla de olikheter som i det förgångna har skapat rivalitet och konflikter med att ändå leva i harmoni och fred med varandra. Där kan euron spela en viktig roll. Men de diskussioner som nu förs i konventet om demokrati och legitimitet tror jag är viktigare.

Anf. 291 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Herr talman! Det viktiga är ju inte om man kallar det Europas förenta stater eller inte. Det viktiga är, precis som Carl B Hamilton säger, själva konstruktionen av ett statsbygge eller en federation. Där är ändå min uppfattning att man på olika sätt försöker smyga undan detta i debatten, och jag uppskattar att Hamilton är tydlig och klar i sin uppfattning. Jag önskar att vi, när vi nu går in i en EMU-debatt, kan stå på samma sida och föra fram just kopplingen mellan euron och en federation.

Anf. 292 CARL B HAMILTON (fp) replik:

Herr talman! Camilla Sköld Jansson talar om att smyga. EU har ju vuxit fram stegvis som ett svar på nya krav och nya utmaningar. Det har gällt att lösa miljöproblem, knarkproblem, säkerhetsproblem på Balkan, ekonomisk stabilisering och så vidare. Det finns ingen stor *master plan* hos några i Bryssel om hur Europas framtid ska se ut, utan man stapplar fram. Det tycker jag är en riktigare beskrivning än den som Camilla målade upp här.

Anf. 293 ULF HOLM (mp):

Herr talman! Många av dem som förespråkar ett svenskt EMU-medlemskap målar upp en mycket mörk bild av Sverige. Ibland får man känslan att vi står på ruinens brant. Men är det verkligen så illa i Sverige? Nej, absolut inte. Det förskräckliga utanförskapet, att vi stått utanför EMU i tre år, har knappast varit synligt. Däremot tycks EMU-förespråkarna vara hundra procent pessimistkonsulter när det gäller utvecklingen av Sverige framöver. Jag ser själv goda möjligheter för Sverige att utvecklas bra, under förutsättning att vi just står utanför EMU-medlemskapet.

EMU-debatten i Sverige handlar mest om ekonomiska argument, men egentligen handlar EMU om mycket mer. Det handlar om vem som ska bestämma över våra pengar, demokrati och politik. Att vissa ekonomer anser att finanspolitiken är för viktig och komplicerad för att överlåtas åt svenska folket eller dess folkvalda att bestämma över är inte konstigt. Liknande argument förs fram av dem som är sakkunniga inom skogs-vård, vägtrafik och så vidare. De menar att de är bättre skickade att bestämma detta än medborgarna i allmänhet.

Men i den politiska avvägningen ställs olika målsättningar mot varandra. I dessa prioriteringar måste medborgarna kunna få vara med och göra denna avvägning, inte enskilda experter eller, som i fallet EMU, tjänstemännen i Europeiska centralbanken. Detta är en förutsättning för att demokratin inte ska urholkas. Alla människor måste känna sig delaktiga i den politik som förs och som berör dem. Även den ekonomiska politiken måste därför vara underställd demokratin. Så blir det inte med ett EMU-medlemskap.

Det kanske mest konkreta argumentet för att Sverige ska gå med i EMU är att vi ska slippa växla pengar när vi åker på semester till ett annat euroland. Tyvärr har också statsminister Göran Persson fört fram detta som ett argument, senast i en intervju i somras då det var ett argument för att folkomröstningen om EMU skulle hållas direkt efter semestern. Då hade nämligen vi svenskar mest erfarenhet av hur det var utomlands.

Jag beklagar verkligen att Göran Persson faller så djupt. Denna lilla fördel måste ställas mot de negativa effekter som EMU medför. Själva växlingsproblematiken ska inte överdrivas. Växlingskostnaderna är i sig väldigt små, och få torde ha valt att inte åka utomlands på grund av kostnader och besvär med att växla svenska kronor till en annan valuta.

Herr talman! Svenska folket har näppeligen kravet att komma till rätta med växlingseländet högst på listan över de politiska reformer man anser att riksdagen ska ta hand om. Jag har i alla fall aldrig sett någon

Prot. 2002/03:12
6 november

Allmänpolitisk debatt

Ekonomi och skatter

opinionsmätning som visar detta. Det är helt andra frågor som svenska folket vill att vi ska fatta beslut om här.

Miljöpartiet anser inte att det är någon panik med ett svenskt ställningstagande om EMU. Detta beror givetvis på att det tar några år innan man ser effekterna av ett EMU-medlemskap. De synliga effekterna kommer först efter några år. Med ett EMU-medlemskap kommer vi också på sikt att få en gemensam finanspolitik, en gemensam skattepolitik, en gemensam arbetsmarknadspolitik och så vidare. Detta faktum innebär naturligtvis en enorm centralisering av makten till EU och EMU. Vi får en EU-stat. Detta är inget att hymla om. Diskussionen förs redan i många EU-länder och i EU-parlamentet. Det är dags för de svenska EMU-förespråkarna att erkänna att EMU är en grundbult i byggandet av en EU-stat.

Herr talman! De senaste dagarna har vi fått en diskussion om buffertfonder. LO är tydligen en stark förespråkare av buffertfonder. Men vad LO därmed också säger är att EMU är ett hot mot löntagarna och att det finns en uppenbar risk med EMU-medlemskap. Fanns det inga problem med EMU skulle aldrig en diskussion om buffertfonder ha kommit upp.

Buffertfonderna visar också på vilken utveckling EU har. Vissa anser, dock inte LO, att det är EU som ska ha buffertfonder för att kunna parera olikheter i regionerna i EMU-området. Men om buffertfonderna ska skötas av EU krävs det också att det finns någon på EU-nivå som ska besluta detta. Vi får alltså en EU-regering. I detta sammanhang är det inte så konstigt att förslaget att vi ska ha en EU-president inte är gripet ur luften. Det är en naturlig utveckling av EU, nämligen att vi ska välja en EU-president. Det är en följd av den EU-centralisering som politiken går mot i dag. Det är inget som vare sig jag eller Miljöpartiet tycker är lämpligt. Därför hoppas jag att Sverige kommer att säga nej till att vara med i EMU.

Anf. 294 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Herr talman! Så småningom ska det hållas partiledaröverläggningar men jag vill ändå redan nu sondera terrängen lite grann. Ulf Holm säger att ni från Miljöpartiets sida inte ser någon panik med att man tar ställning. Jag vet att ni har sagt 2006 och att ni vill följa utvecklingen över en konjunkturcykel. Men det är *en* diskussion.

En annan diskussion är hur lång tid man kan tänka sig behöva från det att man utlyser folkomröstning, vilket man ju kommer att göra oavsett er hållning. Hur lång tid ska då löpa fram till det att folkomröstningen faktiskt hålls? Vår utgångspunkt är ett år. Det är en rimlig tid för att bygga upp en kampanj, ha folkbildning och så vidare. Jag skulle gärna vilja höra Miljöpartiets eventuella syn på en sådan ordning.

Anf. 295 ULF HOLM (mp) replik:

Herr talman! Tyvärr har diskussionen i Sverige om EU och EMU varit ganska lam, minst sagt. Vi är tre här i kväll som diskuterar detta. Jag håller med Carl B Hamilton om att detta är en av de stora frågorna de närmaste fyra åren. Att då bara tre av riksdagens 349 ledamöter väljer att ta upp frågan är ett tecken i sig.

Det betyder också att jag är inne på att det krävs minst ett år från det att man bestämmer datum för folkomröstning tills folkomröstningen hålls

just för att det krävs en ganska stor diskussion i landet om vad detta innebär. Det tar lite tid, bland annat för studieförbunden att sätta i gång cirklar. Jag kan instämma i att minst ett år behövs.

Prot. 2002/03:12
6 november

Allmänpolitisk debatt

Ekonomi och skatter

Anf. 296 CARL B HAMILTON (fp) replik:

Herr talman! Jag ser fram emot att diskutera demokrati och EMU, men jag vill ändå ställa frågan till Ulf Holm: Är det verkligen på något sätt en sannolik tanke att 15 väl fungerande länder, närmast utgångspunkten för andra demokratier i världen, skulle välja att avskaffa demokratin i demokratiska former i folkomröstning och att det bekräftas i det ena allmänna valet efter det andra i de deltagande länderna att man inrättar EMU, inför euron och avskaffar demokratin. Är det inte lite långsökt?

Anf. 297 ULF HOLM (mp) replik:

Herr talman! Långsökt är det inte. De 15 medlemsstaterna i EU är alla demokratier, men det betyder ju inte att EU är demokratiskt. Det finns ett demokratiskt underskott i EU.

På samma sätt är det med EMU. Man avhänder sig makten och flyttar makten längre bort. Hittills har inget land i EU haft en folkomröstning direkt om EMU. Jo, ett land. Danmark. Då sade man nej. Det betyder också att jag tror att i de folkomröstningar som hålls om detta skulle de flesta rösta nej till att flytta makten längre bort än som är nödvändigt.

Anf. 298 CARL B HAMILTON (fp) replik:

Herr talman! Jag tyckte att Ulf Holm först avskaffade demokratin, men nu har han tydligen återinfört den. Det är väl bra det. Men det han hävdar om delegering är fortfarande problematiskt.

Vi delegerar till exempel till domstolarna att döma oberoende av vad politiker tycker och tänker om de lagar som de en gång stiftade. De får inte lägga sig i domstolarnas avgöranden. Det är en delegering. På samma sätt kan man delegera räntepolitiken. Vi har ju redan gjort det till Riksbanken. Det är en annan form av delegering, ja, men principiellt är det samma sak.

Anf. 299 ULF HOLM (mp) replik:

Herr talman! Det är en viss skillnad på delegering. Om en styrelse delegerar beslut till någon kan man oftast också återta delegationen. Jag finner det vara tämligen svårt när det gäller EMU-frågan att man skulle kunna återta en sådan. Då blir det nog vissa problem skulle jag kunna tänka mig.

Utrikespolitik

Utrikespolitik

Anf. 300 CECILIA NILSSON WIGSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag tror att det förvånar varken talmannen eller invånarna i Sverige att statsministern tar semester. Även om statsministerns uppgifter är viktiga så vet vi att de utförs av en vanlig person av kött och blod som ibland behöver vila.

När Ghanas nyttillträdde president John Kufour offentliggjorde att han skulle ta semester väckte det uppståndelse. Löjtnant Rawlings, som tidi-

gare styrt landet, avslöjade aldrig när han åkte på semester, mån som han var att legitimera sin regim genom att framstå som en slags övermänniska. Genom att nu offentligt ta semester banar Ghanas president väg för en ny demokratisk kultur.

Herr talman! Det är en ära för mig att få hålla mitt jungfrutal i kamraren, och jag vill tala om det som ligger mig varmt om hjärtat, nämligen vikten av demokrati för att kunna uppnå en fredligare värld där klyftorna minskar mellan den fattiga och rika världen. Det var det som ledde mig in i politiken, och det är en fråga som jag har drivit i min personvalskampanj.

Demokrati och respekt för varje persons mänskliga rättigheter är en förutsättning för att var och en av oss ska kunna utforma våra liv så som vi önskar både materiellt och andligt. Under 90-talet ökade antalet demokratier i världen till att omfatta 63 % av världens länder, men tyvärr har utvecklingen de senaste åren stannat av.

Afrika är den kontinent där demokratin har sitt svagaste fäste. Det är därmed inte förvånande att det också är den kontinent som är fattigast. I diktaturens fotspår följer inte bara brott mot de mänskliga rättigheterna utan också ekonomisk misskötsel. Diktatorer låter företag tappa landet på naturresurser, bara de själva kan sko sig tillräckligt. De agerar inte i folkets intresse.

Det är därför som jag och Folkpartiet vill göra demokratimålet till övergripande mål för vår biståndspolitik. När ledare kan avsättas i val prioriteras det medborgarna behöver.

Herr talman! Det finns trots allt positiva exempel i Afrika. Jag nämnde nyss Ghana. Jag hade förmånen att själv vara där under valkampanjen för två år sedan. Framgångsrikt bevakade John Kufours parti valen rigoröst för att förekomma regeringspartiets traditionella valfusk. Makten kunde överlåtas fredligt från ett parti till ett annat.

Men Ghana står inför problem. Demokrati och särskilt demokratisk kultur införs inte över en natt. Ghana är på rätt väg. Pressfriheten har ökat, men det är svårt att bryta invanda mönster. Invånarna är vana vid att kunna uppvakta sina riksdagsledamöter och be att få ekonomisk hjälp. Fortfarande förekommer godtyckliga arresteringar inom polisen.

Kampen är inte vunnen. Vägen är lång. Jag skulle vilja att den svenska regeringen generellt prioriterade demokratifrågorna högre och bland annat stödde demokratiseringssträvandena i Ghana liksom i Senegal, som är ytterligare ett gott exempel i Afrika som är på rätt väg.

Avsaknad av demokrati är inte bara till förfång för medborgarna utan är även en källa till internationella kriser och krig. Demokratier har fredliga metoder för att hantera åsiktsskillnader och startar, som bekant, inte krig med varandra.

Jag vill därför passa på, herr talman, att avslutningsvis tala om ett högaktuellt exempel på hur problem uppstår då demokrati saknas. Saddam Hussein är en farlig diktator som startat krig mot både Iran och Kuwait, liksom gasat ihjäl 5 000 ur sin egen kurdiska befolkning. En avvapning av Saddam Hussein är nödvändig för irakiernas och grannlänternas säkerhet.

Det är bra att en FN-resolution verkar vara på väg. Saddam Hussein och diplomatin har fått en chans. Förhoppningsvis ska avvapningen nu fungera. Om inte, måste FN vara berett att fullfölja avvapningen med

militära medel i enlighet med folkrätten. FN bör också ta itu med att implementera de övriga resolutionerna som gäller Irak, vilka bland annat kräver respekt för mänskliga rättigheter.

Herr talman! Jag stannar där, och jag hoppas att jag har klargjort varför jag vill att regeringen tydligare fokuserar på demokratisering i både utrikes- och biståndspolitiken.

Anf. 301 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Det här är den första allmänpolitiska debatten efter valet. En del nya ansikten dyker upp och ger besked om att de är här. Det är intressant och spännande. Andra mer kända ansikten dyker upp i nya roller, och det är också spännande. Däremot är det kanske inte så mycket nytt i det politiska budskapet.

Den första allmänpolitiska debatten efter ett val brukar innehålla analys av valet och deklarationer om vad partierna tänker göra under den kommande mandatperioden.

Diskussionen om utrikespolitiken var inte särskilt intensiv i valdebatten. Däremot kan det finnas anledning att göra deklarationer om hur varje parti ser på utrikespolitiken och vad man tänker göra under den kommande perioden. Vi kommer att ha en sådan mer omfattande utrikespolitisk debatt i vår. Jag ska nu begränsa mig till att något beröra ett par av de utrikespolitiska frågorna som är mest aktuella.

Låt mig börja med att prata om mänskliga rättigheter i ett perspektiv av den terroristbekämpning som nu pågår. Det har sagts att världen inte mer blir sig lik efter terrordåden i USA den 11 september. Det ligger mycket i det. Kampen mot terrorismen måste gå vidare. Det är vi alla ense om. Följderna av terrorismens meningslösa våld når oss dagligen, och de är påtagliga. I skuggan av detta påtagliga våld finns också andra följder. Det finns anledning att vara orolig för vad som händer med enskilda människors rättssäkerhet. Det finns en uppenbar risk att mänskliga rättigheter mer och mer får stå tillbaka i kampen mot terrorismen.

Det finns många exempel på detta. Behandlingen av fallet med den svenska fången på Kuba är väl det tydligaste exemplet. Diskussionen om en eventuell utlämning av den ryske medborgaren i samband med gisslandramat i Moskva är ett annat exempel. Militärpolis har fått ökade befogenheter. Antiterroristlagar missbrukas på sina håll så att auktoritära eller våldsamma aktioner av regimer har motiverats just som antiterrorism. Så får det naturligtvis inte vara.

Kampen mot terrorismen måste föras parallellt med att mänskliga rättigheter inte förkvävs. Sverige bör vara vaksamt och tydligt i detta. Vi har av tradition en klar profil i att hävda mänskliga rättigheter. Den får inte förblekna i kampen mot terrorismen. Vi bör verka för att kampen mot terrorismen måste föras inom ramen för ett multilateralt juridiskt hållbart ramverk.

Det är också dags att agera hårdare där svenskar är inblandade och där mänskliga rättigheter kränks. Både fången på Kuba och de tre medborgare vars tillgångar frystes har enligt tunga jurister utsatts för rättsövergrepp och brott mot mänskliga rättigheter. Fången på Guantánamobasen utsätts för brott mot en hel rad konventioner om mänskliga rättigheter och krigets lagar när USA tar sig rätten att hålla fången fängslad som säkerhetsrisk.

Prot. 2002/03:12
6 november

Allmänpolitisk debatt

Utrikespolitik

Nu har USA efter nio månader släppt tre afghaner och en pakistanier som inte längre bedöms utgöra ett hot och inte har något intressant att avslöja. Men jag frågar: När släpps svensken? Det är dags att från svensk sida sluta att ställa mesiga frågor och i stället bestämma sig för en juridisk linje och ställa rättsliga krav på USA.

Frågan är om regeringen är beredd att göra detta. Det är ju regeringen, med den ordning vi har, som står för utrikespolitiken. Vi måste reagera när de mänskliga rättigheterna kvävs på samma beslutsamma sätt som vi tidigare har gjort trots hotet om terrorism.

På samma sätt är det nu viktigt att problemet i Irak löses på fredlig väg. Det är min förhoppning att den balansgång som säkerhetsrådet nu har att gå mellan att å ena sidan ställa kraftiga krav på Saddam Hussein-regimen och å andra sidan förhålla vetostaterna på mattan gör det möjligt att lösa detta på diplomatisk väg.

Anf. 302 SERMIN ÖZÜRKÜT (v):

Herr talman! Jag skulle vilja ta upp en skiljelinje mellan regeringens och Vänsterpartiets utrikespolitik. Skillnaden handlar om USA:s aktuella Mellanösternpolitik. Med andra ord: krigshotet mot Irak.

I dag försöker många regeringar, inklusive Sveriges regering, att komma undan sitt eget ansvar genom att hänvisa till FN:s säkerhetsråd. Men ett beslut som fattas i säkerhetsrådet kan inte rättfärdiga ett krig i Irak.

För det första ska Sverige inte ställa sig bakom ett bombkrig vars främsta syfte är att säkra USA:s oljetillgångar. En rapport framtagen av CFR, Rådet för internationella relationer, visar att USA är på väg mot en allvarlig oljebrist, och nödvändigheten av militära interventioner för att trygga oljeförsörjningen förutspås.

CFR är ett av de tyngsta rådgivande organen till den amerikanska regeringen med vicepresidenten som medlem. CFR:s rapport ger en mycket tänkvärd alternativ bild av varför USA vill anfälla Irak.

För det andra kommer ett krig att förstärka det irakiska folkets lidande, som är ett resultat av mångåriga, djupt orättfärdiga sanktioner. Hela befolkningen lider inte bara under diktatur utan också av brist på mediciner och mat. USA:s krig kommer att slå hårdast mot dem som redan tidigare drabbats hårt. Dessutom kommer ett krig också att försvåra en demokratisk utveckling i Irak.

Det kan inte vara den amerikanska militären som fattar beslut om hur Irak – eller några andra länder – ska styras. I Irak måste detta vara befolkningens beslut.

Att rättfärdiga dessa handlingar kräver ett i grunden rasistiskt synsätt. Irakiska människoliv tillmäts inget värde. Det gör krigsmotståndet desto mer angeläget.

Det viktigaste av allt är att Sverige traditionellt verkat för att stärka folkrätten. Att hänvisa till FN:s säkerhetsråd innebär att man i stället för att värna om folkrätten överlämnar beslutet till världens starkaste militärmakter.

Folkrätten ska tillämpas konsekvent. Den ska inte bara komma till användning när det passar eller ligger i linje med någon militär stormakts intresse.

USA och flera andra stater gick till angrepp mot Irak, som anföll den självständiga staten Kuwait. Det amerikanska angreppet skedde i enlighet med folkrätten. Man söker och får stöd i folkrätten när det gäller att förmå Irak att göra sig av med sina massförstörelsevapen.

USA är berett att gå till krig mot Irak för att genomdriva sitt krav, medan Israel, som har begått folkrättsbrott i decennier, också innehar massförstörelsevapen. Men vad beträffar Israel är USA inte berett att påverka Israel för att folkrättens krav ska uppfyllas.

Folkrätten måste vara det som ligger till grund för internationell säkerhet – annars är det den starkes rätt som blir gällande.

Med hänvisning till det nämnda uppmanar vi regeringen att verka mot ett anfallskrig mot Irak oberoende av vad FN:s säkerhetsråd tar för beslut, inte för att internationella konflikter ska kunna hanteras ”effektivt” utan för att motstå ett krig i Irak.

Den amerikanska utrikespolitiken – med eller utan FN:s stöd – är i dag det största hotet mot fred i världen. Detta bör sägas högt av varje regering som värnar folkrätten.

Anf. 303 CECILIA NILSSON WIGSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja ställa två frågor till Sermin Özürküt. Av hennes inlägg kunde man tro att Vänsterpartiet inte värnar folkrätten. Enligt folkrätten har säkerhetsrådet makten att, om de så beslutar, använda våld i internationell politik. De har den legitimiteten att få använda våld. Det lät som om Sermin Özürküt inte tyckte att ett säkerhetsrådsbeslut kunde rättfärdiga ett angrepp på Irak. Men det kan det ju enligt folkrätten. Värnar ni verkligen inte folkrätten?

Jag vill också fråga om Sermin Özürküt anser att Saddam Hussein är en fara för sin befolkning eller inte. Hur vill ni avvärja honom? Eller vill ni inte göra det?

Anf. 304 SERMIN ÖZÜRKÜT (v) replik:

Herr talman! När vi pratar om folkrätten gör vi ingen skillnad på folk och folk. Det är den civila befolkningen som kommer att bli mördad under ett krig i Irak. Det är barn och gamla som kommer att bli mördade. Ett krig är den yttersta formen av en terrorhandling. Så tycker vi.

På frågan om Saddam Hussein kan jag bara svara att visst är han en diktator, men det är en självständig stats ansvar och skyldighet att bli av med honom. Inga andra stater har skyldighet och rätt att avgöra detta. Så tycker vi.

Anf. 305 CECILIA NILSSON WIGSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! Jag håller med om att krig är terrorhandlingar, så tillvida att de är väldigt tragiska och får negativa konsekvenser. Men man kan ändå inte säga att ett krig som är godkänt av FN:s säkerhetsråd är en terrorhandling. Det är i enlighet med folkrätten.

Anf. 306 SERMIN ÖZÜRKÜT (v) replik:

Herr talman! Jag försökte i mitt anförande förklara att vi tycker att ett krig inte är lösningen. Det borde finnas, och det finns, diplomatiska lösningar, fredliga lösningar, konstruktiva lösningar. Det är så vi menar.

Anf. 307 CARL B HAMILTON (fp) replik:

Herr talman! Folkkrätten är ju inget pacifistiskt lagsystem, som Cecilia Nilsson Wigström nyss påpekade. Det utvecklas också, och det är det som jag vill ställa en fråga om.

Numera, efter Rwanda och efter Balkan, talar man mycket mer om human intervention till förmån för mänskliga rättigheter. Detta är en utveckling som jag förstår att talaren avvisar. Hon vill i stället betona att ingen utländsk intervention ska få förekomma, ungefär på det sätt som skedde på 1980-talet. Är det riktigt uppfattat att ni avvisar den utveckling som har skett under 1990-talet?

Anf. 308 SERMIN ÖZÜRKÜT (v) replik:

Herr talman! Ja, det är rätt. Så gör vi.

Anf. 309 CARL B HAMILTON (fp) replik:

Herr talman! Med tanke på att det var 800 000 människor som mördades i Rwanda tycker jag att det är väldigt bra att folkkrätten har utvecklats så att detta inte ska kunna upprepas en gång till, och inte heller det som skedde på Balkan. Jag tycker att det är en väldigt positiv utveckling som har skett. Det finns en djup avgrund mellan oss. Det är förfärligt.

Anf. 310 SERMIN ÖZÜRKÜT (v) replik:

Herr talman! I grunden tycker vi att det inte finns någon skillnad mellan folk och folk. Sedan tycker vi att våld föder våld. Det är vår utgångspunkt för att förklara detta.

Anf. 311 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag har kanske delvis fått svar på en del frågor. Saddam Hussein är inte vilken beskedlig herre som helst. Vi vill ha en fredlig lösning, men FN och säkerhetsrådet har en balansgång att gå och måste ställa krav för att vapeninspektörerna ska kunna fullgöra sitt arbete. De har också en balansgång att gå, mellan att USA väljer FN-vägen och inte gör det. Förhoppningsvis väljer de nu FN-vägen.

Om man ska klara balansgången och få uträttat det man behöver uträtta i Irak måste man också kunna hota med att använda våld, men förhoppningsvis behöver man inte använda det. Avvisar Vänsterpartiet också det?

Anf. 312 SERMIN ÖZÜRKÜT (v) replik:

Herr talman! Jo, det är viktigt med balansgång. Men jag vill prata om en annan balansgång för att besvara Agne Hansson.

Det finns en stor majoritet mot krig i USA trots att stämningen tyder på att de flesta amerikaner skulle stödja ett krig mot Irak. Med tanke på omfattningen av krigspropagandan är det förvånansvärt många som ändå motsätter sig krig. I USA finns ett organiserat motståndsnätverk vid namn Not In Our Name, vilket delvis visar att USA är mer än just president Bush krigshets och brutala övergrepp. En sådan balansgång är också viktig, tycker jag.

Anf. 313 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! På vilket sätt vill då Vänsterpartiet förorda att man kan sätta tryck på Saddam Hussein och Irak för att klara av inspektionerna och lösa konflikten fredligt?

Prot. 2002/03:12

6 november

Allmänpolitisk debatt

Anf. 314 SERMIN ÖZÜRKÜT (v) replik:

Herr talman! Jag upprepar vad jag har sagt. Krig är inte lösningen på konflikten. Det skapar ovisshet. Det skapar stort lidande. Det skapar ingen lösning, därför att utgången är oviss. Man vet inte hur det ska bli. Man slänger in en bomb i Mellanöstern, och sedan vet man inte hur utgången blir. Det är så enkelt vi tänker.

Utrikespolitik

Anf. 315 LOTTA N HEDSTRÖM (mp):

Herr talman! Att tala om hela världen på sex minuter går ju inte. Men låt mig åtminstone få säga några ord om fyra av jordens ca 200 länder och se vilket pensum vi har framför oss när vi, som vi gröna, ingår i projekt Rädda världen.

Först är det Turkiet. Efter en egen handgriplig erfarenhet i augusti i år framstår det som alldeles uppenbart för mig att situationen för mänskliga rättigheter och för demokratin inte är den bästa.

Militären styr och sätter utan att darra på manschetten diplomatiska dokument ur spel om man tror att landets intressen är hotade. Nu var vår lilla delegation ett synnerligen blygsamt hot, men det som till exempel kurder och andra minoriteter i Turkiet dagligen erfar av sin egen regim hotar allt vad demokrati, rättssäkerhet, internationella konventioner och minoritetsskydd heter.

Turkiet är långt ifrån att uppfylla de Köpenhamnskriterier som ska kvalificera in Turkiet i den europeiska gemenskapen, förlåt, unionen, eller var det förenta stater? För det utlovade medlemskapet i EU har väl inte med Turkiets roll i en viss försvarsallians att göra?

Det ska nu bli mycket intressant att se om det omvälvande valresultatet från i söndags kommer att tillåtas verka fullt ut eller om militära dekret övertar agendan.

Nästa land är Afghanistan. Det räcker med en enda siffra från all tillgänglig fattigdomsstatistik för att skildra detta lands belägenhet. De har världens lägsta skol- och utbildningssiffra. Ingenstans får så få barn gå i skola, och ingenstans finns så få skolor i en sådan förödd administration, trots en mångårig och strålande insats av Svenska Afghanistankommittén. Få länder har nämligen så hänsynslöst utnyttjats, förbrukats och våldtagits av dem som är starkare, allra senast den gångna vintern då bomberna föll över detta utpinade fattigfolk. En sådan massflyktssituation som under det gångna året runt Afghanistans gränser med nära tre miljoner människor expatrierade har världen inte sett på länge.

Varför kan detta ske? Ett kort och bra svar är: olja. Ett annat svar är: okontrollerad vapeninförsel. Ett tredje svar är: omvärldens långvariga ignorans.

Tjetjenien är mitt tredje land. Nyckelordet för denna lilla komplett sönderbombade del av en gammal korrupt union är terrorism. Men hur ska man veta vem som är den verkliga terroristen i denna förvirrade värld? Våldets logik eller brist på logik kastar om roller och positioner och förråar alla inblandade. Gisslandramat i Moskva fick trots allt, om än

på ett oändligt tragiskt sätt, för ett ögonblick omvärlden att igen sätta strålkastarna på den permanenta statsledda terror som pågår mot tjetjenerna.

Var går då gränsen mellan det berättigade i att bekämpa statsterrorism à la Ryssland i Tjetjenien och ren skurkterrorism av gisslan- eller självmordsbombartyp? Ingen vet.

Presidenterna Putin och Bush ingår dock i samma terrorbekämpningsallians, och det ger dem ibland alibi för snart sagt vilka övergrepp som helst på civila och på andra icke önskvärda regimer. Någonting håller på att gå alldeles galet med begreppen. Det är våld som våld, våld som föder nytt våld. Våld är det minst intelligenta sättet att lösa något som helst problem. Dagligt och systematiskt våld dominerar alltför många platser på den här planeten.

Det fjärde landet jag vill nämna är Irak, ett land med ett tredubbelt ok.

Först har man en egen hustyrann av sämsta slag. Sedan är det en stor bristsituation med mängder av lidande barn som följd av en misslyckad och missriktad sanktionspolitik. Prestigen råder trots helt fel utfall och irakiernas allt tätare uppslutning kring sin egen diktator. Det tredje är ett öppet krigshot från den enda kvarvarande stormakten i världen, något som får mer gehör än motstånd. Trots all freds- och rättfärdighetsretorik tvekar inte USA att på eget bevåg och utan FN:s sanktion skipa sin egen rättvisa, det vill säga se till att deras nationella behov av kontroll, olja och alibi tillgodoses. Vem har mage att rättfärdiga detta förspelet till ett tredje världskrig? Var är de som vågar utmana och övermanna krigshetsaren?

I den här världen av fattigdom, våld, diktatur, bristande demokrati, oljeberoende, vapenhandel, minoritetsförtryck, terrorism, självpåtagen makt etcetera är det sannerligen lätt att misströsta och ge upp. Men det, herr talman, är den i särklass största förbrytelsen av alla.

Vi i Sverige lever i ett välmående land. Vi kan tala fritt, och vi har trots lite gnäll ett fullt fungerande folkstyre, och våra militärer håller sig på behörigt avstånd från vårt eget och andras folk.

Jag menar med den här sexminutersresumén att vårt lands förpliktelser under de kommande åren, lämpligen under den fyraårsperiod som vi nu har påbörjat, är att kraftfullt återta vår roll som en trovärdig hoppets röst i världen. Vi ska återta det civilkurage som förr har präglat vår utrikespolitik och som gett oss ett gott rykte bland fattiga och små länder och våga vara de som säger ifrån.

Anf. 316 CARL B HAMILTON (fp) replik:

Herr talman! Jag skulle bara vilja få ett klagörande. Lotta Nilsson Hedströms anförande gav intryck av att det hade varit bättre för Afghanistanens folk och kvinnor om Usama bin Ladin och talibanregimen hade suttit kvar. Det hade nämligen varit konsekvensen om den här bombkampanjen inte hade ägt rum.

Är det rätt uppfattat att ni föredrar talibanregimen framför den nuvarande regimen?

Anf. 317 LOTTA N HEDSTRÖM (mp) replik:

Herr talman! Det är lite tragiskt att man fortfarande lyckas ställa upp problematiken på det förenklade sättet.

Som jag har avlyssnat och läst finns det egentligen inte någon i den här kammaren eller i offentlig svensk debatt i tillgängliga medier som har förfäktat att det skulle vara bra med talibanism eller att Usama bin Ladin på något sätt hade ett berättigande i den verksamhet som han eventuellt fortsätter med.

Svaret är: Nej, det är feltolkat av dig.

Anf. 318 CARL B HAMILTON (fp) replik:

Herr talman! Då är min enkla följdfråga: Hur skulle man bli av med den tidigare regimen om man inte gjorde ungefär på det sätt som man gjorde – det finns naturligtvis lite olika grader, till exempel mer eller mindre bombning. Hur skulle man göra? Vad hade ni gjort?

Anf. 319 LOTTA N HEDSTRÖM (mp) replik:

Herr talman! Syftet var inte först, i pro primo-fallet, att avskaffa talibanismen, utan det var ett syfte som USA lade in i sista minuten. Syftet var att hitta de förövare som bombade och körde in flygplanen i World Trade Center.

Det var ett senkommet alibi att dessutom hjälpa det afghanska folket att avsätta en regim som man inte klarade av. Det här är ett mycket vanligt knep, och det är inte bra. Det ska inte gå till på det viset i en rimlig värld.

Anf. 320 CECILIA NILSSON WIGSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! Jag har en fråga till dig, Lotta Nilsson Hedström. Av ditt inlägg förstår jag att Miljöpartiet är kritiskt till ett unilateralt ingripande från USA:s sida. Med tanke på vad vi tidigare fick höra från Vänsterpartiets representant undrar jag hur Miljöpartiet ställer sig till en eventuell framtida krigsintervention stödd av FN.

Anf. 321 LOTTA N HEDSTRÖM (mp) replik:

Herr talman! Svaret är väldigt enkelt: Det kan komma till en situation där man måste stödja ett sådant ingripande. Problemet i diskussionen är att man sätter det som det första och det önskvärda.

Jag håller med Vänsterpartiet om det som sades i det förra inlägget, nämligen att alla andra alternativ naturligtvis först måste diskuteras, penetreras och uttömmas.

Genast och återigen är det behovet av och lusten att intervensera militärt som kommer först i allas debattinlägg och i allas agendor. Det är detta som är det orimliga. Det är alltså fortfarande en total, besinningslös övervikt och ett hyllande av militära lösningar. Men det är inte FN:s primära uppgift. FN är instiftat för att skapa och bibehålla fred, inte för att skapa krig. Alltså är svaret på din fråga att det handlar om en absolut yttersta, sista, utväg.

Anf. 322 CECILIA NILSSON WIGSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! Jag håller absolut med dig, Lotta Nilsson Hedström, om att det är diplomatiska medel som man alltid ska använda så långt det går, och man ska undvika väpnade konflikter. Jag håller alltså helt och hållet med dig där och är tacksam för ditt förtydligande om att Miljöpartiet – om jag förstod dig rätt – när alla andra medel är uttömda ändå är berett att acceptera ett FN-ingripande i Irak eller generellt i något annat område.

Anf. 323 LOTTA N HEDSTRÖM (mp) replik:

Herr talman! Min kommentar till din och även din partikollegas fråga är att när situationen i Afghanistan för ett år sedan var aktuell var inte ens ett FN-mandat fullt ut klarlagt, utan då var det den unilaterala interventionen som i första rummet var intressant.

Jag tycker att det är bra att både vår utrikesminister och svenska med- och motdebattörer nu har kommit fram till en sorts konsensus i Sverige om att vi faktiskt inte ska bejaka interventioner som inte är FN-stödda. Samtidigt måste vi – vilket egentligen var en av huvudpoängerna i slutet av mitt anförande men som jag inte hann med – stärka FN:s roll och säkerhetsrådets förmåga att fatta kloka beslut.

Anf. 324 ROSITA RUNEGRUND (kd):

Herr talman! Som sista talare i dag ska jag tala om en hjärtefråga för mig. Det gäller hiv/aids i ett globalt perspektiv.

Fattigdom och sjukdom går hand i hand. Så länge människor är fattiga kommer de att löpa stor risk att bli allvarligt sjuka. Och så länge människor är allvarligt sjuka löper de större risk att bli, eller att fortsätta att vara, fattiga.

Den globala fattigdomsbekämpningen måste alltså inkludera omfattande insatser för att höja hälsonivån i fattiga länder. Grunden i arbetet för en bättre hälsa i fattiga länder är inrättandet av hälsovårdssystem samt prevention och en intensifierad och uthållig kamp mot de stora sjukdomarna hiv/aids, tbc och malaria.

Herr talman! Spridningen av hiv/aids har nått praktiskt taget ofattbara dimensioner. Mer än 40 miljoner människor världen över har drabbats av denna epidemi, och detta är bara början.

Spridningen av hiv/aids är ett av vår tids mest akuta problem. I fattiga länder är hiv/aids-problematiken av avgörande betydelse för dessa länders möjligheter att komma bort från fattigdom, svält och död och att utvecklas ekonomiskt och politiskt.

Trots detta tas inte denna mänsklighetens ödesfråga på fullt allvar av alla världens ledare, regeringar, religiösa ledare och andra makthavare. Insatser mot hiv/aids är en fråga om mänskliga rättigheter och kommer att medföra stora ekonomiska uppföringar och mänskliga lidanden under lång tid.

Hiv/aids, tbc och malaria svarar för 9 % av alla dödsfall i världen, men bara ynkliga 5 % av dagens hälsoforskningsresurser i världen tillägnas forskning om fattigdomsrelaterade sjukdomar.

Det finns all anledning att i budgeten i Sveriges riksdag avsätta särskilda medel för det globala hiv/aids-arbetet och att här i riksdagen besluta om storleken på de budgeterade insatserna.

Kvinnor och barn drabbas hårdast av fattigdom, krig och sjukdomar. Därför är bistånd riktat till kvinnor och barn av central betydelse för utvecklingssamarbete. Det besök som jag tillsammans med representanter för de olika partierna i riksdagen gjort i Tanzania förstärker min uppfattning att det fortfarande läggs en tung börda av skuld och ansvar på unga flickor. De unga flickorna utnyttjas ofta sexuellt, och långt oftare än de unga männen är de hivpositiva. Därför kan det förebyggande arbetet inte nog poängteras. Det är i dag den enda tillgängliga medicinen. Kondominformationen och sexualundervisningen är bristfälliga och måste få kraftfullt stöd för att utvecklas. Också frågor om könsroller och jämställdhet är avgörande.

Bekämpningen av hiv/aids handlar främst om utrikes- och biståndspolitik men också om säkerhetspolitik. FN:s säkerhetsråd betonar i resolution 1308 att spridningen av hiv/aids är ett hot mot säkerhet och stabilitet. Detta unika uttalande får inte negligeras. Aids kan ses som en säkerhetsfråga på flera olika plan.

För det första handlar det om personlig säkerhet. När en ökande andel vuxna insjuknar raderas framsteg som gjorts i fråga om hälsa och barnadödlighet. Produktionen av mat minskar drastiskt. Familjer och samhällsgrupper bryts ned. Ekonomisk migration och flyktingströmmar ökar.

För det andra hotar aids social och ekonomisk utveckling när den arbetsföra generationen dör ut. Därmed förvärras vanligt förekommande problem som starkt bidrar till riskerna för väpnad konflikt och humanitära katastrofer. Enligt Världsbanken kan en minskning med 10 % av antalet vuxna i ett land leda till en reducering av nationalinkomsten med upp till drygt 30 %.

För det tredje påverkar aids polisens kapacitet direkt och samhällets indirekt. Aids skär genom alla samhällssegment. Men när exempelvis högutbildade, tjänstemän, lärare, sjukvårdspersonal, läkare och poliser drabbas, då drabbas samhället i ännu högre grad. Nationella institutioner som administrerar viktiga samhällsfunktioner bryts ned. Samhället blir mer instabilt.

För det fjärde har många militära styrkor i Afrika en upp till fem gånger så hög infektionsgrad som den civila befolkningen. I kombination med försvagade ekonomiska och institutionella strukturer blir staten och länderna mer sårbara för interna och externa konflikter.

För det femte kan konsekvenserna av aids underminera den internationella kapaciteten när det gäller att bidra till fredslösande insatser. Enligt Sydafrikas institut för strategiska studier är risken stor att flera afrikanska länder, inklusive Sydafrika, snart inte kan delta i fredsbevarande operationer om inte spridningen av hiv/aids bland afrikanska arméer stoppas.

Herr talman! Läget är alltså allvarligt. Det gäller att förklara krig mot aidsepidemin.

(forts. prot. 13)

Prot. 2002/03:12
6 november

Allmänpolitisk debatt

Utrikespolitik

6 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställdes

den 5 november

2002/03:24 av *Per Westerberg* (m) till kulturminister Marita Ulvskog
Avanmälan av TV-licens

2002/03:25 av *Lennart Beijer* (v) till näringsminister Leif Pagrotsky
Postens verksamhet

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 12 november.

7 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmälades att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 5 november

2002/03:77 av *Yvonne Ångström* (fp) till statsrådet Ulrica Messing
Studentrabatter på tåg och flyg

2002/03:78 av *Holger Gustafsson* (kd) till utrikesminister Anna Lindh
Svenskt bidrag till FN

2002/03:79 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till jordbruksminister
Ann-Christin Nykvist
Ultraljudshalsband på hundar

2002/03:80 av *Johan Pehrson* (fp) till justitieminister Thomas Bodström
Barnens ställning

2002/03:81 av *Johan Pehrson* (fp) till socialminister Lars Engqvist
Sjukfrånvaron

den 6 november

2002/03:82 av *Maria Larsson* (kd) till justitieminister Thomas Bodström
Ofredande via e-post och SMS

2002/03:83 av *Göran Lindblad* (m) till statsrådet Jan O Karlsson
Ensamma flyktingbarn

2002/03:84 av *Cecilia Nilsson Wigström* (fp) till statsrådet Mona Sahlin
Neutrala myndigheter

2002/03:85 av *Britt-Marie Lindkvist* (s) till statsrådet Hans Karlsson
Kollektivavtal och lönedumpning

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 12 november.

Anmälades att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 6 november

2002/03:65 av *Catharina Elmsäter-Svärd* (m) till statsrådet Ulrica Messing

Trängselavgifter

2002/03:66 av *Catharina Elmsäter-Svärd* (m) till statsrådet Ulrica Messing

Införande av trängselavgifter med enkel majoritet

2002/03:67 av *Anna Ibrisagic* (m) till finansminister Bosse Ringholm

Natt- och helgstängd tull i Haparanda

2002/03:69 av *Jan Emanuel Johansson* (s) till jordbruksminister Ann-Christin Nykvist

Burhöns

2002/03:70 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till jordbruksminister Ann-Christin Nykvist

Ursprungsmärkning av skinn- och pälsprodukter

2002/03:71 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till jordbruksminister Ann-Christin Nykvist

Importförbud mot hund- och kattsinn

2002/03:72 av *Johnny Gylling* (kd) till statsrådet Ulrica Messing

Dokumentation av bredbandsledningar

2002/03:75 av *Maud Olofsson* (c) till miljöminister Lena Sommestad

Strandskyddsbestämmelserna

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 12 november.

9 § Kammaren åtskildes kl. 22.50.

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanträdets början till och med 1 § anf. 38 (delvis),

av förste vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 12.22,

av andre vice talmannen därefter till och med 5 § anf. 84 (delvis),

av tredje vice talmannen därefter till och med anf. 151 (delvis),

av andre vice talmannen därefter till och med anf. 193 (delvis),

av förste vice talmannen därefter till och med anf. 254 (delvis) och

av talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

PER PERSSON

/Monica Gustafson

Innehållsförteckning

1 § Partiledardebatt.....	1
Anf. 1 TALMANNEN	1
Anf. 2 BO LUNDGREN (m)	1
Anf. 3 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik.....	4
Anf. 4 BO LUNDGREN (m) replik	5
Anf. 5 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik.....	5
Anf. 6 BO LUNDGREN (m) replik	6
Anf. 7 GUDRUN SCHYMAN (v) replik.....	7
Anf. 8 BO LUNDGREN (m) replik	7
Anf. 9 GUDRUN SCHYMAN (v) replik.....	8
Anf. 10 BO LUNDGREN (m) replik	9
Anf. 11 MAUD OLOFSSON (c) replik	9
Anf. 12 BO LUNDGREN (m) replik	10
Anf. 13 MAUD OLOFSSON (c) replik	10
Anf. 14 BO LUNDGREN (m) replik	11
Anf. 15 PETER ERIKSSON (mp) replik	11
Anf. 16 BO LUNDGREN (m) replik	11
Anf. 17 PETER ERIKSSON (mp) replik	12
Anf. 18 BO LUNDGREN (m) replik	12
Anf. 19 LARS LEIJONBORG (fp)	12
Anf. 20 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik.....	15
Anf. 21 LARS LEIJONBORG (fp) replik.....	16
Anf. 22 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik.....	16
Anf. 23 LARS LEIJONBORG (fp) replik.....	17
Anf. 24 GUDRUN SCHYMAN (v) replik.....	17
Anf. 25 LARS LEIJONBORG (fp) replik.....	18
Anf. 26 GUDRUN SCHYMAN (v) replik.....	19
Anf. 27 LARS LEIJONBORG (fp) replik.....	19
Anf. 28 ALF SVENSSON (kd).....	20
Anf. 29 GUDRUN SCHYMAN (v) replik.....	23
Anf. 30 ALF SVENSSON (kd) replik.....	23
Anf. 31 GUDRUN SCHYMAN (v) replik.....	24
Anf. 32 ALF SVENSSON (kd) replik.....	25
Anf. 33 PETER ERIKSSON (mp) replik.....	25
Anf. 34 ALF SVENSSON (kd) replik.....	26
Anf. 35 PETER ERIKSSON (mp) replik.....	26
Anf. 36 ALF SVENSSON (kd) replik.....	27
Anf. 37 GUDRUN SCHYMAN (v)	27
Anf. 38 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik.....	29
Anf. 39 MAUD OLOFSSON (c)	30
Anf. 40 PETER ERIKSSON (mp)	33
Anf. 41 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik.....	36
Anf. 42 PETER ERIKSSON (mp) replik.....	36
Anf. 43 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	36
Anf. 44 BO LUNDGREN (m) replik	40
Anf. 45 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik.....	41

Anf. 46	BO LUNDGREN (m) replik	41
Anf. 47	Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik	42
Anf. 48	LARS LEIJONBORG (fp) replik	42
Anf. 49	Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik	43
Anf. 50	LARS LEIJONBORG (fp) replik	43
Anf. 51	Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik	44
Anf. 52	ALF SVENSSON (kd) replik	44
Anf. 53	Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik	44
Anf. 54	ALF SVENSSON (kd) replik	45
Anf. 55	GUDRUN SCHYMAN (v) replik	45
Anf. 56	Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik	46
Anf. 57	GUDRUN SCHYMAN (v) replik	46
Anf. 58	Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik	47
Anf. 59	MAUD OLOFSSON (c) replik	48
Anf. 60	Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik	48
Anf. 61	MAUD OLOFSSON (c) replik	49
Anf. 62	PETER ERIKSSON (mp) replik	49
Ajournering		50
Återupptagna förhandlingar		50
2 §	Anmälan om inkomna uppteckningar från EU-nämndssammanträde	50
3 §	Anmälan om inkommen faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen	50
4 §	Hänvisning av ärenden till utskott	50
5 §	Allmänpolitisk debatt	51
<i>Hälso- och sjukvård, socialfrågor och ohälsa</i>		<i>51</i>
Anf. 63	CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m)	51
Anf. 64	CECILIA WIKSTRÖM (fp)	52
Anf. 65	CHATRINE PÅLSSON (kd)	54
Anf. 66	BÖRJE VESTLUND (s) replik	55
Anf. 67	CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	55
Anf. 68	BÖRJE VESTLUND (s) replik	55
Anf. 69	CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	56
Anf. 70	ELINA LINNA (v)	56
Anf. 71	CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik	57
Anf. 72	ELINA LINNA (v) replik	57
Anf. 73	CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik	57
Anf. 74	ELINA LINNA (v) replik	58
Anf. 75	CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	58
Anf. 76	ELINA LINNA (v) replik	58
Anf. 77	CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	58
Anf. 78	ELINA LINNA (v) replik	59
Anf. 79	CARL-AXEL JOHANSSON (m) replik	59
Anf. 80	ELINA LINNA (v) replik	59
Anf. 81	CARL-AXEL JOHANSSON (m) replik	59
Anf. 82	ELINA LINNA (v) replik	59
Anf. 83	KENNETH JOHANSSON (c)	60
Anf. 84	Socialminister LARS ENGQVIST (s)	61
Anf. 85	KENNETH JOHANSSON (c) replik	64

Anf. 86	Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik	65
Anf. 87	KENNETH JOHANSSON (c) replik	65
Anf. 88	Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik	65
Anf. 89	CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik	66
Anf. 90	Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik	66
Anf. 91	CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik	67
Anf. 92	Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik	67
Anf. 93	CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	67
Anf. 94	Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik	68
Anf. 95	CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	68
Anf. 96	Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik	68
Anf. 97	CARL-AXEL JOHANSSON (m) replik	69
Anf. 98	Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik	69
Anf. 99	CARL-AXEL JOHANSSON (m) replik	69
Anf. 100	Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik	70
Anf. 101	ELINA LINNA (v) replik	70
Anf. 102	Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik	70
Anf. 103	ELINA LINNA (v) replik	71
Anf. 104	Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik	71
Anf. 105	ULRIK LINDGREN (kd) replik	71
Anf. 106	Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik	71
Anf. 107	ULRIK LINDGREN (kd) replik	72
Anf. 108	Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik	72
Anf. 109	ANNE MARIE BRODÉN (m) replik	72
Anf. 110	Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik	73
Anf. 111	ANNE MARIE BRODÉN (m) replik	73
Anf. 112	Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik	73
Anf. 113	Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp)	73
Anf. 114	Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik	75
Anf. 115	Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp) replik	75
Anf. 116	HANS UNANDER (s)	76
Anf. 117	ANITA SIDÉN (m)	76
Anf. 118	MIA FRANZÉN (fp)	77
Anf. 119	ULRIK LINDGREN (kd)	78
Anf. 120	INGRID BURMAN (v)	80
Anf. 121	Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s)	81
Anf. 122	KENNETH JOHANSSON (c) replik	84
Anf. 123	Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik	84
Anf. 124	KENNETH JOHANSSON (c) replik	84
Anf. 125	Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik	84
Anf. 126	LARS GUSTAFSSON (kd) replik	84
Anf. 127	Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik	85
Anf. 128	LARS GUSTAFSSON (kd) replik	85
Anf. 129	Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik	85
Anf. 130	INGRID BURMAN (v) replik	86
Anf. 131	Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik	86
Anf. 132	INGRID BURMAN (v) replik	86

Anf. 133	Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik	87
Anf. 134	MONICA GREEN (s) replik	87
Anf. 135	Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik	87
Anf. 136	MONICA GREEN (s) replik	88
Anf. 137	Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik	88
Anf. 138	CARL-AXEL JOHANSSON (m) replik	88
Anf. 139	Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik	88
Anf. 140	CARL-AXEL JOHANSSON (m) replik	89
Anf. 141	Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik	89
Anf. 142	ULRIK LINDGREN (kd) replik	89
Anf. 143	Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik	90
Anf. 144	ULRIK LINDGREN (kd) replik	90
Anf. 145	Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik	90
Anf. 146	ANITA SIDÉN (m) replik	91
Anf. 147	Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik	91
Anf. 148	ANITA SIDÉN (m) replik	91
Anf. 149	Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik	92
Anf. 150	JAN EMANUEL JOHANSSON (s)	92
Anf. 151	ULLA WESTER (s)	94
Anf. 152	GABRIEL ROMANUS (fp)	95
Anf. 153	Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik	96
Anf. 154	GABRIEL ROMANUS (fp) replik	97
Anf. 155	Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik	97
Anf. 156	GABRIEL ROMANUS (fp) replik	97
Anf. 157	ARNE KJÖRNSBERG (s) replik	98
Anf. 158	GABRIEL ROMANUS (fp) replik	98
Anf. 159	ARNE KJÖRNSBERG (s) replik	98
Anf. 160	GABRIEL ROMANUS (fp) replik	99
Anf. 161	GUNILLA TJERNBERG (kd)	99
Anf. 162	ANNIKA QARLSSON (c)	101
Anf. 163	GUNILLA TJERNBERG (kd) replik	102
Anf. 164	ANNIKA QARLSSON (c) replik	102
Anf. 165	GUNILLA TJERNBERG (kd) replik	103
Anf. 166	ANNIKA QARLSSON (c) replik	103
Anf. 167	MONICA GREEN (s)	103
Anf. 168	KERSTIN ENGLE (s)	104
Anf. 169	MARITA ARONSON (fp)	106
Anf. 170	Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik	107
Anf. 171	MARITA ARONSON (fp) replik	108
Anf. 172	CARL-AXEL JOHANSSON (m)	108
Anf. 173	LINNÉA DARELL (fp)	109
Anf. 174	SVEN BRUS (kd)	111
Anf. 175	BIRGITTA CARLSSON (c)	112
Anf. 176	KERSTIN-MARIA STALIN (mp)	114
Anf. 177	ANNELI SÄRNBLAD STOORS (s)	116
Anf. 178	GÖTE WAHLSTRÖM (s)	117
Anf. 179	BIRGITTA CARLSSON (c) replik	118
Anf. 180	GÖTE WAHLSTRÖM (s) replik	118
Anf. 181	BIRGITTA CARLSSON (c) replik	119

Anf. 182	GÖTE WAHLSTRÖM (s) replik	119
Anf. 183	SVEN BRUS (kd) replik	119
Anf. 184	GÖTE WAHLSTRÖM (s) replik	119
Anf. 185	SVEN BRUS (kd) replik	120
Anf. 186	GÖTE WAHLSTRÖM (s) replik	120
Anf. 187	INGER NORDLANDER (s)	120
Anf. 188	BO KÖNBERG (fp)	121
Anf. 189	KERSTIN-MARIA STALIN (mp) replik	123
Anf. 190	BO KÖNBERG (fp) replik	123
Anf. 191	KERSTIN-MARIA STALIN (mp) replik	123
Anf. 192	BO KÖNBERG (fp) replik	123
<i>Miljöfrågor</i>		124
Anf. 193	SVERKER THORÉN (fp)	124
Anf. 194	SVEN GUNNAR PERSSON (kd)	126
Anf. 195	ROGER KARLSSON (c)	127
Anf. 196	Miljöminister LENA SOMMESTAD (s)	129
Anf. 197	SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik	132
Anf. 198	Miljöminister LENA SOMMESTAD (s) replik	132
Anf. 199	SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik	132
Anf. 200	Miljöminister LENA SOMMESTAD (s) replik	133
Anf. 201	ANITA BRODÉN (fp) replik	133
Anf. 202	Miljöminister LENA SOMMESTAD (s) replik	133
Anf. 203	ANITA BRODÉN (fp) replik	133
Anf. 204	Miljöminister LENA SOMMESTAD (s) replik	133
Anf. 205	MARIE WAHLGREN (fp) replik	134
Anf. 206	Miljöminister LENA SOMMESTAD (s) replik	134
Anf. 207	MARIE WAHLGREN (fp) replik	134
Anf. 208	Miljöminister LENA SOMMESTAD (s) replik	134
Anf. 209	ROGER KARLSSON (c) replik	134
Anf. 210	Miljöminister LENA SOMMESTAD (s) replik	135
Anf. 211	ROGER KARLSSON (c) replik	135
Anf. 212	Miljöminister LENA SOMMESTAD (s) replik	135
Anf. 213	CARINA OHLSSON (s)	135
Anf. 214	INGEGERD SAARINEN (mp)	137
Anf. 215	ROGER KARLSSON (c) replik	138
Anf. 216	INGEGERD SAARINEN (mp) replik	139
Anf. 217	ROGER KARLSSON (c) replik	139
Anf. 218	INGEGERD SAARINEN (mp) replik	139
Anf. 219	SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik	139
Anf. 220	INGEGERD SAARINEN (mp) replik	140
Anf. 221	SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik	140
Anf. 222	INGEGERD SAARINEN (mp) replik	140
<i>Ekonomi och skatter</i>		140
Anf. 223	ANNE-MARIE PÅLSSON (m)	140
Anf. 224	CARL B HAMILTON (fp) replik	142
Anf. 225	ANNE-MARIE PÅLSSON (m) replik	142
Anf. 226	KARIN PILSÄTER (fp)	142
Anf. 227	ARNE KJÖRNSBERG (s) replik	144
Anf. 228	KARIN PILSÄTER (fp) replik	144

Anf. 229	ARNE KJÖRNSBERG (s) replik.....	144
Anf. 230	KARIN PILSÄTER (fp) replik	145
Anf. 231	PER LANDGREN (kd).....	145
Anf. 232	ARNE KJÖRNSBERG (s) replik.....	147
Anf. 233	PER LANDGREN (kd) replik.....	147
Anf. 234	ARNE KJÖRNSBERG (s) replik.....	147
Anf. 235	PER LANDGREN (kd) replik.....	147
Anf. 236	SIV HOLMA (v)	147
Anf. 237	LENA EK (c) replik	149
Anf. 238	SIV HOLMA (v) replik.....	149
Anf. 239	LENA EK (c) replik	149
Anf. 240	SIV HOLMA (v) replik.....	150
Anf. 241	CARL B HAMILTON (fp) replik	150
Anf. 242	SIV HOLMA (v) replik.....	150
Anf. 243	CARL B HAMILTON (fp) replik	150
Anf. 244	SIV HOLMA (v) replik.....	151
Anf. 245	KARIN PILSÄTER (fp) replik	151
Anf. 246	SIV HOLMA (v) replik.....	152
Anf. 247	KARIN PILSÄTER (fp) replik	152
Anf. 248	SIV HOLMA (v) replik.....	152
Anf. 249	LENA EK (c)	152
Anf. 250	ARNE KJÖRNSBERG (s) replik.....	154
Anf. 251	LENA EK (c) replik	154
Anf. 252	ARNE KJÖRNSBERG (s) replik.....	154
Anf. 253	LENA EK (c) replik	155
Anf. 254	ARNE KJÖRNSBERG (s)	155
Anf. 255	PER LANDGREN (kd) replik.....	157
Anf. 256	ARNE KJÖRNSBERG (s) replik.....	157
Anf. 257	PER LANDGREN (kd) replik.....	157
Anf. 258	ARNE KJÖRNSBERG (s) replik.....	157
Anf. 259	LENA EK (c) replik	158
Anf. 260	ARNE KJÖRNSBERG (s) replik.....	158
Anf. 261	LENA EK (c) replik	158
Anf. 262	ARNE KJÖRNSBERG (s) replik.....	159
Anf. 263	KARIN PILSÄTER (fp) replik	159
Anf. 264	ARNE KJÖRNSBERG (s) replik.....	159
Anf. 265	KARIN PILSÄTER (fp) replik	159
Anf. 266	ARNE KJÖRNSBERG (s) replik.....	160
Anf. 267	ANNE-MARIE PÅLSSON (m) replik	160
Anf. 268	ARNE KJÖRNSBERG (s) replik.....	161
Anf. 269	ANNE-MARIE PÅLSSON (m) replik	161
Anf. 270	ARNE KJÖRNSBERG (s) replik.....	161
Anf. 271	CARL B HAMILTON (fp) replik	162
Anf. 272	ARNE KJÖRNSBERG (s) replik.....	162
Anf. 273	CARL B HAMILTON (fp) replik	162
Anf. 274	ARNE KJÖRNSBERG (s) replik.....	163
Anf. 275	CHRISTER NYLANDER (fp).....	163
Anf. 276	ARNE KJÖRNSBERG (s) replik.....	165
Anf. 277	CHRISTER NYLANDER (fp) replik.....	165

Anf. 278	ARNE KJÖRNSBERG (s) replik.....	165
Anf. 279	CHRISTER NYLANDER (fp) replik	165
Anf. 280	CAMILLA SKÖLD JANSSON (v)	166
Anf. 281	TALMANNEN	167
Anf. 282	CARL B HAMILTON (fp) replik.....	167
Anf. 283	CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik	168
Anf. 284	CARL B HAMILTON (fp)	168
Anf. 285	ARNE KJÖRNSBERG (s) replik.....	169
Anf. 286	CARL B HAMILTON (fp) replik.....	169
Anf. 287	ARNE KJÖRNSBERG (s) replik.....	169
Anf. 288	CARL B HAMILTON (fp) replik.....	170
Anf. 289	CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik	170
Anf. 290	CARL B HAMILTON (fp) replik.....	170
Anf. 291	CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik	170
Anf. 292	CARL B HAMILTON (fp) replik.....	171
Anf. 293	ULF HOLM (mp).....	171
Anf. 294	CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik	172
Anf. 295	ULF HOLM (mp) replik	172
Anf. 296	CARL B HAMILTON (fp) replik.....	173
Anf. 297	ULF HOLM (mp) replik	173
Anf. 298	CARL B HAMILTON (fp) replik.....	173
Anf. 299	ULF HOLM (mp) replik	173
	<i>Utrikespolitik</i>	173
Anf. 300	CECILIA NILSSON WIGSTRÖM (fp)	173
Anf. 301	AGNE HANSSON (c)	175
Anf. 302	SERMIN ÖZÜRKÜT (v).....	176
Anf. 303	CECILIA NILSSON WIGSTRÖM (fp) replik	177
Anf. 304	SERMIN ÖZÜRKÜT (v) replik.....	177
Anf. 305	CECILIA NILSSON WIGSTRÖM (fp) replik	177
Anf. 306	SERMIN ÖZÜRKÜT (v) replik.....	178
Anf. 307	CARL B HAMILTON (fp) replik.....	178
Anf. 308	SERMIN ÖZÜRKÜT (v) replik.....	178
Anf. 309	CARL B HAMILTON (fp) replik.....	178
Anf. 310	SERMIN ÖZÜRKÜT (v) replik.....	178
Anf. 311	AGNE HANSSON (c) replik	178
Anf. 312	SERMIN ÖZÜRKÜT (v) replik.....	178
Anf. 313	AGNE HANSSON (c) replik	179
Anf. 314	SERMIN ÖZÜRKÜT (v) replik.....	179
Anf. 315	LOTTA N HEDSTRÖM (mp)	179
Anf. 316	CARL B HAMILTON (fp) replik	180
Anf. 317	LOTTA N HEDSTRÖM (mp) replik.....	181
Anf. 318	CARL B HAMILTON (fp) replik	181
Anf. 319	LOTTA N HEDSTRÖM (mp) replik.....	181
Anf. 320	CECILIA NILSSON WIGSTRÖM (fp) replik	181
Anf. 321	LOTTA N HEDSTRÖM (mp) replik.....	181
Anf. 322	CECILIA NILSSON WIGSTRÖM (fp) replik	182
Anf. 323	LOTTA N HEDSTRÖM (mp) replik.....	182
Anf. 324	ROSITA RUNEGRUND (kd).....	182
	(forts. prot. 13)	183

6 § Anmälan om interpellationer.....	184	Prot. 2002/03:12
7 § Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	184	6 november
8 § Anmälan om skriftliga svar på frågor	185	
9 § Kammaren åtskildes kl. 22.50.....	185	

Elanders Gotab, Stockholm 2002